

Kl. 09.00 – 18.00
19.00 – 20.47

1 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Ulf Björklund* (kd) avlagt sig uppdraget som ledamot i bostadsutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

2 § Kompletteringsval till vissa utskott och EU-nämnden

Talmannen meddelade att Kristdemokraternas riksdagsgrupp på grund av uppkomna vakanser anmält *Helena Höij* som ledamot i skatteutskottet och som suppleant i socialförsäkringsutskottet, *Ulf Björklund* som suppleant i EU-nämnden efter *Dan Ericsson* samt *Jan-Erik Ågren* som suppleant i valberedningen efter *Dan Ericsson*.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i skatteutskottet
Helena Höij (kd)

suppleant i socialförsäkringsutskottet
Helena Höij (kd)

suppleant i EU-nämnden
Ulf Björklund (kd)

suppleant i valberedningen
Jan-Erik Ågren (kd)

3 § Meddelande om anmälan till talarlistan

Talmannen meddelade att anmälan till talarlistan för ärenden som skulle debatteras tisdagen den 13 juni skulle ske senast *fredagen den 9 juni kl. 16.00*.

4 § Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 1999/2000:KU20
Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning.

Inledning (allmänna synpunkter)

Anf. 1 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Konstitutionsutskottet ber härmed att få överlämna resultatet av sin årliga granskning till riksdagens kammare för dess bedömning.

Konstitutionsutskottets uppgift är att granska hur regeringen sköter sina ålägganden. En ledtråd för utskottet är att hävda rätten, författningen och sanningen.

Den granskning utskottet har gjort i år är omfattande och i inte så liten utsträckning kritisk. Om somt är hela utskottet ense, om somt är vi oense. Det utskottet redovisar i sitt digra betänkande – det som kammaren har att ta ställning till – men inte minst allt det underlagsmaterial som utskottet samtidigt bifogar sitt betänkande är värt läsning för den som är intresserad av att försöka bedöma hur regeringsmakten utövas och i vilken utsträckning regeringen följer de principer i sin maktutövning som först och främst vårt lands författning lägger fast.

En viktig fråga finns dessutom inte med i den granskning som utskottet nu redovisar, nämligen regeringens ansvar för statsministerns så omtalade resa till Sydafrika. Här fortsätter granskningen för att vi så långt det står i vår makt ska försöka klargöra vad som faktiskt har inträffat. Det är vår plikt att söka sanningen. Framtiden får utvisa hur långt det är möjligt att i detta hänseende komma.

Det som redovisas nu och som ska debatteras i dag är emellertid mycket nog, Sydafrikaresan förutan. Det handlar om regeringens förhållande till riksdagen och dess utrikesnämnd. Det handlar om regeringens hantering av den s.k. utnämningmakten, dvs. vilka som ska få vara chefer i våra statliga myndigheter. Det handlar särskilt om en av de utnämningar som har omtalats mycket under det senaste året, nämligen förordnande av chef för Riksrevisionsverket. Det handlar om regeringens diariet föring av brev – till synes möjligen en liten fråga, men ändå aktualiserande en av de viktigare principerna i vår författning, nämligen öppenheten och därmed möjligheter för medborgarna att ta del av den offentliga maktens utövning. Det handlar om upphandlingen av tjänster som staten är skyldig att göra enligt lagen om offentlig upphandling. Det handlar om orsakerna till sammanbrottet vad beträffar Telia–Telenoravtalet. Det handlar om regeringens samarbete – åtminstone än så länge, får man möjligen tillägga – med Vänstern och Miljöpartiet.

Vart och ett av dessa ämnen och flera härutöver som utskottet också har granskat ger skäl till reflexioner om hur regeringsmakten sköts. Senare debatter under dagen får belysa dessa frågor mera i detalj.

I denna inledande diskussion finns det enligt min mening snarast skäl att se till om det finns någon eller några iakttagelser som förenar det som

utskottet har haft att säga om merparten av de ärenden vi har haft anledning att granska. Låt mig ägna resten av detta anförande åt att förmedla mina intryck och mina övergripande slutsatser när granskningen ses i dess helhet snarare än i dess delar.

Det finns nämligen enligt min uppfattning ett slags regeringsmaktens arrogans som går som en röd tråd genom flertalet av de frågor som utskottet i dag redovisar. Låt mig exemplifiera vad jag menar genom att se till några av de viktigare ärenden som utskottet i dag redovisar för kamraren.

Se för det första på Österrikefrågan och Utrikesnämnden. Regeringen är enligt författningen skyldig att samråda med Utrikesnämnden inför viktigare utrikespolitiska ställningstaganden. Tvivelsutan är sanktionerna gentemot Österrike ett exempel på ett sådant viktigare ställningstagande. T.o.m. företrädare för regeringen har inför utskottet medgivit att det är så. Desto mera förvånad blir man när företrädare för samma regering samtidigt medger att man inte ens övervägt att kalla den utrikesnämnd som är forumet för sådant samråd till överläggningar.

Alternativt har det hävdats, kuriöst nog samtidigt som man påpekar att man inte ens övervägt det, att det inte fanns tid för att göra det man inte hade kommit på att man bort göra. Inför utskottet har det samtidigt visat sig att andra regeringar visst har funnit tid – sådan tid att det varit möjligt att genomföra det som den svenska grundlagen säger att en svensk regering är skyldig till.

Det kan möjligen framstå som en petitess att kräva att andra ska få delta i ställningstaganden kring viktiga utrikespolitiska frågor. Samtidigt är Utrikesnämnden ett organ som har tillkommit för att medge den reflexion, den eftertanke och det intag av olika idéer som stora ställningstaganden kräver. Så här i efterhand har det dessutom visat sig att eftertanke före beslutet i detta fall var mer än rimligt att efterfråga.

Men som sagt: Regeringen kom inte ens på tanken att detta var en fråga som den borde ha underställt också andra partier i de i författningen angivna organen.

Se för det andra, fru talman, på hanteringen av chefen för Riksrevisionsverket! Låt oss för en stund åkalla minnet av vad som hände för nästan ett år sedan. Det var en lång sommar. I tidningar och i samtal utanför tidningarna illustrerades en långbänk som får andra att framstå som oljade blixten när chefen för RRV skulle förordnas fr.o.m. den 1 oktober i höstas. Det var oändliga samtal, delvis inför öppen ridå, och det var finansministerns vid det här laget smått världsberömda enstaviga presskonferens.

Hela denna fråga skulle möjligen ha kunnat läggas till handlingarna som ett olycksfall i arbetet om det inte hade varit för det faktum att chefskapet för RRV är av en alldeles speciell karaktär, som några av oss har haft anledning att skriva i ett särskilt yttrande till utskottets bedömning. Riksrevisionsverket ska ju tillsammans med bl.a. konstitutionsutskottet granska hur väl tingen sköts av makten. Därför är det maktens uppgift att säkerställa att ingen skugga ska kunna falla på den nödvändiga självständighet som verket har att leva efter.

Utskottet påpekar för sin del enligt att det inte fanns skäl att dra det här i långbänk på det sätt som regeringen gjorde vid förordnandet av Inga-Britt Ahlenius, som det blev till slut, ett par dagar före full tid. Ett

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

enigt utskott påpekar dessutom att finansministern gjorde fel som inte diarieförde två viktiga brev, som hade varit betydelsefulla för den offentliga debatten i frågan, i tid. Enkelt uttryckt: Statsråd har inte rätt att gömma brev i madrassen.

Se, fru talman, för det tredje på upphandlingen av tjänster! Det kan låta lite tekniskt och knöligt för den som inte har haft anledning att ägna sig åt det själv. Den enkla principen är emellertid att staten, när den beställer tjänster, ska fråga flera för att få fram det bästa priset och den högsta kvaliteten. Det ska främja konkurrensen och därmed statens rättmätiga skötsel av de medel som staten har till sitt förfogande.

Ett enligt utskott påpekar att det på denna punkt finns allvarliga brister på flera håll inom regeringen. Det är så allvarliga brister att utskottet i ett fall inte ens har kunnat utröna vem det är som är ansvarig för bristen. Det påminner om det gamla uttalandet om att det stundtals förefaller som om makten är någon annanstans.

Att frågan om upphandling har sitt allvar säger sig självt, inte minst därför att regeringen är ett föredöme, eller i varje fall borde vara det, för andra. Hur i hela friden ska man kunna räkna med att andra ska sköta sina ålägganden väl om regeringen inte gör det? Utskottets eniga kritik på denna punkt är mer än berättigad.

Se, fru talman, på Telia–Telenor-affären! I denna fråga är situationen den att många av oss skulle kunna säga: Vad var det vi sade? Många av oss varnade innan detta avtal slutfördes för att en affär mellan Telia och Telenor, i synnerhet på de villkor som då redovisades, inte hade förutsättningar att bli framgångsrik. Likväl sade naturligtvis alla vi som var emot affären från början att det, när den väl var genomförd, var vår förhoppning att den skulle kunna fullföljas med ett för båda de ingående företagen och folken lyckligt slut. Så blev det nu inte.

Utskottet har genom flera förhör klarlagt i vilken utsträckning regeringen skötte sina ålägganden i enlighet med de avtal som träffades på ett sätt som gav förutsättningar för framgång. Utskottet är inte enligt i sin bedömning, men både majoriteten och minoriteten understryker att mera kunde ha gjorts. Vi som är mera kritiska till regeringen i detta hänseende säger oss att regeringen genom näringsminister Björn Rosengren helt enkelt nonchalerade att hantera problem som låg i öppen dager redan när avtalet slöts och som sedan briserade i sammanbrottet för affären åtta månader senare. Björn Rosengrens uttalande om Norge, ovetande om TV-kameror som inte var avstängda, står som ett slags symbol för hur hela Telia–Telenor-affären sköttes.

Se till sist, fru talman, på utnämningmakten, dvs. hur regeringen har utnämnt statliga chefer! I denna fråga har företrädarna för mitt parti, Moderaterna, funnit anledning att vara särskilt kritiska i våra observationer. Statliga chefer och chefstillsättningar förefaller i allt större utsträckning bli en fråga som närmast för tanken till partipolitiska förläningar. Det handlar om vänner och bekanta som har gjort regeringspartiet stora tjänster. Inför utskottet medger t.o.m. statsministern att det ligger något naturligt i att det blir socialdemokrater och i någon mån, har det visat sig, centerpartister som uppfyller de krav på förtjänst och skicklighet som grundlagen stipulerar för denna typ av tjänster.

Förlåt uttrycket, fru talman, men jag tycker att det är politiskt skandalöst att hantera utnämningmakten på detta sätt. Det är politiskt skanda-

löst att göra det, men det är också djupt oroande inför framtiden med tanke på den svenska förvaltningstradition som bygger på att endast statsdepartementens ledningar är tillsatta på politiska grunder medan cheferna i vår förvaltning är tillsatta på andra meriter. Jag vägrar helt enkelt att tro att grundlagens bestämmelser om förtjänst och skicklighet är särskilt applicerbara bara på vissa typer av politiska företrädare.

Fru talman! Som jag började med att säga är vi i utskottet naturligtvis inte eniga om allt. Vi är eniga om underlagsmaterialet för de reflexioner och bedömningar som man kan göra från olika utgångspunkter. Att oenighet då och då uppstår om slutsatserna är inget konstigt. Det är ändå viktigare att det finns underlag för andra att göra sina egna bedömningar om de frågor som utskottet har behandlat. Det material som utskottet överlämnar till kammaren i dag blir därmed en rik källa att ösa ur för den som på egen hand vill bilda sig en egen uppfattning om hur regeringsmakten har utvecklats och hur den står i förhållande till de principer som vårt folkstyre anger för maktens utövning.

Det är viktigt för vårt folk därför att det ger underlag för ett öppet och demokratiskt samtal om grunderna för Sveriges utveckling, men det är också viktigt för den regering som utskottet har granskat. Här finns vägledning för den som vill ta åt sig av kritiken för en bättre tingens ordning, så att det blir lite mindre makt och lite mer ödmjukhet inför folkstyrets krav.

Fru talman! Utskottets granskning anbefalles till läsning, till reflexion och till efterföljd.

Anf. 2 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Kammarledamöter! Det är frestande att omedelbart begära replik på Per Unckel. Jag ska dock hålla mig till den planering som utskottet har och som jag har rättat mig efter.

Jag börjar med att konstatera att KU:s granskning av statsråden har en mer än 200-årig tradition i den svenska riksdagen. Den här uppgiften behölls vid den stora författningsreformen 1974. Man kan också säga att granskningen genom åren – jag har läst mig till ett långt perspektiv – har haft varierande intensitet och varierande kvalitet. Under de senaste decennierna har, enligt min mening, kvaliteten i arbetet och också engagemanget höjts avsevärt.

Att det är riksdagsledamöter som utför granskningen kritiseras då och då. Jag vill hävda att detta ligger väl i linje med den nuvarande författningens princip om folksuveränitet – den princip som bär upp den svenska konstitutionen. I inledningen av kapitlet om statsskickets grunder står att ”All offentlig makt i Sverige utgår från folket.” För att undvika missförstånd, som jag har utsatts för i annat sammanhang, vill jag här också citera ytterligare en bit ur inledningen, nämligen där det står att ”Den offentliga makten utövas under lagarna.” Självfallet är det också en viktig princip.

Det är just lagenligheten i regeringens beslutsfattande som KU granskar. I regeringsformen uttrycks det så här: ”Konstitutionsutskottet skall granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning.”

Viktiga inslag i kontrollen av den offentliga makten i Sverige är öppenheten i förvaltningen, – se där en koppling till diarieföringen av in-

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

kommande handlingar – meddelarfriheten och yttrandefriheten. Därigenom ges varje medborgare möjlighet att delta i kontrollen.

De riksdagsledamöter som anförtrotts uppdraget att sitta i konstitutionsutskottet har ett stort granskningsansvar. Alla ledamöter av riksdagen har rätt att hos KU påtala önskemål om granskning, men kan också genom frågor och interpellationer i kammaren direkt till statsråden delta i granskningen av regeringsmakten.

KU:s granskning ifrågasätts då och då, ibland också av en eller annan riksdagsledamot. Temat är då att granskningen är värdelös därför att den utförs av riksdagsledamöter: Det blir ändå bara partipolitik. Här borde experter kopplas in är budskapet. Jag delar inte den uppfattningen. KU:s granskning i nuvarande former fyller en väsentlig uppgift i det offentliga livet i Sverige.

Fru talman! Man kan också säga att granskning och kontroll är på modet just nu. Honnörsorden är oberoende, professionalism och expertis. Särskilt *oberoende* är ett inneord. Man frågar sig emellertid lätt: Oberoende av vem och av vad? Och man frågar sig också vad som är den egentliga granskningsuppgiften. Att döma vem som har rätt eller fel i politiska frågor ska inte göras av oberoende experter. Den uppgiften är väljarens suveränitet och den utför han eller hon på valdagen.

För KU är det angeläget att hålla fast vid att granskningen är konstitutionell. För den politiska granskningen finns andra instrument i riksdagen och ytterst avdöms detta i politiken i de allmänna valen.

Att granskning och revision har trätt i förgrunden under de senaste åren är kanske inte så konstigt. Jag kan se två skäl, utöver det självklara att makt alltid ska granskas. Jag talar här alltså om den offentliga makten. Den privata makten i samhället, som är baserad på pengar och inflytande på annat sätt, är inte lika lättgranskad.

Det finns alltså två skäl utöver dem som jag har nämnt tidigare:

1. I tider med sämre resurser blir det angelägnare att se till att skatte-medlen används effektivt. Väljaren ifrågasätter också mera numera, vilket är bra.
2. Senare års uppmärksamhet kring vad som kallats politikerkandaler har självfallet ökat motivet för granskning. Det är också bra, både för politikerna och för politiken.

Det kan också vara värt att i det sammanhanget notera att pressen spelat en stor roll för att klarlägga och blottlägga dessa förhållanden, ibland en större roll än de som satts att granska verksamheten. Det kan också vara ett memento för dem.

En viktig del av riksdagens kontrollmakt är förstås revisionen. Den utreds nu inom riksdagen, och förslag om förändringar är att vänta. Det är därvid angeläget att förändringarna genomförs på ett sådant sätt att förutsättningarna för KU:s granskningsarbete inte rubbas.

KU:s granskning är i mycket liten grad reglerad i regeringsformen. Därför vilar ett stort ansvar på utskottet och dess ledamöter för att upprätthålla kvaliteten i arbetet. Utskottet för också löpande samtal om arbetets uppläggning och eventuella regler, men vi vill samtidigt slå vakt om enkelheten och flexibiliteten i arbetet.

Fru talman! I debatten om KU:s granskning dyker då och då också upp förslag om att utskottet ska utrustas med ett effektivare medel i sitt arbete. Man tänker i första hand på att de som utfrågas inför utskottet ska tala under sanningsförsäkran, alltså ha en plikt att tala sanning. Min utgångspunkt är förstås att de som kommer till utskottet talar om vad de vet om saken. Det är för övrigt endast statsråd i sittande regering som är skyldiga att ställa upp inför utskottet. Alla andra kan välja att inte medverka. Det förekommer också ibland.

En utveckling som innebär att utskottet blir mer likt en domstol är enligt min mening inte önskvärd. Domstolar ska förbehållas brottslighet. Om sanningsplikt införs väcks också frågan om skyldighet att inställa sig, vilket i sin tur reser frågan om sådana rättsmedel som tvångshämtning eller vite vid vägran att inställa sig. Det här riskerar att allvarligt fjärma utskottets granskning från vad som från början var avsikten – att riksdagen skulle utöva en konstitutionell granskning av regeringsmakten.

Enligt min mening ska etiken i politiken och i förvaltningen vara av sådan dignitet att de faktiska omständigheterna i ett granskningsärende blir uppenbarade utan att utskottet utrustas med särskilda tvångsmedel.

Fru talman! Utskottet presenterar i dag för riksdagen det granskningsbetänkande som är resultatet av de anmälningar som har kommit till utskottet.

Det granskningsärende som gäller vissa delar av Sydafrikasatsningen har blivit förskjutet i tiden och kommer att redovisas senare för riksdagen.

Vissa av anmälningarna har väckt särskilt stor uppmärksamhet och de ska senare under den här dagen bli föremål för särskilda debatter. Jag avser inte att föregripa de debatterna.

Vissa anmälningar är ur konstitutionell synpunkt inte särskilt välgrundade. De får emellertid ibland stor medial uppmärksamhet just vid anmälningstillfället. Det är väl kanske poängen med anmälan. När utskottets noggranna utredning långt senare redovisas uppmärksammas den knappast alls. Årets skörd av anmälningar kring statsrådsuttalanden av varjehanda slag ger bra exempel på detta.

För den som är intresserad av regeringsformens regler för hur regeringar bildas erbjuder detta betänkande intressant läsning. Utskottet gör en genomgång av de tio regeringsbildningar som har ägt rum sedan 1974, då den nuvarande författningen beslutades. Även åtta misstroendeförklaringar under samma tid redovisas. Slutsatsen är att reglerna har kunnat tillämpas på ett bra sätt, att Sverige kunnat regeras.

Värt är att notera att sedan 1970 och fram till nu har Sverige haft majoritetsregeringar endast vid två tillfällen, nämligen 1976–1978 och 1979–1981. Alltså under 4 av sammanlagt 30 år.

Grunden för denna genomgång av regeringsbildningarna är en anmälan från moderat håll om att regeringen efter valnederlaget 1998 inte avgick. Utskottet konstaterar att detta inte krävs enligt regeringsformen. Något uttalande görs inte av utskottet med anledning av denna anmälan, som också omfattat granskning av regeringens samverkan med Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Fru talman! Jag vill konstatera att utskottet kunnat enas i det alldeles övervägande antalet ärenden. Det är bra för utskottets och granskningens anseende. I några ärenden finns reservationer eller särskilda yttranden.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

Det är nog oundvikligt i allt granskningsarbete att de som granskar kommer till olika bedömningar.

I Telia–Telenor-affären innebär det att vi tolkar innebörden av avtalet på olika sätt. Reservanterna uttalar kritik mot att Björn Rosengren inte såg till att fusionen fullföljdes, den fusion som reservanterna reserverat sig mot i riksdagen.

Det är väl kanske bra att man kan ha det perspektivet på granskningsarbetet, att man alltså tycker att det var fel att det arbete som man egentligen inte ville ha inte fullföljde.

Då kan jag något ägna mig åt att också kommentera det som utskottets ordförande, ibland som ordförande, ibland kanske mer som gruppleddare för Moderata samlingspartiet och som reservant i utskottet, har tagit upp när det gäller de sakliga frågor som finns i det här sammanhanget.

Jag vill då poängtera att utskottet inte står bakom en formulering som innebär att det här betänkandet präglas av regeringsmaktens arrogans. Det är inte utskottets uppfattning.

Jag vill också, utan att föregripa de kommande debatterna, konstatera att i själva huvudfrågan om Österrike, nämligen huruvida ärendet var av det slaget att Utrikesnämnden borde inkallas, råder ingen oenighet. Vi är överens om att ärendet borde ha föredragits i Utrikesnämnden, men på grund av den ventil som finns i konstitutionen för tidsskäl har vi gjort olikartade slutliga bedömningar.

När det gäller andra frågor som t.ex. Riksrevisionsverket och upphandling kan jag konstatera att utskottets ordförande inte bara har redovisat utskottets uppfattning utan då och då gått utöver vad som kan återfinnas i utskottets betänkande som nu anmälts till riksdagen.

Näst sist, fru talman, konstaterar jag att utskottet inte heller har granskat Björn Rosengrens uttalande om Norge. Det har inte anmälts, och det har inte heller funnits anledning att på utskottets initiativ granska det. Det återfinns inga referenser till de uttalandena i det utskottsmaterial som har presenterats här.

Till sist, fru talman, yrkar jag på godkännande av den anmälan som utskottet gör och avslag på eventuella bifallsyrkanden till anmälningar i de reservationer som finns redovisade.

Anf. 3 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jag ska begränsa mig till två kommentarer.

Den första är att jag naturligtvis inte begär att Göran Magnusson som företrädare för regeringspartiet ska skriva under på min karakteristik att iakttagelserna för tanken till en regeringsmaktens arrogans. Men det är likväl min iakttagelse att det förhåller sig så. Utskottets uppgift har inte varit att granska sin egen granskning i meningen att ur denna plocka fram de genomgripande slutsatser man skulle kunna dra. Det är uppgiften för riksdagens kammare när vi nu summerar vad granskningen har lett fram till.

Det är min starka känsla att ur dessa iakttagelser utskottet gör i delar, växer ett intryck av en regering som inte fullt ut behärskas av den känslighet, den ödmjukhet, inför regeringsmakten som, enligt min mening, bör vara den vägledande principen. Jag exemplifierade med Utrikesnämnden, jag exemplifierade med Telia–Telenor, jag exemplifierade med utnämningmakten, som alla pekar i samma riktning, dvs. en regering

som i för hög utsträckning har uppfattat sig vara en del av själva makten. Jag vill varna för en sådan utveckling, fru talman, för jag tror inte att den är bra för det vitala folkstyret.

Min andra kommentar gäller sanningsförsäkran, som utskottets vice ordförande valde att ta upp. Jag har ingen färdig uppfattning i denna fråga, men uppfattar det som ett mycket påtagligt problem med det ärende som utskottet inte har kunnat färdigbehandla inför dagens debatt, något som beror på att helt och hållet motstridiga utsagor står mot varandra. Om man kommer fram till den slutgiltiga konklusionen att någon har talat osanning inför riksdagens utskott, och att det i dag inte kan uteslutas att denne någon kan vara ledamot av Sveriges regering, har inte bara utskottet utan hela vår författning ett mycket uppenbart problem där man inte bara kan säga att detta problem inte kan lösas genom att sanningsförsäkran utfärdas. Man måste kunna få fram sanningen om vad som har hänt. Om det är möjligt att krypa undan sanningen har författningen en brist.

Anf. 4 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ska inte frånta Per Unckel rätten att ha en värdering av regeringen. Däremot behöver jag inte instämma i den bara för att vi är ledamöter av samma utskott. Jag tog upp frågan därför att utskottets ordförande inledde den övergripande delen av debatten, och det kan möjligen vara svårt att skilja på rollerna som utskottets ordförande och utskottet som sådant, där vi bör samla oss kring mer objektiva ställningstaganden, och rollen som gruppleddare för Moderata samlingspartiet. De värderingar av regeringen som utskottets ordförande gjorde sig till tolk för återfinns inte i utskottets betänkande. Det är en värdering som har lagts fram här i riksdagen. Det var det jag ville poängtera.

Jag kan naturligtvis säga att Per Unckel upplever regeringen, jag upplever också regeringen, vi upplever samma regering, men vi upplever den på olika sätt. Det är väl inte alldeles uteslutet att det också kan vara ett av de resonemang som kan föras om de delar av Sydafrikafrågan som vi granskar, nämligen att de som har deltagit har upplevt och tolkat situationen på olika sätt utan att de för den skull har en felaktig inställning. Jag kan inte dela uppfattningen att det mest intressanta är att det skulle vara någon ur regeringen som inte talar sanning. Det kan också vara andra som har varit inför utskottet som inte riktigt har hållit sig till sanningen – om vi nu ska borra i detta.

Fru talman! Får jag också säga någonting om upphandlingen. Jag vill poängtera, utan att falla till enkel partipolemik, att det inte är första gången som utskottet kritiserar regeringar för upphandlingsfrågor, vilket Per Unckel väl torde känna till.

Anf. 5 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Utan att gå in på en diskussion om frågan om Sydafrika – den granskningen är inte färdig, vi vet inte vad slutsatserna kommer att bli, och ärendet får anstå till dess utskottet är färdigt – vill jag i det här sammanhanget fortsätta meningsutbytet något kring behovet av att få veta hur det förhåller sig.

Jag har aktat mig noga under hela Sydafrikadiskussionerna för att ha någon uppfattning om vem som talar sanning och vem som inte gör det.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

Jag vet inte svaret. Jag vet bara att det finns ett litet antal människor inblandade i de utfrågningar som utskottet har haft där det är *omöjligt* att alla talar sanning. Det går inte! Jag har uttryckt det så att ja och nej inte kan vara sant samtidigt. Jag vet inte om denne som inte talar sanning är landets statsminister eller om det är någon annan av dem vi har frågat. Men blott det faktum att vi står inför en situation där det är uppenbart att någon inte talar sanning är allvarlig nog, oavsett om det är ett statsråd eller om det är någon annan.

Den iakttagelsen gör i sig att man i en allvarlig författningsdiskussion inte kan vifta undan kravet på att något kanske behöver göras för att säkerställa att sanningen kommer fram. Om riksdagens konstitutionsutskott ska kunna utöva sitt ansvar måste vi veta att det som sägs är sanningen. Hur ska utskottet annars kunna göra en bedömning av slutsatserna av det som har skett?

Jag går inte längre än detta just nu. Men jag lovar, Göran Magnusson, att jag kommer att återkomma till denna fråga om det visar sig att utskottet i Sydafrikaärendet inte kan klarlägga vad som faktiskt har skett.

Anf. 6 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ser naturligtvis lika allvarligt på själva sakförhållandet som utskottets ordförande Per Unckel gör. Det är naturligtvis precis som jag sade i mitt anförande, nämligen att min utgångspunkt när vi får skriftlig material till utskottet eller när någon utfrågas inför utskottet är att de som kommer till utskottet talar om vad de vet om saken.

Men att omedelbart säga i den här frågan, och möjligen finns det ytterligare frågor där utskottets slutsats måste baseras på en bedömning där man inte riktigt kan veta, att vi måste införa en sanningsförsäkran eller en sanningsplikt – det finns olika former för detta – leder till att utskottets arbete kan få en helt annan karaktär och att det inte räcker med denna sanningsplikt.

Precis som jag tidigare sagt är min uppfattning om den etik som ska gälla i politiken, i administrationen eller i förvaltningen att det ska bli uppenbart för utskottet vad som faktiskt förevarit i olika ärenden.

För att anknyta till en alldeles aktuell debatt från TV i morse kan jag berätta att en reporter konstaterade att man hade frågat Göran Persson om förhållandet till ett annat statsråd – alla känner till vad det handlar om. Göran Persson hade då klarat ut hur det var enligt hans uppfattning, varpå reportern omedelbart säger: Ja, men du kan ju inte veta hur det är. För att du ska veta hur det är måste du följa med in och själv se.

Om man har den relativa uppfattningen om folks uttalanden blir det till sist en ohållbar situation. Då uppstår snart frågan: Vem kontrollerar dem som kontrollerar och ska det till ytterligare kontrollapparater i detta sammanhang? Jag tror att utskottet ska vara mycket försiktigt med att initiera diskussioner och, framför allt, förslag som innebär att det blir mer domstolsliknande förhållanden i utskottet.

Anf. 7 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Den här granskningen är en vital del av den svenska demokratin. Det visar ju också detta att vi redan har fått en vital polemik kring vissa frågor i granskningen. Det är inte alltid helt okomplicerat hur man lägger bedömningarna. Jag återkommer senare till detta.

KU:s granskning är tillsammans med riksdagsrevisorernas arbete vad vi kan kalla för riksdagens lag eller regelmässiga kontrollmakt visavi regeringen. Vi ska alltså se hur regeringen har verkat under författningen. Dessutom har riksdagen den politiska kontrollen via frågor och interpellationer och via granskning och motionsskrivande med anledning av olika regeringsförslag samt granskning av dessa förslag i utskottsarbetet. Sedan är det folkets sak att bedöma huruvida riksdagen utför sina åligganden på ett tillfredsställande sätt.

Granskningsverksamheten, som den nu ser ut och som Göran Magnusson förtjänstfullt redogjort för i dess allmänna form, utgår från vad som kan kallas för en folksuveränitetstanke, dvs. att det är inför väljarna ansvariga och av väljarna avsättbara personer som svarar för granskningen av regeringsmakten. Det är utomordentligt viktigt att denna granskning av en del av den offentliga makten utförs med noggrannhet och stort allvar.

All offentlig makt, dvs. all makt som påverkar samhällsutvecklingen, utgår inte från regeringen. Det vore kanske önskvärt om vi någon gång i framtiden fick ett förhållande där en lika omfattande och inträngande demokratisk kontroll kunde genomföras av storföretagens bolagsstyrelser och näringslivets toppar som den vi utsätter regeringen för. Det är en tanke som vi kanske ska återkomma till i annat sammanhang.

Det har ibland anförts kritik mot den här granskningen. Som alternativ förs fram att en ämbetsmannagranskning, en författningsdomstol eller liknande skulle så att säga vara att föredra. Men det är att åsidosätta det politiska systemet. Det är att göra så att vissa personer genom sin speciella utbildning, sitt yrke eller liknande sattes som kontrollörer över de av folket valda representanterna i politiken. Detta är en i grunden elitistisk tanke.

Politiska frågor, hanteringen av statens medel och hur staten uppträder gentemot medborgare och övriga invånare, har sina inskränkt formella sidor men är nästan alltid delar i processer där värderingar också finns med.

Det finns inga över samhällets sociala och politiska motsättningar stående personer som är helt oberoende av samhällets sociala och politiska liv; detta är illusioner. Även om vi i Sverige har en god ämbetsmannatradition som föreskriver oväld och opartiskhet och att man i allmänhet förtjänstfullt lever upp till detta måste det vara inför väljarna ansvariga och av väljarna avsättbara personer som drar de nödvändiga slutsatserna och drar upp gränserna om, så att säga, rättstillämpningens inriktning, den allmänna inriktningen.

Utskottet har vid årets granskning – även om polemiken kanske låter annorlunda – varit hyggligt enigt. Detta är det, tror jag, viktigt att slå fast. Det visar att det har gått att få fram bra slutsatser på de områden som vi har granskat. Endast fyra reservationer är knutna till det här ärendet. Till sin karaktär – om jag ska karakterisera reservationerna – har de svårt att hitta egentliga konstitutionella frågeställningar. Det är snarare värderingsmässiga och politiserande frågeställningar som kommer in.

Liksom Göran Magnusson reagerar jag på vad utskottets ordförande säger om vilka slutsatser som kan dras av detta eller vilka slutsatser som dras när det gäller reservationerna – att det skulle vara fråga om en sorts regeringsmaktens arrogans. Det målas upp en bild av att det förekommer

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

en arrogans i den nuvarande regeringen. Det är en allmän bild som på något sätt är den gängse bild som ska präglas. Men det är kanske lättvindigt att flirta med den. Om vi granskar utskottsordförandens exemplifieringar finner vi att det egentligen inte handlar särskilt mycket om arrogans. Han tar upp frågan om Utrikesnämnden och Österrike. Mats Einarsson kommer senare att utveckla hur vi ser på granskningen av den frågan.

Men där är problemet snarare den nya situation som Sverige ställs inför som medlem av EU, där det är nödvändigt att beslutsprocessen i vissa situationer är väldigt snabb. Detta är inte uttryck för arrogans utan för ett problem som en ny situation skapar för den svenska politiken.

Man måste naturligtvis tänka över samrådsförfarandet och hur man i det politiska systemet ska handla. Regeringen ska ju representera Sverige och gör det i dessa sammanhang, men ibland ställs man inför situationer där man på kort tid måste ge ett snabbt svar om den svenska positionen.

Denna fråga har vi ännu inte löst på ett riktigt bra sätt, och utskotts-majoriteten benämner det också i betänkandet som ett problem vi måste tänka på. Men jag tror inte att man bör förfalla till att säga att någonting som har orsakats av denna problematik är ett uttryck för arrogans.

Den andra frågan som Per Unckel anför som uttryck för regeringens arrogans gäller omförordnandet av chefen för Riksrevisionsverket. Här kan man ju göra en helt motsatt bedömning. Regeringen tog egentligen alldeles för mycket hänsyn till personliga krav och önskemål. Därför fattade man beslutet för sent. Man kunde ha fattat beslutet om vilken person man ville se som chef för detta verk mycket tidigare. Det är ju regeringens verk, och därför äger regeringen frågan om tillsättning av personer. Man kunde ha fattat beslut utan detta hänsynstagande till personliga önskemål.

Detta var inte nödvändigt, men regeringen agerade ju här med en viss beslutsvanda. Det skulle jag nog vilja beteckna som motsatsen till arrogans.

Också frågan om tjänsteupphandling är ett dåligt exempel på arrogans hos regeringen. Lagen om offentlig upphandling är något komplicerad. Det är utomordentligt viktigt att upphandlingar sker och att det blir en lika behandling av de företag som existerar på marknaden. De ska ha samma möjligheter att få sälja sina tjänster till staten när staten behöver varor eller tjänster.

Men lagen om offentlig upphandling är inte lätt att tillämpa – det har vi nog kunnat konstatera. Vi kan också se att regeringen själv har tillsatt arbetsgrupper som ska försöka granska hur arbetet har gått och vad man kan göra för att förbättra och förstärka sina rutiner.

Visserligen uttalar utskottet på den här punkten en samfällid kritik, men upphandlingsbrister har ju, som Göran Magnusson påpekade, också förekommit hos andra regeringar. Därmed skulle alla svenska regeringar plötsligt betraktas som arroganta eftersom de inte har levt upp till bokstaven i lagen om offentlig upphandling vid olika tidpunkter. I annat fall förfaller Unckels uttalande till att vara allmänt politikernäll, vilket kanske inte är värdigt en ordförande i KU.

Likadant är det när det gäller Telia och Telenor. Vi ska återkomma och diskutera det senare. Visst – vi har inte granskat Björn Rosengrens famösa uttalande om karakteristiken av den norska staten. Men man kan

inte säga att det är ett uttryck för arrogans när regeringen hävdar svenska intressen i en konflikt med en annan stat i en affär. Att regeringen hävdar att affärsmässiga principer ska ligga till grund för affären är ju en politisk uppfattning.

Den borgerliga reservationen är, vilket jag ska visa senare under debatten, egentligen ganska obegriplig. Den utgår från värderingar och är ett politiserande aktstycke och inte ett konstitutionellt aktstycke.

Samma sak gäller egentligen utnämningmakten. Som Mats Einarsson senare kommer att visa var de höga statliga tjänsterna förr i världen ett överklassreservat. Går vi lite längre tillbaka var de ett adelsprivilegium. Men nu är det ofta folk som åtminstone har en varierad social bakgrund. En del beskriver det som att de har gjort en klassresa innan de kommer dit. De representerar t.ex. bonderörelsen eller arbetarrörelsen och har sina rötter där.

Detta retar naturligtvis Moderata samlingspartiet, som ju inte kan befria sig från att vara överklassens parti. Men det är inte uttryck för någon arrogans att regeringen utser folk. Man får verkligen leva med frågan om man lever upp till det som står i den moderata reservationen, nämligen att stödpartier har fått många utnämningar. Det är framför allt Centerpartiet som har fått det och varit ett stödparti. Vi andra är samarbetspartier.

Men om detta skulle vara skäl att avsätta alla generaldirektörer, så kan jag tänka mig att det blir problem i ett framtida borgerligt regerings-samarbete. Men det får väl lösas på den borgerliga kanten.

Det är alltså, fru talman, viktigt att vi håller tungan rätt i mun när vi diskuterar granskningen och inte i onödan skärper den polemiska tonen. Granskningen i sig har ett utomordentligt värde – riksdagen kan visa på när fel begås och tala om vilka gränser och regler som gäller. Det är egentligen tråkigt att regeringen inte är företräd här och sitter på plats och lyssnar och tar emot de synpunkter som kommer fram i granskningsdiskussionen.

Fru talman! Jag har varit med i några granskningsdebatter. Det är konstigt, men man glömmer alltid något. Årets granskning har blivit ganska bra, och det är inte minst tack vare den utomordentligt skickliga personal som konstitutionsutskottet har till hjälp. Jag har blivit den som har fått påpeka detta vid flera tillfällen, och jag får väl ta det som en god tradition att jag återigen får rikta ett tack till utskottets personal. Den har gjort att den sakliga och kvalitativt goda produkt som detta betänkande utgör har kommit till stånd. Jag yrkar på godkännande av utskottets anmälan i betänkandet och avslag på alla reservationer.

I detta anförande instämde Göran Magnusson (s).

Anf. 8 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jag hade väl kanske inte räknat med att Kenneth Kvist skulle dra samma principiella slutsatser av granskningsbetänkandet som jag gör. Av det sista ärendet som utskottet har redovisat framgår det att det finns ett nära samarbete mellan socialdemokratin och Vänsterpartiet. Det känns i Kenneth Kvists inlägg som att detta samarbete går igen också i kammaren i dag.

Det var uppenbarligen känsligt, det här med arrogansen. Ett annat sätt att uttrycka samma sak är att säga att ett intryck tränger sig på av en

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

regering som är sig själv nog. Jag säger inte detta för att söka polemisk strid utan för att varna. När en regering börjar bli sig själv nog och inte uppvisar den känslighet som en regering på parlamentarisk bas bör uppvisa, då rör man sig ut mot en farlig zon av maktutövningen.

Jag kan använda ett par av de exempel som Kenneth Kvist anförde i motsatt riktning. Det främsta är Österrikefrågan. Visst kan man beskriva det som att situationen var ny. Men en regering som är känslig funderar inför en ny situation en, två, tre och fyra gånger på vad denna nya situation i så fall kräver.

En regering som förstår att man ska samråda med andra enligt grundlagen säger: Hur ska vi nu hantera detta för att kunna hantera den nya situationen? Den meddelar inte att man över huvud taget inte tänkte på saken. Här ligger beviset för arrogansen i öppen dag. När denna bastion inte längre höll, säger man att tiden inte räckte till trots att det inför utskottet har visats att andra länder hann med mer än den svenska.

Förstå detta, Kenneth Kvist, och ta varning och berätta för samverkanspartierna vilka slutsatser varningen bör leda till.

Anf. 9 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Vi bör hyfsa debatten något. Det var inte någon företrädare för regeringen som sade att man inte tänkte på saken. Det var en tjänsteman i Regeringskansliet som tog som självkritik att man borde ha påpekat detta för regeringen, men faktiskt inte tänkte på det.

Varför gjorde man inte det? Jo, därför att man upplevde att det var väldigt knappt om tid och att Sverige snabbt måste positionera sig till ett förslag från Portugals statsminister. Man skulle kunna bli det enda EU-land, förutom Österrike, som inte var med på vagnen. Denna politiska bedömning fick ske snabbt och ett uttalande görs fort utan att man hann med detta.

Detta är en situation som vi måste problematisera och som vi inte behöver vulgarisera.

Jag reagerar mot talet om arrogans. Det finns säkert maktfullkomlighet både här och där i maktens korridorer var de än finns. Det ska vi naturligtvis granska. Men det är så lättköpt. Man målar upp en bild av den nuvarande regeringen, nämligen att den skulle präglas av att vara sig själv nog och av att vara arrogant, och stryker den bilden med hårs.

Om vi läser vårt betänkande och reservationerna finns det inget belegg för något så starkt omdöme. Det är viktigt att konstatera.

Anf. 10 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Kenneth Kvist måste ha tappat minnet något i fråga om hur statsråden har sett på Österrikeaffären. Utrikesministern har inför vårt gemensamma utskott medgivit att man inte tänkte på att kalla Utrikesnämnden. Här ligger själva nyckelfrågan. En regering som inte inser sina författningsmässiga förpliktelser är på det sluttande planet. Denna regering behöver upplysas av ett utskott som vårt att här gäller det att hålla sig till lag och författning och spela enligt de regler som vi har varit ense om ska gälla för demokratins utövande i vårt land.

Det andra exemplet, som jag inte hann med i min förra replik, gäller utnämningmakten.

Landets statsminister medger inför utskottet att det är naturligt att förtjänst och skicklighet vid tillsättning av statliga ämbeten i högre utsträckning kommer att kunna appliceras på socialdemokrater och centerpartister än på andra. Det medger statsministern.

Det ger mig skäl att understryka att detta också är uttryck för en regering som har tappat perspektiven på vad den svenska författningen säger om vår förvaltningstradition.

Kenneth Kvist påpekar att vi har rört oss bort ifrån ett adelsprivilegium vid tillsättningen av statliga tjänster. Ser inte Kenneth Kvist att statsministerns uttalande leder fram till ett nytt adelsprivilegium, men i partipolitikens hägn?

Vi ska varken ha adel eller partipolitik. Vi ska ha det författningen säger, nämligen de bästa männen och kvinnorna som kan sköta de ämbeten som den svenska staten behöver ha tillsatta.

Man ser inte det som står i blyxtbelysning i utskottets handlingar – här riktar jag mig även till Kenneth Kvist. Man ser inte de problem som maktutövningen uppenbarligen just nu rymmer inom sig.

Anf. 11 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Om man ska diskutera frågan om utnämning realistiskt är det ju så att regeringen äger att utnämna, och den ska göra det efter förtjänst och skicklighet. Det finns inget fall där man konkret kan belägga att man inte har tagit hänsyn till förtjänst och skicklighet.

När det finns många personer i landet som har likartad förtjänst och skicklighet kan det smyga sig in en politisk värdering. Det är inte bra, men det kan det göra. Det tror jag inte är unikt. Det skulle vara mycket intressant att se, där den politiska färgen är noterbar, hur det var under det borgerliga regeringsinnehavets tid. Nu går det inte att se eftersom det är en stor politisk spridning på de människor som utsetts till de tjänster som ligger under utnämningmakten. Jag tror att samma kritik som möjligtvis skulle kunna riktas nu, kanske skulle ha kunnat riktas då.

Det är problematiskt, och öppenheten vid utnämningar skulle kanske kunna vara större. Icke desto mindre är det, enligt vår grundlag, regeringen som styr riket. Regeringen har under sig verk som ska vara självständiga. Riksrevisionsverket är inget undantag, utan har samma position som övriga verk. Det är då naturligt att regeringen har en utnämningmakt. Så måste det vara. Det är ju egentligen bara därigenom som regeringen styr riket.

Jag tror inte att man kan säga på någon saklig grund att det är värre eller mer av politiskt gynnande av de egna nu än det har varit under tidigare regeringar.

Anf. 12 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Jag ska börja med ett citat ur Grönköpings Veckoblad: Sanningen har sin givna plats även i politiken, men den får givetvis icke drivas så långt att den motverkar våra mer övergripande syften.

Den som står för det här citatet är stadsrådet Joel Eriksson i Grönköping. Det publicerades för något år sedan.

Under vårens utfrågningar inför konstitutionsutskottet har man ibland fått en känsla av att de där övergripande syftena varit lite väl mycket närvarande.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

Inom det politiska livet är det inte ovanligt att vi träffar på en del människor som är beredda att säga vad som helst för att åstadkomma en effekt. I likhet med Carl Hammarén kan vi i bästa fall möjligen hoppas på att det skulle kunna omfatta även sanningen.

Men man får försöka vara glad i alla fall. Allt som sagts i KU-utfrågningarna har ju inte varit lögn, även om en del tycks sakna sjukdomsinsikt i ämnet, så att säga.

Fru talman! Salig drottning Kristina hade troligen rätt när hon medicinerade i frågan: Man bör säga sanningen, men alla sanningar böra icke sägas.

Det är väl en instruktionsskyldighet som alla nyblivna politiker och även tjänstemän borde utsättas för från sina äldre kamrater. Möjligen skulle man också kunna tänka sig att vi alla fortlöpande höll oss under rättade om detta, för att nu citera något ur regeringsformen. Vi kan ju ha tappat bort den tidigare instruktionen på vägen. Det kanske är lika lätt att göra det som att glömma bort att diarieföra brev.

Fru talman! Sanningen är ju faktiskt inte något som kan upphandlas på vilket sätt som helst. Den finns ju där helt enkelt, helt oberoende av lagen om offentlig upphandling.

Fru talman! Konstitutionsutskottet är ingen sanningskommission. När utskottet samlar material för att få bakgrund till regeringens olika ageranden kan ibland allmänheten bibringas uppfattningen att vi har uppgiften att reda ut alla motstridiga påståenden som framförs i det material vi får in eller i de utfrågningar vi gör.

Men så är inte fallet. Det är bara de påståenden som har relevans för vår granskning av regeringen som vi egentligen är intresserade av, eller för att vara helt korrekt – borde vara intresserade av. Det gäller alltså huruvida de kan peka på hur regeringen har agerat i förhållande till grundlagarna och i förhållande till övrigt regelverk.

Fru talman! Om det t.ex. är så att en minister säger till en verkschef att vederbörande saknar sjukdomsinsikt, och de två har olika uppfattningar om i vilket sammanhang påståendet framförs så är det föga troligt att det ligger inom KU:s granskningsuppgift att reda ut sammanhanget. Möjligen skulle man i marginalen förstås kunna fundera omkring att om en minister hävdar att någon saknar sjukdomsinsikt så kan det kanske tyckas lite märkligt att samma minister anser att den tilltalade ändå har den förtjänst och skicklighet som regeringsformen föreskriver. Men det är mer i marginalen.

Fru talman! Konstitutionsutskottet framstår ibland i den allmänna debatten som ett digitalt forum, dvs. ett där det bara finns ettor och nollor. Det är vi som har rätt och de andra som har fel, så att säga. Det är min uppfattning att så är det faktiskt inte.

Visst, vi är alla människor. När jag för ca 30 år sedan läste lite socialpsykologi så fick jag lära mig en del om selektiv perception. Vi selekterar informationen som möter oss utifrån det grundläggande synsätt som vi tidigt lagt oss till med. Och det konstitutionella felet – ursäktas vitsen – har vi alla. Vi i oppositionen söker förstås extra medvetet eller omedvetet efter fel på regeringen, och de som stöttar regeringen har lite mer överseende med eventuella felsteg. Men även när vi skiljer oss åt i slutsatserna har vi oftast gjort en grundlig gemensam analys.

Fru talman! Vid presskonferensen när vi presenterade det betänkande som vi i dag diskuterar sade jag att det finns ett seriöst och konstruktivt samtalsklimat i utskottet och att detta präglade vårens betänkande. Och jag menar det. Så är det. Jag tror att det är väldigt bra för utskottets anseende som granskare av regeringen. Detta har ju även andra varit inne på tidigare. Jag hoppas, fru talman, att det klimatet kan hållas vid liv i fortsättningen också. Jag hoppas också att det grönköpingska stadsrådet Joel Erikssons synpunkter på sanningens förhållande till de övergripande syftena i framtiden kommer på skam.

Fru talman! Kammaren är ju ett retorikens forum. I debatten i dag kommer vi nog att få se ett antal debattsåpbubblor, som förmodligen inte kommer att få något retorikpris. Men det förtar inte den samlade bedömningen av utskottets arbete att det blir så i debatten.

Fru talman! Vi har enats om flera kritiska synpunkter på olika ageranden på regeringssidan.

Finansministern tycks ha saknat insikt – alltså vanlig insikt – om hur det egentligen ligger till med tryckfrihetsförordning och sekretesslag när det gäller diarieföring av brev. Visst, till hans försvar kan sägas att han var ny som minister. Men han var sannerligen inte ny i politiken, och även landstingsråd och verkschefer måste ju följa reglerna om diarieföring för att offentlighetsprincipen ska kunna upprätthållas.

Utskottet är också enigt i sina skrivningar om att utnämningarna av t.ex. verkschefer måste ske inom rimlig tid mellan utnämning och tillträde. Vi noterar speciellt när det gäller förordnandet av chef för Riksrevisionsverket att dröjsmålet var obefogat.

Fru talman! Den upphandling som regeringen gör av externa tjänster har kritiserats för ofullständigheter i vissa granskade fall – även detta i full enighet.

Utskottet har också granskat statsrådets uttalanden i vissa sammanhang och vi påpekar och upppepar att det finns anledning till restriktivitet med uttalanden som kan tolkas som ingrepp i myndigheternas verksamhet.

Fru talman! Kristdemokraterna står bakom enbart två reservationer som fogats till betänkandet. Det gäller dels Österrikefrågan och Utrikesnämnden, dels icke-instruktionerna i Telia–Telenor-affären. Till dem återkommer vi i särskilda debatter. Men det är intressant att notera att grunden för denna vår kritik i båda fallen bygger på passivitet från regeringens sida – helt enkelt brist på handlingskraft.

Fru talman! KU:s granskning av regeringen får ju inte några rättsliga effekter även om vi framför kritik på några punkter. Vår granskning är egentligen ett fortlöpande led i den offentliga debatten kring hur regeringen sköter sitt uppdrag utifrån de begränsningar som grundlagarna anger och det regelverk som vi har för regeringens agerande. En väl genomförd KU-granskning är den bästa preventiva åtgärden för att regeringen ska vilja agera på ett korrekt sätt i förhållande till regelverket. Konstitutionsutskottet har alltså – oavsett vad dess kritiker säger – en viktig och betydelsefull uppgift i sin granskning av regeringen. Det är också en viktig del i det tillitsskapande arbete som är nödvändigt för en fungerande demokrati.

Fru talman! Jag vill instämma i Kenneth Kvists beröm av kansliets arbete. Det är ofta väldigt tungt och jobbigt, och med mycket övertid. Jag

vill också passa på att tacka för att vi har ett väl fungerande presidium i utskottet.

Anf. 13 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Kontrollmakten är fundamental för att demokratin ska fungera väl. Utgångspunkten är att alla offentliga beslutsfattare som utövar makt ska kontrolleras.

Konstitutionsutskottets uppgift är att granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Utgångspunkten är att alla som utövar offentlig makt ska kontrolleras. Det är viktigt med en löpande granskning som upprepas år efter år.

Jag tycker att denna granskning är ett mål i sig, utan att det därmed är ett mål att finna felaktigheter som leder till kritik mot ansvarigt statsråd.

Det är ett värde i sig att den som utövar makt och har makt att besluta också vet att beslutet och tjänsteutövningen granskas. Granskningen i sig är ett viktigt demokratiskt instrument som måste hanteras med mycket stor respekt och varsamhet.

Det sägs ofta att detta hänger på om vi som granskare kan hålla fast vid granskningens konstitutionella karaktär. Det innebär att vi som ledamöter i KU ska hålla politiska värderingar vid sidan om.

Jag måste också konstatera, efter några år i konstitutionsutskottet, att det naturligtvis är mycket begärt att inte komma fram till olika ståndpunkter på grund av just olika politiska tillhörigheter. Men trots allt, utan att ha så stor erfarenhet av granskningsärendena, så måste jag som representant för Centerpartiet säga att jag har en stor respekt för det öppna förhållande som hela utskottet har gentemot den regeringsmakt som vi är satta att granska.

Fru talman! All offentlig makt utgår ifrån folket, och riksdagen är dess främsta företrädare. Riksdagens företrädare i konstitutionsutskottet har till uppgift att granska makten, men ej att vara domstol. Den granskning som konstitutionsutskottet är satt att genomföra är till för att förebygga missbruk av makt. En bra genomförd granskning har till uppgift att utveckla demokratin och försöka utveckla dess arbetsformer samt att vara uppmärksam på att det konkreta maktutövandet också förändras över tid.

Därför är dagens debatt en viktig del i uppdraget att ständigt återvinna de demokratiska värdena och ständigt göra nya och överraskande granskningar av den makt som är beroende av folkets vilja.

I dagens granskning återfinns ett flertal ärenden som från utskottets sida har granskats men ej markerats som något konstitutionellt avvikande eller anmärkningsvärt. Jag vill påstå att det är lika viktigt att på detta sätt avgöra och redovisa att makten har rätt att både hantera och agera på eget mandat, utan att det för den skull är konstitutionellt fel – trots att det politiskt kan vara mycket anmärkningsvärt.

Jag vill dock påpeka att för att granskningen ska vara och bli effektiv krävs en mångfald av granskare. Som centerpartist vill jag säga att mångfalden av medier är mycket viktig, och antagligen det avgörande för att granskningen ska bli effektiv och också nå resultat.

Dagens granskning visar också vikten av att granskningen faktiskt får ha sin tid. Ibland kan det vara av värde att ärenden t.o.m. ligger till sig. Jag måste i ärlighetens namn säga att det är en åsikt som jag har tagit till

mig efter den här hanteringen. Det är svårt att avgöra vid själva anmälningsförfarandet vilket ärende som i slutändan är konstitutionellt viktigt.

Årets granskning innehåller ett flertal ärenden som medialt fått en oerhörd stor uppmärksamhet, men vars konstitutionella karaktär ändrat sig under utskottets hantering och utfrågning. Så har t.ex. skett vad gäller regeringens utövande av utnämningmakten och ansvar för chefstillsättningar.

Fru talman! Även om ärendena inte ska debatteras i inledningen vill jag ändå lyfta fram några ärenden utifrån Centerpartiets ställningstaganden. Det gäller regeringens skyldighet att överlägga med Utrikesnämnden som också fått en annan karaktär än vad själva mediedebatten inledningsvis stod för.

Fru talman! Vi i Centerpartiet anser att granskningens första ärende om regeringens skyldighet att överlägga med Utrikesnämnden i ett långsiktigt demokratiskt perspektiv kanske är det viktigaste ärende som vi i dag hanterar. Jag ska inte fördjupa mig i ärendet, men det är ett exempel på det jag inledningsvis sade, nämligen att maktens arbetsformer ständigt ändras över tiden. Därmed är en löpande och återkommande granskning väldigt avgörande för att kunna få den här belysningen.

Anmälan ifrågasätter om inte regeringens handlande borde ha föregåtts av överläggningar i Utrikesnämnden. Ärendet visar hur det svenska medlemskapet i EU ställer stora krav på nya arbetsformer. Vi måste vara uppmärksamma på att ärenden med stämpeln brådskan, som i fallet Österrike, inte får innebära att man bortser från krav på överläggningar med Utrikesnämnden.

Ärendets anmälan visar vikten av att just finna arbetsformer så att EU-medlemskapet inte blir ett redskap eller en ursäkt för att bortse från svenska konstitutionella krav. Vi i Centerpartiet anser inte att brådskan var nödvändig och inte heller att statsministern och utrikesministern med rätta kan hänvisa till kravet på snabbhet och att det var många länder inblandade i det här fallet. De involverade statsråden, som faktiskt ansåg att ärendet var av större utrikespolitisk vikt, borde ha varit mycket uppmärksamma på kravet på överläggningar med övriga svenska partier.

Jag återkommer i detta ärende senare då ärendet i sig har flera dimensioner som Centerpartiet politiskt har tagit hänsyn till. Centerpartiet har i detta ärende ställt sig bakom den reservationsskrivning som anger att statsråden Göran Persson och Anna Lindh har underlåtit att i tid hålla Utrikesnämnden underrättad och att detta inte kan vara förenligt med bestämmelserna i regeringsformen.

Ett ärende som förekommit i mediedebatten under lång tid och nästan haft karaktär av TV-drama är ärendet om näringsminister Rosengrens tjänsteutövning i samband med Telia–Telenor-affären och om regeringens hantering av samarbetet äventyrat stora belopp av skattebetalarnas pengar. Här anser Centerpartiet att majoritetens ställningstagande inte gått tillräckligt långt. Centerpartiet ställer sig därmed bakom den reservationsskrivning som anger att regeringen måste anses ha haft skyldighet att tillse att avtalet fullföljdes.

Fru talman! Även om debatten inledningsvis har haft ett annat tonläge, tycker jag att KU:s granskning på ett bra sätt visar en enighet i de flesta bedömningar. Det är bra. Det finns dock några avvikande stånd-

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

punkter där Centerpartiet ansett att majoritetsskrivningen inte gått tillräckligt långt.

Fru talman! För de intresserade vill jag uppmärksamma att KU:s granskningsbedömning på ett mycket rakt och öppet sätt har kritiska formuleringar även om Centerpartiet ibland har kommit till en annan slutsats och därmed valt en annan formulering. Jag tror att det är värdefullt för konstitutionsutskottets fortsatta arbete. Det har ju ett antal talare sagt tidigare också.

I detta anförande instämde Åke Sandström (c).

Anf. 14 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! *Konstitutionsutskottets granskning – konstitutionellt värn eller politiskt redskap?* Det är titeln på en intressant uppsats som lades fram 1998 vid statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet. Författaren heter Lars Davidsson.

I mitt inledningsanförande vill jag ta upp hans synpunkter på de senaste årens KU-granskningar innan jag översiktligt kommer in på några av de frågor som är föremål för årets granskning.

Författaren har studerat olika aspekter på KU:s granskning under 20 år med början riksmötet 1975/76 och fram t.o.m. riksmötet 1995/96. Hans syfte har varit att försöka klarlägga om granskningen främst varit konstitutionell och juridisk eller politisk till sin natur.

KU:s granskning består ju av två delar. Det handlar dels om initiativet till granskningen, dels om genomförandet av granskningen. De här båda komponenterna behandlar han var för sig, eftersom det i realiteten rör sig om två skilda fenomen. Det gäller dels riksdagsledamöternas benägenhet att använda anmälningsförfarandet för politiska syften, dels utskottsledamöternas benägenhet att lägga politiska aspekter på granskningen av konstitutionaliteten i agerandet hos dem som är föremål för granskningen.

Anmälningarna till KU får ju ofta uppmärksamhet i massmedierna. Det här avspeglas ofta i att anmälningarna är knutna till dagspolitiska händelser. Så är det också i samband med årets granskningar.

Anmälningarna lämnas in under hela riksdagsåret och är alltså knutna till det ärende de berör, men granskningens resultat presenteras bara en gång om året. Författaren menar att detta medför att anmälningarna är tacksamma politiska instrument – det kostar ju ingenting att lämna in en anmälan. Det ger publicitet för anmälaren och negativ publicitet för den anmälda. Resultatet, i de fall det inte visar sig överensstämma med anmälarens anklagelser, riskerar inte heller att få lika stort genomslag som anmälan får, eftersom resultatet publiceras långt efter det att ärendet har förlorat sin koppling till dagspolitiken.

Av uppsatsen framgår också att effektiviteten i anmälningarna är mycket låg, dvs. det är ovanligt att ett ärende leder till kritik mot den som granskas. Det kan ju med andra ord verka tämligen improduktivt att använda anmälningarna med tanke på att de ska leda till kritik som skadar statsrådet eller regeringen politiskt.

Andelen eniga frianden under den studerade perioden var i förhållande till den totala ärendemängden hög, och så är det ju också i år.

Men jag tycker att det är intressant att författaren också konstaterar att trots de ymnigt förekommande politiska anmälningarna bemödar sig anmälaren i den övervägande delen av fallen att försöka göra någon form av konstitutionell koppling.

När det sedan gäller den andra delen av granskningen – den som handlar om genomförandet, dvs. den uppgift som vi KU-ledamöter har – drar författaren, utifrån data i sin studie, den slutsatsen att KU:s granskning av statsrådets tjänsteutövning kan klassificeras som i huvudsak konstitutionell snarare än politisk.

Det största måttet på om granskningen varit opolitisk och konstitutionellt inriktad har varit graden av enighet i utskottets granskningsbetänkanden, menar författaren. Resonemanget bakom detta är att så snart en part vill blanda in politiska överväganden i betänkandet kommer enighet att försvinna, eftersom utskottet är parlamentariskt sammansatt och således består av en samling politiska motståndare. Men till detta kan ju komma fall där utskottets ledamöter gjort en konstitutionell bedömning av ärendet och kommit till olika slutsatser.

Sammanfattningsvis menar författaren att KU utför en i huvudsak opolitisk granskning. Han ger alltså utskottet ett gott G eller kanske t.o.m. ett VG.

Han ifrågasätter om enigheten skulle bli radikalt större om utskottets uppgifter skulle övertas av jurister. Det är ju någonting som har framförts vid olika tillfällen.

Fru talman! Den här uppsatsen gör enligt min mening en bra analys och beskrivning av KU:s granskning under en viktig tioårsperiod med regeringar av olika politiska kulörer. Det är skälet till att jag inför den fortsatta granskningsdebatten i dag vill rapportera om studiens slutsatser till mina kolleger i riksdagen.

Fru talman! Förra årets granskningsdebatt kom ju mest att handla om det ärende som rörde regeringens agerande vid Europadomstolens prövning av målet mellan Torgny Gustafsson och svenska staten. Vi var många ledamöter som med rätta var upprörda över det sätt som ärendet har hanterats på av facket och regeringen. Den granskningsdebatt vi håller i dag kan tyvärr inte omfatta det som blir årets största och svåraste granskningsuppgift, nämligen den som handlar om statsministerns Sydafrikasatsning.

Men det finns ändå andra stora frågor att behandla i dag. Jag vill först peka på Telia–Telenor-affären, där Folkpartiledaren Lars Lejonborg står som anmälare.

Den här frågan har föranlett en lång och intensiv debatt i utskottet där meningarna går mycket tydligt isär mellan de borgerliga å ena sidan och s, v och mp å andra sidan. Vi från den borgerliga kanten anser att Björn Rosengren inte har uppfyllt sitt ansvar som statsråd och chef för Näringsdepartementet när det gäller att vårda aktieägaravtalet. Han förtjänar därför kritik för sitt sätt att sköta, eller snarare att inte sköta, Telia–Telenor-affären. Jag kommer att utveckla det närmare när den frågan kommer upp.

Folkpartiet delar en reservation med moderaterna när det gäller kulturminister Marita Ulvskogs handläggning av frågan om subventioner för digitalavkodare. Frågan gäller om statliga medel används på ett sätt som står i strid med KU:s tidigare uttalande om detta.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

Jag vill också nämna den borgerliga reservationen rörande regeringens skyldighet att överlägga med Utrikesnämnden. Statsministerns och utrikesministerns sätt att helt nonchalera, ja inte ens tänka på, kontakterna med ledamöterna i Utrikesnämnden eller ens partiledarna i den här viktiga frågan om EU:s bojkott av Österrike är verkligen upprörande.

Jag utvecklar senare i debatten min kritik i de här frågorna. Jag står naturligtvis bakom samtliga Folkpartireservationer, men nöjer mig med att yrka på godkännande av anmälan i reservationerna 1 och 4.

Anf. 15 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det var en påpasslig och intressant redovisning som Helena Bargholtz gjorde av den akademiska uppsatsen från Uppsala.

Det är viktigt att anmälningarna till konstitutionsutskottet inte är politikens förlängning – man förlorar en politisk fråga och sedan anmäler man den till KU därför att man vill fortsätta och skapa massmediala poänger. Det har säkert förekommit.

Samtidigt vill jag betona att det är oerhört viktigt att ledamöter tillsammans är vaksamma och naturligtvis anmäler så mycket som möjligt, gärna fler än de regelmässigt ca 30 anmälningar som KU får. Men då måste man tänka på att det ändå ska ha en konstitutionell substans.

Jag tänkte på detta med politiserande anmälningar. Telia–Telenor-affären karakteriserade Helena Bargholtz själv i utfrågningen med orden: Detta är anmält därför att det är vår absoluta övertygelse att det politiska systemet i princip inte är lämpat för att utöva företagsledning och företagsägande. Bakgrunden till Folkpartiets anmälning av Telia–Telenor-ärendet är deras politiska ståndpunkt och synpunkter på staten som företagare. Den är egentligen inte en konstitutionell anmälan utan just precis en sådan där politikens förlängning som Helena Bargholtz förtjänstfullt drog fram och visade förekommer när det gäller anmälningar.

Anf. 16 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag vill konstatera att riktigt rätt citerar inte Kenneth Kvist mig. Jag har själv tittat på det här, och jag kommer att utveckla det när vi kommer till det ärendet. Som mycket klart framgår av anmälan om granskning handlar det om att veta hur det här har gått till och ansvaret för detta, och det är inte en politisk fråga. Att det sedan också finns med att vi inte gillar det här är självklart. Men jag vill framhålla att det inte är grunden för anmälan. När detta beslut var fattat av riksdagens majoritet var det självklart från den borgerliga sidan att det här måste skötas på ett konstitutionellt riktigt sätt.

Anf. 17 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Vi ska väl inte kriorätta varandra. Men om jag läser innantill och citerar alldeles exakt så sade Helena Bargholtz: ”Ett av skälen till att Folkpartiet vill ha denna KU-prövning är vår absoluta övertygelse om att det politiska systemet i princip inte är lämpat för att utöva företagsledning och företagsägande.”

Det må vara Folkpartiets åsikt och den ska naturligtvis Folkpartiet föra fram i politiska debatter om principerna för statligt företagandes för- eller nackdelar. Det är Folkpartiet opåttalt.

Men detta är ju en värdering. Gällande regelverk gör ju statligt företagande möjligt. Gällande regelverk, gällande riksdagsbeslut är ju sådana att staten faktiskt har en företagsamhet, har företag, är ägare till företag och måste utöva sin funktion som ägare. Då kan man liksom inte grunda en anmälan på det skälet att man ogillar denna politik att staten är ägare till företag. Då har man gjort en politisk anmälan och en anmälan som är dåligt konstitutionellt funtad.

Anf. 18 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! När man tittar på anmälan som den är formulerad handlar det bl.a. om att man vill få klarhet i ansvarsfrågan kring hur det här ärendet har hanterats. Det är det som är det viktiga.

Anf. 19 PER LAGER (mp):

Fru talman! Årets granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning har omfattat ett 30-tal ärenden. Flera av dessa har inte föranlett något särskilt uttalande av utskottet. I andra ärenden har utskottet kunnat ena sig och i några förekommer varianter och något mildare kritik från majoriteten där den inte ansett att det har gått att kritisera från konstitutionella utgångspunkter men där ändå just sådan kritik lämnats av reservanter.

I de flesta ärendena råder alltså ett slags samsyn och konstruktiva påpekanden som jag menar är väldigt viktigt för oss ledamöter i KU när det gäller granskningsbetänkanden – lyckade försök att höja granskningen över partipolitikens ståndpunkter. Några fall där blockreservationer förekommer är nog, menar jag, exempel på något av ett misslyckande i det här avseendet.

Det särskilda med KU:s granskningsbetänkande är att vi överlämnar det färdigt till riksdagen som formellt egentligen bara tar emot eller inte i det rådande skick det är. Men för att få offentlighet kring hur vi i KU resonerat i de olika frågorna hanteras granskningen som om den vore ett vanligt betänkande med reservationer, debatt, beslut och voteringar. Kammarbehandlingen av granskningsbetänkandet är i sig en fråga för diskussion.

När frågor, fru talman, blir massmedialt heta skapas lätt en attackrande och en försvarande sida. Jag själv och Miljöpartiet som inte tillhör något politiskt höger- eller vänsterblock kan därför i granskningen ta ställning utan särskild lojalitetshänsyn till de andra partierna. Det har jag också gjort efter bästa förmåga under vårt arbete. Min strävan har varit att enbart försöka se till saken och till vårt ansvar. Med tanke på att jag i den rollen ibland blivit vägmästare har det inneburit en tredje ståndpunkt som kunnat vinna gehör hos majoriteten och sedan vävts in i den utskottstext som har blivit majoritetens. Jag har alltså lagt mig vinn om att också undvika att dra politiska poänger eftersom jag anser att vår huvuduppgift i KU när det gäller granskningen är att göra bedömningar så fria som möjligt från just partipolitiken.

Fru talman! Konstitutionsutskottets granskningsansvar är grundläggande och av stor betydelse för vårt parlamentariska styrelseskick. Det är vi alla överens om, och vi arbetar alla i den andan. Därför är det också viktigt att vårt arbete håller en hög kvalitet, inte minst i de offentliga utfrågningarna.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

Det har då och då hänt – jag tror att vi alla är skyldiga till det – att vi bortrat djupare i frågor än som är relevant. Vi hamnar på sidospår som leder fel, och vi bromsar kanske inte i tid. Ibland upptäcker vi nya huvudspår, som anmälände riksdagsledamot inte har tänkt på och som i stället leder oss rätt. Utskotten har möjligheter i detta avseende och utnyttjar dem också.

Med detta vill jag säga att vi ständigt behöver ställa under debatt det sätt på vilket vi genomför vårt arbete och ska tillåta oss en hög grad av självkritik. Utskottet är ingen domstol. De som vi frågar ut svarar inte under sanningsförsäkran, och vi har inga sanktionsinstrument. Däremot ska vi visa på bristerna i regeringens handläggning och effektivitet och därmed också på bristerna i demokratin. Det är vår uppgift.

Även om vi vid granskningen inte kan konstatera felaktigt handlande ur konstitutionell synpunkt och av den anledningen inte kan föra fram kritik, kommer utskottet ofta fram till att regeringen hade kunnat handla på ett annat och mer förutseende, helt enkelt mer kompetent sätt. Det rör sig ofta om brister i planeringen och kanske i ledningens helhetssyn. Politiskt tunnelseende och *ad hoc*-lösningar gör regerandet mindre effektivt och mer sårbart vad gäller kvaliteten.

Det här visar granskningen, och även om det alltså inte är ett regelbrott som begås, finns det givetvis ett politiskt pris i en annan ända.

Det anmälningsärende som vuxit sig störst under vårens granskning handlar om Sydafrikasatsningen, och det ärendet har vi tyvärr inte hunnit bli färdiga med. För min egen del har just den frågan, eftersom Miljöpartiet gjorde anmälningen, framstått som särskilt viktig och intressant, men den får vi återkomma till när granskningen har avslutats.

Den brist inom Regeringskansliet som tydligt framstått i flera ärenden och som utskottet enat kritiserar rör upphandlingsförfarandet och hur väl lagen om offentlig upphandling följts. Den kritiken borde nu snabbt leda fram till ändrade rutiner, som säkrar goda marginaler och framstår som ett föredöme för andra myndigheter. Jag är övertygad om att upphandlingsfrågorna även i fortsättningen kommer att sättas under lupp av förtroendevalda och av samhället i övrigt.

Fru talman! Vad gäller de övriga ärendena återkommer jag under respektive debattavsnitt. Jag väljer medvetet att inte gå upp i de ärenden där utskottet varit helt överens eller som kunnat läggas till handlingarna utan något särskilt uttalande. I stället kommer jag att välja de frågor där jag anser att ytterligare belysning kan vara av värde. Jag har inte haft anledning att reservera mig i något av granskningsfallen, och det beror på att jag anser att olika varianter av berättigad kritik har förts fram där det har varit befogat och att jag inte står bakom reservanternas särskrivningar.

I övrigt, fru talman, anser jag att regeringen borde vara representerad under granskningsdebatten här i kammaren.

Anf. 20 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag uppskattar mycket Per Lagers arbete i konstitutionsutskottet. Han bidrar med sin lågmälda och eftertänksamma argumentationsteknik verksamt till utskottets arbete. Men jag blir en liten aning förtörnad när han gör gällande att oförmågan att skilja mellan höger och vänster i politiken skulle göra Miljöpartiet särskilt skickat för gransk-

ningsarbetet. Jag tycker att det är närmast en oförsämndhet mot konstitutionsutskottets övriga ledamöter.

Visserligen utgår granskningen säkert ibland från lite olika syn på statsförvaltningen och på utövandet av regeringsmakten, vilket är naturligt, men jag tror att vi från alla partier ändå utgår från att vi ska granska att regeringen verkligen arbetar under lagarna. Därvidlag sticker inget parti ut mer eller mindre än något annat, även om vi ser exempel på partipolitiserande reservationer o.d. i betänkandet.

Anf. 21 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag vill givetvis inte alls framstå som en person som är mer lämplig än alla de andra i KU för det arbete som vi bedriver där. Däremot påpekade jag att Miljöpartiets ställning i den svenska politiken gör att vi står fria från det ena och det andra politiska blocket, i den här granskningen och i många andra frågor. Det gör det lättare för mig som ledamot i KU att försöka hålla linjen ren. Vad jag framförde var att jag inte har några särskilda lojalitetshänsyn.

Anf. 22 KENNETH KVIIST (v) replik:

Fru talman! Den enda lojalitetshänsyn som vi i Vänsterpartiet har i KU gäller att regeringen ska arbeta enligt författning och enligt lagar och förordningar. Det är den lojalitet som vi känner. Vi har inga lojalitetsband därför att vi i likhet med Miljöpartiet råkar samarbeta med regeringen. Det har inte heller den socialdemokratiska gruppen i KU. Den står bakom kritiska skrivningar på en rad punkter mot den egna regeringen eftersom man vårdar sig om författningen.

Jag tror inte att man ska inbilla sig att man inte har politiska värderingar därför att man menar sig stå mellan de s.k. blocken. Sådana värderingar har Miljöpartiet precis som alla andra partier, och Miljöpartiet är inte vare sig mer eller mindre väl skickat än de andra att försöka utöva en saklig granskning inom konstitutionsutskottet.

Anf. 23 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman och Kenneth Kvist! Jag tror att vi alla strävar efter denna sakliga belysning och efter att hålla oss helt fria från de partipolitiska lojaliteterna. Men i de heta frågorna, där det blir en stor medial uppmärksamhet, är det väldigt lätt att hamna i en höger- eller vänsterfärd, där det i de här fallen handlar om attack och försvar. Man kan se hur partierna lätt faller ut så just i de här svåra fallen.

I de flesta fall klarar vi detta, men i de svåra fallen framträder lätt den här vänster-höger-skalan, och blocktänkandet blir synligt.

Anf. 24 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Per Lager för ett resonemang om Miljöpartiets ovanförstående i förhållande till blockpolitiken. Jag tillhör de politiker som tycker att den stenhårda blockpolitiken rent allmänt i den svenska politiken har varit en olycka och ett bekymmer i många sammanhang. Det känns för mig som socialdemokratisk gruppledare i konstitutionsutskottet särskilt angeläget att markera att jag inte har den uppfattningen att vi är nedgrävda i respektive politiska färör.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

Det är inte så att Per Lager befinner sig ovanför dessa påstådda skyttegravar och efter moget övervägande utifrån de värderingar som Miljöpartiet kan ha i politiken kliver ned i den ena eller andra skyttegravan för att avgöra vem som har majoritet.

Det är inte det intryck och den uppfattning man ska ha av arbetet i konstitutionsutskottet. Där har vi att utifrån trohet eller lojalitet till konstitutionen granska det som statsråden har fattat beslut om och det sätt på vilket de agerat. Jag tycker inte att det ska bli ett bestående intryck av den här debatten att Miljöpartiet är det parti som avgör tvisterna.

Fru talman! Sedan vill jag gärna uttala uppskattande ord till Per Lager och Per Lagers arbete i konstitutionsutskottet. Det formulerades väl av Kenneth Kvist. Det är ett lågmält och eftertänksamt arbete och bidrag till debatten i KU. Jag vill gärna säga att jag har uppskattat det mycket under de två år som vi haft tillfälle att arbeta tillsammans i KU.

Anf. 25 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Det låter som att jag ska avgå från KU, men det tänker jag inte göra.

När man drar växlar på den kritik jag har när det gäller de svåra bedömningarna måste de växlarna stå i proportion till ärendena och ärendemängden. I vissa fall uppfattar jag, och jag tror många med mig, att det till syvende och sist handlar om att försvara eller att attackera. Trots den höga ambitionen att hålla en strikt granskande neutral roll blir det lätt detta, och det är förståeligt. Vi är ju politiker och från olika partier. Det är självklart.

Jag vill inte alls på något sätt säga att jag kan flyta ovanför. Däremot påpekade jag att i just de här fallen har jag haft det lite lättare som politiker, uppfattar jag det, eftersom jag inte känt någon särskild lojalitet mot någon höger- eller vänstersida i politiken. Det har varit lättare. Det har inte varit att sitta över eller att flyta över. Det har varit en behagligare situation att fatta beslut i.

Anf. 26 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara understryka att även om vi tillhör olika politiska partier – och jag tillhör samma parti som innehar regeringsmakten – är inte min utgångspunkt för arbetet i konstitutionsutskottet att vara en försvarsadvokat för regeringen i varje fråga. Mitt intryck är inte att det i utskottets direkta arbete är så att vi har den utgångspunkten.

Min utgångspunkt i arbetet är, att om det har gjorts fel ur konstitutionell synpunkt ska naturligtvis kritik uttalas. Det är inte på det sättet att man till varje pris ska försöka se till att undvika kritik när kritik är motiverad. Men man ska naturligtvis också till varje pris försöka att undvika att uttala kritik när kritik inte är motiverad.

Det är väl där som jag tycker att Per Lager ger ett intryck av att det skulle vara partipolitiken eller blockpolitiken som är utgångspunkten för arbetet. Min lojalitet som ledamot i konstitutionsutskottet är att författningens regler och stadganden ska följas och att man ska uttala kritik i den mån som det är berättigat utifrån de värderingar som faller av detta.

Sedan vill jag återigen gärna understryka att jag tycker att vi har haft ett konstruktivt och bra samarbete i konstitutionsutskottet. Det är väl mycket möjligt att detta konstruktiva och bra samarbete gynnades av att

vi inte granskade den s.k. Inga-Britt Ahlenius-affären när den stod som hetast på rubrikerna i tidningarna utan lät den sjunka undan något. Vi fick analysera och komma fram till att vi kunde ha en hyggligt gemensam bedömning av också den frågan, som framstod som förfärligt partipolitisk under hösten förra året.

Anf. 27 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag har full respekt och aktning för de kolleger som jag har i konstitutionsutskottet, och inte minst Göran Magnusson. Vad Göran Magnusson här säger är inte det som jag säger. Göran Magnusson talar om vad arbetet präglas av och att vi i alla fall osv. Men jag säger att det finns enstaka heta fall där problemen blir väldigt stora.

Det är detta jag vill nämna. Det ingår i min självkritik av det utskott jag sitter i. Vi måste vara varse och uppmärksamma på just den fara som vi alla vet måste finnas i ett konstitutionsutskott med alla partier representerade. Det finns alltid en fara, och den måste vi vara uppmärksamma på.

I huvudsak har jag samma kritiska hållning som Göran Magnusson i hela detta betänkande. Där skiljer vi oss inte åt. Jag har också haft förmånen att i min del kunna påverka just den kritiken. Det är jag tacksam för, och jag är nöjd med betänkandet som det ser ut i sin helhet.

Anf. 28 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Jag måste föra den här diskussionen med Per Lager till punkt. Om man säger att man har särskilda möjligheter att ta ställning därför att man inte kan skilja på höger och vänster i politiken är det konstigt att inte detta på något sätt uttrycker sig konkret i betänkandet. Här har vi kunnat konstatera att objektiva Lager är överens med utskottet i alla konstateranden, och därmed är utskottsmajoritetens uppfattning den objektiva sanningen. Jag vill kanske inte gå så långt att jag konstaterar detta, men så är fallet.

Jag tror inte att vi ska ägna oss åt att värdera hur lätt eller svårt det är för olika partier att komma fram till olika ståndpunkter eller bevekelsegrunder för ståndpunkterna. De står där de står, så att säga. Där har partierna samma ansvarsfulla inställning allihop. Även när vi gör skilda bedömningar vet vi att frågorna är komplexa och att det ibland finns anledning till skilda bedömningar. Även när vi har polemik ligger det i sakens natur att den ibland kan vara lite skarp och lite uppiggande, vilket inte skadar utan är bra.

Det är viktigt att ha detta klart för sig. Det finns inget parti som är mer oväldigt än andra. Jag tycker att det är en oförsämndhet mot riksdagen att säga det.

Anf. 29 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att jag har gjort mig skyldig till någon oförsämndhet. Vad jag gjorde var att tala om min egen situation i utskottet. De politiska realiteter som vi har i detta samhälle, i denna riksdag och i alla våra utskott känner alla till.

Min mening var givetvis inte att tala om att den ena är mer oväldig än den andre. Jag påpekade tvärtom att jag har full respekt för allas integritet och tycker att utskottet har levt upp till den på ett bra sätt.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Inledning

Jag vill också här be Kenneth Kvist att hålla proportionerna på rätt nivå när det gäller den här frågan.

Anf. 30 KENNETH KVIST (v) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Per Lager nu börjar att backa från det han påpekade i sitt huvudanförande. Jag räknar väl inte med att han kommer att backa hela vägen utan får vara nöjd med att vi i alla fall har nått hit i detta meningsutbyte.

Anf. 31 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Det är väl, som i några av våra ärenden, en fråga om tolkning. Jag uppfattar inte alls att jag backar. Tvärtom stryker jag under vad det egentligen handlar om, ingenting annat.

Anf. 32 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag drar mig något för att lägga mig i uppgörelsen om relationerna inom den samlade vänstern. Ändå känner jag ett visst behov av att upplysa om att en spade är en spade också i denna debatt.

Per Lager må framställa sig själv som någonting annat än vad han är. Gudskelov har utskottet redan i det betänkande vi nu diskuterar beskrivit situationen såsom den faktiskt förhåller sig, nämligen genom den del som handlar om samverkan mellan Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna. Det finns ett digert aktstycke att läsa för den som är intresserad av att få närmare klarhet i var Per Lager hör hemma.

Som en ytterligare upplysning kan jag bara nämna att i alla de situationer där agnarna ska skiljas från vetet har Per Lager ramlat ned på vänstersidan i svensk politik. Jag hade gärna välkomnat ett miljöparti med den karaktär som Per Lager beskriver. Verkligheten talar emellertid ett annat språk.

Anf. 33 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Per Unckel talar om samarbetet i svensk politik mellan Vänstern, Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Det är ju en helt annan sak än det som sker i KU, nämligen inom specifika områden. Per Unckel vet mycket väl hur det samarbetet ser ut. Det förekommer inte i andra frågor än dem som vi har bestämt från början. KU:s arbete ingår absolut inte i denna form av samarbete. Det vet Per Unckel mycket väl.

Anf. 34 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Så förhåller det sig naturligtvis om man ser till de ingångna överenskommelserna. Det var därför som jag hänvisade till den gjorda erfarenheten. Om det hade varit så som Per Lager gärna beskriver det – och som jag rasande gärna skulle ha velat se Miljöpartiet – nämligen som ett parti som tog ställning helt och hållet oberoende, som tittade på sak utan att bekymra sig om på vilken sida av staketet man hamnade, skulle resultatet i Miljöpartiets ställningstagande i utskottet möjligen ha blivit något annorlunda.

I samtliga de fall där Per Lager har haft möjlighet att välja sida har han, föga förvånande men likväl beklagligt, valt att höra hemma till vänster.

Anf. 35 PER LAGER (mp) replik:

Herr talman! Det här är en sidodebatt i debatten, men oerhört intressant. Det är självklart att jag inte har valt sida. Vi har fört en diskussion i KU. Det vet ordföranden mycket väl. Vi har diskuterat skrivningar. Det har visat sig att jag i alla dessa fall har kunnat dela majoritetens uppfattning. Det betyder inte att jag, om jag skulle vara mer miljöpartistisk enligt Per Unckel, skulle hitta den borgerliga reservationssidan i de fall där det har varit reservanter. Så är det ju inte.

Jag har faktiskt funnit att majoritetstexten har varit den adekvata, den riktiga, den relevanta. Då finns det ingen anledning att gå någon annanstans.

Anf. 36 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Nej, det är kanske så, dvs. att när Per Lager till slut har tagit ställning så har han tagit ställning med utgångspunkt från de övergripande hänsyn som Miljöpartiet har tagit när man har gått in i ett samarbete med regeringspartiet och Vänsterpartiet. Jag beklagar det.

Jag tror att det skulle vara bra med ett miljöparti som, liksom många andra miljöpartier ute i Europa, var något mer obundet när det handlar om var man hör hemma på det politiska spelplanet. Så har det inte blivit i Sverige. Vi har noterat att det förhåller sig så.

Men det stämmer till lite mera ödmjukhet när Per Lager i den här debatten säger att han, men bara han, är den som kan ta ställning oberoende av några hänsyn i riksdagens konstitutionsutskott. Riktigt så ser möjligen inte verkligheten ut.

Anf. 37 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag har bara några små kommentarer kring den senaste debatten.

Det är en intressant och viktig fråga som diskuteras utifrån hur arbetet i KU går till, men jag kan inte avstå från att nu konstatera att utskottets ordförande Per Unckel gärna slår vakt om blockpolitiken i sig – den som väl för Moderaterna är vägen till regeringsmakten. Jag har försökt markera att vi i varje fall inte i utskottet ska ägna oss åt att marschera upp i olika block och på det sättet betona partipolitiken hårt, utan ska se det mera utifrån vad författningen kräver.

När det sedan gäller Per Unckels klagomål på att Per Lager och Miljöpartiet inte har kunnat stödja de reservationer som Per Unckel står för, utgår han från att därmed är det blockpolitik eller därmed är det något felaktigt. Det kan ju faktiskt vara så som Per Lager säger, att han har prövat frågorna och att det har blivit så i det här fallet. Det har väl förekommit att det har blivit på annat sätt i något annat fall, men det är inte riktigt korrekt att påstå att det skulle vara en felaktig uppfattning bara därför att Per Lager och Miljöpartiet har landat i en majoritet tillsammans med socialdemokrater och vänsterpartister.

Jag vill gärna återigen understryka att Miljöpartiet inte intar en ställning i konstitutionsutskottet att man utifrån sina värderingar avgör vad som är rätt eller fel. Jag utgår från att alla partier anstränger sig till det yttersta för att hålla sig till vad som kan vara objektivt och korrekt när det gäller vilka värderingar och uppfattningar man har i konstitutionsutskottet.

Anf. 38 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Min avsikt var inte att göra en värdering av Miljöpartiets riktiga eller felaktiga beteende. Det får Miljöpartiet göra självt och ytterst väljarna på valdagen.

Det enda syftet med mitt anförande var att understryka det jag började med att säga, nämligen att en spade är en spade. När vi tittar på hur verkligheten ser ut är det så att Miljöpartiet har funnit att vänstersidan har rätt. Jag har inte sagt någonting annat än att jag visserligen beklagar det, därför att jag tror att Miljöpartiet i svensk politik skulle göra större nytta med en mera fristående hållning. Men jag har funnit det logiskt med tanke på det utskottet självt har redovisat, nämligen att Miljöpartiet befinner sig i ett intimt, nära samarbete med de båda vänsterpartierna i svensk politik.

Så ser spaden ut, och det finns väl ingen anledning att hymla om detta. Det är det samarbetet som ni har ingått och det samarbetet som också avsätter sina politiska konsekvenser.

Anf. 39 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Även om jag uppfattade att repliken närmast riktade sig till Per Lager ska jag göra ytterligare någon kommentar.

Det behöver ju inte vara fel med vare sig den vänstra sidans ståndpunkter eller att Per Lager har landat på dessa. Vad konstitutionsutskottets ordförande nu talar om är ett önskemål från Moderata samlingspartiet att Miljöpartiet ska befinna sig utanför de block som vi traditionellt har haft i Sverige och att det därmed ska vara möjligt att locka in Miljöpartiet i det ena eller andra blocket – förhoppningsvis locka över det till ett högerblock, eller vad man nu vill kalla det. Det är Per Unckel obetaget att resonera på det sättet, men då handlar det om politiken i största allmänhet. Det är det som Per Unckel säger, nämligen att det vore bra med ett miljöparti som inte finns vare sig åt vänster eller åt höger. Jag vet inte varför det skulle vara så bra.

Min utgångspunkt i det sammanhanget är att jag är mycket skeptisk till den hårda blockpolitik som har präglat svensk politik under 80- och 90-talen, och för all del också 70-talet. Jag tror att det inte har varit till nytta för nationen. Därför menar jag att det är angeläget att se till saken och vad som behövs vid varje tillfälle och att man kan bilda regeringar och majoriteter från de utgångspunkterna.

Jag ser alltså inte någon anledning att hävda att det principiellt skulle vara bra med ett miljöparti eller ett annat parti som befinner sig någon annanstans än på den politiska skalan.

Jag vill också gärna återigen säga att arbetet i utskottet inte heller ska präglas av vänster och höger. Det är inte rätt för den som har majoritet, utan frågorna ska prövas sakligt och objektivt i utskottet.

Anf. 40 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Herr talman! Det granskningsärende som vi nu kommer till handlar om huruvida statsministern och utrikesministern följt grundlagen när de underlät att informera eller samråda med Utrikesnämnden innan man

gjorde ett långtgående ställningstagande om svenska sanktioner mot Österrike.

Uppdraget att sköta utrikespolitiken åvilar förstås i första hand regeringen, men utrikespolitikens betydelse motiverar att riksdagen får en vidsträckt insyn, vilket också är klart markerat i regeringsformen. Då är inte minst Utrikesnämnden viktig i sammanhanget. Där ingår talmannen och nio ledamöter som riksdagen väljer, och statschefen är ordförande.

Det är viktigt att riksdagen i bl.a. detta sammanhang klart markerar att de andra former för samråd om utrikespolitik som också finns, t.ex. partiledaröverläggningar, bara kan komplettera men aldrig ersätta regeringens information till och samråd med Utrikesnämnden. Den tämligen starka ställning som Utrikesnämnden har, trots att nämnden bara är ett samrådsorgan, är förstås ett uttryck för den strävan efter samsyn i fråga om utrikespolitiken som länge präglat Sverige.

Nu till det aktuella ärendet. Bakgrunden är som bekant att valet i Österrike i oktober 1999 resulterade i att FPÖ, österrikiska Frihetspartiet med Jörg Haider som ledare, blev näst största parti. De traditionella samverkanspartierna, det konservativa ÖVP och det socialdemokratiska SPÖ, fick efter valutslaget svårt att bilda regering, vilket de annars varit vana vid att göra. Den 21 januari kollapsade förhandlingarna dem emellan, och den 25 januari inleddes förhandlingar om ett regeringssamarbete mellan FPÖ och ÖVP.

Måndagen de 30 januari gjorde så Portugal, som har presidentskapet för EU, ett uttalande på 14 medlemsstaters vägnar, vari förklarades att om Österrike fick en regering där Frihetspartiet ingår kommer regeringarna i de 14 staterna inte att godta några bilaterala officiella kontakter eller främja sådana på politisk nivå med Österrike. Man skulle inte heller stödja några österrikiska kandidater till internationella poster och endast ta emot ambassadörer på teknisk nivå, som det heter.

Alla bedömare som konstitutionsutskottet har utfrågat har hållit med om att det uttalande som gjordes var en händelse av större vikt. 14 regeringschefer i Europa uttalade sig å sina länders vägnar, efter att ha talat med varandra bl.a. i telefon. Det vanliga regelverket i Europa, med å ena sidan Europarådet och domstolen i Strasbourg och å andra sidan EU:s regler som bl.a. framgår i Amsterdamfördraget för försvar av mänskliga rättigheter och för åtgärder mot diskriminering och annat, brydde man sig inte alls om i detta fall. Det behövdes inte, för formellt var det så att länderna agerade unilateralt. Sverige vidtar alltså ensidiga åtgärder mot Österrike. Därmed är det också klart att de vanliga reglerna för hur utrikespolitiken ska skötas i Sverige måste gälla också för detta ärende.

Reglerna finns i regeringsformens 10 kap. Bestämmelserna i 6 § i detta kapital föreskriver två sker. Dels ska regeringen fortlöpande hålla Utrikesnämnden underrättad om de utrikespolitiska förhållanden som kan få betydelse för riket, dels ska regeringen överlägga med Utrikesnämnden före avgörandet av utrikesärenden av större vikt, om detta kan ske. Det finns alltså två krav. Observera att kravet att nämnden fortlöpande ska hållas informerad gäller utan förbehåll.

Frågan är då varför man inte tog någon som helst kontakt med ledamöterna i Utrikesnämnden. Några olika förklaringar har avgivits. Tidigt sade statsministern i ett tidningsuttalande – om han nu är rätt citerad, han har i varje fall inte dementerat det direkt – att han trodde att alla var

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens skyldighet
att överlägga med
Utrikesnämnden*

överens om att ta avstånd från Frihetspartiet och att det därför inte behövdes något samråd. I efterhand har dock egentligen ingen sagt att man kan låta bli att informera eller samråda med Utrikesnämnden om en viktig fråga bara med motiveringen att man tror att alla är överens, och uttalandet mot Österrike var en viktig fråga.

För övrigt har man hänvisat till brådska – allt hände så snabbt att det inte fanns tid, har det sagts. När det gäller frågan om ett uttalande angående åtgärder mot Österrike aktualiserades faktiskt frågan om hur övriga medlemsstater i EU skulle reagera på regeringsbildningen i vart fall under torsdagen den 27 januari. Det var då den belgiske premiärministern föreslog en gemensam reaktion av de 14 EU-länderna. Jag tycker att det därmed är klart att det har funnits en möjlighet att underrätta Utrikesnämnden om de diskussioner som pågick. Det hade också funnits en möjlighet att ta kontakt under exempelvis söndagen den 30 januari enligt vad såväl utrikesministern som statsministern sagt under utfrågningarna.

Det intryck som inte minst utfrågningarna gav var att varken statsministern, utrikesministern eller någon annan faktiskt tänkte på att Utrikesnämnden borde informeras. Jag citerar ur protokollet från utfrågningen av utrikesministern:

”Nils Fredrik Aurelius: Diskuterades frågan om att informera Utrikesnämnden över huvud taget mellan statsministern och utrikesministern eller utrikesrådet?

Anna Lindh: Nej, det gjordes det inte. Det föll oss över huvud taget inte in.”

Jag vet inte om vi ska kalla det för maktens arrogans. Vi kanske snarare i detta fall ska tala om en obetänksamhetens arrogans. Maktens obetänksamhet är kanske en ännu bättre formulering. Man borde faktiskt ha tänkt på att Utrikesnämnden är ett viktigt organ för riksdagens kontakter med regeringen i utrikesfrågor. Intrycket av att Utrikesnämnden helt enkelt glömdes bort förstärks av att initiativet att sammankalla Utrikesnämnden – i efterhand alltså – inte togs av regeringen utan av oppositionsledaren. Enligt en tidningsuppgift, som statsministern inte heller dementerade under utfrågningen, uttalade statsministern att man får sammankalla Utrikesnämnden om någon begär det. Han ansåg det inte som en självklarhet att han borde sammankalla Utrikesnämnden för att informera.

Till det som är uppseendeväckande i den här frågan hör vidare att det inte finns någon som helst dokumentation från regeringens beslutsprocess. Återigen skyller man på tidspresen. Ytterligare en sak som framstår som märklig är att beredningstvånget frångås utan att statsministern eller utrikesministern tycks reflektera över det. Utrikesministern sade rent av på en fråga från Björn von der Esch att hon inte hade möjlighet och ”inte heller behov av att konsultera sakkunskapen på UD”. Beredningskravet är annars reglerat i regeringsformen, bl.a. i regeringsformen 7:2.

Ingen dokumentation, ingen riktig bedömning, ingen tanke på att inkalla Utrikesnämnden förrän efteråt. Läser man vad majoriteten i KU skriver kan man visserligen utan att anstränga sig alltför mycket hitta vissa inslag av kritiska formuleringar, även om jag måste anse att skrivningarna är alltför undfallande, bl.a. genom att det i detta sammanhang magiska ordet kritik undviks.

Det allvarligaste med detta ärende är förstås om vi ser början på en ny praxis där regeringscheferna i olika EU-länder, efter att ha rådfrågat varandra men kanske inte så många andra, börjar vidta utrikespolitiska åtgärder och därmed bortser från alla normala krav som vi har i Sverige exempelvis på samråd, information, dokumentation och beredning. För Sveriges del är det viktigt att vi betonar just det som står i regeringsformen om regeringens skyldighet att informera och samråda med riksdagen om utrikespolitiken.

Herr talman! En av konstitutionsutskottets uppgifter är att granska att regeringen handlar i enlighet med våra grundlagar. Den fråga vi har försökt utreda i detta ärende är om statsministern och utrikesministern har följt reglerna om information och samråd med Utrikesnämnden. Vi har alltså inte fördjupat oss i frågan om Sverige borde eller inte borde agera med anledning av valutslaget i Österrike och den nya regeringen. Vi har inte fördjupat oss i frågan huruvida försämrade diplomatiska relationer med Österrike är ett bra eller dåligt sätt att motverka Frihetspartiet. Den saken ankommer inte på KU att diskutera. Däremot finns det ett organ, ett institut, där detta borde ha diskuterats. Det är Utrikesnämnden. Detta framgår klart av regeringsformen. Eftersom ledamöterna i Utrikesnämnden varken fick information eller någon möjlighet att framföra synpunkter förrän efteråt kan enligt min mening statsministern och utrikesministern inte undgå kritik.

Anf. 41 BJÖRN VON DER ESCH (kd):

Herr talman! Detta blir i vissa stycken en upprepning. Vårt parti har samma uppfattning som den föregående talaren.

När vi den 1 februari kunde läsa i tidningarna här i Sverige att vårt land hade beslutat att avbryta de diplomatiska förbindelserna med Österrike var det mycket uppseendeväckande. Något liknande hade aldrig hänt tidigare. Att Sveriges utrikespolitik mot en vänligt sinnad europeisk nation kunde förändras över en natt var någonting helt nytt.

Som vi har hört är det inte konstitutionsutskottets uppgift att granska de politiska bevekelsegrunder som regeringen hade – och möjligen fortfarande har – för sitt utrikespolitiska agerande gentemot Österrike. Däremot är det konstitutionsutskottets skyldighet att granska hur statsråden har utövat sin tjänst och hur de har handlagt regeringsärendena. Med andra ord: Det gäller att undersöka om statsråden följt gällande lagar och förordningar i sitt regeringsarbete. För att kunna göra det har konstitutionsutskottet rätt att få ut protokoll och handlingar som berör de ärenden som ska granskas. Detta står i regeringsformen.

Redan här tvingas man konstatera att i detta exceptionella utrikesärende har varken statsminister, utrikesminister eller någon av de i ärendet utfrågade personerna kunnat presentera ett enda protokoll, någon anteckning eller handling i övrigt som dokumenterar vad som uppges ha förevarit. Konstitutionsutskottet har därför i allt väsentligt varit hänvisat till medieuppgifter, ett fax från Portugal och de muntliga uppgifter som lämnades under utfrågningarna.

Den i grundlagen föreskrivna rätten för KU att få ta del av protokoll och handlingar i ett ärende som detta är således de facto satt ur spel. Statsministerns förklaring – ”Vi ringer varandra, och vi pratar informellt.” – kan inte och får inte legitimeras att statsministerns personliga

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens skyldighet
att överlägga med
Utrikesnämnden*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens skyldighet
att överlägga med
Utrikesnämnden*

bedömning tillåts avgöra om grundlagens krav behöver uppfyllas eller inte.

Grundlagen föreskriver därutöver att regeringen fortlöpande ska hålla Utrikesnämnden underrättad om de utrikespolitiska förhållanden som kan få betydelse för riket. Innan ett utrikesärende av större vikt avgörs ska dessutom överläggningar ske med nämnden, om så kan ske.

Vad har då hänt?

Enligt uppgift från Statsrådsberedningen diskuterades förslaget om ett gemensamt uttalande angående Österrike från de 14 EU-medlemsstaterna första gången mellan Portugals premiärminister och vår statsminister per telefon söndagskvällen den 30 januari då statsministern befann sig på ett hotell i Aten.

Vid utfrågning i KU har statsministern verifierat detta och uppgett att han med någon timmes marginal skulle ta ställning, vilket han betraktade som okontroversiellt i sak. Skälet till att beslutet fattades på söndagskvällen var: ”Vi skulle inte ensamma i Europa kunna solidarisera oss med den högerextremism som har kommit till uttryck i Österrike.”

Denna drastiska motivering för att fatta ett skyndsamt beslut framstår som ogrundad vid utvärdering av de uppgifter som KU har fått från Finland. Den anmärkningsvärt snäva tidsmarginal som statsministern uppger stod till förfogande gällde uppenbarligen inte för vårt grannland. Men, som sagt, möjligheterna att kontrollera statsministerns uppgifter genom skriftlig dokumentation har varit obefintliga.

Såsom framgår av vad tidigare sagts ger inte grundlagen utrymme för att underlåta att hålla Utrikesnämnden fortlöpande underrättad i frågor av denna art. Även här har således grundlagens bestämmelser åsidosatts. Till saken hör att statsministerns omedelbara förklaring till det sätt på vilket Österrikefrågan handlagts var: ”Jag har hela tiden trott att det var en självklar gemensam uppfattning i Sverige att vi drar en gräns mot högerextremism.” – dvs. om alla är överens om en åtgärd spelar det ingen roll att den är grundlagsstridig.

Först sedan sannolikt någon juridiskt sakkunnig påtalat denna fatala innebörd i statsministerns första förklaring ändrades denna förklaring efter hemkomsten till: ”Jag har absolut inte brutit mot grundlagen. Det fanns inte tid för en utrikesnämnd före aktionen mot Österrike.”

Statsministern uppger att han före sitt beslut samrått med utrikesministern. Någon som helst dokumentation från detta samråd har inte företetts. Utrikesministern uppger på fråga att hon varken hade möjlighet eller behov av att konsultera sakkunskap på UD, ett konstaterande som eftertryckligen motsagts av det efterföljande händelseförloppet. Varken omfattning eller innehåll av det uppgivna samrådet har KU emellertid kunnat fastställa.

Eftersom tiden medgav samråd mellan statsministern och utrikesministern framstår det som uppenbart att tiden även skulle ha möjliggjort att Utrikesnämndens ledamöter informerades, något som ju inte hade krävt att den sammankallades.

De skäl som statsministern anfört som förklaring till att den i grundlagen föreskrivna informationen uteblivit är irrelevanta efterhandskonstruktioner. Det bekräftas av statsministerns medgivande att han över huvud taget inte tänkte på att ringa till partiledarna.

Det verkliga skälet till att Utrikesnämnden hölls totalt ovetande om aktionen mot Österrike är alltså att inga som helst försök gjordes att kontakta nämnden. Som framgår av utfrågningarna berodde det på att ingen tänkte på vad grundlagen föreskriver angående information till Utrikesnämnden.

Det kan således konstateras att statsministerns förklaringar till att grundlagen inte följdes i Österrikeärendet ursprungligen var att det förut-sattes finnas ett politiskt samförstånd i sakfrågan. Därefter angav han tidsbrist vara skälet medan det slutligen i utfrågningarna visade sig att orsaken var ren glömska.

Ingen av dessa tre förklaringar kan tillåtas legitimera de åsidosättanden av grundlagens bestämmelser i regeringsformen 10:6 som skett i Österrikeärendet.

Trots det har konstitutionsutskottets majoritet inte funnit skäl att rikta kritik mot statsministerns eller utrikesministerns handlande i detta ärende. Vilka signaler skickar Sveriges riksdag därmed till landets medborgare?

Alla vet att medborgare som brutit mot lagen – det må gälla fortkörning, försenad skatteinbetalning eller bristande deklaration – inte slipper ifrån påföljd genom att skylla på glömska, god tro eller tidsbrist. Det har riksdagen bestämt, samma riksdag som inte ens uttalar kritik när landets högsta politiker använder dessa skäl som försvar för att de själva åsidosatt grundlagen.

Att verkställande direktören i ett enmansföretag egenmäktigt kan fatta viktiga beslut är lika självklart som att landets statsminister inte kan göra det utan att passera gränsen för sina befogenheter.

Sammanfattningsvis har Österrikeärendet handlagts av statsministern högst personligen på ett sätt som inte endast saknar stöd i grundlagen utan som står i direkt strid med den. Avsaknaden av dokumentation har omöjliggjort önskvärd kontroll och komplettering av de muntliga uppgifter som lämnats under utfrågningarna. Detta exceptionella avsteg från praxis i svensk utrikespolitik är ytterst betänkligt.

Än betänkligare är emellertid att konstitutionsutskottets majoritet inte finner anledning att rikta kritik mot statsministern för hans agerande. Konstitutionsutskottet accepterar därmed i detta viktiga ärende att det inte är grundlagen utan statsministern som bestämmer riksdagens inflytande på utrikespolitiken – ett, som jag menar, farligt steg bort från demokratin.

Herr talman! Jag yrkar på godkännande av anmälan i Österrikeärendet, reservation nr 1.

Anf. 42 ÅSA TORSTENSSON (c):

Herr talman! Som jag sade i mitt inledningsanförande anser Centerpartiet att ärendet som handlar om regeringens skyldighet att överlägga med Utrikesnämnden i frågan om ett uttalande angående åtgärder gentemot Österrike är bland de viktigaste frågor som detta granskningsbetänkande har att hantera.

Bestämmelserna i regeringsformen 10:6 föreskriver att regeringen fortlöpande ska underrätta om de utrikespolitiska ärenden som är av större vikt. Statsministern och utrikesministern ansåg i utfrågningarna att ärendet var av större vikt och därför borde varit aktuellt för Utrikes-

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens skyldighet
att överlägga med
Utrikesnämnden*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens skyldighet
att överlägga med
Utrikesnämnden*

nämnden men att det var ett brådskande ärende som inte gav möjlighet till överläggning eller samråd.

Dessutom angavs från statsministerns sida att det var ett ärende som man utgick ifrån att det rådde stor enighet om och att man tolkade det som att det på något sätt minskade vikten av att sammankalla Utrikesnämnden.

Centerpartiet vill dock i detta sammanhang noga poängtera att Centerpartiet står bakom regeringens agerande i sakfrågan. Men det är viktigt att särskilja det politiska innehållet gentemot uppdraget att i viktiga utrikespolitiska ärenden vara mycket uppmärksam på kravet på överläggning med Utrikesnämnden.

Centerpartiet anser, liksom de övriga reservanterna i reservationskrivning nr 1, att det fanns tid i direkt anslutning till det gemensamma 14-länderbeslutet söndagen den 30 januari. Dessutom anser Centerpartiet att det fanns möjlighet att nå partiledarna under söndagskvällen. Vi i Centerpartiet är förvånade över att utrikesministern uttrycker det som så att man inte ens tänkte på det. Vi vill dock poängtera, liksom majoriteten, att detta inte ska eller får ersätta det i konstitutionen angivna kravet på överläggning i Utrikesnämnden, enligt bestämmelsen i regeringsformen. Men vi anser att denna tid hade funnits. Att inte ens tanken fanns hos ansvarigt statsråd visar på vilket sätt både statsministern och utrikesministern faktiskt bortsåg från den svenska konstitutionen, då det fanns ett ärende med stämpeln "brådskande" på.

Jag upprepar att detta ärende troligen visar på hur t.ex. det svenska EU-medlemskapet tvingar fram nya arbetsformer som är mer flexibla och ibland, enligt statsministern, mer informella än vad som tidigare varit aktuellt. Det gör att de nya mellanstatliga relationerna faktiskt ställer krav på att man från svensk regerings sida noga överväger hur ärenden som kräver nationell handläggning hanteras, så att den svenska konstitutionens krav inte åsidosätts med argument som: brådskande krävde detta.

Därför anser Centerpartiet att statsministern och utrikesministern inte kan undgå kritik, just på grund av att man inte har följt bestämmelserna i regeringsformen, alltså inte på grund av det sakpolitiska agerandet, vilket Centerpartiet och Folkpartiet också markerat i ett särskilt yttrande.

Herr talman! Jag vill läsa upp det särskilda yttrandet, så att det anges i protokollet. Vi anför följande: Vi har i fråga om formerna för beslutet om sanktioner mot Österrike anslutit oss till de övriga borgerliga partiernas bedömning. Åtminstone partiledarna borde ha underrättats. I sakfrågan instämmer Folkpartiet och Centerpartiet i att det var naturligt att Sverige anslöt sig till den aktion som ett antal övriga EU-länder föreslog.

Härmed yrkar Centerpartiet på godkännande av anmälan i reservation nr 1.

Anf. 43 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Herr talman! Att tänka efter före är en god regel. Det borde statsministern, utrikesministern och ambassadör Petersson ha gjort när de fick telefonsamtalet.

Vi har ju fått höra något som har upprört oss mycket, nämligen att man över huvud taget inte tänkte på vare sig Utrikesnämnden eller ens partiledarna när den här frågan kom upp. Man var så säker på att den här frågan skulle man klara upp själv.

Björn von der Esch och Åsa Torstensson har mycket värtaligt utvecklat den borgerliga reservationen och skälen till kritiken. Precis som Åsa Torstensson är vi från Folkpartiet i sak beredda att ställa upp på de olika EU-ländernas bojkott mot Österrike. Men vi beklagar väldigt mycket att det skedde under en så stor brådska, och antagligen en onödig brådska, därför att det har ju visat sig att man från finskt håll bedömde att man hade längre tid på sig att ta ställning i frågan. Kanske hade Göran Persson, om han hade orkat, hunnit eller tänkt på det, kunnat lyfta luren och ringa till de övriga partiledarna för att resonera om den här frågan och fått höra om det verkligen var fullt så bråttom som det förespeglades honom.

Jag har i mitt inledningsanförande yrkat på godkännande av anmälan i reservation 1, och det vidhåller jag.

Anf. 44 BARBRO HIETALA NORDLUND (s):

Herr talman! Den konstitutionella utgångspunkten för granskningen av frågan om regeringens skyldighet att överlägga med Utrikesnämnden är bestämmelserna i regeringsformen 10 kap. 6 §.

Regeringsformen reglerar regeringens förhållande till Utrikesnämnden. Regeringen ska fortlöpande hålla Utrikesnämnden underrättad om utrikespolitiska förhållanden som kan ha betydelse för riket och överlägga med nämnden när så erfordras.

I alla utrikespolitiska ärenden ska regeringen före avgörandet överlägga med nämnden, om så kan ske, är bestämmelsen formulerad. I förarbetena till regeringsformen tolkas uttrycket om så kan ske i fall där överläggning inte hinns med på grund av ärendets brådska natur.

Måndagen den 31 januari i år gjorde regeringarna i 14 medlemsländer i EU ett uttalande där man förklarade: Om Österrike får en regering där det högerextremistiska FPÖ ingår, kommer regeringarna inte att främja eller godta några officiella kontakter på politisk nivå.

Förslaget om att göra ett gemensamt uttalande angående Österrike diskuterades för första gången vid ett telefonsamtal mellan Portugals premiärminister och statsminister Göran Persson den 30 januari vid 19–20-tiden på kvällen. Frågan måste hanteras med stor skyndsamhet. Sverige kunde säga ja till att vara med på aktionen eller ställa sig vid sidan om övriga 13 medlemsländer och därmed stå ensamt mot Österrike. I den situation som förelåg på kvällen den 30 januari, sannolikt då med 14 eniga EU-stater med regeringar av olika politisk hemvist, var det statsministerns och utrikesministerns bedömning att anta att innehållet i det gemensamma uttalandet inte var kontroversiellt i ett svenskt inrikespolitiskt perspektiv.

Herr talman! De utfrågningar som utskottet har gjort i det här ärendet, av utrikesrådet Sven-Olof Petersson, av statssekreterare Lars Danielsson, av utrikesminister Anna Lindh och av statsminister Göran Persson, styrker alla den bild som jag har beskrivit.

I normala fall – det är alla eniga om – var detta ett ärende som skulle ha genererat överläggningar med Utrikesnämnden. Men på grund av tidsbrist var det inte möjligt. Utskottsmajoritetens slutsats är att statsrådet hade grund för sin bedömning. En överläggning med Utrikesnämnden hans helt enkelt inte med före avgörandet att ställa sig bakom det

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens skyldighet
att överlägga med
Utrikesnämnden*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens skyldighet
att överlägga med
Utrikesnämnden*

gemensamma åtagandet att vidta politiska åtgärder mot Österrikes nya regering.

Utskottet är enigt om att regeringen måste uppmärksamma de problem som en brådskande och informell beredning av samordnade utrikespolitiska ställningstaganden innebär. Detta gäller särskilt med tanke på samarbetet inom den europeiska unionen. Det är också angeläget enligt utskottets mening att sådana ställningstaganden dokumenteras. Det är viktigt att påpeka att regeringen endast på mycket goda grunder kan underlåta att överlägga med Utrikesnämnden i ärenden av större vikt. I det här betänkandet framhåller utskottet att även om ärendet är brådskande kan det många gånger finnas möjligheter att i någon form åstadkomma överläggningar med nämnden.

Herr talman! I Österrikeärendet har vi i granskningsarbetet, bl.a. i utfrågningarna förstås, kommit att diskutera själva saken, dvs. uttalandet, markeringen mot att Jörg Haiders högerextrema parti deltar i regeringsbildandet i ett EU-land. Än mer har vi dock diskuterat formen, formen för hur det gick till, eftersom det är vår konstitutionella uppgift.

En utgångspunkt för oss har varit att uttalandet i sig var förenligt med svenska intressen, och att det i den meningen också var att betrakta som tämligen okontroversiellt. Reservanterna har, som vi också har hört, lagt tyngdpunkten i sin kritik på att Utrikesnämnden kunde, borde och skulle ha underrättats.

I denna fråga har de reservanter som vi nyss hörde, i det här fallet Folkpartiet och Centerpartiet, funnit sig föranlåtna att tillfoga ett särskilt yttrande om att det är just *formerna* för beslutet som man kritiserar. I sakfrågan är Folkpartiet och Centerpartiet eniga med oss om att det var naturligt att Sverige anslöt sig till den föreslagna aktionen.

Herr talman! Frågan infinner sig onekligen inför det här särskilda yttrandet: Menar Folkpartiet och Centern med sitt yttrande att de inte litar på att Moderaterna och Kristdemokraterna, som är sällskap i reservationen, sympatiserar med åtgärden som sådan?

Herr talman! Jag yrkar på godkännande av utskottets anmälan i betänkandets punkt 1 och avslag på reservationen. För klarhets skull, herr talman, vill jag säga att yrkandet även omfattar frågan om information i Utrikesnämnden om svenska insatser i Kosovo. I granskningen av den delen är utskottet helt enigt.

Anf. 45 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Herr talman! Låt mig först säga att i den officiella grundlagskommentaren, Holmberg/Stjernquist, till det här lagrummet, alltså regeringsformen 10:6, detta apropå det här med "om så kan ske", nämns inte ordet brådska. Det står: såvida detta inte är omöjligt av särskilda skäl. Brådska nämns inte explicit, vilket man möjligen kunde få intrycket att Barbro Hietala Nordlund menade.

När det gäller brådskan kan man säga att i en utvecklad och alltmer teknisk värld sker många beslut snabbare än förr. Men det är faktiskt så att också kommunikationstekniken utvecklas. Man behöver inte skicka meddelanden på en löddrig springare som förr, utan man kan använda en löddrig telefon eller fax. Det finns faktiskt datakommunikation också, som kunde ha använts.

Möjligheterna för exempelvis statsministern och utrikesministern att få kontakt med Utrikesnämndens ledamöter har också ökat. Det gör att det måste bli mycket konstigt med det här resonemanget om brådska. Det finns numera mycket goda möjligheter att ta sådana här kontakter även om man befinner sig i ett främmande land – eller hur?

Sedan får jag också intrycket av Barbro Hietala Nordlunds inlägg här att hon faktiskt lite försvarar den position som statsministern snart övergav, nämligen detta att om det är okontroversiellt så kan man strunta i grundlagen. Då behöver man inte höra Utrikesnämnden, för man tror sig veta att alla tycker samma sak. Menar verkligen Barbro Hietala Nordlund att det kan vara ett försvar? Den skansen försvaras ju inte ens av statsministern längre.

Anf. 46 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Herr talman! Om den första frågan, angående tolkningen av skrivningen i regeringsformen, vill jag säga att det sannolikt finns flera tolkningar. Vad jag citerar i det här sammanhanget är den text som återfinns i boken *Sveriges grundlag* av Petrén och Ragnemalm. Där har man fört fram det här med brådska som en tolkning.

Den andra frågan gällde att det finns andra medel, att tekniken medger att man kan ha kommunikation på nya, moderna sätt i dag utan att behöva använda sig av löddriga springare. Det är ju alldeles korrekt. Den frågan var uppe flera gånger i utfrågningarna. Såväl statsministern och utrikesministern som tjänstemännen diskuterade den saken. Det är naturligtvis så att framtidens nya, snabba arbetssätt också kräver att vi tar till oss tekniken på olika sätt för att kunna kommunicera.

Den tredje fråga som Nils Fredrik Aurelius tar upp gäller om jag anser att det skulle vara ett försvar att frågan anses som okontroversiell. Så menade jag inte. Jag menar att det är en förklaring till att man eventuellt inte lade ned all den tid till eftertanke i ärendet som oppositionen har efterlyst. Statsministern har noga redogjort för att han såg det här som självklart med tanke på hur Sverige har agerat i frågor om främlingsfientlighet och annat som ju Jörg Haiders parti har uttalat.

Anf. 47 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Herr talman! Jag får väl tolka det så att Barbro Hietala Nordlund inte egentligen menar att det är ett försvar. Det skulle vara en förklaring, detta att säga att man uppfattar ett uttalande eller en åtgärd som något okontroversiellt i ett inrikespolitiskt perspektiv. Men när vi nu granskar om regeringsformens krav har efterlevts är det ju inte förklaringar vi är ute efter utan försvar. Är detta ett rimligt skäl att inte följa regeringsformen? Det är det alltså inte; det är vi tydligen överens om.

I fråga om brådskan fanns det goda möjligheter, redan från torsdagen vill jag hävda men i varje fall under söndagen enligt vad både utrikesministern och statsministern sade, att ta kontakter. Men de tänkte inte på det. Det sades rent ut. Jag citerade nyss vad Anna Lindh svarade på min fråga i utfrågningen.

Frågan är: Kan verkligen Barbro Hietala Nordlund mena att det är ett tillräckligt försvar att säga att man inte tänkte på det? Kan det vara ett skäl att inte följa de krav, de mycket viktiga krav, om regeringens kon-

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens skyldighet
att överlägga med
Utrikesnämnden*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens skyldighet
att överlägga med
Utrikesnämnden*

takt med riksdagen via Utrikesnämnden som faktiskt formuleras i vår grundlag regeringsformen?

Är det ändå inte så att om det inte vore statsministern som var inblandad här skulle det finnas goda möjligheter att rikta även en formell kritik – och det från hela utskottets sida?

Anf. 48 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Herr talman! Nils Fredrik Aurelius vet mycket väl att vi är eniga om det ansvar som vi som utskott har för att grundlagen följs. Därför måste jag ju ställa mig undrande till den upprördhet och indignation som oppositionen ger uttryck för här när det gäller den möjlighet som faktiskt också författningen ger. "Om så kan ske" är faktiskt en formulering som finns. Det utrymmet har man hänvisat till från ministrarnas sida. Den möjligheten ger faktiskt författningen. Därför borde inte upprördheten vara så stor över att man faktiskt har använt sig av ett utrymme som medges i grundlagen.

Anf. 49 BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik:

Herr talman! Jag tar fasta på det sista som sades här, alltså om så ske kan. Det hänför sig uteslutande till överläggningar innan man tar ett avgörande. Det är bara där. Man ska alltid fortlöpande informera. Där gäller inte detta om så ske kan.

Söndag kväll var första gången som statsministern fick höra detta. Nu finns det ju sätt att kontrollera detta på andra håll. Både i Danmark och i Finland har den här frågan varit uppe. Och det visar sig att det finns ett Reuterstelegram som kom redan på fredagen där det berättades vad som hade hänt i Belgien. Det stora felet här är att det inte finns någon dokumentation så att vi kan kontrollera de uppgifter som har getts eller vad som har avhandlats per telefon. Det finns över huvud taget ingen dokumentation. Det är därför som vi famlar i mörker.

Jag vill avslutningsvis bara säga att jag uppskattar att majoriteten i KU har varit så pass kritisk i sina slutsatser, dock utan att uttala det magiska ordet kritik.

Anf. 50 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Herr talman! När det gäller den diskussion som vi för om och om igen huruvida det fanns tidsutrymme – om det var torsdagen, fredagen, lördagen eller söndagen – kvarstår faktum utifrån de diskussioner som fördes vid utfrågningarna. Statsministerns ställningstagande gällde söndagen den 30:e på kvällen. Det var första gången som han förelades ett konkret förslag. Det som fanns dessförinnan, det som hände i det belgiska parlamentet och det fax som skickades, gav uttryck för upprördhet och oro över vad som var på gång i Österrike. Men där fanns inget förslag till text eller till konkret handlande att ta ställning till. I den mening fanns det inte heller, enligt den bedömning som vi gör, utrymme att löpande hålla Utrikesnämnden informerad om det allmänna läget i Österrike.

Anf. 51 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Jag begärde replik därför att Barbro Hietala Nordlund ställde en rak fråga till Folkpartiet och Centerpartiet med anledning av vårt särskilda yttrande. Jag vill bara framhålla att det är gjort därför att vi vill göra ett klarläggande från vår sida att vi står fast vid att vi ändå tycker att detta var en befogad aktion men att vi tycker att formerna var helt felaktiga på ett mycket onödigt sätt, vilket jag tidigare har beskrivit.

Vi är också upprörda över den nonchalans som vi uppfattar att utrikesministern och statsministern visade mot partiledarna och ledamöterna i Utrikesnämnden. Det är det som vi vill göra klart med vårt uttalande.

Anf. 52 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Herr talman! Tack för den informationen från Helena Bargholtz. Det är väl alldeles klart att ni tog det säkra före det osäkra, eftersom ni i den meningen inte fick med er era medreservanter i fråga om att vi i sak var överens om att detta uttalande skulle göras. Men i form har vi olika synpunkter.

Anf. 53 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Herr talman! Jag vill inte uttala mig för de övriga ledamöterna och de övriga reservanterna. De får själva klargöra sitt ställningstagande. Eftersom vi från Folkpartiet på ett tidigt stadium gjorde klart att vi stödde frågan, tycker jag att det är rimligt att göra på detta sätt.

Anf. 54 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Herr talman! Det är helt i sin ordning. Men om man har en gemensam reservation är det väl ändå brukligt att man diskuterar vad den ska kunna rymma och utformningen av den. Jag ställer mig lite undrande till varför inte den formuleringen kunde finnas med i reservationen. Men jag förstår att ni inte fann det möjligt, eftersom ni ville gå er väg i ett särskilt yttrande. Jag respekterar det.

Anf. 55 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja inleda med en fråga. Tycker inte Barbro Hietala Nordlund att just detta ärende är anmärkningsvärt när man från ansvarigt statsråd faktiskt anför brådska som hinder för att inte samråda men samtidigt inte haft en tanke på att över huvud taget ta en kontakt med svenska partiledare eller Utrikesnämnden? Ger inte det enligt Barbro Hietala Nordlund en signal om statsrådets inställning till den nationella lagstiftningen utifrån den konstitutionella granskningen?

Anf. 56 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Herr talman! Jag vill svara Åsa Fritjofsson att brådskan i denna situation var så påtaglig. Det har noggrant redogjorts för att det bara var under natten som man hade möjlighet att ta eventuella kontakter, vilket man bedömde som praktiskt ogenomförbart. Och det tycker jag är fullt begripligt. Och intellektuellt är det helt förståeligt att man gjorde en sådan bedömning att brådskan var avgörande.

Den andra frågan, om att man inte hade en tanke på att ta kontakt, är naturligtvis besvärande. Och det har ju de utfrågade också tillstått. De har

sagt att de naturligtvis skulle ha tänkt på det men att det var ett så högt uppskruvat tempo och att de avkrävdes ett besked. De har också sagt att det utrymme som finns i författningen gör att de har följt grundlagens föresatser också.

Anf. 57 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Herr talman! Nu blandar Barbro Hietala Nordlund ihop mig med sin granne igen. Men jag har överseende med det den här gången också.

Jag vill ändå påpeka att samtidigt som det vid utfrågningarna hänvisas till brådska så anger statsråden i utfrågningarna i fråga om tidshanteringen att de inte ens har tänkt på att informera Utrikesnämnden. Och jag tycker att även Barbro Hietala Nordlund kunde ställa sig bakom att det är fog för kritik.

Sedan ska jag svara på den fråga som Barbro Hietala Nordlund ställde när det gäller Centerpartiets och Folkpartiets särskilda yttrande. Centerpartiet har valt att skriva det särskilda yttrandet, eftersom Centerpartiets ledare Lennart Daléus mycket tidigt ställde sig bakom själva agerandet från Sveriges statsminister. Det är anledningen till det särskilda yttrandet från Centerpartiet.

Anf. 58 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik:

Herr talman! Då vill jag börja med att be Åsa Torstensson om ursäkt. Jag har tydligen svårt att komma ihåg hennes efternamn. Det är inte första gången som jag säger fel. Ursäkta mig för det, Åsa Torstensson, jag ska pranta in hennes efternamn ordentligt.

Vi har naturligtvis fört en ordentlig diskussion kring detta vid utfrågningarna, att det inte föresvävade – så har ni också uttryckt det – statsråden att ta kontakt med, informera eller samråda med vare sig Utrikesnämnden eller partiledarna. De har också beklagat det men hänvisat till tidsfaktorn, vilket vi har haft förståelse för.

Men utifrån detta drar vi också slutsatser i vårt betänkande. Vi säger att det är viktigt att man finner nya former för det nya arbetssätt som inte minst EU för med sig med många snabba beslutsvägar och informella kontakter. Denna diskussion fördes också med statsministern vid utfrågningen. Han sade att han naturligtvis måste ta till sig detta och ha fortsatta diskussioner och funderingar omkring framtida arbetsformer. Jag tycker att det är svar på Åsa Torstenssons fråga.

Anf. 59 MATS EINARSSON (v):

Herr talman! Vid lunchtid den 31 januari i år meddelade Portugals premiärminister Guterres att 14 av EU:s medlemsländer enats om vissa politiska åtgärder mot den 15:e medlemmens, Österrikes, regering för den händelse att det österrikiska frihetspartiet FPÖ skulle komma att ingå i denna regering. De 14 staterna hade enats om att inte främja eller godta några bilaterala officiella kontakter på politisk nivå med en österrikisk regering där FPÖ ingick. Österrikiska kandidater till internationella poster skulle inte stödjas, och Österrikes ambassadörer skulle endast tas emot på teknisk nivå.

Det var en exceptionell, och som det har visat sig mycket snabbt åstadkommen, internationell aktion mot en av EU:s medlemmar. Den kan inte förstås om den inte betraktas mot sin historiska bakgrund. Därför,

herr talman, måste jag med några ord gå ett litet stycke utanför det omedelbara ämnet för denna debatt.

Nästan på dagen 67 år tidigare, den 30 januari 1933, hade den tyske rikspresidenten Hindenburg utsett österrikaren Adolf Hitler till rikskansler. Nazistpartiet hade på några år gått från att vara en sekt bland andra sekter till att vara den tyska riksdagens största parti. Ännu hade man dock ett stycke kvar till egen majoritet. Riksdagshusbranden den 27 februari gav nazisterna det tillfälle som de väntade på. Branden skyllades lögnaktigt på kommunisterna. En ”förordning till skydd för folk och stat”, som upphävde yttrande-, förenings- och mötesfriheten, genomdrevs. De kommunistiska riksdagsmännen fråntogs sina mandat, vilket gav Hitler den majoritet han behövde för att införa en fullmaktslag som gjorde det möjligt för honom att upprätta sin personliga diktatur.

Demokratins försvarare var den gången för svaga och för splittrade. Den tyska högern hade aldrig anammat demokratin och hjälpte Hitler till makten. De demokratiska liberalerna hade malts ned i depressionens hårdnande politiska klimat. Arbetarrörelsen, en gång världens mäktigaste, var djupt splittrad dels till följd av Kominterns vanvettiga ultravänsterpolitik som utpekade socialdemokratien som huvudfiende, dels till följd av den tyska arbetarrörelsens egna traumatiska erfarenheter.

Socialdemokratien å sin sida var lika oförmögen som kommunister och liberaler att inse farans vidd i tid. Man tvekade att använda den styrka man ännu hade. När von Papen genomförde sin kupp 1932 och avsatte den socialdemokratiska delstatsregeringen i Preussen delade det socialdemokratiska partiet ut flygblad där man manade Berlins arbetare till lugn. När Hitler efter maktövertagandet slog till mot oppositionen och först mot kommunisterna hoppades man i det längsta kunna klara sig. Att i detta läge samarbeta med och försvara ett parti som helt nyligen kallat dem för socialfascister var omöjligt. De tyska socialdemokraterna lämnade i stället den socialistiska arbetarinternationalen för att inte förknippas med de fördömanden som den internationella arbetarrörelsen riktade mot Hitlerregimen. Fackföreningsledare bröt i sin tur med socialdemokraterna och slöt upp bakom nazisternas förstamajfirande. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen, som ännu tolererades, röstade t.o.m. för Hitlers s.k. fredsresolution den 17 maj – en förnedring till ingen nytta. Även socialdemokraterna fråntogs sina mandat. Hitler krossade vad som fanns kvar av den tyska arbetarrörelsen. Spillrorna fick försöka rädda sig i exilen eller in i det underjordiska motståndet.

Fortsättningen känner vi. Förintelsens ofattbara verklighet påminde vi om under den konferens som genomfördes här i Stockholm i januari, samtidigt som förhandlingarna om regeringsbildningen i Österrike pågick. Mitt under Förintelsekonferensen pågick det spel som skulle leda fram till att ett parti bestående av främlingsfientliga populister och en ansenlig andel obofärdiga Hitlerbeundrare tog plats i en europeisk regering. Jörg Haider är förvisso inte Hitler. Hans parti är inte ett nazistparti, och historien upprepar sig aldrig likformigt. Men det var ändå fullständigt självklart och ofrånkomligt att Europas demokratier skulle reagera.

Förintelsekonferensen innebar ett gemensamt löfte att aldrig mer låta det bli för sent – ett löfte att inte låta underordnade partiskiljaktigheter förhindra gemensamt handlande till demokratins försvar. Göran Persson har naturligtvis rätt när han säger att det skulle ha varit politiskt omöjligt

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens skyldighet
att överlägga med
Utrikesnämnden*

för Sverige att som enda land ställa sig utanför protesten, vilket skulle ha blivit fallet om statsministern inte hade givit sitt besked på söndagskvällen den 30 januari.

Ändå finns det all anledning att studera och begrunda detta ärende mycket noga. Det är inte så oproblematiskt som vissa har velat göra gällande. Det vore närmast otillständigt att avfärda de kritiska och eftertänk-samma rösterna med att de skulle gå högerextremismens ärenden. Sådana syften finns nog också på sina håll, men inte i denna kammare.

Försvaret av demokratin kräver inte bara enighet mellan demokratins anhängare. Försvaret av demokratin kräver också omsorg om och respekt för demokratins institutioner och regelverk. Det är inte formalism att ta upp den viktiga diskussion som utskottsmajoriteten försöker föra i detta betänkande.

Inledningsvis kan vi konstatera att utskottet slår fast att det rörde sig om ett ärende av sådan större vikt att regeringen normalt sett borde ha överlagt med Utrikesnämnden. Att syftet med agerandet var politiskt okontroversiellt är därvidlag ovidkommande. Ett på denna punkt enligt utskottet har funnit det nödvändigt att understryka detta, vilket inte minst regeringen bör notera.

Utskottet noterar vidare de omständigheter under vilka beslutet kom till. Det skedde under stor brådska. Statsministern befann sig på resa i Grekland. Beslutet fattades genom s.k. faktiskt handlande, dvs. att statsministern per telefon meddelade Portugals premiärminister att Sverige ställde upp. Förutom en telefonkonsultation med utrikesministern skedde ingen beredning av ärendet. Beslutet dokumenterades inte. Det finns ingen bakgrundsbeskrivning, ingen analys, inga överväganden och inga resonemang om för- och nackdelar eller om eventuella alternativa handlingslinjer.

Även den som är relativt obevandrad i diplomatins värld – dit räknar jag mig själv – kan ganska lätt föreställa sig vilka svårigheter och problem som ligger inbäddade i ett sådant ärende.

För det första: Vad var syftet med aktionen? I steg ett var det att förhindra att FPÖ kom med i regeringen. Men vad skulle de politiska markeringarna tänkas kunna åstadkomma om detta misslyckades? Alla inblandade måste ha insett att det inte var osannolikt.

För det andra: Vilka villkor fanns förknippade med ett eventuellt upphävande av åtgärderna? Hur såg *exit*-strategin ut? I dag tror jag att vi ganska säkert kan slå fast att det inte fanns någon gemensam *exit*-strategi. De 14 staterna är i dag djupt splittrade i frågan om hur framtiden för relationerna med Österrike ska se ut. Den svenska regeringens hållning är inte heller glasklar, om jag ska uttrycka mig försiktigt.

För det tredje: Hur förenligt är detta beslut med kravet på ett rimligt mått av konsekvens i utrikespolitiken? Vilka andra regeringsbildningar kommer vi att bemöta på samma sätt? Kommer Italien att bemötas på samma sätt som Österrike om Alleanza Nazionale, exfascisterna i Italien, eller för den delen Lega Nord kommer med i den italienska regeringen? Många bedömare menar att det vore fullständigt otänkbart. Italien spelar en alltför viktig roll i EU. Men vad finns kvar av trovärdigheten om 13 EU-länder då låtsas som om det regnar?

För det fjärde: Innebär den här aktionen att EU-länder mäts med en annan måttstock än andra länder? Det låter kanske bra att säga att man

måste ställa särskilt höga krav på EU-länder, men vänd på det! Vem ställer sig upp och säger att demokrati och mänskliga rättigheter inte är riktigt lika viktigt för människor i länder utanför EU? Vi kan ju notera, parentetiskt, att Turkiet av EU accepterats som kandidatland, trots att det numera sitter ett mer eller mindre öppet fascistiskt parti i den turkiska regeringen. Det är MHP, lett av den gamle Hitlerlakejen Alparslan Türkes tills dennes död för ett par år sedan och moderparti till terroristorganisationen De grå vargarna. De sitter i Turkiets regering.

För det femte: Hur gör man det fullständigt klart att aktionen är riktad mot FPÖ:s tvivelaktiga politik och inte mot den österrikiska demokratins institutioner? Trots allt är FPÖ-ÖVP-regeringen grundad på en parlamentarisk majoritet bildad i fria och rättvisa val. Här i riksdagen har vi utrikesministerns ord på att det inte är det österrikiska folket som regeringen vill ställa till ansvar, och det är bra. Men är detta lika uppenbart för Österrikes folk?

För det sjätte: Är vi helt säkra på att de här aktionerna stärker de demokratiska och antifascistiska krafterna i Österrike? Eller är det Haider som gnuggar händerna?

Herr talman! Det är ingen större svårighet att påvisa att det här ärendet är stort, komplicerat och känsligt. Det skulle ha förtjänat en mycket grundligare beredning och analys. Det är djupt beklagligt att så inte har kunnat ske. Därmed är vi inne på problemets själva kärna. Det här var inte ett EU-beslut, av uppenbara skäl. Någon enhällighet gick inte att uppnå, eftersom det var 14 medlemmars aktion mot den 15:e. Formellt handlade det om 14 unilaterala beslut om respektive lands sätt att förhålla sig till Österrike. Men det var naturligtvis ingen tillfällighet att det enbart var EU-länder som tillfrågades. Inga telefonsamtal ringdes, såvitt vi vet, till Norges eller Schweiz statsministrar. Samordningen gjordes uppenbarligen på uppmaning från Belgien av Portugals premiärminister. Varför? Jo, därför att Portugal är ordförandeland i EU. Det gemensamma beslutet presenterades på det portugisiska ordförandeskapets officiella brevpapper. Detta var en EU-aktion som ändå inte var en EU-aktion och som heller inte var ett antal unilaterala beslut och som därför genomfördes informellt, oförmligt och odokumenterat.

Utrikesminister Anna Lindh sade så här i kammaren den 9 februari: "Observera att vi inte har beslutat om några gemensamma EU-åtgärder". Det är både sant och inte sant. Formellt är det helt riktigt. Det var inte fråga om ett EU-beslut. Men reellt handlade det om ett gemensamt, utrikespolitiskt agerande inom EU-systemets ram och med utnyttjande av EU:s internationella tyngd. Detta är ett problem. Vill vi ha ett system där EU:s och därmed Sveriges utrikespolitik formas via telefonkedjor i de västeuropeiska premiärministrarnas herrklubb? Vår egen statsminister påstås, i och för sig i ett annat sammanhang, ha uttryckt det så här: När grabbarna ringer vill man ju ställa upp. Är det så mellanstatliga relationer ska skötas?

I Danmark har saken lett till en omfattande kritik mot statsministern för handläggningen. I Finland har statsminister Lipponen med nöd och näppe undgått att åtalas av justitiekanslern för att han bröt mot den dåvarande grundlagen genom att inte informera presidenten innan beslutet fattades. Så är inte läget här. Vår grundlag ser annorlunda ut. Vi har t.ex. ingen president att fråga; det borde vi ha, men det är en annan diskussion.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens skyldighet
att överlägga med
Utrikesnämnden*

Konstitutionsutskottet kan konstatera att statsministern och utrikesministern i det här fallet inte har gjort något formellt fel, och jag kan bara beklaga att oppositionen har varit så ivrig att ge regeringen en knäpp på näsan att man har varit tvungen att skriva sig oenig i en reservation. Jag hoppas verkligen att det inte drar intresset från de viktiga frågor som utskottsmajoriteten reser i betänkandet. De förtjänar en fortsatt diskussion såväl i regeringen som i denna församling. Och som det står i betänkandet har utskottet för avsikt att i ett senare granskningsbetänkande gå närmare in på formerna för beslut i frågor av det här slaget.

Herr talman! Jag står bakom utskottets anmälan i dess helhet och yrkar avslag på samtliga reservationer.

Anf. 60 PER LAGER (mp):

Herr talman! Mats Einarsson gjorde en lång och förtjänstfull genomgång både när det gäller historien och komplexiteten i frågan. Det föranleder mig att kanske hålla mig lite kortare. Jag vill framför allt visa på de skäl som har lett till majoritetstexten.

Jag tror inte att det fanns någon speciell illvilja hos statsministern nere i Aten. Jag tror inte att det var fråga om nonchalans eller arrogans. Däremot är jag benägen att tro att det här var en överraskning och att statsministern handlade därefter. Jag tror inte att han fick det här förslaget förrän på söndag kväll. Jag tycker inte att vårt arbete i utskottet har kunnat visa något annat. Han tyckte att han handlade på rätt sätt. Han kontaktade utrikesministern och fattade ett beslut. Det märkliga i detta, som vi alla inser, är att tankarna inte föll på vare sig utrikesnämnd, partiledare eller språkrör.

Jag tror att det hade varit en praktisk omöjlighet att sammankalla Utrikesnämnden. Det hade helt enkelt inte gått om nu tidsgränserna var som det har skrivits och sagts, dvs. att statsministern skulle avlämna det här beskedet på måndagsförmiddagen. Jag tror alltså att det inte gick att sammankalla någon utrikesnämnd. Därmed är det konstitutionella problemet borta för mig.

Däremot tror jag att frågan om varför statsministern inte ringde till de olika partiledarna är lämplig och kompetensmässig. Det är ju en annan fråga som inte har konstitutionell bäring men som är oerhört viktig när det gäller att se på kompetens.

Majoriteten i utskottet säger att det ofta finns möjligheter att i någon form åstadkomma överläggningar med nämnden, dvs. Utrikesnämnden. Skälen måste vara mycket goda när en sådan kontakt underläts. I det här fallet kan man väl säga att sådana skäl fanns. Det var tidsnöd. Det är min bestämda uppfattning. Men att tänka efter före, som Helena Bargholtz menade, är en god arbetsmetod.

Även om jag tror att planering, som jag tidigare har nämnt, är en av de viktigaste delarna för att man ska klara sig från problem med brådskan tror jag att det i det här fallet, i den nya situationen, inte gick att planera i förväg. Det innebär att man inte kan kritisera, som många har velat, ur konstitutionell synvinkel. Däremot kan man ju påpeka bristerna i förfarandet och i hanterandet av problemen. Det gäller t.ex. att man inte ens tänkte på att ta kontakt med partiledarna hemma i Sverige. Det tycker jag i alla fall är ett ganska starkt påpekande.

Anf. 61 INGVAR SVENSSON (kd):

Herr talman! Mats Einarsson ställde ett antal relevanta frågor kring den här typen av beslutsfattande. Jag tycker att det är befogat att fundera vidare på det här i den konstitutionella debatten, eftersom det var ett ganska märkligt beslut.

Det var alltså inget EU-beslut om Österrikeåtgärden, men det skrevs på EU-presidentskapets papper. Det konstaterades att det var ett unilateralt beslut som skulle ha bilaterala effekter. Det har inte fattats beslut av regeringen. Det finns inget protokoll om att man har ställt sig bakom detta på det här sättet. Det är ganska märkligt. Debatten om hur det här ska hanteras i framtiden måste ju fortsätta.

Men jag begärde inte ordet av just denna anledning utan därför att Barbro Hietala Nordlund försökte att konstruera något slags motsättning mellan Moderaterna och Kristdemokraterna å ena sidan och Folkpartiet, Centerpartiet och några andra å den andra när det gäller det särskilda yttrandet.

Jag vill betona att utskottet inte har granskat sakfrågan. Substansen i det särskilda yttrandet uppfattade jag gällde att man åtminstone skulle ha informerat partiledarna. Det var det vi tyckte inte var tillräckligt. Regeringsformen föreskriver att hela nämnden ska informeras. I sakfrågan har vi samma uppfattning som Centerpartiet och Folkpartiet i det här avseendet.

Kulturminister Marita Ulvskogs handläggning av frågan om subventioner för digitalavkodare (avsnitt 2.5)

Anf. 62 OLA KARLSSON (m):

Herr talman! Vad betyder ett riksdagsbeslut? Vad betyder ett uttalande härifrån kammaren? Spelar det någon roll att ett utskott uttalar och beslutar någonting? Har regeringen en skyldighet att tillse att riksdagens beslut faktiskt följs?

De frågorna finns det verkligen anledning att ställa sig. Spelar det någon roll vad riksdagen faktiskt beslutar?

Bakgrunden till det här ärendet är en proposition från regeringen om digital-TV, där man konstaterade följande: "Eventuella *stimulanser till hushållen* för att anskaffa digitalavkodare måste bekostas av företagen och får inte finansieras med statsbudgetmedel."

När detta sedan kom till kulturutskottet för yttrande till KU konstaterade kulturutskottet: "Vad gäller motion 1996/97:K14 yrkande 4, som enligt kulturutskottet i berörd del synes syfta till ett förbud för Teracom och SVT att bidra med subventioner till hushållen vid anskaffandet av avkodare, anför utskottet att det är rimligare att anta att eventuella hushållssubventioner kan komma att utgå från den industri som tillverkar avkodningsutrustningen än från Teracom och SVT. Kulturutskottet anser inte att det finns skäl att på denna punkt gå emot regeringens bedömning."

KU uttalade: "Utskottet konstaterar att formerna för ett samarbete rörande eventuella *stimulanser till hushållen* för anskaffning av avkodare också kan bli en fråga för nämnda samråd. Utskottet utgår från att ett sådant eventuellt samarbete inte kommer att innebära att statliga medel används för att subventionera hushållens anskaffning av avkodare."

Prot.

1999/2000:124

8 juni

Granskning av regeringen

Regeringens skyldighet att överlägga med Utrikesnämnden

Kulturminister Marita Ulvskogs handläggning av frågan om subventioner för digitalavkodare

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Granskning av
regeringen

Kulturminister Marita
Ulvskogs handlägg-
ning av frågan om
subventioner för
digitalavkodare

Här finns det skäl att notera att det konstitutionsutskottet uttalar gällar statliga medel och inte statliga budgetmedel, som det står i propositionen.

Riksdagens beslut riktar sig till regeringen, i varje fall när det är fråga om statliga bolag som den reglerar. Det är sedan regeringens sak att via ägardirektiv och annat tillse att riksdagens beslut fullföljs. Vad har då regeringen gjort för att tillse att beslutet följs? Ingenting, absolut ingenting.

Har det funnits några skäl att faktiskt pröva frågan och ta upp en diskussion med i det här fallet Teracom om detta? Ja, det har funnits många skäl. Det har om inte annat funnits många tidningsuppgifter och andra medieuppgifter som entydigt har pekat på en mångmiljonrullning från Teracom in i de olika bolagen som sysslar med digital TV. Jag citerar Computer Sweden från tidigt i vår: "Teracom pumpar in 100 miljoner i Boxer." "Teracom har satsat strax under 100 miljoner kronor i Boxer TV Access, som hyr ut dekodrar för marksänd digital-tv. Hälften av pengarna ska gå till marknadsföring."

Ur nyhetsbrevet Public Access, nr 5 år 2000, kan jag citera: "Trots en intensiv reklamkampanj under våren, som kostat 50 miljoner kr, har det statligt ägda Senda inte lyckats sälja mer än 10.000 digital-tv-boxar vilket innebär en marknadsföringskostnad om 5.000 kr per kund vilket är mer än vad en box kostar i handeln. Det digitala marknätet når idag *en tredjedels procent* av tv-hushållen."

Departementet har i sitt agerande tidigare gentemot Teracom ställt krav på avkastning på insatskapital och utdelning. Man har framfört de här kraven i s.k. ägardirektiv. I ägardirektivet, som meddelades på förra årets bolagsstämma, konstaterade man att ägarens mål är att utdelningen på den konkurrensutsatta delen normalt motsvarar en tredjedel av resultatet efter finansnetto, med avdrag för schablonskatt. För räkenskapsåret angavs att utdelningen borde vara 16 miljoner kronor.

Vad blev då resultatet? Jo, utdelningen blev noll kronor.

Vad var skälet? Jo, jag citerar årsberättelsen från Teracom: "Det ekonomiska utfallet för koncernen år 1999 blev lägre än föregående år. I huvudsak hänger det samman med den försening i marknads- och intäktsutvecklingen som uppkommit i digital-tv-verksamheten samtidigt som Teracom tagit på sig en större andel än beräknat av kostnaderna i de koncernbolag som är knutna till denna verksamhet."

Det är alltså alldeles uppenbart att medel har gått från Teracom till framför allt bolaget Boxer. Och det har gått till Boxer därför att försäljningen av digital-TV-dekodrar har gått sämre än väntat.

Då kan man ställa sig frågan: Är det erbjudande som Boxer riktar till konsumenterna baserat på en affärsmissig bedömning? Hur ser kalkylerna ut?

Här har ett stort problem uppkommit för utskottet, därför att det inte har gått att få in någon sådan kalkyl. Departementet har inte ställt något sådant krav på Teracom, och på något annat sätt har utskottet heller inte fått in en sådan kalkyl. Det har varit svårt att bedöma värdet av affärsmissigheten.

Men man kan ju på egen hand summera och räkna. Då kan man konstatera att erbjudandet om att hyra en dekoder för 99 kr per månad om man tecknar sig för tre år ger lite drygt 3 500 kr i total intäkt. Det ska då täcka kostnaden för dekodern, som av Lars Marén från departementet har

uppgetts kosta runt 5 000 kr i handeln. Det ska täcka fakturering, den egna inköpshanteringen och annan hantering av boxar. Det ska täcka ränta och avskrivning. Det ska täcka underhåll och utbyte av trasiga dekodrar, och det ska också ställas i relation till att det kommer att vara en relativt kort ekonomisk livslängd på dem, därför att tekniken går så snabbt framåt att krav på utbyte av dem kommer att ställas relativt snart.

En sådan här amatörmässig bedömning visar att det inte finns några möjligheter att med de här intäkterna nå affärsmässighet i konceptet.

Samtidigt kan man konstatera att Teracom har all anledning att subventionera dekodrarna. Teracom's intäkter från digital-TV baseras på avtal med de olika programbolagen, som innebär att de inte betalar en krona för sändningskostnaderna förrän 100 000 dekodrar finns ute på marknaden eller att minst ett år har gått sedan kontrakten slöts. För Teracom är det en uppenbar fördel att snabbt subventionera för att snabbt få ut många dekodrar på marknaden. För Teracom är det rationellt att bryta mot riksdagsbeslutet.

Vad har då departementet gjort för att se till att Teracom följer riksdagsbeslutet och inte subventionerar dekodrarna? Lars Marén gav ett entydigt svar i utfrågningen i utskottet: "Såvitt jag vet har det inte gjorts någon särskild granskning av detta."

Majoriteten landar i följande utlåtande: "Utskottets granskning ger vid handen att uthyrningen av avkodningsboxar är baserad på rent affärsmässiga överväganden med utgångspunkt i att kostnaderna kommer att återbetala sig inom rimlig tid." Jag skulle vilja fråga majoritetens företrädare: Hur vet man det? Vad baserar majoriteten sitt ställningstagande i den delen på? Någon kalkyl har inte kommit in till utskottet. De försäkringar som Lars Marén har gett till utskottet har handlat om att han känner sig säker på att Teracom handlar affärsmässigt. Men vad baserar utskottsmajoriteten sitt tyckande på?

Enligt den reservation jag står bakom är det uppenbart att medel från det statliga bolaget Teracom används för att bygga upp Boxers verksamhet, som baseras på erbjudanden om förmånliga priser för hyra av avkodarna. Enligt vår mening borde kulturminister Marita Ulvskog ha försäkrat sig om att bolagens agerande inte strider mot vad utskottet har uttalat genom att se till att bolagen var medvetna om uttalandet och genom att bolagens affärskalkyl inhämtades som underlag för en bedömning av om uthyrningen kan ses som en sådan subvention som inte är förenlig med utskottets uttalande år 1997.

Herr talman! För att inte förlänga dagens voterande avstår jag från att yrka på godkännande av anmälan i reservationen, även om jag självfallet står bakom samtliga moderata reservationer i utskottet.

Anf. 63 MATS BERGLIND (s):

Herr talman! Den här delen av konstitutionsdebatten i dag är något annorlunda än de andra delarna. Det beror på två saker. Reserverna är i sakfrågan emot hela förslaget till markbunden digital TV-sändning, och de är i synnerhet emot statliga företag som ska stå för tjänsterna.

Då blir det naturligtvis lite konstigt om granskningen gäller om riksdagsbeslutet har följts. Ola Karlsson ställde den retoriska frågan om det har någon betydelse vad riksdagen beslutar. Har det någon betydelse vad utskotten skriver i sina utlåtanden? Det skulle förvåna mig om någon

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Kulturminister Marita
Ulvskogs handlägg-
ning av frågan om
subventioner för
digitalavkodare*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Kulturminister Marita
Ulvsjogs handlägg-
ning av frågan om
subventioner för
digitalavkodare*

skulle svara nej på frågorna. Självklart ska riksdagsbeslut följas. Det är klart att det är av yttersta vikt vad utskotten skriver i sina utlåtanden. Något annat är otänkbart.

Men då handlar det om att göra en mer övergripande analys över vad de affärsmässiga grunderna bygger på. Det finns erfarenheter av hur den övriga marknaden byggs upp – telekommunikation är ett bra exempel. För det som i dag är var mans egendom, dvs. en mobiltelefon, behöver vi inte gå tillbaka så många år i tiden när det bara var ett fåtal som använde en sådan. Många ansåg också att det var lite suspekt att äga en sådan. Nu är den allmän egendom, och i dag tycker vi att det är självklart. Men vi glömmer att från det att tekniken uppfanns till alla de företag som i dag står till förfogande med alla dessa tjänster har det gått ett antal år. Men med hjälp av marknadsföring av en attraktiv produkt har fler och fler upptäckt fördelarna, och då blir naturligtvis användarna fler och fler. I dag är mobilen lite av var mans egendom. Detta kostar naturligtvis pengar i marknadsföring och produktutveckling.

På samma sätt ser jag på denna sak. När tillräckligt många inser fördelarna med de digitala TV-sändningarna kommer naturligtvis efterfrågan att sprida sig. Innan man kommer så långt att detta blir var mans egendom, är det naturligtvis en inkörningsperiod. Det är inte så många som har detta i dag. Kunskapen om fördelarna har inte spritts, och det är inte så många på marknaden som har vinning av att detta fungerar. Är det då märkligt, Ola Karlsson, att ett statligt företag som har till uppgift att marknadsföra, och där Teracom under flera år har gått med vinst, vill göra ett gott arbete och vara med i processen och lansera en ny teknik med de medel och affärsmässiga grunder som den bygger på? Det är nästintill oansvarigt att resonera som Ola Karlsson gör, nämligen att inga pengar får skjutas till och att det inte ska finnas resurser för marknadsföring. Ola Karlsson vill se ett misslyckande. Det kan jag förstå med tanke på hans grundinställning i dessa frågor. Men det skulle vara oansvarigt om företagen inte på affärsmässiga grunder marknadsför tekniken.

Jag finner det inte märkligt att resurserna från de statliga bolagen har ställts till förfoganden för att ge vissa subventioner i ett inledningsskede efter affärsmässiga bedömningar att detta kommer att vara lönsamt i ett längre perspektiv och att fler och fler kommer att efterfråga tekniken. I företaget Boxer finns också andra företag involverade.

Jag är inte specialist på hur sådana här företag hanterar marknadsplaner och kalkyler i sina verksamheter. Men nog tror jag att det vore märkligt att ett samarbetsbolag som Boxer skulle gå ut tillsammans med andra företag och tala om den exakta affärsidén, kalkyler osv. som direkt kan tas över av andra. Det är att ta i.

Jag tror att det här kommer att vara en god idé. Det är en god idé. Det kommer troligtvis också att bli en bra affärsidé. Skulle detta misslyckas, vilket händer inom företagsvärlden, får vi väl ta ställning till vad det beror på. Men ett företags misslyckande kan inte därmed kallas för subventioner. Det är inte det i andra sammanhang och inte heller här. Om nu detta blir en succé, vilket kommer att innebära stora ekonomiska medel till staten, vad ska vi då kalla inköringskedet i framtiden? Då kanske Ola Karlsson får skämmas lite för den illvilliga tanken över ett bolags yttersta ambitioner och stora kunnande för att ta sig an detta.

Herr talman! Eftersom Ola Karlsson inte har yrkat på godkännande av anmälan i reservationen, behöver jag inte yrka avslag på densamma. Men jag yrkar på godkännande av anmälan i övriga betänkandet.

Anf. 64 OLA KARLSSON (m):

Herr talman! Mats Berglind inledde med att referera till uppbyggnaden av mobiltelefonmarknaden här i Sverige, och det förstår jag mycket väl. Den etablerades ju i Sverige med hjälp av mycket kraftiga subventioner vad gäller de s.k. nallarna, mobiltelefonerna. Det var sättet att bygga upp en stor kundbas och snabbt få en hög penetration.

Sedan konstaterar Mats Berglind att det måste vara upp till företagen att bygga upp det här ”med de medel och de affärsmässiga grunder” som finns tillgängliga. Vidare talar Mats Berglind – om jag nu uppfattat det rätt – om att inledningsvis gå in och göra affärsmässiga subventioner. Ja, vad det här handlar om är just att det finns ett riksdagsbeslut som säger att det inte får ske subventioner med statliga medel. Det riktiga hade varit att, om man från Teracoms och Boxers sida såg att det behövdes subventioner för en etablering, gå till departementet för att begära en ändring av riksdagsbeslutet så att det gick att agera och arbeta i enlighet med vad riksdagen beslutat.

Här argumenterar Mats Berglind på det sättet att bara därför att något är affärsmässigt och bra för ett statligt företag kan man köra på och strunta i vad riksdagen faktiskt beslutat. Jag menar att man går ifrån en väldigt viktig del av riksdagens roll och makt om man tillåter statliga företag och ett departement att agera helt fristående.

Jag upprepar min fråga till Mats Berglind: På vad grundar man sitt påstående om affärsmässigheten?

Anf. 65 MATS BERGLIND (s):

Herr talman! Ola Karlsson verkar försöka sig på ett gammalt politikertrick genom att lägga ord i min mun – till sin egen fördel i förhållande till vad jag verkligen sade. Jag sade inte att staten gick in och subventionerade i början, utan jag sade att bolagets långsiktiga affärsidé är att man i början måste ha erbjudanden som är tilltalande för kunden och att det, när marknaden har etablerat sig och det är fler konsumenter som vill ha den här delen av utbudet, kommer att återbetala sig.

Ola Karlsson borde veta att det inte är det första bolaget eller företaget i historien som i ingångsskedet räknar med en viss förlust för att sedan ta igen när man väl är etablerad och få en vinst så att både den gamla förlusten och nya vinster täcks upp. Det tror jag är ganska elementärt inom företagsvärlden. Det finns väl ingen anledning att ifrågasätta det här heller.

När det gäller vinstkravet på bolagen står det ju att det ska vara över en konjunkturcykel där det ibland blir en lite mindre vinst och ibland en lite större vinst.

I fråga om de affärsmässiga bedömningarna och den kompetens som finns i den styrelse som Teracom haft i många år kan jag bara säga att om de som har insyn i det här bolaget gör bedömningen att det är affärsmässigt litar jag något mer på dem än jag litar på Ola Karlssons spekulationer.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Kulturminister Marita
Ulvskogs handlägg-
ning av frågan om
subventioner för
digitalavkodare*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Kulturminister Marita
Ulvsjogs handlägg-
ning av frågan om
subventioner för
digitalavkodare*

Anf. 66 OLA KARLSSON (m):

Herr talman! Jag tror att det kommer att bli intressant för både Mats Berglind och mig själv att läsa protokollet efter dagens debatt och se om inte vi båda har talat om subventioner för det här.

Jag återupprepar min fråga: På vad bygger utskottsmajoriteten sitt uttalande om att det här är baserat på rent affärsmässiga överväganden?

Mats Berglind hänvisar till uttalanden från Teracom. Men vilka dokument är det som majoriteten hänvisar till? Det står i majoritetstexten att det kommer att återbetalas inom rimlig tid. Vad är "rimlig tid"? Vad är det som utskottsmajoriteten faktiskt står för i sitt uttalande? Är det inte som med departementet – att man inte har gjort någon egen granskning? Man gör ingen egen värdering, utan man räknar bara med att vad statliga bolag gör alltid är det rätta.

Eftersom det nog är en bra affär går det bra att slinka förbi obekväma riksdagsbeslut. Är det inte så, Mats Berglind?

Anf. 67 MATS BERGLIND (s):

Herr talman! Bl.a. lär kulturministern själv ha hänvisat till vad som uppges från Teracom AB – att Boxers verksamhet inte ska finansieras med skattemedel utan genom kapitaltillskott från ägarna samt lån från banker och finansinstitut.

Är det en subvention om en bank lånar ut pengar till ett bolag eller företag som lanserar en ny idé och som med sina affärsmetoder går in med ett erbjudande till nya kunder på ett sådant sätt att man sedan med all sannolikhet gör en vinst som också täcker upp bolagets eventuella förlust i början?

Ola Karlsson sade att det skulle bli intressant att läsa protokollet och så kan det vara. Men mest intressant att följa tror jag är utvecklingen i bolaget och vad som kommer att hända. Det vore kanske bra att om ett par tre år ta en debatt för att se hur den här utvecklingen har gått och för att se hur det blivit med den ekonomiska utvecklingen för det statliga bolaget Boxer.

Anf. 68 OLA KARLSSON (m):

Herr talman! Mats Berglind frågade mig om det är en subvention att banken lånar ut pengar till en verksamhet? Nej, det är det inte. Men kapitaltillskott från ett hundra procentigt statligt ägt företag är statliga medel. Definitionsmässigt är det medel från den statliga verksamheten. Det är inte budgetmedel. Men när det gäller ett hundra procentigt statligt ägt bolag och det skyfflas in hundratals miljoner i en verksamhet kan Mats Berglind rimligen inte hävda att det inte skulle vara fråga om statliga medel.

*Regeringens utövande
av utnämningmakten
och ansvar för chefs-
tillsättningar*

*Regeringens utövande av utnämningmakten och ansvar för chefs-
tillsättningar (avsnitt 3.2)*

Anf. 69 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Under årets granskning har KU också undersökt regeringens utövande av utnämningmakten och dess ansvar för chefs-
tillsättningar. Såvitt avser den första frågan görs det i anmälan av förste vice

talman Anders Björck gällande att den politisering som skett av utnämningmakten svårligen låter sig förenas med stadgandet i 11 kap. 9 § regeringsformen, enligt vilket det vid tillsättning av statlig tjänst ska fästas avseende ”endast vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet”.

Den omständigheten att en person har en politisk bakgrund ska enligt utskottsmajoriteten inte vara diskvalificerande vid tillsättningen av t.ex. en generaldirektörstjänst, så länge endast sakliga grunder som förtjänst och skicklighet är tillämpliga vid tillsättningen. Så långt instämmer vi moderater med majoriteten.

Sanningen är emellertid att granskningen av regeringens utnämningsspolitik givit vid handen att den socialdemokratiska regeringen har utnyttjat utnämningmakten till såväl det egna partiets som samarbetspartiernas fördel på ett sätt som för tanken till att chefskapet för statliga myndigheter har gjorts till en del av ett politiskt förläningssystem. Härigenom undergrävs förtroendet för hela den svenska traditionen med självständiga myndigheter.

I Svenska Dagbladet den 24 maj finns det en intervju med professorn i statsvetenskap vid Lunds universitet, Lennart Lundquist. Han säger:

”Enligt grundlagen ska tillsättningarna göras efter bedömning av objektiva kriterier som förtjänst och skicklighet.

Så är det ju inte i dag, när man tillsätter en radda på sex, sju centerpartister. I ett parti med det antal riksdagsledamöter som centern har kan det möjligen finnas *en* som är bättre än alla karriärbyråkrater. Att det finns två eller tre är nästan osannolikt och ännu fler, ja, det går ju bara inte.”

I KU:s förhör med statsminister Göran Persson lämnade han en minst sagt uppseendeväckande förklaring till att det har blivit på det sätt som professor Lundquist talar om. Jag citerar ur betänkandet på s. 63:

”När det gäller utomordentligt kvalificerade chefstjänster i dag så betalar (den offentliga sektorn) löner som kanske inte ens mäter sig med andra- eller tredjenivån i större privata organisationer. Det har varit väldigt svårt att rekrytera personer till dessa arbeten, som varit kvalificerade och som funnits exempelvis på högernsida i svensk politik. — — — Tittar man på den svenska högern har den oftare sett sina begåvningar gå till marknaden och till näringslivet. — — — Går man däremot till den socialdemokratiska sidan och till Centerpartiet har det funnits en annan balans. Där har inte det privata näringslivet rekryterat på samma sätt.”

Detta är inte bara kvalificerat struntprat. Det är direkt oförskämt i det att statsministern låter påskina att moderater bara är ute efter att tjäna så mycket pengar som möjligt. Det finns t.ex. åtskilliga personer i den moderata riksdagsgruppen som förlorar ett visst antal tusenlappar varje månad genom att ägna sig åt politik i stället för att förbli i sina alternativa verksamheter. Jag själv är en av dem. Det är bara att beklaga att våra borgerliga systrar och bröder i utskottet har svårt denna förklaring, som saknar såväl saklighet som trovärdighet.

Moderata samlingspartiet anser att regeringen genom att politisera utnämningmakten har lagt grunden för ett system där en ny regering tvingas ompröva samtliga förordnanden som generaldirektörer eller andra myndighetschefer – ungefär som det amerikanska *spoil*-systemet – eftersom det nu inte går att lita på de högsta tjänstemännens oväld.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens utövande
av utnämningmakten
och ansvar för chefs-
tillsättningar*

En sådan utveckling vore djupt olycklig och skulle innebära att det svenska förvaltningssystemet överges. Vi moderater anser därför att regeringen förtjänar kritik för att den ser mer till politiska aspekter än till grundlagens krav på förtjänst och skicklighet vid tillsättningen av statliga tjänster.

En annan aspekt på regeringens utövande av utnämningmakten är den tid inom vilken tillsättningsärenden avgörs. Av den redovisning som Regeringskansliet har lämnat till utskottet för tiden april 1997 till december 1999 framgår att det för inte mindre än 30 % av de utnämnda personerna under denna tid var mindre än en månad mellan regeringens beslut och tillträdet till tjänsten. Det är en anmärkningsvärd senfärdighet. Det är omvitnat att dröjsmålen med förordnandena förorsakar olägenheter, både för berörda personer och för berörda verksamheter.

I en klass för sig står omförordnandet av generaldirektören vid Riksrevisionsverket, Inga-Britt Ahlenius. Hennes förordnande skulle gå ut den 30 september 1999. Den 23 september, alltså endast sju dagar före detta datum, kunde regeringen samla sig till ett beslut i frågan. Dessförinnan hade frågan dragits i långbänk under hela sommaren, delvis inför öppen ridå, och varit flitigt omskriven i medierna.

Varför var då detta så medialt intressant? Jo, naturligtvis därför att det gällde just Riksrevisionsverket, som formellt inte har någon annan ställning än andra myndigheter men som *de facto* ändå har det. En stark och självständig statlig revision är ju en av grundbultarna i vårt demokratiska samhällssystem. Inga-Britt Ahlenius hade gjort sig känd för att värna just detta.

I medierna spekulerades det mycket om att regeringens tövan med att omförordna Ahlenius berodde på att den i själva verket inte uppskattar en stark och oberoende chef för Riksrevisionsverket – annat än i högtidstalen förstås. Av KU:s förhör med Inga-Britt Ahlenius framgick med all önskvärd tydlighet att hon själv hyser uppfattningen att det var detta som var det verkliga skälet till att regeringen förhalade hennes omförordnande från mitten av juni till den 23 september.

Oavsett hur det var med det, så var det olyckligt att regeringen hantade frågan så oskickligt att denna misstanke fick fäste. Helena Rivière uttrycker det så här i en debattartikel i Svenska Dagbladet den 21 maj under rubriken ”Vad är modet att stå upp för sanningen värt?”:

”Tillsättningsproceduren för verkschefer är en helt sluten process, och i ett land som vårt med drag av enpartistat är det problematiskt. Det skapar en följsamhetskultur.” Hon skriver vidare att en vilja till reformering och utveckling uppfattas som en sorts obstruktion i en kultur där det gäller att hålla tyst och spela med om man vill göra karriär.

I KU har finansministern förklarat att dröjsmålet berodde på att Ahlenius framförde önskemål om ett nytt förordnande på fem år, medan regeringens praxis är att bara omförordna på tre år. Detta gjorde att Bosse Ringholm enligt egen utsago ”kände sig otrygg”! Hans förklaring förtjänar inte avseende. Bosse Ringholm ägde ju frågan. Han kunde redan i juni ha sagt att det blir tre år till eller ingenting alls, var så god och välj – om nu detta hade varit det verkliga skälet till regeringens långbänk.

Ett enigt utskott har uttalat att regeringen kunde ha fattat sitt beslut att förordna generaldirektören för Riksrevisionsverket mycket tidigare samt att regeringens dröjsmål enligt utskottets mening var obefogat. I ett sär-

skilt yttrande till betänkandet har Moderata samlingspartiet utvecklat detta något ytterligare.

Herr talman! Jag yrkar på godkännande av anmälan i reservation nr 3.

Anf. 70 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Herr talman! KU:s granskning är viktig, både för att analysera enskilda händelser som anmälts till oss och för att fortlöpande granska rutiner kring och handhavandet av regeringens maktinstrument.

Tidigare under debatten i dag fick vi ett bra exempel på just detta. Per Unckel, med erfarenhet av KU:s granskning av upphandlingsfrågor, illustrerade hur angelägen han tycker att frågan om hur regeringen sköter upphandlingen är. Att en regering och en minister tar lärdom av KU:s arbete – det är vad KU är till för.

I frågan om utnämningmakten är KU enigt i bedömningen att utnämningar ska ske i god tid. Vi är tydliga på punkten att en bättre köns- mässig balans bör uppnås.

I dag på morgonen tog vi del av informationen att personalomsättningen är hög inom Regeringskansliet. Då spekulerade man i orsakerna till detta, som konkurrenssituation och lönefrågor. Jag vet inte riktigt hur spekulationerna eventuellt har utvecklats under dagen.

Detta visar just den problematik som statsministern också visade på – det är inte alltid lätt att rekrytera till den statliga verksamheten. Särskilt svårrekryterade tycks tidigare högerpolitiker vara. Detta tar nu Moderaterna i sin reservation till intäkt för att socialdemokratiska regeringar bara utser sossar och vissa andra partiets företrädare. Men Regeringskansliet, och statsministern i utfrågningen, har till utskottet angett att det är förtjänst och skicklighet som avgör.

När man läser den moderata reservationen blir man därför aningen fundersam. Man påstår där att denna uppgift brister i såväl trovärdighet som saklighet. Det får man gärna säga om man tycker det – men inte utan att ange något som helst skäl eller argument. Det har vi nämligen inte fått i reservationen och vi hörde det inte heller i Christel Anderbergs inlägg.

Samtidigt säger man i samma reservation: Nu har regeringen i praktiken lagt grunden till ett nytt system.

Det låter som om vi nu har ett nytt system för statliga centrala tjänster. Men en mening längre ned säger man: En sådan utveckling *skulle* innebära ...

Jag är lite bekymrad över detta. Det är ju så med en reservation att den i sak, om det funnes en sådan majoritet, skulle kunna bli kammarens ställningstagande i samband med anmälan.

Jag tycker att de här två delarna av utskottets betänkande också i år är ett värdefullt material. Därför är reservationen från Moderaterna lite grann av en smutsfläck. Jag är inte ett dugg förvånad, Christel Anderberg, över att Moderata samlingspartiet är ensamt om den.

Det är ju självklart att det är en grannlaga och inte alldeles enkel uppgift att hantera utnämningmakten. Det är möjligt att min kunskap om de enskilda namn som nämns inte är riktigt komplett. Man kan läsa den långa listan på tjänster som varit aktuella, och som vi har tagit in som redovisning från Regeringskansliet. Det låter för dem som lyssnar på en sådan här debatt att där häckar fullt av socialdemokrater och centerpartister. Men så ser inte utnämningslistan ut.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens utövande
av utnämningmakten
och ansvar för chefs-
tillsättningar*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens utövande
av utnämningmakten
och ansvar för chefs-
tillsättningar*

Jag tänker inte vidare gå in på Christel Anderbergs försök till att tala om kvalificerade centerpartister, utan jag hoppas att någon annan tar den debatten.

När det gäller motsvarande utnämning som rör EU-kommissionär har vi också där fört en debatt om hur processen kan och ska gå till. Det har tydligt i utskottet redovisats hur tvåstegsraketen när Margot Wallström utsågs har fungerat. Man förde först ett principiellt resonemang om lämplig portfölj, dvs. vilket ämnesområde som ansvarig kommissionär skulle ta ansvar för, och sedan om frågan om vem som skulle bära denna portfölj.

Det som har väckt mest uppmärksamhet är naturligtvis frågan om Riksrevisionsverket och Inga-Britt Ahlenius. Det som jag tror har varit en komplicerande faktor under resan när utnämningdiskussionerna pågick under förra året var att man blandade två ganska skilda frågor.

Den ena handlade om att besätta generaldirektörsposten med en lämplig person, och den andra om vilken roll Riksrevisionsverket och den statliga revisionen i allmänhet skulle spela.

En av aktörerna i debatten – och det var väl inte olämpligt – var den då sittande generaldirektören, Inga-Britt Ahlenius. Det var så uppenbart både när Inga-Britt Ahlenius stod inför utskottet och när Bosse Ringholm var där att båda de här personerna hade hamnat i en situation där man å ena sidan diskuterade person och formen för utnämning, och hur många år det skulle handla om, å andra sidan diskuterade revisionens roll och funktion.

Debatten har sedan fortsatt efter det att KU jobbade med detta. Den förra generaldirektören för Riksrevisionsverket, G Rune Berggren menar t.ex. att den skrift som Inga-Britt Ahlenius sände över till Bosse Ringholm under sommaren, där det finns ett förord av Riksrevisionsverkets chef, dvs. Inga-Britt Ahlenius, innehåller en skarp kritik av RRV:s nuvarande ställning.

Det är självklart att man med förvåning tar del av Inga-Britt Ahlenius förvåning över att Bosse Ringholm sedan valde att vid ett av de möten som de hade under sommaren diskutera just den här boken. Inga-Britt Ahlenius hade ju fört fram saken, och med sitt eget förord aktualiserat frågan.

Debatten har sedan fortsatt, och Inga-Britt Ahlenius har hörts i den. I Dagens Industri har en debattomgång pågått där Anders G Högmark, moderat, och Ingemar Josefsson, vice ordförande respektive ordförande för Riksdagens revisorer i ett av de senaste numren, för en vecka sedan eller två, tar upp just diskussionen som hör till den här frågan. De säger att Inga-Britt Ahlenius ger en felaktig och vilseledande beskrivning av det riksdagsbeslut hon åberopar, som bygger på budgetpropositionen för 1998.

Vidare framhålls det också i propositionen att RRV:s revision ska bedrivas utan utökad styrning från regeringens sida. Det sägs däremot inte alls att den oberoende statsrevisionen ska utföras av just RRV.

Även i flera skrifter från RRV har det under senare tid getts en bild av RRV:s roll i den statliga revisionen som inte är förenlig med statsmak- tens beslut.

Anders G Högmark och Ingemar Josefsson ifrågasätter också om den tolkning av de internationella normerna för revisionen är korrekt i Inga-Britt Ahlenius beskrivning.

Detta bör sägas för att man ska se mot vilken kuliss och fond arbetet med att utnämna pågick.

KU tar självfallet ingen ställning till vem som skulle vara generaldirektör. Därför är detta så noggrant noterat i den eniga utskottsbedömningen, där utskottet säger det som Christel Anderberg nyss läste upp. Utan namns nämnande vad gäller förordnande av generaldirektör för Riksrevisionsverket anser utskottet att regeringen kunde ha fattat sitt beslut mycket tidigare. Det är alldeles självklart.

Mot bakgrund av den mediedebatt som har förts om det som har kallats för Ahleniusaffären så kan jag säga att utskottet däremot inte tar ställning i själva personfrågan. Detta ger det hela ett helt annat perspektiv.

Debatten om den statliga revisionen pågår, och eventuellt kommer förslag att lämnas till den här kammaren om hur den ska hanteras. Jag tycker därför att man i den moderata reservationen, som jag yrkar inte ska få tillstyrkan i kammaren, på ett bristfälligt sätt för denna argumentering.

När det däremot gäller diarieföring av de brev som har varit aktuella, som i sig var intressanta i det drama som pågick, och som levererades till Bosse Ringholms hem så är det senare inte en ursäkt för att de inte diariefördes i vanlig ordning. Därmed kunde de ha blivit prövade som offentlig handling. Om sedan allt var möjligt att offentliggöra i det skedet kan man möjligen diskutera. Men på den punkten är utskottet enigt om att kritisera Bosse Ringholm.

Anf. 71 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! Jag tror inte att Pär Axel Sahlberg efter utgången i utskottet har varit så förskräckligt orolig över att Moderaternas reservation skulle bilda majoritetstext eller bli antagen av kammaren.

Det tyder på en besvärande brist på hållbara argument att Pär Axel Sahlberg ägnar en stor del av sitt anförande åt att ondgöra sig över vårt val av verbformer. Om vi skriver i presens, imperfekt, konditionalis eller någonting annat är inte så himla viktigt. Men det som är viktigt är budskapet i reservationen: Regeringen Persson har skapat bilden hos gemene man, i massmedierna och hos professorer i statsvetenskap som undervisar studenter i ämnet av att den socialdemokratiska regeringen utnämner sossar och centerpartister. Punkt, slut. Och nu kan väl snart även Väns-terpartiet och Miljöpartiet hoppas på att få sin del av tack för utförda tjänster.

Just det faktum att man utser personer så ensidigt från två partier visar ju att man har brustit i saklighet. Det är inte förtjänst och skicklighet som sätts i första rummet, utan det är politiska meriter. Då har regeringen brustit i trovärdighet.

Anf. 72 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Det var ju just det som jag ifrågasatte. Jag är rädd för att Christel Anderberg kommer att få bekymmer med att föra tesen om att detta brister i såväl trovärdighet som saklighet i bevis. Det kan ju inte

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens utövande
av utnämningmakten
och ansvar för chefs-
tillsättningar*

vara med de allmänna mediebilderna som grund som Moderaterna har valt att formulera en reservation. Om jag läser listan över de utnämningar som har skett, hittar jag med min bristfälliga kunskap såväl moderater som folkpartister på den. Den ensidighet som Christel Anderberg läser ut kommer inte från de handlingar som KU har. Om den möjligen finns i hennes tidningar kan jag inte avgöra.

Att jag diskuterar de här andra meningarna beror på att man nu hävdar, och det är inte första gången, att ett nytt system är infört. Vid ett eventuellt regeringsskifte skulle det ske en storstädning på generaldirektörsnivå och i övrigt, och sedan skulle de då aktuella regeringspartierna utnämna sina medlemmar. Detta har inte förts i bevis – inte heller i år. Jag påstod inte att vi skulle ha så mycket bekymmer med majoriteten i utskottet för det ställningstagande som fanns, utan att moderaterna var alldeles ensamma i den här öknen. Problemet är att när vi kommer till kammaren måste också en reservation hålla en sådan kvalitet att kammaren skulle kunna ställa sig bakom den. Då tycker jag att den typ av tententiösa och glidande formuleringar som finns i den moderata reservationen är rent olämpliga. Argumenten får man gärna ha, men det är rimligt, Christel Anderberg, att man för dem till bevis.

Anf. 73 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Fru talman! Jag beklagar verkligen djupt om det lät på mitt anförande som om vi moderater är avundsjuka för att vi inte får vår beskärda andel av de politiska utnämningarna. Det är inte där problemet ligger. Huvudproblemet är att regeringen i första hand ser till politisk hemvist och politiska meriter i stället för till förtjänst och skicklighet, som föreskrivs i regeringsformen. Det är det som är det verkliga problemet.

Vi skriver inte våra reservationer utifrån vilka bilder som ges i medierna. Jag tyckte att det var ett intressant citat som visar hur det här betendet uppfattas i allmänhet. Det är inte bra vare sig för regeringens trovärdighet eller för människors tillit till att det verkligen är de mest kvalificerade personerna som kommer i fråga för de högsta och mest kvalificerade posterna utan att man tar ovidkommande hänsyn, som t.ex. att man tillhör ett parti som har utgjort regeringens stödparti.

Anf. 74 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag är inte riktigt så imponerad över citaten. Att tala om Sverige som ett land med enpartisystem är väl i dag mer främmande än någonsin. Om det är Moderaternas bild av Sverige blir man lite förvånad. När det gäller det övriga citatet, som värdebedömde Centerpartiet, fortsätter jag att avstå från att bedöma det ytterligare.

Min kritik mot reservationen och argumenten för den process som KU har haft också i år när vi har granskat utnämningmakten, är ju att de dokument som vi har fått in, de svar vi har fått på våra frågor – och frågorna var mycket tydliga och mycket väl ställda bl.a. av utskottets ordförande – är att förtjänst och skicklighet är det som gäller.

Anf. 75 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Det här ämnet, utnämningmakten, har ju alltid varit föremål för diskussion och polemik, kanske i synnerhet från den borgerliga kanten eller den moderata kanten, om vi ska vara lite mer precisa. Det

har i och för sig varit en viss svacka i kritiken under de borgerliga regeringarna.

Då kan man fråga sig: Varför denna upphetsning kring utnämningssmakten? En möjlig förklaring är naturligtvis att regeringen använder utnämningssmakten som ett politiskt belöningsystem, som tack för utförda tjänster etc. Det skulle ju kunna vara en förklaring till att kritiken kommer. Eller också kan det vara så att vissa partier inte är nöjda med tilldelningen. Kvoten av moderata generaldirektörer och ambassadörer är kanske för låg. Det finns vissa inlägg i debatten som tyder på att det också kan vara en del av förklaringen.

Jag ska inte döma här i vilken utsträckning som det ligger något i dessa båda förklaringar. Jag kan nog tänka mig att det finns ett korn av sanning i båda. Däremot tror jag att det finns en annan och mer komplicerad bakomliggande förklaring till den här debatten. Nu kan man i och för sig tycka att koncentrationen av förtjänst och skicklighet till Centerpartiets ledande företrädare har varit ovanligt hög under senare år. Som professor i statsvetenskap kan man resonera kring det statistiskt sannolika i detta utfall. Men jag undrar om det inte bakom den typen av uttalanden ligger ett visst mått av klassarrogans.

Den högre statsförvaltningen var en gång ett adelsprivilegium, som Kenneth Kvist var inne på i sin inledning. Det är länge sedan nu, men långt in på 1900-talet var den högre statsförvaltningen ett reservat för den urbana akademiska överklassen eller övre medelklassen. Än i dag torde rekryteringen till statsförvaltningens högre nivåer i stor utsträckning ske från samhällsstegens övre pinnar.

När då regeringarna får en demokratisk grund under 1900-talet och börjar utse personer efter just förtjänst och skicklighet rubbas naturligtvis den sociala balansen, eller snarare obalansen, på de allra högsta nivåerna i statsapparaten. Detta leder till reaktioner. Vissa har svårt att känslomässigt acceptera att arbetare och bönder, eller åtminstone att söner och döttrar till arbetare och bönder, kan bli generaldirektörer, ambassadörer och landshövdingar. Man har också väldigt svårt att förstå och acceptera att erfarenheten av att ha ett offentligt politiskt uppdrag skulle kunna vara värdefull för den typen av uppdrag.

Den här klassarrogansen kan naturligtvis inte uttryckas öppet – inte här i kammaren och knappast öppet i offentligheten över huvud taget numera. Men jag tror ändå att den spelar en viss roll som bakgrund till de politiska diskussionerna kring utnämningssmakten. Av detta ska man då inte dra slutsatsen att vi kan ta lätt på kravet på förtjänst och skicklighet – självfallet inte – eller att granskningen av utnämningssmakten inte är viktig. Den är tvärtom mycket viktig. Det finns alltid en risk att en regering frestas att använda utnämningssmakten i syften som den inte är till för. Den risken är det bl.a. vår uppgift i konstitutionsutskottet att förebygga genom en noggrann och närsynt granskning, och det tycker jag att vi har gjort.

Påståenden om felaktigheter behöver inte med nödvändighet grundas på att felaktigheter faktiskt förekommit. Det kan ha en mer komplicerad bakgrund. Det var det jag något ville beröra.

Så till den beramade Ahleniusaffären eller ”Regeringens utövande av utnämningssmakten och ansvar för chefstillsättningar” som är den snär-

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens utövande
av utnämningssmakten
och ansvar för chefs-
tillsättningar*

tiga titel som utskottet har valt. Det gäller alltså regeringens eventuella omförordnande av chef för Riksrevisionsverket.

I massmedierna har detta regisserats som en mindre såpopera. Även vi i KU har väl bestått med en och annan föreställning av ett visst konstnärligt värde. Men KU:s arbete har nog mer koncentrerats på lite mer prosaiska detaljer och mindre TV-mässiga aspekter på den här affären.

Vi har frågat oss: Har regeringen följt gällande regler vid utnämningen? Ja, det har man. Men vi har också kritik att rikta mot regeringen. I det här fallet borde beslutet ha fattats snabbare. Man kan tycka, som privatperson, som medborgare, att det är sympatiskt av Bosse Ringholm att vilja gå RRV-chefen till mötes på olika sätt, att föra diskussioner om förordnandets längd trots att det egentligen borde ha varit avgjort, att kanske hitta andra arbetsuppgifter etc. Javisst, det är sympatiskt av Bosse Ringholm att försöka lösa frågan på det sättet.

Men det blev fel. Det måste vara verksamhetens krav som går först, inte personliga önskemål från den som för tillfället har chefsposten. Det jag efterlyser är inte maktens arrogans, för att använda ett uttryck som har använts i den här debatten – självfallet inte. Men lite mer av beslutsförhet hade inte skadat i det här fallet. På den punkten är, vilket jag noterar med tillfredsställelse, utskottet enigt.

Anf. 76 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! I granskningsärendet som berör regeringens ansvar för utövande av utnämningmakten och ansvar för chefstillsättningar har stor uppmärksamhet riktats speciellt mot utnämningen av generaldirektören för Riksrevisionsverket. Där har också den mesta tiden av utskottets arbete förlagts, och man har inte lagt så mycket energi på utnämningen av centerpartister till generaldirektörer och ambassadörer.

Vad utskottets majoritet har kommit fram till är att regeringens framförhållning i utnämningsärenden inte varit speciellt god. Det är naturligtvis anmärkningsvärt att det av den redovisning som Regeringskansliet lämnat för ärenden från 1997 till 1999 framgår att det för nästan 30 % av de utnämnda personerna var mindre än en månad mellan beslut och tillträde i tjänst.

Utskottet anser att det är viktigt att beredning och rekrytering av chefer sker i så god tid som möjligt för att det ska kunna fungera tillfredsställande både för inblandade personer och för verksamhet som är aktuell. Denna sena utnämning är inte tillfredsställande för vare sig sak eller person.

Vad gäller förordnandet av generaldirektör för Riksrevisionsverket anser Centerpartiet liksom majoriteten i konstitutionsutskottet att regeringen faktiskt kunde ha fattat sitt beslut tidigare eftersom ärendets handläggning inleddes i så god tid att det sena beslutet inte var befogat. Centerpartiet ställer sig alltså bakom majoritetens skrivningar i detta sammanhang.

Anf. 77 PER LAGER (mp):

Fru talman! Rekryteringen av personer till statliga chefstjänster är förstås en grannliga uppgift. Det är väl ingen här i kammaren som skulle säga någonting annat än att det är förtjänst och skicklighet som ska av-

göra, inte partibok, dold förmån eller någon form av kompensation – självfallet inte. Dessutom tror jag att alla är överens om att det är självklart att det i offentlig förvaltning ska vara en jämn könsfördelning.

Det är säkert så att näringslivet som det står i utskottets bedömning har högre löner och att det därför kan uppfattas som en viss snedrekrytering. Jag vill i det här sammanhanget ta upp frågan om ifall det inte är så att kompetensen för offentlig tjänst borde vara annorlunda och inte kunna gå att direkt rakt av jämföras med näringslivet. Enligt min mening finns det nämligen andra kunskaper och insikter än de som i huvudsak bygger på förmågan att skapa vinster som borde vara mer intressanta för samhällets tjänster. Och då menar jag vad vi brukar kalla för mjuka värden: social kompetens, empatiförmåga, miljö- och jämställdhetsintressen, droginsikter och sådant. De renderar kanske inte något högre pris på den s.k. marknaden men är viktiga i ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle.

När det gäller specifikt förordnandet av chefen för Riksrevisionsverket som alla har varit inne på här säger utskottet att regeringens dröjsmål var obefogat. Det slår vi fast. Finansministerns försvar under utskottets utfrågning var att han på det sättet ville vara bussig mot Inga-Britt Ahlenius. Visserligen är det trevligt med icke-byråkratiska förhållningssätt, men på den här nivån och i det här fallet ter sig det hela väldigt oprofessionellt. Argumenten för tidsutdräkten håller inte. Ministern får faktiskt ta på sig ansvaret för den förlängda och delvis vimsiga tillsättningsprocessen.

Pär Axel Sahlberg tog upp diarieföringen. Jag vill också göra det när det gäller diarieföringen av Ahleniusbrevet. Just i röran kring förordnandet av Riksrevisionsverkets chef Inga-Britt Ahlenius åsidosatte finansministern offentlighetsprincipen genom sitt agerande eller snarare brist på agerande. Brevet från Ahlenius till finansministern är enligt tryckfrihetsförordningen allmänna handlingar och skulle ha registrerats utan dröjsmål. Ministern får därför på goda grunder kritik av ett enat utskott för just den här underlåtenheten. Att han då hade stor arbetsbelastning kan vara en förklaring till schabblat men inte ett försvar.

Anf. 78 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Frågan om förordnande av generaldirektör för Riksrevisionsverket sköttes som utskottet framhållit på ett sätt som inte är acceptabelt. Det finns skäl att understryka att just det faktum att det var fråga om chefskapet för Riksrevisionsverket borde ha föranlett regeringen att sköta beredningen med särskild omsorg. Även om Riksrevisionsverket inte formellt har någon annan ställning än andra myndigheter finns det skäl att särskilt betona behovet av att värna verkets integritet.

Så lyder det särskilda yttrande som Christel Anderberg berörde i sitt inlägg. Men jag vill betona att det inte bara är Moderaterna utan även Folkpartiet och kd som står bakom detta.

Så en reflexion med anledning av debatten, som tydligen är regelbundet återkommande mellan s och m, om utnämningsspolitiken.

Ett sätt att kanske inte komma till rätta med men åtminstone mildra frågan något vore enligt min mening att tillämpa mycket mer av öppna ansökningsförfaranden när det gäller även högre myndighetschefer. Jag menar inte att vi ska ta en debatt om det i dag för det hinner vi inte med.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens utövande
av utnämningssmakten
och ansvar för chefs-
tillsättningar*

Men jag vill åtminstone väcka tanken. Jag gör det därför att jag själv sitter med i en utredning om tillsättningen av högre domartjänster där vi från Folkpartiet betonar hur viktigt det är att man öppnar ansökningsförfarandet på bekostnad av det traditionella kallelseförfarandet. Jag tror att det vore en framkomlig väg också när det gäller högre myndighetschefer.

Vissa frågor i samband med Telia–Telenor-affären (avsnitt 5)

Anf. 79 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Affären mellan Telia och Telenor är väl ett nästan övertydligt exempel på talesättet att vilja men inte kunna. Denna affär, ett flaggskepp i det vid denna tidpunkt nyinrättade Näringsdepartementet, led ett försmädligt skeppsbrott i december förra året.

Det är lite grann av déjà vu att varje riksdagssession uppenbarligen ska sluta med att vi debatterar Telia–Telenor-debacket. Det slutade strax före jul med en extradebatt om Telia–Telenor efter det att sammanbrottet väl var ett faktum.

Den här debatten syftar till att analysera delar av förklaringen till att det gick som det gick.

Jag tillhör ett parti som i och för sig inte är förvånat över utgången. Mitt parti bland flera sade från början att en affär mellan Telia och Telenor är av sådan karaktär att den löper stora risker att misslyckas. Telia och Telenor borde ha privatiserats först och därefter, med en ny ägarstruktur som grund, ha ingått ett avtal med varandra. Vi varnade för vad som skulle komma att hända när två statliga företag från var sitt land skulle bilda en enhet.

Just därför att varningarna när avtalet slöts mellan de båda företagen, utan föregående privatisering, var så många och så tydliga borde också en mindre lyhörd regering ha förstått att det var fara å färde och att det fanns skäl till särskild uppmärksamhet på hur affären fullföljdes när den nu väl hade satts i sjön. En omsorgsfull vård av det avtal som hade slutits borde ha legat i varje ansvarskännande regerings intresse, men så var det uppenbarligen icke för den svenska regeringen och uppenbarligen icke för det närmast ansvariga statsrådet Björn Rosengren, som med näst intill häpnadsväckande nonchalans lät denna stora teleaffär gå i stöpet.

Vad var då problemet med det som kom att inträffa under tiden från det att avtalet slöts och fram till dess att skeppsbrottet var ett faktum? Jo, följande.

För det första: Svårigheterna att nå ett avtal mellan de två statliga bolagen var blott alltför uppenbara för att ytterligare behöva understrykas för någon. Det avtal som sedermera slöts hade föregåtts av en misslyckad förhandling, då också ett statsråd som var både blind och döv borde ha insett att de svårigheter som man hade knagglat sig över möjligen inte var lösta för evigt.

För det andra: Till följd av de uppenbara svårigheterna att finna en gemensam bas för det nya företaget försågs avtalet mellan de båda parterna med en speciell besluts klausul som skulle användas vid särskilda omständigheter, en klausul enligt vilken för vissa beslut minst en representant för ett av bolagen behövde ingå i majoriteten. Dessutom försågs avtalet med en instruktions skyldighet gentemot styrelsens ledamöter från ägarnas sida.

För det tredje: Vad som skulle omfattas av det särskilda beslutsfattandet blev parterna oense om från första stund. Telenor ansåg uttryckligen att förläggningen av huvudkontor, enkannerligen huvudkontoret för mobiltelefoni, omfattades av det särskilda beslutsfattandet. Denna tolkning av avtalet skrevs dessutom in i den norska proposition varigenom avtalet skulle godkännas i det norska stortinget.

För det fjärde: Björn Rosengren har inför utskottet medgivit att han såg att tolkningen av avtalet på denna vitala punkt i Norge avvek från den tolkning han gjorde som svensk avtalspart. Det betyder att i samma ögonblick som avtalet stadfästas i det norska stortinget står det klart att på en – som Björn Rosengren rimligtvis måste ha insett – helt avgörande punkt hade den norska parten en helt annan uppfattning än han själv.

För det femte: Under resten av förra året blev varningarna flera om att den oenighet som fanns manifesterad från första stund bestod, bl.a. i en skriftväxling mellan den norske kommunikationsministern och Rosengrens departement.

För det sjätte: Trots varningarna, trots den uppenbara oenigheten från början och trots att avtalet innehåller en skyldighet för ägarna att instruera sina styrelseledamöter gör Björn Rosengren absolut ingenting. Inför utskottet närmast koketterar han med att han ingenting har gjort för att undanröja det som så småningom skulle visa sig vara själva orsaken till att skeppsbrottet blir ett faktum.

För det sjunde: Skeppsbrottet kommer vid ett styrelsesammanträde i det sammanslagna Telia–Telenor i december förra året. Det kommer exakt på den punkt där oenigheten redan från början manifesterades. Det kommer också exakt på det sätt som denna manifesterade oenighet i praktiken skulle slå ut i styrelsearbetet. Allt som hände i december förra året gick att förutse fr.o.m. mars förra året när avtalstexterna underställdes respektive parlament.

Så ser händelsekedjan ut. Den fråga som utskottet har att ställa sig efter det största företagshaveri som ett statligt svenskt företag har varit inblandat i är naturligtvis: Kan det tänkas att Björn Rosengren har någon skuld i det som har hänt?

Som jag framhöll i den inledande debatten här i dag skulle vi som från början sade att det här är en hopplös affär naturligtvis kunna dra oss tillbaka med det enkla konstaterandet: Vad var det vi sade? Men det är klart att också vi som en gång röstade emot denna fusion önskade att den när den väl blev ett faktum skulle bli framgångsrik. När den inte blev det är det vår skyldighet att söka förklaringen till att det inte blev så, för att undanröja risken för en motsvarande situation i framtiden.

Utskottsmajoriteten säger: ”Det är möjligt att Björn Rosengren – – – hade kunnat vidta åtgärder – – –.” Det är som att dra på sig filtofflorna ända upp över knäna. Det är möjligt att Björn Rosengren hade kunnat vidta åtgärder!

Vi som inte har filtofflor på oss utan önskar se en tydlighet i riksdagens uttalanden säger naturligtvis: Det är klart att Björn Rosengren har ett ansvar.

Vem annars har ansvaret för det som sker? Det finns ingen utöver den svenska regeringen som kan ta ansvar på den svenska sidan. Den svenska sidan står för halva avtalet, och i den svenska regeringen är det Björn

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Rosengren som med en häpnadsväckande nonchalans har låtit denna affär styra i kvav.

Låt mig sammanfatta. En komplicerad företagsaffär med inbyggda motsättningar av svårt slag kräver särskild omtanke och särskild eftervård. Vad utskottet genom sina utfrågningar och sina undersökningar har visat är att intet av detta gjordes av Björn Rosengren. Han förbisåg på ett närmast häpnadsväckande sätt varningar för vad som skulle komma att inträffa och förorsakade därmed den kollaps i Telia–Telenor-affären som vi blev åsyna vittnen till i december förra året. Om det någon gång vore välmotiverat för ett enigt utskott att rikta kritik mot ett statsråd, vore det i detta fall. Jag beklagar att en majoritet har bestämt sig för att det uppenbarligen varit viktigare att visa vänlighet och fördragsamhet med Björn Rosengren än att säga sanningen precis som den är.

Anf. 80 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Telia–Telenor-affären var egentligen ett enda stort slöseri med tid och personers resurser. Förutsättningen för en fusion mellan två statliga företag i olika länder är ju att man talar samma språk, och då menar jag inte norska eller svenska, och inte heller engelska för den delen. Avtalet var som bekant på engelska. Det handlar om en förståelse mellan de olika företrädarna för staterna.

Helt klart är att den svenska regeringen inte vårdat sig om att få till stånd ordentliga förutsättningar för att en fusion skulle kunna genomföras. Möjligen kan detsamma sägas om den norska regeringen, men det är ju inte den regeringen konstitutionsutskottet granskar här.

Fru talman! Jag noterar att majoriteten i utskottet hanterar regeringen och näringsministern med silkesvantar. Kanske borde man ha tagit fram silkessnöret i stället. Även regeringens stöttepelare i utskottet borde inse att näringsministern inte skött fusionen på ett tillfredsställande sätt, men ibland tar serviliteten överhanden. I stället inskränker sig majoriteten till följande, och jag citerar här från utskottsmajoritetens skrivning: ”Det är möjligt att Björn Rosengren då hade kunnat vidta åtgärder för att överbrygga de meningsmotsättningar som fanns.”

Det är ju egentligen en fantastisk analys: ”Det är möjligt”. Jag skulle nog vilja säga att det i stället är löjligt att uttrycka sig så oprecist. Regeringar är väl till för att regera. Det tyder ju inte på någon omfattande vilja till handlingskraft när man skriver ”det är möjligt”.

Fru talman! Informationen fanns där mycket tidigt att den norska sidan hade en tydlig uppfattning om vad de särskilda beslutsreglerna omfattade, nämligen även lokaliseringen av affärsområdena.

Låt mig nu med bestämdhet säga att jag inte har någon annan uppfattning än vad de svenska styrelserepresentanterna kom fram till, nämligen att huvudkontoret för mobiltelefoni naturligtvis borde ligga i det land som ligger i frontlinjen på området, dvs. i Sverige.

Fru talman! Men vår granskning omfattar ju inte styrelsens agerande utan hur den svenska regeringen har utövat sitt åtagande enligt de regler som aktieägaravtalet föreskrev. De båda staterna var bundna av avtalet och hade gentemot varandra förbundit sig att i förekommande fall lämna instruktioner till styrelsen. I avsnitt 4.5 i avtalet anges det att ägare är skyldiga att ”i den utsträckning så lagligen kan ske lämna instruktioner till av denne föreslagna styrelseledamöter”.

Speciellt viktigt var ju förstås i detta avseende de särskilda majoritetsreglerna, som sade att i berörda frågor skulle utöver majoritet för beslut också krävas att minst en styrelseledamot från vardera landet var eniga med majoriteten. Avtalet hade alltså en regel som säger att de båda staterna gentemot varandra utfäst sig att instruera styrelsen om att i vissa situationer tillämpa kvalificerad majoritet.

Fru talman! Det är bara att notera att någon sådan instruktion aldrig skedde från svensk sida. Alla berörda erkänner att det var så. Någon instruktion utöver själva aktieägaravtalet gavs aldrig. Instruktionsskyldigheten uppfylldes aldrig – därom råder inget tvivel.

Fru talman! Ändå framgick det tydligt samma dag som samgåendeavtalet skrevs under, den 30 mars 1999, att norrmännen hade uppfattningen att placeringen av huvudkontor för affärsområdena skulle hanteras enligt reglerna för kvalificerat beslutsfattande. Det framgick dessutom av den norska propositionen och poängterades i brev från norska samferdselministern under hösten 1999. I svaret från den svenska näringsministern kan man också utläsa att den svenska ministern förstått vad som stod i det norska brevet, trots att det stod på norska.

Fru talman! Men någon instruktion till de svenska styrelseledamöterna gavs inte. Oavsett vilken syn som den svenska regeringen hade på beslutsreglerna och vad de skulle omfatta är det minst sagt rimligt att de svenska styrelseledamöterna borde ha instruerats och informerats om ståndpunkten. Ännu större orsak fanns det att instruera som man dessutom visste att den norska sidan hade en tydlig uppfattning om hur de särskilda reglerna skulle uppfattas.

Fru talman! Det är alltså här som grunden för kritik finns. Det gavs aldrig några styrelseinstruktioner trots att det fanns en skyldighet till detta. Genom sitt agerande vårdade inte näringsministern avtalet.

Sedan har jag ett par noteringar mer i marginalen om majoritetstexten. Majoriteten i utskottet säger att frågan om affärsområdenas lokalisering aldrig lyftes upp på bordet under avtalsförhandlingarna. Här citerar man Gunnar Nord, som då var konsult åt regeringen i den här frågan. Det är troligen sant, men inte hela sanningen. Vad som också framgår är att norrmännen under avtalsförhandlingarna var ivriga att få med tydliga hänvisningar till de särskilda beslutsreglerna när det gällde lokaliseringen av affärsområdena. Signalerna var redan där övertydliga på vad norrmännen hade för uppfattning om innebörden i avtalet.

Fru talman! Sedan är jag fundersam på om majoriteten verkligen tolkat Jan-Åke Kark på ett korrekt sätt när den säger att han uppgett att de särskilda omröstningsreglerna aktualiserades först genom protokollsanteckningen vid mötet den 8 december 1999. Anteckningen gällde då lokaliseringen av affärsområdena.

Det var nämligen så att jag vid utfrågningen ställde en fråga till Jan-Åke Kark om en sådan hänvisning i diskussionerna gjordes. Här citerar jag Kark från utfrågningen. Han sade: ”Det framfördes åtminstone till mig av vice ordförande Hofstad”. Det förefaller för mig rimligt att dessa uppgifter förekom i styrelsediskussionen, men det är mer en radanmärkning i sammanhanget.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Anf. 81 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Jag ska försöka att fatta mig kort med tanke på tiden.

I granskningsanmälan begärs att KU ska granska näringsminister Rosengrens tjänsteutövande i samband med Telia–Telenor-affären och regeringens handläggning. Som underlag för detta har KU haft ganska gediget material både från svenska och norska sidan, och då bl.a. de respektive propositionerna.

Det som uppenbart spräckte sammanslagningen av Telia–Telenor var skilda uppfattningar om aktieägaravtalet, aktieägaravtalets innehåll och särskilda bestämmelser om särskilda omröstningsregler för vissa typer av styrelsebeslut.

Det är därför väsentligt att försöka få svar på om Björn Rosengren och den svenska regeringen kände till eller borde ha känt till att den norska regeringen hade en annan uppfattning om innebörden av bestämmelserna än vad man hade på den svenska sidan. Därmed hade de också kunnat agera för att förhindra eller förändra händelseförloppet.

I det material som konstitutionsutskottet har haft till sitt förfogande framgår att Rosengren och regeringen haft tillgång till information som klart visade att den norska regeringen hade en annan uppfattning om omröstningsbestämmelsernas omfattning än den svenska regeringen redovisat för utskottet. Frågan om Björn Rosengren vidtog några åtgärder med anledning av detta är då berättigad.

Vi kan också konstatera att riksdagen dock icke fick information om ägarnas olika uppfattning om aktieägaravtalet inför dess godkännande av sammanslagningen. Utfrågningen har gett konstitutionsutskottet svaret på att det inte lämnats några instruktioner till de styrelseledamöter som den svenska ägaren nominerat. Inte heller har Björn Rosengren före det avgörande styrelsemötet den 8 december vidtagit några åtgärder med anledning av den norska uppfattningen av aktieägaravtalet, trots varningar om skilda åsikter. Några initiativ gentemot den norska regeringen har inte heller tagits för att undanröja motsättningen.

Centerpartiet anser att regeringen haft en skyldighet att tillse att avtalet fullföljts. Det måste ha ålegat Björn Rosengren att vårda aktieägaravtalet, och det har inte skett på ett tillfredsställande sätt. Därför måste Björn Rosengren anses ansvarig för detta. Centerpartiet ställer sig därmed bakom skrivningen i reservation nr 4.

(forts. 6 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.49 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

5 § Frågestund

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Anf. 82 TALMANNEN:

I dagens frågestund deltar följande statsråd: utrikesminister Anna Lindh, statsrådet Britta Lejon, statsrådet Lars-Erik Lövdén, miljöminister Kjell Larsson och statsrådet Ulrica Messing. Varsågoda att ta plats.

Utrikesministern besvarar i dag såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde. Frågor till övriga statsråd ska avse deras respektive ansvarsområden.

Jag lämnar omedelbart ordet fritt.

Frågestund

Ozonskiktets uttunning

Anf. 83 MATZ HAMMARSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag har en fråga till miljöministern.

Uttunningen av ozonskiktet är ett av jordens största miljöproblem. Ett av Sveriges 15 miljö kvalitetsmål är att ozonskiktet ska utvecklas så att det ger ett långsiktigt skydd mot skadlig ultraviolett strålning.

Vid ett seminarium nyligen presenterades forskningsresultat som visar att en sextioprocentig minskning av ozonskiktet över Arktis har skett mellan januari och mars i år. Tidigare har man trott att ozonlagrets uttunning successivt skulle minska, men nu har det visat sig att det finns ett samband mellan ozonskiktets uttunning och ett annat stort miljöproblem, nämligen växthuseffekten. De ökade koldioxidutsläppen leder till att ozonskiktet snabbare tunnas ut. Detta är mycket oroande. Forskare ber föräldrarna att se till att barnen har på sig åtminstone en T-shirt och en hatt på sig på badstranden i sommar. Det finns risk för hudcancer. Solens livgivande strålar förvandlas till ett hot.

Min fråga till miljöministern är vad han avser att vidta för åtgärder i denna fråga, en ödesfråga som handlar om vår framtid och vår livskvalitet.

Anf. 84 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Låt mig först gratulera Matz Hammarström och Miljöpartiet till utnämningen av Matz till språkrör. Jag ser fram emot lika bra samarbete med Matz Hammarström som jag har haft med Birger Schlaug. Vi kommer att ha mycket med varandra att göra, och jag tror att det blir väldigt bra.

Den fråga som Matz Hammarström tar upp är naturligtvis en fullständig avgörande framtidsfråga. Jag såg också med oro den koppling som finns mellan ozonfrågan och klimatfrågan. När vi genom koldioxidutsläppen värmer atmosfären innebär det att stratosfären blir kallare. I stratosfären försvinner det därmed mer ozon, och ozonskiktet tunnans ut. Över Arktis innebär detta dessutom att det uttunnade ozonskiktet sprids ned över kontinenterna på ett annat sätt än över Antarktis. Det gör att vi även i Sverige nu kan se uttunning av ozonskiktet över delar av landet.

Det här innebär ännu starkare krav än tidigare på att vi ska driva en progressiv, stark och tuff klimatpolitik framöver. Det innebär dessutom att vi ska dra lärdom av de positiva erfarenheter vi har från att utmönstra de kemikalier som bidrar till att tunnna ozontäcket.

Fru talman! Jag hoppas att Matz Hammarström ställer en följdfråga så att jag kan utveckla mitt svar.

Anf. 85 MATZ HAMMARSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag får tacka miljöministern för en fylligare beskrivning av problembilden. Jag skulle vilja fråga vilka konkreta åtgärder miljöministern avser att vidta i denna fråga. Det behövs mer än vad vi hittills har gjort.

Anf. 86 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Ozonfrågan är också en av miljöpolitikens *success stories*. Vi har på väldigt kort tid lyckats få bort nästan all användning av ozonnedbrytande medel i den industrialiserade världen. Däremot ökar användningen, och dessutom smuglingen, i den fattiga världen. Det här är en fråga som jag tar upp i alla de internationella sammanhang där jag deltar. Senast var den frågan aktuell vid det miljöministermöte i Malmö som vi hade för tio dagar sedan och där ozonfrågan var en av de viktigaste frågorna. Här kommer det att krävas starka åtgärder även i framtiden. Förmodligen måste vi också vara villiga att bidra med ekonomiska medel för att få en snabbare avveckling av medlen i de fattigare länderna.

När det gäller klimatfrågan och kopplingen till den finns det naturligtvis ingen möjlighet att på två minuter svara på frågan vilka åtgärder som behöver vidtas. Jag har på mitt bord ett betänkande på 800–900 sidor från Klimatkommittén. Det här blir en fråga som vi alla kommer att dras in i, oavsett vilka fackområden vi arbetar inom politiskt under den närmaste tiden. Det kommer att krävas stora tunga åtgärder under en lång följd av år framöver.

Anf. 87 MATZ HAMMARSTRÖM (mp):

Fru talman! Det är alldeles riktigt att vi har minskat användningen av ozonnedbrytande ämnen, och det är jättebra. Men det problem jag vill fästa uppmärksamhet på var just att de ökande koldioxidutsläppen förvärrar ozonproblematiken trots att vi har lyckats minska användandet av ozonnedbrytande ämnen i väst.

En konkret fråga är: Anser miljöministern att en ökad koldioxidbeskattning är ett viktigt redskap för att komma till rätta med både växthuseffekten och ozonnedbrytningen?

Anf. 88 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag tror att en ökad koldioxidskatt och en förändring av koldioxidbeskattningen kommer att bli aktuell under den tioårsperiod som vi har framöver och där vi är överens om att fortsätta skatteväxlingen. Däremot tror jag inte att vi ska tänka på att höja den del av koldioxidskatten som betalas av bilisterna just nu. Bilisterna har drabbats av en ökad bensin- och dieselnöta på 18–19 miljarder kronor, alltså mer än hälften av den tioåriga skatteväxling som vi är överens om, på knappt ett och ett halvt år. Bara momsökningen under den här perioden belöper sig till mellan 3 ½ och 4 miljarder kronor. Däremot innebär de höga bensinpriserna att vi nu har en möjlighet att studera vad högre bensinpriser får för effekter i praktiken.

Just nu tycker jag inte att vi ska fundera på, med de höga bensinpriser och den snabba höjning vi har bakom oss, att ytterligare höja bensinpriset. Det skulle drabba många människor som är bundna vid att använda bilen väldigt hårt. Däremot kommer vi naturligtvis mer långsiktigt att jobba vidare med ekonomiska styrmedel, inklusive skatteväxlingen.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Frågestund

Visumkostnaden till Ryssland

Anf. 89 BIRGITTA AHLQVIST (s):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till utrikesminister Anna Lindh, och det gäller kostnader för visum till Ryssland. I dag är visumkostnaderna uppe i 400–500 svenska kronor per person, och dessutom tillkommer oftast invitationskostnader på lika mycket per person. Ryssarna betalar ungefär 200 svenska kronor för att få visum till Sverige och får betala 14 dollar för att resa genom Finland. Enligt uppgift kostar det ingenting att åka mellan Ryssland och Norge.

Det här betyder oerhört mycket för vårt samarbete uppe i Barentsområdet. Jag undrar vad utrikesministern gör för att minska visumkostnaderna. Är det möjligt att göra upp ett avtal liknande det avtal som Norge och Ryssland har?

Anf. 90 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Vi har hört om dessa problem med höga visumkostnader. Det har också kommit uppgifter om att det på annat sätt har varit svårt och problem med viseringarna och med utbytet. Det är väldigt olyckligt eftersom en stor del av hela vår strategi för Östersjö- och Barentsregionen just handlar om att vi ska ett väldigt aktivt direkt utbyte mellan människorna som bor där.

Sverige tog upp detta i direkta kontakter med Ryssland i Moskva i februari. Sedan har man tillsatt en gemensam arbetsgrupp som har börjat förhandla nu under våren. Förhoppningen är att man under året ska kunna komma fram till ett avtal som gör att det ska bli både billigare och enklare, och därmed förenklas det samarbete som Birgitta Ahlqvist beskriver och som är väldigt viktigt för vårt fortsatta utbyte.

Anf. 91 BIRGITTA AHLQVIST (s):

Fru talman! Jag får tacka utrikesministern för det positiva svaret. Det är, som utrikesministern också sade, oerhört viktigt för oss att kostnaderna på något sätt minskas.

Om vi inte har bra grundförutsättningar för samarbetet och om organisationer och enskilda måste brottas med ekonomiska och byråkratiska hinder blir det svårt att få ett utbyte som fungerar.

Jag är mycket tacksam över att dessa diskussioner har påbörjats.

Debatt kring EU:s framtid

Anf. 92 WILLY SÖDERDAHL (v):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Britta Lejon.

Då kammaren debatterade utrikesutskottets betänkande om verksamheten i Europeiska unionen 1999 var det dagarna efter Joschka Fischer

hade gjort ett debattinlägg där han målade upp federationen, Europas förenta stater.

Vi som debatterade betänkandet hade olika åsikter om den federala tanken, men en sak var vi eniga om, och det var att vi välkomnade debatten om EU:s framtid. Går vi mot en federation eller inte? Vill svenska folket ha en sådan?

Dessa frågor har det varit ganska tyst om i Sverige, även om det på DN:s debattsida förekommit en del inlägg, och där har även utrikesministern deltagit. Jag anser att detta i högsta grad är en demokratifråga. Jag undrar om statsrådet håller med om det och vad regeringen i så fall vill göra för att få i gång en bred debatt ute i landet om dessa frågor.

Anf. 93 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag vill börja med att kommentera frågan, eftersom jag är ett av de statsråd som har försökt att få i gång en debatt kring dessa frågor.

Vi tycker naturligtvis att det är viktigt med en debatt i det svenska samhället kring EU:s framtid, och det är en utgångspunkt för den svenska regeringen. Samtidigt har vi pekat på att vi inte har den federalistiska grundtro som utrikesminister Fischer har.

Fischers tal har också mottagits i väldigt många europeiska länder med samma inställning: intressant akademisk debatt, men ingenting som flertalet länder i EU vill se utvecklas i Europa.

Sedan kan det vara svårt att utveckla en mer grundläggande debatt om Joschka Fischers tal på den minut som jag har till mitt förfogande här. Men mycket kort vill jag tillägga att vi dessutom ser risken att en debatt om att försöka att skapa ett federalt Europa just nu kan försvåra och fördröja det som är vår huvudfråga, nämligen utvidgningen av den europeiska unionen.

Anf. 94 WILLY SÖDERDAHL (v):

Fru talman! Frågan gällde inte direkt federation eller inte. Den debatten kan vi föra någon annanstans. Vad jag menade var att det vore bra om vi lyfte upp den här debatten så att det inte bara blev en akademisk debatt här och ute i Europa, utan så att debatten verkligen kom ned till vanliga människor och väljare. Det är de som behöver debattera frågan: Hur vill vi att EU ska se ut? I vilken riktning vill vi gå?

Då tror jag att man på något vis måste få i gång en bred debatt ute i landet, och regeringen måste kanske ta initiativ till en sådan, även om vi och utrikesministern hjälper till, vilket är bra att hon har gjort.

Anf. 95 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Jag instämmer fullständigt i Willy Söderdahls beskrivning här. Det är oerhört väsentligt att vi i Sverige för en diskussion och debatt om den europeiska unionens framtid och att det inte är en debatt och diskussion som begränsar sig till ett fåtal.

Den europeiska unionens fortsatta utformning och hur vi i Sverige bättre än i dag ska kunna föra debatt om sakfrågor och om hur unionen som sådan fungerar är jätteviktigt för oss alla. Vad som händer i EU påverkar alla i Sverige. Jag önskar också se mer av diskussion och debatt på den här punkten i Sverige.

Det finns anledning att konstatera att Demokratiutredningen, som nyligen avlämnade sitt betänkande, betonade vikten av en sådan här diskussion. Regeringen har därför sett till att remisstiden i anslutning till Demokratiutredningen är lång. Vi kommer också att inrätta en demokratidelegation som har som ett av sina syften att stimulera debatt och diskussion om demokrati i Sverige, och där kommer självfallet EU-frågorna att ingå.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Frågestund

Ny reaktorsäkerhetsutredning

Anf. 96 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Den senaste svenska reaktorsäkerhetsutredningen gjordes 1979 – före folkomröstningen. Sedan dess har det, som bekant, hänt en del saker, t.ex. i Tjernobyl. Det har skett en utveckling på olika områden, och det är många problem som har visat sig.

Inte minst dessa dagar kan vi se att också hälsoriskerna vid en olycka har felbedömts. Antalet fall av sköldkörtelcancer runt Tjernobyl uppgår till minst 11 000 – man gjorde en helt annan bedömning från början.

Min fråga till Kjell Larsson är om han och regeringen är beredda att nu tillsätta en svensk reaktorsäkerhetsutredning som också omfattar hälsoaspekterna och gör en inventering av det problemområde som vi nu har mer än 20 år efter den senaste utredningen.

Anf. 97 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Ja, vi är beredda att tillsätta en sådan utredning, och vi ligger ganska långt framme i förberedelserna.

Några av de problem som bör aktualiseras i en sådan utredning har redan vår myndighet arbetat med. Det gäller t.ex. behovet av nya standarder för 2000-talet och de säkerhetsmässiga konsekvenserna av den avreglerade elmarknaden.

Det är riktigt som Lennart Daléus säger, att det är länge sedan som det gjordes en renodlad kärnreaktorsäkerhetsutredning. Men sedan dess har vi byggt upp en myndighet som granskar säkerheten vid kärnkraftverken och som har mycket hög kompetens. Man ligger i internationell toppklass på det här området. Kärnkraftssäkerhetsproblemen är långt ifrån undanskymda. De finns med på väldigt hög nivå och där det finns en väldigt hög kompetens.

Vi är beredda att tillsätta en sådan utredning och ligger ganska långt framme. Frågan är bara när vi ska sätta den i sjön.

Anf. 98 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Det var roligt att höra, och då är det klart att nyfikenheten blir större. Jag undrar när, och i vilken form. Blir den parlamentariskt sammansatt, och vilket utseende kan den komma att få osv.? Jag kan med en gång rekommendera en parlamentarisk sammansättning. Det har den fördelen att det blir en större förankring i en bredare krets än den som regeringen – med all respekt – representerar.

Det är också bra att ministern gör iakttagelsen, att trots att man har kompetenta myndigheter på dessa områden finns det miljöproblem av typen kemikalier och biologisk mångfald, som inte är något problem. Då

och då finns det skäl att samla ihop sig och göra en bedömning. Kemikalier är ju det klassiska problemet. Själv har jag suttit med i tre eller fyra kemikalieutredningar, trots att det finns en kompetent kemikalieinspektion.

Blir det nu en rejäl statlig utredning kring reaktorsäkerheten med beaktande av hälsoaspekterna är det utomordentligt bra. Och kan miljöministern vara lite mer precis blir jag ännu gladare.

Anf. 99 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Jag tror inte att jag behöver att vara det. Jag har gett ett väldigt positivt svar på den här frågan. Vi är på gång och är förberedda för att tillsätta denna utredning.

Jag tycker liksom Lennart Daléus att den här typen av undersökningar kan behövas även om vi har bra och kompetenta myndigheter. Det gjordes en utredning 1996 där bl.a. internationell expertis bedömde den svenska kärnkraftsinspektionen. Efter detta har det vidtagits smärre ändringar, men i stort sett gjorde SKI redan då en väldigt positiv bedömning.

När vi ändå talar om svensk kärnsäkerhet kan vi inte bortse från de problem som finns kring våra gränser. Jag är oerhört tillfredsställd över att Tjernobyls sista reaktor i drift nu kommer att stängas av. Sverige har via EU deltagit i säkerhetsarbetet när det gäller det kärnkraftverket.

Vi har också beslutat oss för att öka stödet till säkerhetsarbetet vid Ignalina, och vi deltar i det arbetet både via EU och via bilateralt samarbete. Jag kommer att åka till Litauen om tio dagar för att delta i en givarkonferens för att öka stödet till säkerhetsarbetet vid Ignalina.

Barsebäcks stängning

Anf. 100 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till miljöminister Kjell Larsson.

Jag som bor i södra Sverige, i Skåne, ser väldigt mycket fram mot de ökade kontakterna över Öresund som vi kan förvänta oss. Det blir ökad rörlighet över gränsen. Men allt som kommer över gränsen är inte alltid positivt, och då tänker jag på miljögifter.

Barsebäcks andra reaktor ska ju stängas den 30 juni nästa år. Enligt nya statliga utredningar medför denna avveckling kraftigt ökade koldioxidutsläpp och risk för en kraftig ökning av import av dansk kolkraft. Det elsparande och den elhushållning som det har talats om har inte kunnat genomföras i Sverige.

Min fråga är: Tänker miljöministern hålla fast vid detta avvecklingsdatum, trots de negativa uppgifter som har kommit fram i bl.a. statliga utredningar?

Anf. 101 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det beslut som finns gäller. Den tidigare avvecklingen av Barsebäck 1 var man tvungen att skjuta framåt i tiden. Det är väl möjligt att det kan leda till att även Barsebäck 2 kommer att stängas av något senare än enligt beslutet.

Låt mig sedan säga – det är väl tionde gången jag reagerar på det här väldigt förenklade sättet att beskriva miljöproblemen i samband med

avvecklingen av kärnkraften – att för det första är kärnkraften i sig ett miljöproblem. Vi talade precis nu om de säkerhetsproblem som finns kring kärnkraften. För det andra är det inte så att de länder som vi nu köper elkraft ifrån har fritt fram att öka sina utsläpp av koldioxid, kväveoxid, svaveldioxid, ammoniak eller lättflyktiga organiska ämnen, utan de arbetar ju med samma åtaganden internationellt som vi gör i Sverige. De måste kraftfullt minska sina utsläpp på alla dessa områden. Det är det som kommer att styra hur förändringen blir framöver när det gäller produktionen av el och vilken typ av el som vi kommer att importera.

Dessutom menar jag att vi naturligtvis bör sträva efter att vara självförsörjande på el även om vi har en fri elmarknad, så att vi på sikt kan säga att vi inte köper mer el från omvärlden än vad vi säljer till omvärlden.

Anf. 102 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! I Skåne är försurningen värre än i övriga Sverige. El köps där den är billigast. Ett faktum är att Danmark inte har samma skatter på kolkraft och inte heller samma miljökrav. Men det handlar ju inte bara om Skåne och Sverige, utan det handlar också om Sveriges roll internationellt och Sveriges möjlighet att påverka bl.a. växthusgaserna.

Det finns en massa argument när det gäller snabbnedläggningen av Barsebäck. Kostnaden beräknas för Barsebäck 1 till över 8 miljarder. Men med ett år kvar är det ändå viktigt att veta, att om inte el- och energiomläggningen fungerar är vi beredda att skjuta upp stängningen, som i och för sig redan nu är olyckligt beslutad.

Jag tolkar miljöministerns svar som att miljöministern är påverkbar för argument och att han, om miljömålen inte kommer att klaras och om de siffror som utredningen kommit fram till verkar hålla sig, kan tänka sig att skjuta upp stängningen.

Anf. 103 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Vi gör naturligtvis den bedömningen nu inför stängningen av Barsebäck 2. En förutsättning är att vi ska kunna ersätta Barsebäck 2 med förnybar el, dvs. att vi inte ska ersätta det med ökad import av t.ex. kolbaserad el från utlandet. Det är förutsättningen för stängningen av nästa aggregat. Därför har vi satsat stora resurser för att hitta ersättningsel och för att hitta sparmöjligheter, och vi har kommit en bra bit på väg. Det kommer också att påverka tidpunkten då nedläggningen ska kunna äga rum.

Jag är naturligtvis inte som miljöminister eller medborgare glad över att vi köper kolbaserad el från omvärlden. Jag vill kunna ersätta den kärnkraft som vi lägger ned, och som vi måste lägga ned förr eller senare, med el från förnybara energikällor och med elhushållning. Det finns en väldig potential för att minska elförbrukningen.

Skogsbruksmuseum

Anf. 104 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Sverige är det enda land i Norden, förutom Island av kanske naturliga skäl, som inte har ett centralt skogsbruksmuseum med

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Frågestund

ett övergripande ansvar för att dokumentera utvecklingen i skogsbruket. Det finns ett museum, Stiftelsen Skogsmuseet i Lycksele, som är ett regionalt museum. Museet har i praktiken haft det här ansvaret i 15 år och har klarat av det ganska bra. Jag tycker att det är lite märkligt, om man ser den betydelse som skogsbruket har haft för Sverige och hela Sveriges ekonomi, att vi inte har ett nationellt museum som ansvarar för det här området.

Min fråga, som väl får riktas till statsrådet Messing, är om regeringen anser att det borde finnas ett museum med ett nationellt ansvar för skogsbruket och dess historia.

Anf. 105 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag måste nog göra Lennart Gustavsson besviken och säga att jag får be honom återkomma med en skriftlig fråga till kulturminister Marita Ulvskog. Det är hon som ansvarar för museifrågorna, och vi har en ganska strikt uppdelning på departementet mellan ungdoms- och idrottspolitik och museifrågor. Tyvärr har jag inget bra svar på frågan.

Anf. 106 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Då kanske jag får ställa frågan till ett annat statsråd. Statsråden har ju tagit sig friheten att byta när de har svarat på frågor.

Jag tänkte att det kan vara intressant att höra synpunkten från miljöministern, som också hanterar en del av skogsfrågorna, framför allt med inriktning på den del i skogen som har att göra med miljöfrågor. Det vore ju bra med ett nationellt musealt ansvar för dessa frågor. Det vore roligt att höra hur miljöministern ser på frågan om ett nationellt museum med ansvar för skogsbruket och dess historia.

Anf. 107 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Spontant tycker jag naturligtvis att det här är en väldigt bra idé. Jag blev på sätt och vis lite förvånad över att vi inte redan har ett sådant museum med tanke på att Sverige till 60–65 % täcks av skog och skogen spelar en så alldeles central roll i vår egen naturuppfattning och också för vår försörjning. Jag tycker att det är en väldigt bra idé. Jag får väl diskutera med Ulrica och Marita hur vi kan åstadkomma detta.

Sedan är det klart att vi har massor av skogsmuseer i det att vi har många naturrum runt om i Sverige, som ju ofta speglar skogen i naturen, eftersom skogen är så dominerande i den svenska naturen. Men just att ha ett nationellt ansvar tror jag kan vara en extra poäng.

Nyanlända invandrare och flyktingar

Anf. 108 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Ulrica Messing.

Den 25 maj var personal från Integrationsverket och hälsade på oss i socialförsäkringsutskottet. Vi fick veta att man nu skulle rikta fokus på nyanlända invandrare och flyktingar och koncentrera sig på arbete och utbildning, inte på boende. Vidare skulle man arbeta individuellt med invandrare och flyktingar. Jag har funderat på detta alltsedan besöket.

Jag har först två delfrågor. Hur går detta individuella och att inte arbeta med boende ihop med tidigare anlända som behandlas i grupp? Vi fick häromsistens ett förslag som väckte kritik, nämligen att skicka invandrare i Stockholm ut i landet. Hur stämmer dessa två saker överens? Alla borde ju få individuell behandling egentligen.

Nästa delfråga är: Om det ska vara integration från första dagen, hur kan man då tillåta skillnader i rättigheter mellan t.ex. asylsökande och medborgare? Jag vet att man håller på att förbättra detta, men skillnaderna finns ju fortfarande.

Anf. 109 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag skulle vilja börja med att svara på den sista frågan, nämligen om asylärenden kopplade till integrationspolitiken.

Vi har i dag en uppdelning som innebär att dessa ärenden hanteras av helt olika verk och myndigheter. Vi får ibland frågan om det inte vore klokt att flytta över dem, så att samma verk som arbetar med integrationsfrågorna får större möjlighet att påverka asylnpolitiken. Jag har tagit till mig synpunkterna och funderar på om det kanske skulle underlätta eller skynda på integrationsarbetet. Jag är ännu inte klar över om jag delar den uppfattningen, men jag har tagit intryck av åsikterna.

När det gäller de frågor som vi vill att Integrationsverket ska arbeta med, tror jag att många i denna kammare och också många runtom i landet ofta reagerar mot att det är så lätt att generalisera och klumpa ihop människor. Vi talar ofta om invandrare, och då menar vi ofta alla människor som inte är födda i Sverige, dvs. från all världens länder förutom Sverige. Det kan fungera i något enstaka fall, men ofta betyder det problem därför att vi inte ser individerna i gruppen invandrare. Det är förlamande för många människor.

Många som har kommit till Sverige med hög utbildning och lång erfarenhet från sina hemländer känner att de behandlas som nybörjare och får starta om längst ned på trappan och klättra uppåt, precis som barn gör. Det är ett slöseri att ha det så.

Vi ser nu att trots att konjunkturen vänder och det går allt bättre för vårt land finns det många, framför allt människor med invandrarbakgrund, som inte får chansen att komma in på arbetsmarknaden. Då har vi sagt att vi måste bli bättre på att se till individen. Ibland kan vi komplettera med svenskundervisning, ibland med utbildning, men ibland också bli tuffare på att driva diskrimineringsfrågor så att alla får en chans på arbetsmarknaden. Det är det uppdrag som Integrationsverket ska ha.

Anf. 110 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Ska jag tolka det så att man även kan tänka sig att arbeta individuellt med dem som har kommit tidigare och alltså inte bara med de nyanlända? Statsrådet nickar.

Jag vill fortsätta med att säga att jag tycker att det är väldigt bra att man flyttar tillbaka asylfrågorna till Invandrarverket, numera Migrationsverket, där de hörde hemma en gång i världen. Det känns bra. Det är en sak som vi måste arbeta på.

En del saker måste ju också ske stort, generellt och övergripande för många, t.ex. mångfaldsplanerna. Då vill jag gärna höra statsrådets syn på mångfaldsplaner i den offentliga sektorn, alltså inte statligt, och i den

privata sektorn. Jag vill även höra om antidiskrimineringsklausuler. Jag vet att det pågår en utredning om upphandling och att man där håller på och behandlar detta. Jag skulle vilja höra statsrådets syn på det.

Anf. 111 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Integrationsverket har tillsammans med Kommunförbundet gjort en enkät i alla landets kommuner och ställt frågan hur man hanterar mångfaldsfrågorna i vid mening. De har också frågat hur många kommuner som i dag har mångfaldsplaner. Det är fortfarande alltför få kommuner som har klara mångfaldsplaner. Det är betydligt fler som säger att man *arbetar* med mångfaldsplaner. När man säger så motiverar man alltid svaret med att man ser det som den enda möjligheten att kunna konkurrera om framtidens arbetskraft.

Kommunförbundet och Landstingsförbundet verkar ju inom två stora arbetsmarknader som behöver nyanställa många människor i framtiden. Det är självklart ett slöseri att då inte också passa på att se till att arbetsorganisationen bättre speglar befolkningen i vårt land. Nu har man chansen att göra den växlingen.

Fler och fler arbetar alltså med mångfaldsplaner. Jag välkomnar det, och vi kommer att arbeta tillsammans med de planer som nu ligger på de statliga myndigheterna och verken, med uppdraget till Integrationsverket och med Kommunförbundets roll.

Medel till Bostadsdelegationen

Anf. 112 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Jag har en fråga till Lars-Erik Lövdén. I ca 40 kommuner råder det brist på bostäder, och nyproduktionen är alltför låg för att täcka behovet. Kommuner som har problem med tomma lägenheter är dock betydligt fler, ca 180. I vår gemensamma budget finns det medel för att hjälpa en del av de här kommunerna ekonomiskt. Det sköts av den s.k. bostadsdelegationen. 86 kommuner har ansökt om medel. 83 har fått besked om huruvida de får någon hjälp eller ej. Delegationen har 1,6 miljarder kronor till sitt förfogande.

Men långt ifrån alla har fått någon hjälp. 400 miljoner kronor till behövs för att hjälpa de värst drabbade. Frågan blir då: Tänker regeringen skjuta till de 400 miljoner som Bostadsdelegationen behöver, och i så fall på vilket sätt?

Anf. 113 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Nu är det ju så, som Owe Hellberg väl känner till, att det har träffats en budgetöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet. Så den fråga som Owe Hellberg ställer om regeringen tänker skjuta till de 400 miljonerna får väl då också falla tillbaka på Owe Hellberg och hans parti.

Nu gör regeringen den bedömningen att de medel som är avsatta till Bostadsdelegationen är tillräckliga för att hantera bekymret med de tomma lägenheterna i de berörda kommunerna. Det är den bedömning vi gör för dagen. Bostadsdelegationen ska ha avslutat sitt arbete senast den

1 juli. Därefter får vi göra en samlad utvärdering av Bostadsdelegationens arbete.

För dagen har alltså inte regeringen för avsikt att tillskjuta mer medel till Bostadsdelegationen utöver de medel som är avsatta. Vi bedömer att resurserna är tillräckliga. Vi har ju ett visst utrymme under kommande år som är avsatt till särskilda insatser för kommuner med ekonomiska problem. Skulle det finnas ett behov även framgent får vi ju väga det mot andra åtaganden gentemot kommunsektorn.

Anf. 114 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Jag delar naturligtvis ministrarnas inställning att det här är ett gemensamt problem. Men det *är* bevisligen ett problem just nu, och delegationen har annonserat att det saknas 400 miljoner kronor för avtal som man sluter – inte med alla de här 86 kommunerna, men en stor del av dem. Vi måste hjälpas åt att hitta de här medlen någonstans, kanske via den andra påse som finns, kommunakutsmedel. Jag hoppas och tror att vi kan lösa de här problemen, kanske inte nu men under höstens budgetförhandlingar.

Anf. 115 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Det är ju inte så att det är stopp för Bostadsdelegationen att träffa avtal med de kommuner som är i behov av stöd och som uppfyller de förutsättningar som är uppsatta för Bostadsdelegationens arbete.

Vi följer Bostadsdelegationens arbete väldigt noga. Vi ska naturligtvis se till att den kan fullfölja detta arbete och komma i mål nu den 1 juli. Skulle det därefter, alltså efter den 1 juli, uppstå ett behov av ytterligare resurser får det vägas mot de resurser som är avsatta för särskilda insatser inom kommunsektorn. Det får vi i så fall återkomma till.

Åtgärder mot Österrike

Anf. 116 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Jag har en fråga till utrikesministern. Vi har ju avbrutit årets granskningsdebatt här i kammaren för den här frågestunden. På förmiddagen har vi bl.a. diskuterat den politiska aktionen mot Österrike, eller snarare formerna för beslutet om den här aktionen. Jag beklagar att inte utrikesministern hade möjlighet att lyssna på den debatten, men jag får rekommendera protokollet.

Nu diskuteras i EU om, hur och när åtgärderna mot Österrike ska avvecklas. Min fråga är då: Vilken ståndpunkt har den svenska regeringen för närvarande när det gäller aktionen mot Österrike? Kommer regeringen att motverka ett avbrytande? Kommer regeringen att arbeta för ett avbrytande? Eller kommer regeringen att ligga lågt tills vi ser varåt det lutar?

Anf. 117 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Skälet till att jag inte kunde lyssna på morgonens debatt var dels att vi har regeringssammanträde på torsdagar, dels att man i dag öppnade Stockholms första riktiga moské. Vi tyckte att det var oerhört

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Frågestund

väsentligt att se möjlighet för delar av regeringen att närvara och markera sin stora respekt för den nya moskén i Stockholm.

När det gäller relationerna med Österrike vill jag börja med att säga att jag tycker att det har varit en bra aktion att EU gemensamt visat att man inte accepterar den nya regeringen i Österrike. Jag är också övertygad om att det har varit en framgångsrik aktion. Visserligen sitter Frihetspartiet fortfarande med i den österrikiska regeringen, men den österrikiska regeringen har nu fått bekänna sig till utvidgningen och till ett antal av de punkter som Frihetspartiet väldigt kraftigt var mot. Jag tror att vi hade kunnat få se ett annat agerande från den österrikiska regeringen om den inte hade mötts av dessa åtgärder från de 14 länderna.

Vad som sker i fortsättningen är det inte Sverige som avgör. Det är 14 länder som har agerat gemensamt, det är 14 länder som kommer att fortsätta agera gemensamt och det är 14 regeringschefer som kommer att diskutera fortsättningen.

Anf. 118 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Jo, jag förstår att det är 14 länder som måste försöka agera gemensamt även i fortsättningen. Min fråga var: Vilken ståndpunkt intar regeringen i dessa diskussioner? Och om jag får hänga på en annan, mer nyfiken fråga: I vilka former förs dessa diskussioner? Finns det ett särskilt möte för EU minus Österrike, eller sker det i andra former?

Anf. 119 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Den svenska regeringen har haft uppfattningen att det inte är något i sak som har förändrats i Österrike. Därför har den svenska regeringen inte heller tagit några initiativ till att åtgärderna ska upphöra. Om det kommer att finnas en överensstämmelse mellan de 13 övriga länderna om att titta på förändrade åtgärder så får naturligtvis också den svenska regeringen diskutera det.

Nu är det regeringscheferna som diskuterar frågan. Statsministern har efter kontakter med sina kolleger gjort bedömningen att det inte finns en sådan rörelse bland regeringscheferna för närvarande.

Miljön i Östersjön

Anf. 120 ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till miljöministern angående Östersjöns oroande tillstånd. Salthalt och syrehalt varierar naturligt mycket. Det gör att torsken periodvis får problem. Nu har det tillkommit mänsklig påverkan i form av miljöpåverkan. Det handlar om övergödning, gifter och annat. Vi bedriver ett arbete kring Östersjön, men det förlöper långsamt. Många fiskare är nu oroade för sin utkomst. De ser att fisken minskar markant, och det är mer än naturliga svängningar.

Vad har miljöministern för planer för att det snabbare ska vidtas åtgärder för Östersjöns tillstånd?

Anf. 121 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det är alldeles riktigt att Östersjöns problem är stora och att det tar väldigt lång tid att komma åt dem. Och det måste det göra.

Däremot är det klart att vi ska försöka driva detta så snabbt som det någonsin är möjligt.

I detta sammanhang har vi tagit flera olika initiativ som rör miljön i Östersjön. Vi arbetar aktivt med den svenska miljöpolitiken för att minska vårt bidrag till övergödningen av Östersjön, t.ex. genom lokala investeringsprogram, den svenska jordbrukspolitiken och miljöpolitiken inom jordbruket.

Vi har också nyligen lagt fram en proposition som innebär hårdare krav t.ex. för avfall från båtar till Östersjön. Vi arbetar med den s.k. Östersjöstrategin när det gäller sjöfarten och sjöfartens föroreningar.

Ett speciellt problem är naturligtvis vad som händer med fisken. Det är inte bara miljögifter som gör att fiskebeståndet har minskat kraftigt. Även fiskeintensiteten i Östersjön är, såvitt jag förstår, betydligt större än vad som är uthålligt möjligt. Jag funderar just nu på vilken typ av åtgärder som kan behöva vidtas. I fråga om detta har jag inget klart svar för dagen.

Anf. 122 ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd):

Fru talman! Jag tackar så mycket för det svaret. Jag undrar bara om miljöministern kan ange något som helst tidsperspektiv för hur fort man kan få till några förbättringar av tillståndet. Det är precis som miljöministern säger, att det inte bara är miljön som gör att fisken hotas. Men det finns miljöfaktorer också, och de är betydande.

Anf. 123 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det kommer att gå lite olika fort på olika områden. En del av den påverkan som Östersjön har, t.ex. övergödning, är en väldigt trög process, och det kommer att ta lång tid. Och även när vi har stoppat tillförseln av övergödande ämnen kommer det att ta väldigt lång tid innan Östersjön återgår till något slags naturlig status.

Så sent som i går presenterades den statliga miljömålskommittén sitt betänkande – 1 400 sidor – där ett av de viktiga miljömålen rör just vattenkvaliteten och övergödningen. Och där finns det tidsplaner och åtgärdsstrategier på ett heltäckande sätt. Jag hoppas att kunna lägga fram en proposition baserad på denna kommittés resultat till hösten. Och jag hoppas att jag där kan vara väldigt tydlig och att vi dessutom kan utforma en väldigt kraftfull politik för att minska denna fortsatta påverkan.

De nationella minoriteterna i Sverige

Anf. 124 SIV HOLMA (v):

Fru talman! Jag skulle vilja rikta min fråga till statsrådet Ulrica Messing. Riksdagen beslutade den 2 december 1999 om en samlad nationell minoritetspolitik till skydd för de nationella minoriteterna – samer, tornedalingar, sverigefinnar, judar, romer – och deras språk. Lagen har börjat gälla den 1 april i år. Men redan månaden därpå kunde man läsa i Sydsvenskan den 15 maj att det finns allvarliga planer på att lägga ned den finsk-ugriska institutionen i Lund. Det i sin tur innebär att undervisningen i bl.a. finska, ungerska och estniska försvinner.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Frågestund

Min fråga kan tyckas vara en fråga för utbildningsministern, men jag vänder mig till Ulrica Messing som ansvarig för den samlade nationella minoritetspolitiken. Enligt SCB var antalet sverigefinnar vid årsskiftet nästan 450 000. Mot den bakgrunden vill jag ställa en fråga om det specifika fallet med finsk-ugriska institutionens bevarande i Lund.

På vilket sätt kan statsrådet agera för att intentionerna i den samlade nationella politiken tillvaratas i Lund så att institutionen kan bevaras?

Anf. 125 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! När riksdagen antog den nya minoritetslagstiftningen så var det ett historiskt beslut. Med det beslutet införlivade vi två europeiska konventioner som var hett efterlängtade från vårt lands minoriteter. Utgångspunkten i den nya lagen är att stärka och synliggöra men också skydda de nationella minoriteternas språk och kulturella särart. Det är viktigt för minoriteterna själva, men det är också viktigt för majoritetssamhället, därför att vi har ett gemensamt kulturarv. Nu börjar det riktiga arbetet, nämligen att få alla samhällsområden och alla landets olika institutioner att i sin verksamhet också titta på frågorna med glasögon. Och minoritetsperspektivet måste in i detta arbete.

Redan med den nya lagen gav vi ett uppdrag till Kulturrådet, Skolverket och Socialstyrelsen att titta på hur vi i dag lever upp till detta när det gäller kulturen, hemspråksundervisningen och omsorgen om de äldre. Det är ett första steg. Men självklart måste vi också ta nya steg. Och i det arbetet tar jag nu till mig det som Siv Holma sade också om den högre utbildningen. Jag kommer tillsammans med resten av regeringen att slå vakt om att vi inte på något sätt backar i vår inställning till minoritetsspråken utan självklart flyttar fram positionerna när vi nu också har en ny lag.

Anf. 126 SIV HOLMA (v):

Fru talman! Jag tycker att det var väldigt positivt, och det var ett historiskt beslut. I samband med detta skulle jag vilja ställa en fråga.

I flertalet fall har representanter från de olika nationella minoriteterna tagit kontakt med beslutsfattare på lokal och regional nivå för att inleda en dialog om just denna lagstiftnings intentioner och betydelse. Tyvärr har dessa representanter blivit avvisade på grund av att kommuner och landsting saknat information om lagstiftnings innehåll. Vad avser statsrådet att göra i detta fall?

Anf. 127 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! I fråga om detta har vi redan nu fördelat pengar till kommuner och län för att de ska kunna informera personer i sina organisationer om vad den nya lagen betyder och vad den innebär. Vi har gett extra mycket pengar till de kommuner som berörs allra mest, nämligen de kommuner i Norrland som också har skyldighet att ge medborgarna service på deras minoritetsspråk. Vi betalar nu för att fler ska kunna få information om vad lagen innebär.

Sedan har vi också bildat en arbetsgrupp på Kulturdepartementet där alla minoriteter finns företrädde. Min och regeringens ambition är att när nästa steg tas har vi gemensamt föreslagit vad det steget bör vara. Och redan nu är vi överens om att den stora utmaningen är att få fler att bli

medvetna om vad lagen innebär och vilka möjligheter och rättigheter minoriteterna har. Och där arbetar vi tillsammans med Kommunförbundet.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Åtgärder för en renare båttrafik

Frågestund

Anf. 128 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Det är ingenting som tyder på att tillkomsten av Öresundsbron på något märkbart sätt kommer att påverka turtätheten för båtar mellan Sverige och Danmark, och därmed kommer den inte heller innebära minskade avgasutsläpp från båtarna.

I t.ex. Helsingborg ligger alltid minst en båt inne i hamn och spyr ut avgaser. Jag vill därför, fru talman, fråga miljöministern:

Är det ministerns mening att det nu är dags att staten ger sina rederier i uppdrag att sätta in avgasrening på båtarna? Vore det inte läge att göra det nu?

Anf. 129 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det låter som en bra idé att rena avgaserna. Det har prövats på en mängd olika områden med väldigt gott resultat. Det skulle jag gärna vilja medverka till om det inte redan har skett när det gäller statens båtar.

Jag har inte sett någon prognos av den innebörd som Harald Nordlund nämner, att båttrafiken inte skulle förändras. Däremot vet jag ju att det är väldigt viktigt att vi inför renare bränslen, bättre avgasrening och bättre motorer även på fartyg. Och det gäller inte bara fartygen i Öresund utan naturligtvis även fartygen runt hela vår kust, som ju svarar för en mycket stor del av miljöförstöringen, inte minst när det gäller utsläpp av kväveoxider, som är molekyler som skapar övergödning i väldigt stor utsträckning.

Därför är det viktigt att vi kan gå vidare och utveckla ytterligare det system för miljörelaterade hamn- och farledsavgifter vi har, där vi ligger främst i världen. Vi kan dessutom redan nu se att det har givit väldigt goda resultat. Jag tror att det kan vara tillämpligt även i Öresundstrafiken, om det inte redan är det.

Anf. 130 HARALD NORDLUND (fp):

Fru talman! Även om Öresundsbron skulle komma att innebära något minskad båttrafik står det kvar att detta är ett miljöproblem. Därför är det med tillfredsställelse jag noterar – om jag nu ska uppfatta ministerns svar på det sättet – att staten är beredd att ta initiativ och sätta in renare. Jag har erfarenhet att rening på en motor kostar en miljon kronor.

Jag har också inhämtat att rederierna här nere levererar till SJ. Rederier som ägs av SJ och av Danmark levererar ca 100 miljoner i vinst till SJ årligen, så här borde också finnas ekonomiskt utrymme för att omedelbart vidta dessa åtgärder.

Anf. 131 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det är nog, när jag tänker efter, inte bara så att Harald Nordlund kan tolka mig på det sättet, utan det är så att Sjöfartsverket

redan har på gång ett antal åtgärder i denna region i precis den riktning som både Harald Nordlund och jag eftersträvar. Här händer det en hel del.

Låt mig när vi ändå talar om Öresundsbron säga så här: Oavsett vilken uppfattning man har om denna bros värde tror jag att man kan säga att vi genom den hårda miljöprövning som vi lagt på detta brobygge har skapat helt ny kunskap och helt nya förutsättningar för att genomföra en bra miljöprövning av liknande stora projekt också i framtiden, naturligtvis inte bara i Sverige utan även internationellt. Det tror jag också är en intressant företeelse.

Förtroendevalda

Anf. 132 LENNART VÄRMBY (v):

Fru talman! Jag skulle vilja fråga Britta Lejon om de senaste siffrorna som har kommit fram när det gäller antalet förtroendevalda. Det har gått stadigt nedåt efter kommunreformer av olika slag, men under 90-talet verkar nedgången ha accelererat. Det är inte färre kommuner – vi har faktiskt haft något fler under senare år på grund av delning – men ändå sjunker antalet förtroendevalda drastiskt.

Det är i och för sig inte säkert att det innebär en minskad demokrati. Färre förtroendevalda kan möjligtvis fatta klokare, snabbare och många fler beslut. Men jag tror ändå att det är en oroväckande utveckling. Jag undrar om det finns några funderingar om vad man kan göra åt detta. En delorsak är väl kommunernas ökade frihet när det gäller att fatta beslut om hur många nämnder och styrelser de ska ha, men jag undrar om det finns några funderingar kring hur man kan motverka detta.

Anf. 133 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Jag instämmer med Lennart Värmbys. Visserligen kan man kanske inte dra några enkla slutsatser av utvecklingen – av det faktum att vi har tappat ungefär 150 000 förtroendevalda sedan mitten av 50-talet. Men jag tror ändå, precis som frågeställaren, att det är en utveckling som är värd att ta på allvar, och jag ser den som oroväckande. Det har också Demokratiutredningen lyft fram i sina analyser när den har funderat över den demokratiska utvecklingen i vårt land.

En del av de orostecken vi ser i dagens samhälle, som vi måste kunna påverka, påverkar vi genom att öka incitamenten för många fler att delta i demokratin och i politiken. Självklart är detta ett område som jag och regeringen har funderat över. Vad kan vi göra för att försöka förändra utvecklingen?

En av de saker som jag tror att det är viktigt att titta närmare på är vad vi kan göra för att underlätta för människor att vara förtroendevalda. Alla som sitter i denna kammare och alla som har politisk erfarenhet vet att det finns mycket att förbättra på det området.

Anf. 134 LENNART VÄRMBY (v):

Fru talman! Ett faktum – det är i och för sig inte nytt, men valstatistiken från senaste valet visar detta tydligt – är att valdeltagandet är klart lägre i de områden och valkretsar i Sverige där man har lägst inkomster,

lägst utbildning och flest människor som lever på socialhjälp, osv. Det finns sådana samband. Samtidigt är det, om jag får vara lite partiegoistisk, väldigt troligt att ett ökat valdeltagande just i de områdena skulle ge fler röster åt s och v och kanske garantera oss en egen majoritet. Men det är en parentes.

Jag undrar om det är några förslag på gång. Tidigare demokratiutredningar har ju haft förslag, men väldigt få har genomförts. Man tillsätter hela tiden nya utredningar, är mitt intryck.

Anf. 135 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Jag vill säga, även om det gäller en utredning, att jag har ansett att en av de mest angelägna frågorna är hur vi ska kunna öka antalet förtroendevalda och bryta den nedåtgående spiral vi nu befinner oss i. Jag tror att det är ett av de absolut viktigaste sätten att öka närheten mellan väljare och valda och också bryta den snedrekrytering till de politiska förtroendeuppdragen som vi ser i dag.

Den kommunaldemokratiska utredningen, som Peter Persson leder och som är en parlamentarisk utredning, har som ett av sina absolut viktigaste uppdrag att hitta konkreta åtgärder när det gäller att underlätta för människor att vara förtroendevalda, hur vi ska stimulera och göra det mer meriterande och hur vi ska se till att få in fler invandrare och fler människor med funktionshinder bland de förtroendevalda, just för att bryta snedrekryteringen.

Jag hoppas att vi, när den blir klar nästa vår, har konkreta förslag på bordet som vi kan sätta i sjön.

Ministrarnas ansvarsområden

Anf. 136 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Med all respekt för att det behövs en uppdelning av de politiska frågorna vill jag säga att detta ibland kan vålla lite problem. Därför vill jag ställa min fråga till den minister som har ansvar för de allmänpolitiska frågorna här i dag.

Det gäller antagningen. I dagarna är det aktuellt med betygssättning på gymnasieskolor och antagning till högre utbildning. Jag skrev en interpellation angående detta till utbildningsministern, som med tydlighet talade om att denna fråga till fullo inte kunde besvaras av honom utan skulle hänvisas till skolministern. En interpellation till skolministern gav samma svar, dvs. att frågan bara delvis kunde belysas av henne och skulle överlämnas till utbildningsministern.

Nu skulle jag vilja veta hur man ska förfara när man har frågor som faktiskt hamnar mellan ansvarsområdena i den uppdelning som har gjorts när det gäller de politiska områdena.

Anf. 137 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag tycker att det är en bra fråga. Jag har heller inget gott svar på frågan, mer än att man naturligtvis får försöka att ta två interpellationsdebatter – en med skolministern och en med utbildningsministern – och på det sättet få svar på de olika frågor man har som hör till olika ministerar. Det händer väldigt ofta att frågor gäller flera olika ämnesom-

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Frågestund

råden, och då är det nog många riksdagsledamöter som har fått se sig tvingade att ställa olika frågor till olika ministrar för att få svar på ett frågekomplex.

Men det kanske är en fråga som jag i min tur sedan kan skicka vidare till talmannen, eftersom det gäller riksdagens arbetsformer och hur man kan hantera sådant här.

Anf. 138 TALMANNEN:

Det är regeringen som bestämmer hur man besvarar frågor från riksdagen, så jag vill nog skicka tillbaka frågan med utrikesministern så att regeringen får göra upp det.

Anf. 139 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Jag tackar för svaret, men det svaret har jag redan fått av ministrarna. Jag har alltså haft två interpellationsdebatter omkring samma fråga, och därför tyckte jag att det var angeläget att få möjlighet att vid detta tillfälle ta upp frågan. Livet är ju så komplext, så det är inte uppdelat i ansvarsområden för människorna. I dag är frågorna om hur betygssättningen sker och om vilka som blir antagna till sina dröm- och framtidsutbildningar aktuella. Därför tycker jag att det är intressant om vi kan hitta ett svar på hur man söker svaret på de frågor som ställer sig utifrån själva livet.

Anf. 140 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag kan med denna fråga som exempel ta tillbaka diskussionen till regeringen. Det kan säkert finnas fler frågor som vi måste kunna ge mer komplexa svar på och som berör flera olika ministrars arbetsområden.

Ozonskiktet

Anf. 141 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag är inte riktigt nöjd med det svar som miljöministern gav Miljöpartiets nye språkrör Matz Hammarström tidigare. Det kanske är många föräldrar som tittar på detta som också undrar lite grann.

Vi vet att industrin och bilismens koldioxidutsläpp bidrar till växthuseffekten. Konsekvenserna av den vältrar vi framför oss till nästa och nästnästa generation. Vad som däremot är nytt är att vårt bilåkande också bidrar till att förtunna ozonskiktet.

Jag minns att vi, när jag tidigare jobbade som chef för Greenpeace, hade en film som visade just barn som var ute och lekte med skyddskläder på sig för att skydda sig mot ett förtunnat ozonskikt. Greenpeace angreps då för att man på olika sätt använde skrämseltaktik. Men för bara någon vecka sedan hörde vi forskare som uppmanade oss föräldrar att klä barnen i T-shirt och solmössa när de badar i sommar för att minska risken för hudcancer.

Jag tycker att det här är ett problem. När vi vuxna hävdar vår rätt att i storstäder åka bil hur mycket som helst och med hur starka motorer som helst inkräktar vi på barnens frihet. Vad blir nästa steg? Jag tyckte att miljöministern tidigare svarade att man inte gör någonting på kort sikt.

Men jag vill just ha ett svar på frågan vad miljöministern avser att göra på kort sikt.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Anf. 142 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det var utmärkt att jag fick frågan en gång till om jag har skapat en sådan missuppfattning med mitt svar.

Vi gör visst saker på kort sikt. Vi har gjort saker under en lång period, långt innan jag var med i den här regeringen. Sverige var det första landet i världen som, redan för tio år sedan, införde en koldioxidskatt. Det gjordes av precis det här skälet. Vi var pådrivande i det internationella arbetet för att komma åt ozonuttunnningen i atmosfären. Vi har fortsättningsvis drivit den frågan hårt, och vi har också gett olika typer av ekonomiskt stöd till olika länder i det här sammanhanget. Vi har arbetat med klimatfrågan mycket aktivt, t.ex. inom de lokala investeringsprogrammen. Vi har minskat koldioxidutsläppen, enligt de beslut som vi hittills har fattat, med i storleksordningen 1,7 miljoner ton.

Jag skulle kunna räkna upp en mängd olika åtgärder, alla våra satsningar på biobränslen osv. Det är förvånande att Lars Ångström verkar vara helt okunnig om de stora satsningar på bred front som vi gör. Sedan är frågan vad vi ska göra mer. Den frågan återkommer jag uppenbarligen till.

Anf. 143 LARS ÅNGSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag är inte alls okunnig om allt det som har gjorts. Det är det som bl.a. Miljöpartiet och Greenpeace har krävt, men min fråga avsåg inte vad som hade gjorts utan vad som kommer att göras.

Jag tycker att det är lite märkligt att det är en lång rad män som håller med när OECD:s experter t.ex. föreslår att vi ska minska de olika offentliga utgifterna i Sverige men att det står alldeles stilla när OECD:s experter hävdar att bensinpriset måste höjas för att man ska minska koldioxidutsläppen. Då är det tyst.

Vi vet att industrin i Sverige har undantag från koldioxidskatten. Kjell Larsson föreslog inga åtgärder i det korta perspektivet när det gällde koldioxidskatten. Det går inte riktigt ihop för mig. OECD:s experter hävdar att bensinpriset måste upp till 30 kr per liter för att det ska få effekt, och Kjell Larsson säger att man inte gör någonting. Man ignorerar de här uttalandena och de här rapporterna. Det går inte ihop.

Min fråga är fortfarande: Vad avser miljöministern att göra i det korta perspektivet för att minska bilåkandet, bensin användandet och koldioxidutsläppen i Sverige?

Anf. 144 Miljöminister KJELL LARSSON (s):

Fru talman! Det som vi gör går visst ihop, Lars Ångström. Vi har en utredning på 800–900 sidor – det är ett brett stöd bland riksdagens partier för en mängd åtgärder – som vi arbetar med för närvarande. Vi fullföljer jobben på de lokala investeringsprogrammen. Vi arbetar med hela energiprogrammet, som omfattar 9 miljarder kronor, med en hård inriktning på biobränslen och på förnybara bränslen av olika slag. Vi håller på att arbeta med en ny energiskattestruktur.

Jag har inte sagt att det inte blir några förändringar när det gäller koldioxidskatten för industrin, t.ex. Jag har sagt att det nu kanske inte är den

bästa tidpunkten att höja koldioxidskatten för bilister. De har fått betala mer i ökade bensinkostnader än vad Lars Ångström i sin vildaste fantasi kunde föreställa sig att man skulle lägga på dem för ett och ett halvt år sedan.

Anf. 145 TALMANNEN:

Detta fick bli det sista inlägget i dagens frågestund som därmed är avslutad. Jag tackar regeringens och kammarens företrädare för deras bidrag.

*Granskning av
regeringen*

6 § (forts. från 4 §) Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning (forts. KU20)

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

(forts.) *Vissa frågor i samband med Telia–Telenor-affären (avsnitt 5)*

Anf. 146 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Skälet till att folkpartiledaren Lars Leijonborg har anmält affären Telia–Telenor till konstitutionsutskottet för granskning är bl.a. att han för framtiden vill få vissa ansvarsfrågor utredda och få en fördjupad granskning av vissa delar av avtalet. Det handlar alltså om en konstitutionell granskning.

Det var inte förrän efter styrelsesammanträdet den 8 december som Björn Rosengren insåg att den norska sidan hade missuppfattat aktieägaravtalet när det gällde tolkningen av bestämmelserna om vilka beslut som krävde särskild majoritet, detta enligt hans egen utsago vid förhöret i konstitutionsutskottet. Det är ju detta som har fått så tråkiga konsekvenser i form av spruckna förhandlingar. Det har blivit ett riktigt politiskt magplask.

Det är ytterligt anmärkningsvärt att näringsministern säger att han inte kände till det viktigaste problemet kring affären, nämligen det som gällde lokaliseringen av mobiltelefonin, förrän i samband med det ödesdigra decembermötet. Det borde han och den svenska regeringen ha gjort långt innan dess. Många varningsklockor borde ha ringt. Redan våren 1999 borde det ha stått klart för honom att det skulle bli stora svårigheter att bilda det svensk-norska bolaget, framför allt när det gällde mobiltelefonin och lokaliseringen av den. Det borde han ha kunnat förutse mycket tidigt.

Redan i februari 1999 aktualiserades olika tolkningsfrågor av norrmännen. Den norska uppfattningen i tolkningsfrågan hade också redovisats i ett pressmeddelande i samband med undertecknandet av samgåendeavtalet. Redan innan sammanslagningen godkändes var det alltså uppenbart att svenskarna och norrmännen tolkade detta på olika sätt. Också i det brev som norske ministern Fjaervoll skickade i september till Björn Rosengren framgick den norska tolkningen. Och Teliachefen Jan-Åke Karks uttalande i en norsk tidning visar också att han var medveten om de olika tolkningarna långt före styrelsesammanträdet den 8 december.

Så visst har näringsministern och regeringen haft tillgång till information som klart visar att den norska regeringen gjorde en annan tolkning av röstningsbestämmelsernas omfattning än den svenska. Men Björn

Rosengren vidtog inte några åtgärder med anledning av detta. Det lämnades inte någon information om det till riksdagen inför godkännandet av sammanslagningen. Inte heller har det efter vad som har framkommit vid utfrågningarna lämnats några instruktioner till de styrelseledamöter som har nominerats av den svenska ägaren, detta trots att aktieägaravtalet föreskriver att instruktion ska ske när det behövs för att man ska uppfylla det som anges i aktieägaravtalet. Över huvud taget vidtog Björn Rosengren före styrelsemötet den 8 december inte några som helst åtgärder med anledning av den norska tolkningen av aktieägaravtalet. Inte heller försökte han undanröja meningsmotsättningarna mellan den svenska och den norska regeringen när det gällde den här affären.

Fru talman! Tidigare talare i den här frågan – Per Unckel, Ingvar Svensson och Åsa Torstensson – har mycket värtaligt framfört den kritik som vi från den borgerliga sidan har i den här frågan. Jag vill bara instämna och säga att Björn Rosengren i sin egenskap av statsråd och chef för Näringsdepartementet, med ansvar bl.a. för struktur- och ägarfrågor, borde ha vårdat det här aktieägaravtalet. Det kan han verkligen inte sägas ha gjort på ett tillfredsställande sätt. Därför instämmer jag i den kritik som de borgerliga KU-ledamöterna riktar mot honom.

Anf. 147 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! I dag, den 8 juni år 2000, är det exakt sex månader sedan fusionen mellan Telia och Telenor sprack, i varje fall i praktiken. Det dröjde några dagar efter den 8 december till dess att de bägge regeringarna kom överens om att bryta upp det långt gångna fusionsarbetet i det nybildade bolaget.

Det var just lokaliseringen av affärsområdet mobil telefoni som var anledningen till att fusionsarbetet sprack och som var anledningen till att styrelsemötet den 8 december tog närmare nio timmar i anspråk och t.o.m. föranledde en protokollsanteckning av ganska allvarlig art, dock inte en reservation.

Mobiltelefoniförläggningen av affärsområdet hade alltså föregåtts av ett stort antal konsultutredningar som tagits fram av både ledning och styrelse i Telia och Telenor. Marknadsbedömare av skilda slag i Skandinavien och sådana med mer internationell positionering pekade på att det bara fanns ett ställe att förlägga denna mobila telefoni till, och det var till Kista, Stockholm och Sverige, av marknadsskal, och av affärsmässiga skäl.

Nu är det inte konstitutionsutskottets sak att värdera eller granska de affärsmässiga bedömningar som legat till grund för vare sig fusionsplanerna, fusionsarbetet i sig eller fusionsupplösningen. De bedömningarna har andra instanser haft i uppdrag att göra, dels två nationella regeringar, dels två nationella parlament och dels två nationella utskott med specialinriktning på näringspolitik, för att nu inte tala om alla de juridiska och ekonomiska konsulter som varit inhyrda från bägge håll. De har varit verksamma och aktiva i den här affären och har gjort kvalificerade och affärsmässiga bedömningar.

Nej, det är konstitutionsutskottets sak att granska regeringens och i det här fallet näringsminister Björn Rosengrens tjänsteutövning, eftersom Folkpartiets ordförande Lars Leijonborg den 23 december inlämnade en granskningsanmälan till utskottet som handlar om just tjänsteutövning,

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

specifikt Rosengrens kännedom om den norska avtalsstolknings och vilka åtgärder ministern har vidtagit. Dessutom ska utskottet göra en granskning av avtalet med Jan-Åke Kark som arbetande styrelseordförande eller som det kallas på det internationella språket, *Chief Corporate Adviser*.

Denna granskning har utskottet sannerligen lagt ned stor möda på. Inget ärende i årets granskning har samlat en sådan mängd inläsningsmaterial. Mer än 300 tryckta A4-sidor har legat på vårt bord för inläsning. Endast det ännu inte avslutade Sydafrikaärendet har samlat fler personer till utskottets öppna förhör, bl.a. minister Rosengren själv, departementsrådet Dag Detter, företagsjuristen Gunnar Nord och Telias verkställande direktör Jan-Åke Kark. Jag lovar, fru talman, att vi har gått noggrant och grannlaga till väga i vår granskning.

För min del har jag haft nytta av egna erfarenheter från mer än två decenniers arbete i skilda funktioner i svenskt näringsliv, där jag har varit delaktig i avtalskonstruktioner mellan ägarparter såsom konsortialavtal, aktieägaravtal och kompanjonsavtal. Senast ett förra veckan.

De erfarenheterna har också lett till att jag inser hur svår en avtalskonstruktion är, oavsett på vilken nivå i näringslivet man befinner sig. Det är lätt att man trots att man har kommit överens ändå kommer till en punkt där det bränner till, där man inte kan reparera sin oenighet eller där man måste gå skilda vägar, vilket ju har belysts i vår granskning.

Vi har för det första fördjupat oss i frågan varför det första försöket att slå samman Telia och Telenor gick om intet vintern 1998. Det samfälliga beskedet vi fått är att det mer berodde på personliga relationsstörningar mellan ledande figurer än på det affärsrättsliga innehållet.

För det andra har vi granskat hur minister Rosengren har uppfattat den norska intentionen i samband med att norska regeringen behandlade sin proposition. Vi kan också konstatera att hela den svenska propositionen föranleddes av en noggrann behandling av vårt eget näringsutskott i Sveriges riksdag. Vi har alltså en delaktighet i hur vi tolkade avtalen och intentionerna då.

För det tredje har vi granskat integrationsriktlinjerna och hur de processades mellan ägarparterna efter det att respektive riksdag hade fattat sina beslut.

För det fjärde har vi granskat den relativt omfattande brevväxling som förekommit mellan de inblandade parterna, dvs. mellan de svenska och norska departementen och mellan den svenske och den norske ministern.

För det femte har vi särskilt granskat det omskrivna aktieägaravtalet med sin speciellt svårtolkade portalparagraf 4.3.1. Till vår hjälp därvidlag har vi haft en av landets kunnigaste företagsjurister, Gunnar Nord, anlita vid ett tiotal tillfällen av olika regeringar i Sverige, borgerliga såväl som socialdemokratiska. Han har varit med och marknadsfört och børsintroducerat statliga bolag. Han har varit med och snickrat ihop komplicerade avtal. Hans entydiga besked är att den särskilda aktieägarparagrafen inte kan tolkas på annat sätt än på det som Sveriges näringsminister har gjort, dvs. att begreppet affärsområde inte är föremål för ett särskilt s.k. mer landslagsmässigt omröstningsförfarande. Det är hans ord. Det står i protokollet på ett mycket vältaligt och tydligt sätt.

Jag kan för min del – och jag tror för många som har varit med på förhören i utskottet i vår – säga att Gunnar Nord kanske gav det starkaste intrycket av att kunna sin sak, av att vara påläst och att ha referenser. Jag upplevde det så och jag vet att många andra också gjorde det.

För det sjätte har vi granskat det s.k. händelseförloppet före och under det beramade styrelsemötet den 8 december. Vi kan konstatera att det tog nio timmar i anspråk, och först sedan klubban hade slagits i bordet noterade de norska ledamöterna till protokollet att man gärna hade sett att den s.k. paragrafen 4.3.1 hade gällt i det fallet. Men man reserverade sig inte. Kom ihåg detta!

Det var Gunnar Hoffstad, vice ordföranden, som för Jan-Åke Kark på styrelsemötet berättade att de norska ledamöterna hade uppfattningen att portalparagrafen skulle gälla – då, på styrelsemötet, inte före.

För det sjunde, slutligen, har vi haft anledning att fundera över varför ägarna inte lyckades reparera de skador som hade uppstått på grund av protokollsanteckningen. Vi kan notera att ingendera parten i det läget kunde ta över bedömningen av var mobil telefoni skulle placeras annat än på affärsmässig grund, eftersom båda ministrarna hade haft uppfattningen att detta var styrelsens sak att besluta, åtminstone fram till styrelsemötet den 8 december.

I det här läget har jag väldigt svårt att förstå delar av den reservation som har riktats mot, och som egentligen innehåller kraftig kritik mot näringsministern. Han är betraktad som nonchalant av Per Unckel. Han är att betrakta som nära nog omdömeslös, om jag förstår det hela rätt, när han inte tidigare hade uppfattat att norrmännen hade en annan åsikt och gjorde en annan tolkning än den svenska uppfattningen.

Men vad är det som säger att vi i Sveriges riksdag, efter att vi har beslutat i ärendet på våren 1999, sedermera ska säga att vår minister har haft fel och Norges minister rätt? Jag har väldigt svårt att förstå det.

I dag, den 8 juni år 2000, kan vi mycket konkret beskåda en sorts facit över Telias och Telenors åtskilda vägval. Det som för ett halvt år sedan betraktades som ett ödesdigert, nästan pinsamt och mycket kostsamt sammanbrott ser i dag ut som ett ganska lyckosamt vägval för båda de inblandade företagen. De närmast uträknade liken tycks leva i högönskelig välmåga.

I går, den 7 juni, kunde vi notera att det norska Telenor sammanvigde sitt stora och välmående dotterbolag Bravida med Sveriges största installationsföretag BPA. Bravida och BPA bildar därmed Nordens största installationsföretag, inte minst viktigt med tanke på den växande marknaden för installation av *local area net*, alltså bredband i fastigheter.

I kväll, den 8 juni kl. 18, går teckningsrätten ut för att förvärva aktier i det nästa vecka börsintroducerade Telia AB. Det är första steget i Nordens största börsintroduktion. I går kväll hade mer än 400 000 svenska medborgare tecknat sig för förvärv. I dag kommer säkerligen 100 000 till att göra det. Lägg därtill att de institutionella placerarna hade tecknat sig långt över kvot redan i måndags. Börsintroduktionen synes likna en succé. Alltså: Telia och Telenor skadades inte, i varje fall alltför mycket, av sammanbrottet i december. Det kanske med en historikers synsätt så småningom kommer att betraktas som en mycket lyckad skilsmässa, vilket vissa skilsmässor är då kärleken mellan parterna har falnat och dött.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Jag yrkar på godkännande av anmälan i konstitutionsutskottets betänkande.

Anf. 148 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Hyllningen till privatiseringen av Telia var närmast gripande med tanke på att socialdemokratin under mängder av år har bekämpat exakt den succéhistoria som nu är på väg att breda ut sig. Välkommen i familjen, kära socialdemokrater! Den fråga som anmäler sig är följande: Om detta var det resultat ni eftersträvade, varför i hela friden drev ni igenom fusionen mellan Telia och Telenor *in the first place*? Men som sagt, gratulerar hem till högerburen!

Kenth Högström har värtaligt beskrivit bakgrunden till Telia–Telenor-affären men sorgfälligt undvikit att tala om saken. Som många av oss har påpekat var det inte vid styrelsemötet den 8 december som man först blev varse att norrmännen ville återropa den särskilda beslutsregeln. Detta stod klart redan när propositionen om avtalet lades fram i det norska stortinget respektive den svenska riksdagen. Den fråga som återstår, och som Kenth Högström inte har berört, är varför näringsministern inte gjorde någonting åt den uppenbara motsättningen i tolkningen som låg i dagen redan vid undertecknandet? Det är den frågan som konstitutionsutskottet har granskat, och det är på den punkten som det finns anledning att rikta kritik.

Rosengren gjorde intet, trots att det var uppenbart att tolkningarna var olika. Det är fullt möjligt, Kenth Högström, att det sakligt korrekta var att lägga huvudkontoret för mobiltelefoni i Kista. Det har jag ingen kunskap om. Vad jag däremot har kunskap om är att det från början fanns diametralt motsatta uppfattningar om hur beslutet om förläggningen av mobiltelefoni skulle fattas. Det var till slut detta som spräckte fusionen. Varför gjorde Rosengren ingenting i tid? Det är den avgörande fråga som ställs av utskottets minoritet, och det är på denna avgörande punkt som det finns skäl att rikta utomordentligt stark kritik, även om utgången enligt Högström blev så lycklig att det bevisar att det ursprungliga beslutet var felaktigt.

Anf. 149 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Först måste jag, i likhet med Göran Magnusson tidigare i dag, ställa mig frågan varför Per Unckel, som ledare för det största oppositionspartiet och som den störste motståndaren till alla tankar på en sammanslagning av Telia och Telenor, ändå in i det sista försöker föra samman parterna till ett lyckosamt bröllop.

Ni har ju hela vägen motsatt er detta. Det har inte vi gjort. Vi har verkligen försökt. En majoritet i kammaren har givit möjligheter att slå samman företagen. Det fanns en stor affärsmässig tanke bakom det. Det skulle bli ett starkt bolag.

Per Unckel säger att den norska ståndpunkten var känd redan i mars. Är det så säkert? Lyssnade man på Gunnar Nord och på andra som var med, var den norska ståndpunkten visserligen tydlig och klar. Man ville ha med ett antal saker i § 4.3 i aktieägaravtalet som tillbakavisades av den svenska regeringen och de svenska förhandlingarna. Det visade sig att den norska positionen fick dras tillbaka och man fick acceptera en skrivning på engelska som parterna var överens om. I den skrivningen ingick

inte begreppet affärsområden. Kommer Per Unckel ihåg den utfrågning vi hade av Gunnar Nord? Den finns med i protokollet. Jag kan läsa upp den citat för citat – åtminstone om jag får en chans till.

Sedan önskar Per Unckel mig välkommen in i högerburen. Jag har blivit kallad för både vänster och höger i mina dagar. En börsintroduktion av Telia, delvis eller helt, eller av andra svenska statliga bolag, ska ske efter moget övervägande, efter noggrann prövning av riksdagen och dess utskott. Man ska vara säker på att folket också vill konkurrensutsätta den del av svensk gemensam egendom som det här är frågan om.

Anf. 150 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jag håller absolut med om det senare. Denna kammare ska nogsamnt pröva saken. Det kunde vi ha gjort för tre år sedan eller för fem år sedan, och därmed skulle inte Telia ha varit ett av de sista nationella telebolagen i Europa att gå ut på den konkurrensutsatta marknaden. Nu har Telia tappat fart och tid. Gud bjude att Telia har förmågan att ta igen det. Men om Telia inte har det och om Telia blir utkonkurrerad av andra starkare och mer förutseende bolag, säg inte till moderaterna att det var moderaterna som solade. Det var socialdemokratin som inte i tid gav upp sitt motstånd mot att arbeta i detta hänseende på marknads villkor.

Så tillbaka till huvudfrågan i granskningen. Det är alldeles entydigt, Kenth Högström, vad som stod i den norska propositionen. I den norska propositionen stod den tolkning av det avtal vi nu talar om som står i direkt strid med den svenska regeringens tolkning. Den tolkning som stod i den norska propositionen är exakt den som styrelseledamöterna från Norge gjorde vid det beramade styrelsesammanträdet den 8 december, nästan ett år efter det att avtalet var undertecknat.

Den fråga vi ställer oss – även vi som var emot avtalet från början och som tycker att avtal ska skötas när de väl är ingångna hur dumma de än må vara – är varför Rosengren ingenting gjorde. Varför denna nonchalanta attityd när han själv säger att han såg att det stod en annan tolkning i den norska propositionen än den han hade? Vad gör han som ser? Jo, han drar ned en påse över huvudet och säger att han inte vill veta mer. Så gör inte en ansvarskännande minister. Så gör inte en regering som känner ansvar för det som Kenth Högström beskriver som möjligheten till en mycket lyckosam affär. Så gör bara en minister som är nonchalant inför de svårigheter han möter och hoppas att svårigheterna ska gå ifrån honom om han ingenting gör. Sedan fick han stå där med den misslyckade affären när det visade sig att svårigheterna inte försvann med decembermörkret.

Anf. 151 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag går till det första i Per Unckels senaste inlägg, nämligen att socialdemokraterna inte går tillbaka till moderaterna och begråter det som har varit. Det har väl aldrig hänt. Möjligen har vi omfamnat varandra i någon utrikespolitisk fråga med någon säkerhetspolitisk bedömning eller så.

I det här fallet är det en helt annan bedömning som har lett fram till Telias börsintroduktion än den moderaterna gjorde för fem år sedan, när man senast försökte börsintroducera Telia till ett klart undervärde av vad

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

marknaden t.o.m. i dag värderar Telia till. Det hade varit oklokt att följa den moderata utgångspunkten den gången. Det var tur att vi väntade.

Det var också tur att vi vid två tillfällen försökte äkta samman Sveriges Telia med norskt Telenor – även om det bågge gångerna fanns svårigheter på vägen. Men om det nu var svårigheter av den art vi var överens om, nämligen tolkningssvårigheter, är det då så säkert att det är den norska tolkningen som har företräde före den svenska? Om det var så att man strax före styrelsemötet den 8 december blev varse att de norska ledamöterna möjligen hade fått en ägarinstruktion vet vi inte. Det var först efter beslutet den 8 december som det noterades till protokollet att man hade velat ta upp frågan i enlighet med § 4.3. Vi vet alltså inte hur den norske ministern hade informerat sina ledamöter. I det läget gjorde ministern, enligt mitt sätt att se det, helt rätt. Han sade till sina ledamöter – i varje fall till styrelseordföranden Jan-Åke Kark – att ta frågan som en affärsmässig bedömningsfråga. Det var klokt. Ingenting annat hade, enligt alla bedömare, varit klokt.

Nåväl! Hade det gått att kunnat reparera detta efteråt? Nej, naturligtvis inte. Den norska ståndpunkten var bergfast. Man ville ha mobiltelefoni till Fornebu – av någon anledning som jag inte begriper.

Anf. 152 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Kenth Högström fokuserar på styrelsebeslutet den 8 december. Nästan i triumf utropar han att Telia och Telenor inte har skadats av affären.

Inte är det väl så att Kenth Högström tycker att man som rutin ska uppta människors tid och resurser på fusionsförsök som sedan kraschlandar. Om man tycker så, så à la bonne heure, då kan vi sluta debatten. Jag förmodar att han inte tycker så. Men när det kraschlandar så måste det ju vara någons fel – inser inte Kenth Högström detta?

Jag skulle också vilja ställa den här frågan: Om nu staten ingår ett avtal med en annan stat, t.ex. ett aktieägaravtal, ingår det då inte i tjänsteutövningen att man fullföljer de skyldigheter som framgår av avtalet?

Anf. 153 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag sade inte att skadan var obefintlig, utan jag sade att Telia och Telenor inte skadades alltför mycket av sammanbrottet i december. Men skadades gjorde de. Det tog månader innan de återfick förtroendet på marknaden. Så visst uppstod en skada – det är självklart.

Men de skadades inte alltför mycket, i varje fall inte så mycket att det omöjliggjorde för de bågge företagen att vara aktörer på denna heta marknad. Det var därför jag sade i mitt anförande att Telenors affär med BPA i går var ett bevis på att det uträknade liket lever. Och kvällens historiska börsinteckning – som alla människor har möjlighet att delta i fram till klockan 18 – är ett bevis på att Telia är livskraftigt och kan överleva.

När det gäller tolkningen av portalparagrafen och ministerns sätt att hantera den, vill jag läsa högt ur förhöret med Gunnar Nord.

”Det står här att bestämmelsen handlar om godkännande av Ny AB-koncernens affärsplan, som var planerat att ske vart tredje år, och av koncernbudgeten, som skulle ske årligen varjämte man skulle ha treårs-

budget. Sedan står det: inkluderande ändringar i integrationsriktlinjerna, omorganisationer och omstruktureringar.”

Detta finns nedtecknat i portalparagrafen. Men där står inget om affärsområden, i varje fall inte på engelska och i varje fall inte i den svenska tolkningen. Då kan man fundera över om den svenska näringsministern Björn Rosengren gjorde rätt när han ändå sade till sina styrelseledamöter att det måste göras en affärsmässig bedömning i fråga om de 14 affärsområdenas kontorslokalisering. Jag menar att han gjorde det.

Anf. 154 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag har egentligen inte gått in på *hur* ministern var beredd att instruera styrelsen. Problemet var att han inte instruerade den över huvud taget. Det intressanta här är att han hade en skyldighet att instruera men inte gjorde det. Det var det min fråga gällde. Ska man inte uppfylla sina skyldigheter enligt de avtal som man ingår?

Vi kan diskutera det här med information, osv, men jag kan ta ett exempel från ett annat område. En befälhavare skickar väl inte ut sina trupper på minerat område medvetet? Antingen instruerar man truppen om att det finns minor och uppmanar dem att ta det lugnt och inte gå där, eller så plockar man upp och oskadliggör minorna. Den befälhavare som skickar ut sina trupper på minerat område förtjänar väl kritik? Och man kan säga att Björn Rosengren skickade ut styrelseledamöterna på minerat område, oavsett hur slutresultatet skulle bli.

Anf. 155 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det står i våra förhörprotokoll att Jan-Åke Kark, Dag Detter och jag tror även Gunnar Lund har sagt ungefär detsamma, dvs. att detta var minerad mark.

Men det är inte säkert att minorna bestod av det som Ingvar Svensson tror, nämligen att man hängde upp allt på 4.3-paragrafen och att den så att säga utgjorde minfältet. Jag tror snarare mineringen bestod av att det fanns en uttalad norsk vilja att få mobil telefoni till Fornebu, där man hade satsat miljardbelopp på en ombyggnad av den nya flygplatsen. Man ville fylla teknikbyn och helst med mobil telefoni.

Det var detta som ansågs vara minerad mark. Av protokollet framgår också att Jan-Åke Kark så sent som dagen före styrelsemötet frågade Björn Rosengren hur man skulle förhålla sig till möjligheten att frågan kom upp vid styrelsemötet för tredje gången. Då svarade ministern att det var en affärsmässig bedömning som han inte lade sig i.

Det är väl ett tillräckligt besked? Det var ett klokt besked visade det sig, åtminstone senare. Det hade i alla fall inte gått att få de olika viljorna att samsas. Det är möjligen däri som tragiken ligger. Det hade inte gått, eftersom man från norsk sida så hett och gärna ville få mobil telefoni till Fornebu.

Marknaden och andra bedömare, McKinsey och alla andra som bedömt frågan, ville naturligtvis – för börskursens skull – att den mobila telefonin skulle ligga i Kista. Där jobbar 30 000 människor inom den hetaste av sektorer, telekommunikation.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Anf. 156 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Finns det några lyckliga skilsmässor? Jag tror inte att det gör det. När Kenth Högström menar att den här skilsmässan fick en ganska lycklig utgång, är jag inte säker på att jag kan dela den uppfattningen. När vi nu ser hur det går för Telia kanske skilsmässan kan sägas vara bra ekonomiskt – men inte känslomässigt.

Det finns ju fortfarande en stor bitterhet på den norska sidan gentemot den svenska regeringen och Björn Rosengren vad gäller hur hela den här affären har behandlats. Senast i dag läste jag en blänkare om detta i Aftonbladet. Så visst sätter den sina spår, den här typen av skilsmässa.

Jag vill passa på att ta tillfället i akt och också säga någonting om avtalet med Jan-Åke Kark. Jag tog inte upp det i mitt inledningsanförande. Den frågan ingick, precis som Kenth Högström sade, i den anmälan som Folkpartiet har gjort i det här ärendet.

Det avtal som Jan-Åke Kark, tillsammans med Tormund Hermansen fick för att ta hand om sammanslagningen mellan Telia och Telenor var väldigt okonventionellt och mycket generöst. Det stack i ögonen, eftersom det handlade om betydligt mycket mera pengar än en normal svensk verkschef brukar ha. På grund av det här debaclet blev det ju ingenting av det hela. Ett enigt utskott har därför accepterat att inte framföra någon kritik med anledning av avtalet.

Anf. 157 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Helena Bargholtz och jag var helt ense i samband med att vi kallade in personer till förhör i den här frågan. Vi var helt överens om att kalla just Gunnar Nord från Företags-Juridik Nord & Co AB, och det var ett lyckat val.

Det var en utomordentligt kunnig och kapabel herre som kom till vårt utskott och gav oss sin syn, utifrån många års erfarenhet och med oerhörda referenser till portalparagrafen. Vi kunde då konstatera att han hade en syn som även näringsminister Rosengren visade sig ha när vi förhörde honom.

Helena Bargholtz och jag kan vara överens på en punkt, nämligen att alla skilsmässor har en komplikationsgrad. Det är ingen enkel historia att skiljas. Men om kärleken falnar och dör är det bättre att skiljas åt och gå vidare än att försöka streta ihop med någon typ av katolsk provningstid.

Jag tror att det finns skilsmässor inpå oss, som har visat sig vara tillräckligt lyckliga för att parterna inte ska hamna i bitterhet. Volvo och Renault skilde sig åt innan de gifte sig, av olika skäl. Det är ett antal år sedan nu, men helt plötsligt, för bara någon månad sedan, ser vi att Volvo och Renault har ingått ett nytt äktenskap kring en mer begränsad del av verksamheten.

Det visar att det går att reparera. Det är inte efter alla skilsmässor som man hamnar i skyttegravar. De flesta skilsmässopar brukar kunna gå vidare med högburet huvud och kanske finna varandra igen i mogen ålder.

Anf. 158 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Det är möjligt att Telia och Telenor så småningom kan finna varandra igen, och det kanske kan bli ett lyckligt äktenskap. Men jag är absolut övertygad om att förutsättningen är att staten inte har något

inflytande. Då ska det vara två fria företag som gemensamt bestämmer sig för att gå samman. Det är den statliga inblandningen som har komplicerat hela affären.

Självfallet var jag, Kenth Högström och alla andra ledamöter i KU överens om att vi skulle kalla bl.a. Gunnar Nord. Vi var överens om alla som vi kallade. Det behövdes, eftersom det är en väldigt komplicerad fråga. Det vill jag gärna framhålla.

Men jag kan fortfarande inte förstå varför Björn Rosengren ska ursäktas av att han inte tidigare satte sig in i de komplikationer som det handlade om och som ju var väldigt tydliga väldigt tidigt. Varför har han inte intresserat sig mer för de här frågorna från början? Det är vad det handlar om.

Anf. 159 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Hur stort intresse Björn Rosengren har haft för detta återstår för historieskrivare att teckna ned. Uppenbarligen bröt ändå Björn Rosengren ny is. Björn Rosengren tog över en fallen stafettpinne, där den förra regeringen med Anders Sundström i spetsen inte lyckades.

Trots att Jan Stenberg, SAS-ledaren – en av de skickligaste företagsledare vi har i Sverige, och som jag för övrigt känner ganska väl – tillsammans med Lars Berg inte lyckades få den norska parten med sig, lyckades Björn Rosengren och en ny norsk minister öppna upp för förhandlingar. Han har haft ett mycket aktivt deltagande. Man kan naturligtvis säga mycket om Björn Rosengren, och det gör vi nog lite till mans i många avseenden, men i just det här fallet tror jag att han har gjort alldeles rätt, nämligen att hävda en affärsmässig princip och den svenska ståndpunkten.

När det gäller statligt företagande blir jag förvånad över att både Helena Bargholtz, som företrädare för Folkpartiet liberalerna, och Per Unckel som företrädare för Moderata samlingspartiet, åtminstone i sitt inledningsanförande, säger att statlig företagsamhet är av den arten att den misslyckas från början nästan oavsett vad man gör.

Man ska då komma ihåg att alla civiliserade samhällen i hela världen, som vi har att jämföra oss med, har statlig företagsamhet, mest i Japan och Frankrike. Alla har det. Franska Renault är fortfarande delvis statligt ägt.

Man måste hantera sina ägarpositioner så bra som möjligt och inte ideologisera det förhållandet att varje modern stat har de redskap, företag och institutioner som man fordrar från tid till annan. Man måste göra bästa möjliga av det. Ibland børsintroducerar man. Ibland deprivatiserar man. Ibland kanske man förstatligar någonting för att det ska bli bättre.

Ha inte en så rigid hållning i den frågan. Det kan också leda fel.

Anf. 160 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Den här debatten avser granskningen av regeringens ämbetsutövning. Granskningens föremål är alltså hur regeringen under lagarna har utövat regeringsmakten. Den är alltså egentligen inte så mycket en innehållslig kritik. Den ska förbehållas den allmänna politikens debatt.

Den rågången har konstitutionsutskottet lyckats hävda ganska väl i det här betänkandet. Med några undantag. De finns tyvärr på reservation-

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

ernas sidor. Ett av undantagen är, som också framgår av debatten, kring reservation 4 *Vissa frågor i samband med Telia–Telefon-affären*.

Vi måste ställa frågan: Vilka författningsmässiga förpliktelser hade ministern? Har han brutit mot några av dem i sitt agerande? Vi kan alltså ha synpunkter på det innehållsliga agerandet åt ena eller andra sidan, men det är faktiskt inte konstitutionsutskottets granskningsuppgift. Det är den allmänna politiska debattens uppgift att granska detta.

Konstitutionsutskottets granskning måste hävda att även om man tycker att en minister har agerat fel kan han ändå ha agerat i enlighet med lagarna och gjort det som han har mandat att göra.

Låt mig exemplifiera detta med den borgerliga reservationen.

Man säger: Av de redovisade omständigheterna framgår att Björn Rosengren och regeringen haft tillgång till information som klart visade att den norska regeringen hade en annan uppfattning om röstningsbestämmelsens omfattning än den svenska regeringen redovisat för utskottet. Frågan blir då om Björn Rosengren vidtog några åtgärder med anledning av detta.

Björn Rosengren hävdade Sveriges tolkning. Om den norska tolkningen var annorlunda, finns det ingenting i det konstitutionella ansvaret för Sveriges regering att den måste backa för den norska tolkningen, eller kompromissa med den norska tolkningen när det finns en svensk tolkning.

Man kan säga att det är lämpligt eller olämpligt, rätt eller fel att inte backa från den svenska hållningen. Men konstitutionellt sett har Sveriges regering rätt att hävda sin tolkning och inte ändra den.

Sveriges regering har t.o.m. rätt att välja taktiken att låta avtalet stå som det är underskrivet, och hävda att detta är grunden för avtalet – det brukar det ju också vara – och inte vidare beröra frågan. Regeringen har rätt att välja den taktiken. Man må tycka att det är fel taktik, men det är inte en konstitutionell granskningsuppgift att diskutera huruvida detta är rätt eller fel taktik. Det är att missförstå utskottets uppgifter. Det är att förvandla den här konstitutionella debatten till en allmänpolitisk debatt.

Man har många uttryck från den borgerliga sidan. Man säger att det är en häpnadsväckande nonchalans att man inte ser att norrmännen har en annan tolkning än svenskarna. Varningsklockor borde ha ringt, säger man, för att man inte skulle notera att norrmännen gjorde en annan tolkning.

Det är mycket möjligt att de skulle ha gjort, men även om de hade ringt har den svenska regeringen konstitutionell rätt att välja olika taktiker. Oavsett om man väljer taktiken att söka en kompromiss med norrmännen eller väljer taktiken att inte kompromissa med norrmännen eller något annat alternativ är man i sin fulla konstitutionella rätt att göra detta val. Det är inget som strider mot formalia i regeringsutövändet.

Regeringen har t.o.m. rätt att, om den så vill, ligga lågt, att förhålla sig passiv och inte gå in i förhandling när man märker att en motpart har en annan ståndpunkt eller tolkning än man själv.

Det är en lämplighetsbedömning. Den lämplighetsbedömningen kan man gärna diskutera, nagelfara, kritisera och öppet debattera fram och tillbaka, men det är inte den konstitutionella granskningens uppgift, menar jag, fru talman.

Det står vidare i reservationen från de borgerliga partierna: Enligt vad som framkommit vid utfrågningarna har det inte lämnats några instruktioner till de styrelseledamöter som nominerats av de svenska ägarna. Jo, det har lämnats en instruktion. Man har sagt att frågan om affärsområdena ska skötas enligt affärsmässiga principer. Det är en instruktion. Man kan tycka att det är en allmän instruktion, att det är en dålig instruktion, att den inte är tillräckligt konkret, men det är likväl en instruktion.

Å andra sidan är det ju enligt avtalet så att ägarna i vissa kritiska lägen ska kunna lämna instruktioner. Regeringen är i sin fulla konstitutionella rätt att göra bedömningen att det inte behövs någon ägarinstruktion i det här läget.

Även om man inte har gjort någon instruktion har man konstitutionell rätt att inte göra instruktionen. Det kan inte vara föremål för ett konstitutionsutskotts kritik av regeringen. Om den däremot hade agerat på ett sätt som strider mot beredningstväng eller något sådant hade vi kunnat rikta anmärkningar. Men varken att man hävdar svenska intressen, låter bli att kompromissa med norska intressen eller väljer den ena eller andra taktiken kan vara föremål för en konstitutionell kritik. Den kan, och ska naturligtvis också, vara föremål för en öppen, kritisk allmänpolitisk debatt. Men den får man föra i annat sammanhang.

Detta fall, och några andra som jag inte ska exemplifiera, visar att den borgerliga sidan inte riktigt alltid behärskar att hålla rågången för vad som är granskningens uppgift och vad som är den allmänna politikens uppgift. Detta är beklagligt, fru talman.

Det är nämligen så att man har rätt att göra olika bedömningar i en komplicerad affär när man är i en regering. Man har rätt att låta bli att dansa efter motpartens pipa och man har också rätt att välja att söka en kompromiss – vilket som helst. Inget av alternativen som väljs innebär något konstitutionellt fel.

Med detta, fru talman, och med instämmande i allt väsentligt i det som Kenth Högström har sagt tidigare yrkar jag på godkännande av utskottsmajoritetens text också i detta avseende, och avslag på reservationerna.

Anf. 161 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag är något förvånad över Kenneth Kvists tolkning av KU:s granskningsfunktioner. Om det nu är så att staten ingår avtal med t.ex. en annan stat – vem är det då som ska granska om regeringen fullföljer statens åtaganden om inte KU?

Berätta det för mig, Kenneth Kvist! Vem ska göra granskningen, om det inte är konstitutionsutskottet?

Kenneth Kvist tar upp detta med att det gavs instruktioner. Men när man ställer frågan till alla berörda så förnekar de att instruktioner gavs till styrelsen. Ändå påstår Kenneth Kvist här att man har lämnat instruktioner. Hur står det till egentligen?

Anf. 162 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Man har gett instruktionen att affärsmässighet ska råda.

Det är klart att man ska granska ur en konstitutionell synpunkt hur Sveriges avtal har gjorts. Det är KU:s sak att göra det. Det gäller då hur Sverige fullföljer sina avtal. Men när man fullföljer ett avtal och det hela

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

hamnar i en tolkningskonflikt med en motpart så är det naturligtvis en fråga av politisk lämplighetskaraktär vilken taktik man väljer för att hävda Sveriges intressen och svenska ståndpunkter.

Därvidlag är det inte en konstitutionell fråga om regeringen väljer att säga: Så här ser avtalet ut, och det ska gälla, eller om man väljer att säga: Jaha, ni tolkar avtalet så. Låt oss då se om vi kan finna en genväg och kanske göra något protokoll extra eller något liknande.

Vilken taktik regeringen än väljer så må den göra det. Den har rätt att göra det! Den har haft rätt att ingå ägaravtalet, den har haft rätt att hävda den svenska tolkningen och den har haft rätt att välja den taktik som den har valt för att den har ansett att detta bäst gynnar svenska intressen.

Sedan kan man ha andra meningar om att detta avtal inte borde ha ingåtts, man kan ha meningen att detta var en helt idiotisk taktik och man kan ha meningen om att regeringen naturligtvis gjorde fel i alla dessa avseenden. Det har man rätt att ha. Men det är icke den konstitutionella granskningens uppgift att diskutera den frågan.

Anf. 163 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag noterar med tacksamhet att Kenneth Kvist nu backar flera meter från vad han upptog större delen av sitt anförande med. Han säger nu: Vi ska granska om de här avtalen fullföljs eller inte.

Avtalet innehöll en skyldighet att instruera som icke uppfylldes. Ska då inte någon kritisera den regering som inte uppfyller de skyldigheter som ingår i de avtal som Kenneth Kvist ju säger att man ska granska?

Anf. 164 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Kring detta avtal fanns en tolkningstvist mellan den svenska och norska sidan. Det fanns ingenting i situationen som gör att den s.k. informationsskyldigheten skulle vara nödvändig. Det finns ingenting som talar för det. Det har ju också Kenth Högström visat.

Däremot hade man ändå gett en allmän instruktion när det gäller affärsområdenas förläggning, nämligen att det skulle ske på affärsmässiga grunder. Detta skulle styrelsen agera efter. Det är ju också att uppfylla avtalet.

Vi kan inte säga till den svenska regeringen att den har skrivit under ett avtal och sedan falskeligen förrått det och behandlat motparten på ett bedrägligt sätt. Vore det så skulle det finnas anledning till en konstitutionell anmärkning. Men vad man har gjort är att hävda en tolkning av avtalet, nämligen sin egen tolkning av avtalet. Man har stått fast vid denna och försökt att på sitt sätt hävda Sveriges nationella intressen. Det har regeringen haft all konstitutionell rätt att göra.

Sedan kan man värdera om man hävdade Sveriges intresse bra eller mindre bra, tillräckligt aktivt eller alltför inaktivt. Men detta är icke granskningens, utan den allmänna politiska debattens sak att avgöra och spegla.

Anf. 165 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Ibland har man favören av att i politiska och affärsmässiga skeenden ha facit i sin hand. Om man följer Kenneth Kvists analys och utgår från att regeringen hade rätt att välja nonchalansen som taktik så vet vi nu att det inte var någon framgångsrik taktik.

Vi som företrädare för den ena ägarparten – för det var ju ett statligt bolag trots allt, och det är vi som är de yttersta företrädarna för denna statliga part – har då skäl att ställa frågan i en kritisk granskning huruvida det hade funnits en bättre metod att hävda ägarens intressen.

Då utgår jag fortfarande ifrån att det var en god idé att ingå det avtal som nu har upplöst. Det är från den utgångspunkten som vi är många som säger oss: När man visste med sig från början att man hade ett helt avgörande och olöst problem med sig i bagaget – hur i hela friden kan företrädare för den ena ägarparten säga: Det bryr jag mig inte om. Detta gäller då under förutsättning att denna part var intresserad av att avtalet skulle hålla.

Får jag därutöver, fru talman, understryka att Kenneth Kvist, liksom Kenth Högström för övrigt, hänvisar till att den instruktion som har givits från regeringens sida till styrelsen var att det hela skulle skötas på affärsmässiga grunder. Detta är att bokstavligen säga tulipanaros.

Affärsmässighet gäller nämligen enligt avtalet såväl om beslut fattas enligt vanlig majoritetsregel som om det fattas i enlighet med den speciella rösträttsregeln. Ty följande sade regeringen i sin instruktion till styrelsen: Följ avtalet, men vi vägrar att ge vägledning om hur ni ska förfara vid röstningstillfället. Det är precis där som regeringens instruktionsskyldighet brast. Ty följande sprack också avtalet. Svårare är det faktiskt inte, Kenneth Kvist. Ungefär så var det som saken utspelade sig. Avtalet brakade sönder därför att en fråga som har legat som en sten i skon sedan avtalet infördes aldrig någonsin löstes upp.

Anf. 166 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag har inte använt nonchalansens taktik. Det har varit utskottets ordförande som två gånger har försökt smeka de allmänna fördomar som finns om vissa regeringsföreträdare medhårs. Jag tycker att vi borde avhålla oss från detta. Tidigare gällde det ett annat uttryck som brukar hänсыfta på statsministerns karaktär, och det här brukar man klistra på näringsministerns karaktär.

Om två parter har olika tolkning – vad ska man då göra? Den borgerliga sidan säger och önskar: De borde ha agerat, och de borde ha gjort något! Men vad skulle de ha gjort?

Sverige hade en tolkning, och Norge hade en tolkning. Vad skulle då regeringen ha gjort? Det enda som fanns att göra var att kompromissa med den norska tolkningen. Men är det säkert att det hade varit rätt? Är detta en konstitutionell fråga? Det är en lämplighetsfråga. Den kan man ta i den allmänna politiska debatten. Regeringen har rätt att vika för och kompromissa med den norska tolkningen, och den har rätt att inte göra det – vilket som.

När det gäller instruktionen om vilka rösträttsregler som skulle tillämpas är det ju en fråga som inte fanns – det är en icke-fråga, om man får tala EU-språk – före det här styrelsesammanträdet. Den väcks inte av den norska parten före det här styrelsesammanträdet. Den uppstod snarast efter det att omröstningen var gjord på styrelsesammanträdet. Man skulle behöva ålägga ministern att ha snarast synska egenskaper för att kunna förutse vad som skulle kunna hända på styrelsemötet. De kraven ställer vi inte ens på socialdemokratiska ministrar.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Anf. 167 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Vi behöver inte ställa sådana krav. Däremot bör vi ställa krav på att man kommer ihåg vad man läste för åtta månader sedan. Åtta månader före styrelsesammanträdet står det i den norska regeringens tolkning av avtalet att just de speciella rösträttsreglerna ska gälla för exakt den typ av beslut vi talar om när det gäller styrelsesammanträdet den 8 december.

Då säger vi kritiker av Björn Rosengren – och det är jag som använder begreppet nonchalans, och det gör jag gärna ytterligare en gång – att han var nonchalant i hanterandet av vad han naturligtvis visste var en helt avgörande punkt för framgången i fusionen. Då säger Kenneth Kvist att man inte får ha någon synpunkt på det när man sitter i konstitutionsutskottet. Men, som Ingvar Svensson sade, vem ska annars ha någon synpunkt på det?

Vi är företrädare för hälften av ägarna i Telia–Telenor. Vi är kritiska till att vår företrädare i förhandlingarna har gjort blankt ingenting för att avlägsna det som han och alla andra visste var en avgörande svårighet för att få till stånd ett fungerande företag. Denna nonchalans knäckte så småningom företagsfusionen. Detta är knuten i hela denna diskussion. Vi är kritiska mot Björn Rosengren därför att han visste och ingenting gjorde. Han satt på sin kammare och inväntade nederlaget. Detta är inget bra sätt att vårda en viktig och för landet kanske avgörande fusion med ett stort och värdefullt företag.

Anf. 168 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Återigen glider Per Unckel ifrån det som är granskningens uppgift. Per Unckel säger att Björn Rosengren borde ha kommit ihåg vad han hade läst åtta månader tidigare, nämligen den norska tolkningen av avtalet. Det är väl inte så säkert att han borde göra det. Han befann sig inte i någon konstitutionell tvångssituation att behöva göra det. Han hävdade avtalet och inte den norska tolkningen. Han hävdade törhända den svenska tolkningen av avtalet och inte den norska. Han var alltså i sin fulla rätt att tro att detta inte var ett problem, eftersom det inte står just någonting i avtalet om att affärsområdesbeslut ska ha några särskilda majoritetsregler.

Därför är detta en politisk kritik och inte en konstitutionell kritik. Det är självklart att även ledamöter av KU ska delta i den allmänna politiska debatt där vi värderar politiska händelser och det politiska sakinnehållet i hur regeringsföreträdarna uppträder. Men det är en sak. Den konstitutionella granskningen är en annan sak.

Anf. 169 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Efter att ha lyssnat på debatten mellan Kenneth Kvist å ena sidan och Per Unckel och Ingvar Svensson å andra sidan kan man konstatera att Kenneth Kvist har en oerhört rigid tolkning av vad som är konstitutionsutskottets granskningsansvar. Det måste vara en dröm för många statsråd att vi skulle vara så oerhört försiktiga i vår bedömning. Vår uppgift som konstitutionsutskottets ledamöter är att granska hur regeringens företrädare, statsråden, sköter sina jobb helt enkelt. Där måste vi se på det ganska öppet.

I det här fallet är det så uppenbart att Björn Rosengren inte har skött detta enligt sitt konstitutionella ansvar som statsråd. Det är alldeles självklart för mig att han inte har gjort det. Han borde mycket tidigare ha insett de komplikationer som finns i det här ärendet. Han har inte ägnat sig åt att vårda aktieägaravtalet. Det innebär inte att bara se komplikationerna inför sammanträdet den 8 december utan att följa detta mycket komplicerade ärende för att se de minor som fanns och i tid arbeta tillsammans med företrädare för den norska regeringen för att ta bort dessa minor. Det är för mig alldeles självklart att det är på det sättet man måste arbeta.

Kritik kan riktas mot statsråd inte bara för det de gör utan lika mycket för det de inte gör. Det är detta det handlar om i det här fallet.

Anf. 170 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det är klart att kritik kan riktas både för underlåtenhet och aktivitet såvitt underlåtenheten eller aktiviteten strider mot de regler som styr regeringsarbetet. Men det är någonting annat om kritik riktas mot underlåtenheten eller aktiviteten därför att vi anser att man borde gjort någonting annat. Och det har aldrig sagts vad det var karlen skulle ha gjort, fru talman.

Jag menar att en minister har rätt att ha fel. Han har rätt att göra fel, och han har rätt att underlåta att göra rätt. Men han ska handla i enlighet med konstitutionen, riksdagens beslut och de gränser som gäller för regeringsarbetet när han gör det ena eller andra. I granskningen värderar vi inte åsikter. Då skulle granskningen vara någonting annat än vad den är. Vi värderar om man har uppträtt i enlighet med vad man får och inte får göra. Enligt min mening finns det inget påpekande som ni har fört i bevis som säger att ministern inte får göra det han har gjort eller att han inte får underlåta att göra det han har underlåtit att göra. Han har agerat enligt konstitutionen. Då är det en politisk anmärkning som ni vill lämna i reservationen och icke en konstitutionell anmärkning.

Det är synd att man ska behöva läxa upp hela den borgerliga sidan när det gäller utskottets principiella uppgifter.

Anf. 171 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag är inte så ledsen för att Kenneth Kvist läxar upp mig och mina borgerliga kamrater. Jag känner mig inte särskilt uppläxad. Jag är övertygad om att jag har rätt.

Det handlar också om att ett statsråd inte bara har rättigheter att misslyckas och inte göra så bra ifrån sig. Ett statsråd har skyldighet att göra det allra bästa han eller hon kan av sitt ämbete, och det har inte Björn Rosengren gjort i det här fallet.

Anf. 172 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Han har också skyldighet och rätt att bedöma om det ena eller andra agerandet är det bästa. Jag vill än en gång säga att han har rätten att bedöma det så att han bäst gynnar Sveriges intressen genom att inte falla till föga för en norsk tolkning av ett avtal. Han har rätt att göra den bedömningen. Sedan kan man tycka att det är en dålig bedömning, men det är den allmänpolitiska debattens sak att göra detta.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Det är tråkigt att Helena Bargholtz inte förstår budskapet. Hon har ju vid upprepade tillfällen i utfrågningarna sagt att en av anledningarna till Folkpartiets anmälan i det här ärendet är att man inte gillar att staten ägnar sig åt affärsverksamhet. Därför tar man politiskt chansen att försöka använda KU för att brännmärka regeringen i det här fallet. Det här betänkandet är i övrigt ur den här aspekten nästan oklanderligt. Därför menar jag att det är synd att det ska komma en sådan här reservation som är så innehållslig och icke-konstitutionell.

Anf. 173 PER LAGER (mp):

Fru talman! I Telia–Telenor-affären har utskottet verkligen nagelfarit alla göranden och låtanden in i detalj. Det finns en del ärenden där vi inte har blivit riktigt tillfredsställda, men här tror jag att vi har allt material vi har kunnat tänka oss att få fram.

Även om jag inte alls, med det material och den genomgång vi har haft i utskottet, har kunnat hävda att näringsministern i egenskap av ägarrepresentant och statsråd har brutit mot regler och avtal och för det fått konstitutionell kritik finns det förstås någonstans en brist och någonstans ett ansvar. Man brukar ju säga att konflikter mellan parter aldrig beror enbart på den ena parten. Det går väl att använda i den här misslyckade affären. Jag har i mina överväganden ändå inte kunnat bli övertygad om att Björn Rosengren direkt misskött vården av aktieägaravtalet.

Däremot vill jag understryka de meningar i majoritetstextens bedömning som pekar på näringsministerns möjligheter att ha vidtagit åtgärder för att överbrygga meningsmotsättningarna under vägen. Information om de tolkningarna fanns faktiskt tillgänglig. En noggrannare genomgång av den norska propositionen skulle uppenbara skillnaden i synen på de särskilda omröstningsreglerna för styrelsen och visa att dessa inte stämde överens med det bilagda aktieägaravtalet. Här fanns underlaget. Det fanns också för oss i riksdagen. Det får vi inte glömma.

Jag menar att en affär, fru talman, av det här gigantiska slaget där två grannationer är huvudaktörer i första hand borde bygga på ömsesidigt förtroende och månande om att vara överens, inte på krassa affärsprinciper. Detta är ett gemensamt ansvar. Att styrelsens beslut om lokalisering av affärsområdenas huvudkontor skulle ske på rent affärsmässiga grunder enligt avtalet fritar inte enligt min mening ministern helt från allt ansvar för misslyckandet. Man bör kunna begära av en minister att vara mer förutseende och ta vara på alla chanser att stämma i bäcken vad gäller eventuella oklarheter för att hålla överenskommelsen på högsta möjliga nivå.

Det är möjligt att vi är ute i gråzonen här, att vi talar om politisk kompetens. Det gör jag också. Jag menar att det här kanske mer visar på bristande kompetens än på något brott mot konstitutionen. Det handlar givetvis om kompetens och näsa för vad som skulle kunna hända och som det sedan visade sig faktiskt hända – tyvärr.

Utskottets majoritet säger i slutet av bedömningen: ”Utskottet vill framhålla vikten av att på alla sätt försöka förvissa sig om att man är helt överens med den andra avtalsparten om avtalsinnehållet innan en affär av detta slag genomförs.”

Även om detta i sin tur inte direkt leder till någon kritik av näringsministern från konstitutionell utgångspunkt säger vi samtidigt indirekt

att affären skulle ha kunnat skötas på ett annat sätt, förmodligen också på ett bättre sätt.

För min del är den kritiken tydlig. Det var därför jag också kunde ställa mig bakom majoritetstexten när vi hade ändrat den på det här sättet. Att inte göra direkt fel, fru talman, behöver ju inte betyda att man därför gör rätt. Kompetensbrist är ett annat ord, med eller utan filttofflor.

Anf. 174 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Såvitt jag förstår delar Per Lager Kenneth Kvists åsikt om att det här inte är en konstitutionell fråga. Det är väl förmodligen därför han inte ställde upp bakom reservationen. Det hade ju då blivit en majoritetsskrivning.

Men det är ju faktiskt så att regeringsformens 1 kap. 6 § säger att regeringen styr riket och är ansvarig inför riksdagen. Är det inte så att frågan om hur regeringen styr riket är en fråga för konstitutionsutskottets granskning, Per Lager?

Anf. 175 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Precis som Kenneth Kvist tidigare här har sagt måste man göra skillnad på vad som är ett direkt konstitutionellt fel i handlandet av en minister. Det har ju faktiskt inte reservationen kunnat visa, vad jag förstår.

Jag tycker att det finns mycket intressanta spörsmål kring det. Vi som har suttit i utskottet har ju diskuterat detta fram och tillbaka, och det finns gråzoner. Men jag menar att här finns också en rågång som vi måste hålla. På den punkten håller jag med Kenneth Kvist. Här går en rågång.

Anf. 176 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Nu är det så att regeringen har ingått ett avtal. I detta avtal står det att regeringen har en skyldighet att instruera sina styrelseledamöter. Anser inte Per Lager att man faktiskt ska uppfylla en sådan skyldighet?

Anf. 177 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Det gjorde man också, vad jag har förstått av historien. Man har instruerat, men inte den 8 december. Då fanns det väl ingen möjlighet.

Däremot fanns det ju en instruktion om att man skulle bedriva arbetet på affärsmässiga grunder och inte på något annat sätt.

Dessutom är ju aktieägaravtalet inte diskutabelt i sig. Det är faktiskt den ståndpunkt som norrmännen uttrycker i sin proposition som skapar hela besväret.

Anf. 178 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Jag ska inte använda mina två minuter. Jag vill bara till den debatt och den replikväxling som nyss försiggick mellan Kenneth Kvist och företrädare för den borgerliga opposition, och som delvis berörde även mig i mitt tidigare replikskifte med motsvarande debattörer, för kammaren och protokollet klarlägga att det finns ett svar på den fråga av ovisshet som är utslungad, nämligen huruvida ägarinstruktioner gavs

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

*Vissa frågor i samband
med Telia–Telenor-
affären*

Övriga frågor

eller inte. Det svaret är levererat av verkställande direktör Jan-Åke Kark på s. 402 och 403 i betänkandet på fråga av Kenneth Kvist i utskottsförhöret. Han säger klart och tydligt att man har fått en instruktion. Jag vill att vi till protokollet noterar att det på s. 402, längst ned, och på s. 403, högst upp, på fråga av Kenneth Kvist finns ett svar som skingrar de dimridåer som nu är utlagda.

Anf. 179 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Jan-Åke Kark fick också frågan om ifall man hade fått en instruktion om de särskilda majoritetsreglerna. På det svarade han klart och tydligt nej. Det hade man inte fått.

Anf. 180 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Ingvar Svensson! Kära du, läs s. 402 och 403! Jan-Åke Kark har fått en instruktion. Affärsmässig bedömning ska gälla.

Övriga frågor

Anf. 181 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s):

Fru talman! Utskottet har med anledning av flera anmälningar granskat vissa upphandlingar inom Regeringskansliet. Utskottet har granskat förfarande och dokumentation i samband med Näringsdepartementets köp av externa tjänster. Vidare har utskottet också granskat upphandlingar av konsulttjänster med anledning av det s.k. Polenåret och IT-satsningen i Östersjöregionerna.

All offentlig upphandling regleras i lagen om offentlig upphandling. Lagen är i huvudsak en förfarandelag som handlar om olika delar av upphandlingsförfarandet där huvudregeln är att all upphandling ska ske affärsmässigt och i konkurrens.

Lagen om offentlig upphandling är en relativt sett snårig och svårhanterlig lag. Därför pågår för närvarande en översyn av denna lag. Den översynen görs av en parlamentariskt sammansatt kommitté, den s.k. Upphandlingskommittén.

I det här ärendet har utskottet hållit en utfrågning med chefsjuristen Hans Sylvén vid Nämnden för offentlig upphandling. Han konstaterade att Regeringskansliets sätt att hantera upphandlingsärenden har stor pedagogisk effekt. Man har inom nämnden konstaterat att upphandlande enheter, kommuner och liknande organ, uppmärksammar hur det går till i Regeringskansliet och anpassar sig till vad som accepterats i Regeringskansliet. Av den anledningen framhöll han vikten av att Regeringskansliet måste ta det säkra före det osäkra när det gäller att tolka och hantera reglerna.

I de fall där brådska åberopas som skäl är det ofta en på något sätt bristande planering som har skapat situationen, något som man hos tillsynsmyndigheten har mycket svårt att acceptera.

Utskottet har slumpmässigt valt ut tio upphandlingar av tjänster av olika slag inom Näringsdepartementet för granskning. Med anledning av denna granskning utfrågades näringsminister Björn Rosengren. Även näringsministern underströk vikten av att upphandlingar bör ske i enlig-

het med regelverket. Om avvikelser görs måste dessa dokumenteras och klagöras.

Upphandlingen av konsulttjänster i samband med Polenåret visar på de svårigheter som finns vid tillämpning av regelverket när det gäller en svensk utlandsmyndighet som gör en upphandling i ett icke EU-land under krav på snabbhet och med många inblandade aktörer.

Regeringskansliet ser nu över innehållet i och formerna för den utbildning i upphandlingsfrågor som kansliet ansvarar för.

Utskottet har också granskat upphandlingen av en konsulttjänst för IT-satsningen i Östersjöregionen inom ramen för den s.k. Östersjömiljarden. Det övergripande skälet till att Swedfund valdes som uppdragstagare är att IT-satsningen betraktades som en form av bistånd till andra stater.

En offentlig utfrågning har även där ägt rum med chefsjurist Bengt Nordqvist vid Regeringskansliets förvaltningsavdelning. Han anger att det inte finns någon uttrycklig rättslig regel som skulle leda till slutsatsen att endast en uppdragstagare var möjlig, men på en praktisk nivå fanns inte någon annan möjlig uppdragstagare.

Fru talman! Med anledning av vad som har framkommit vill utskottet understryka vikten av att upphandlingslagens bestämmelser följs inom Regeringskansliet och att detta görs med god marginal till de olika gränser som sätts i lagen. Regeringskansliets roll som föredöme för exempelvis landsting och kommuner gör detta särskilt viktigt. Om man inom Regeringskansliet inte klart och tydligt hanterar upphandlingarna med utgångspunkt i de gränser som ges i lagen, riskeras att upphandlingslagens regler urholkas. Detta gäller inte bara inom Regeringskansliet, utan det får också smittoeffekter på övriga myndigheter.

Granskningen har visat att brådska i flera fall åberopats som skäl för att använda regler som egentligen kan anses som undantagsregler. De skäl för brådska som åberopats har som grund omständigheter som Regeringskansliet i princip kunde ha förfogat över i förväg.

Det som har framkommit under granskningen visar vidare att tjänster i vissa fall har köpts utan att ett regelrätt upphandlingsförfarande genomförts. Otillräcklig dokumentation om vad som förekommit har också medfört att det finns oklarheter som försvårar en bedömning i efterhand. Enligt utskottets mening ger granskningen anledning till kritik mot det sätt som dessa upphandlingar skötts på.

Jag tycker att det är värt att observera att det är ett enigt utskott som står bakom detta, bl.a. med anledning av en diskussion som förekom på förmiddagen där det sades att vi grävde ned oss i politiska skyttegravar och inte såg objektivt och konstitutionellt på frågorna. Här är det alltså ett enigt utskott som står bakom den kritik som jag har anfört.

Jag yrkar slutligen, fru talman, på godkännande av utskottets anmälan i denna del.

Anf. 182 PER-SAMUEL NISSER (m):

Fru talman! Granskningsdebatten blir ofta, kanske helt naturligt, mest intensiv kring de frågor som utskottet inte är helt ense om, men det är också betydelsefullt att ta upp sådana frågor som Kerstin Kristiansson Karlstedt berörde och där vi är ense om bedömningen.

Prot.

1999/2000:124

8 juni

*Granskning av
regeringen*

Övriga frågor

Det område där konstitutionsutskottet har fått flest granskningsanmälningar avser upphandlingsfrågor. Det har gällt upphandlingsrutiner inom Näringsdepartementet och ett antal upphandlingar i samband med det s.k. Polenåret. En granskningsanmälan gäller Östersjömiljarden och IT-satsningen i Baltikum.

Vad gäller Näringsdepartementet har konstitutionsutskottet gjort ett antal stickprovskontroller, där vi har gått igenom hur upphandlingsförfarandet har hanterats i olika fall. Vi har kunnat konstatera att man alltför ofta slarvar i rutinerna och gör direkta felaktigheter, utan att följa de regler som finns i lagen om offentlig upphandling, LOU, och som tydligt visar hur upphandling ska skötas. Vid ett flertal tillfällen där upphandling skett genom s.k. direktupphandling, i stället för som det ska vara en konkurrensutsatt upphandling, hänvisar man till brådska eller synnerligen stor brådska.

Om man hänvisar till brådska ska man ha mycket exceptionella skäl, och så har inte varit förhållandet i dessa fall. Om man hänvisar till brådska för att försöka undvika en konkurrensutsatt upphandling, är det direkt felaktigt och allvarligt.

Vid ett flertal tillfällen har även tilläggsavtal eller tilläggsbeställningar genomförts där beloppen varit så stora att ett nytt regelrätt upphandlingsförfarande skulle ha genomförts.

Vad beträffar det s.k. Polenåret har vi konstaterat att upphandlingarna vid ett par tillfällen inte sköts på ett riktigt sätt. Tjänster har även där köpts utan att regelrätta upphandlingar har genomförts.

Vad gäller IT-satsningen i Östersjöområdet, den s.k. Östersjömiljarden, har vi konstaterat att upphandling inte har genomförts. Det gäller ett helägt statligt bolag, Swedfund, som slutit ett avtal utan att något ytterligare bolag fick möjlighet att lämna anbud. Här hänvisar man till att det gällde biståndsprojekt som enbart skulle kunna genomföras av Swedfund. Vi har inte kunnat finna några belägg för att enbart detta bolag skulle komma i fråga. Här skulle en upphandling ha genomförts enligt lagen om offentlig upphandling.

Det är naturligtvis viktigt att upphandlingslagens bestämmelser följs inom Regeringskansliet. Här ska man inte tänja på gränserna. Regeringen har en oerhört viktig roll som föredöme för andra myndigheter. Sköts inte upphandlingar på ett riktigt sätt av regeringen, ger det signaler till myndigheter och kommuner. Vi vet att detta är ett stort problem inom landsting och kommuner på många håll runtom i landet.

Konstitutionsutskottet riktar kritik mot det sätt som dessa upphandlingar har sköts på. Konstitutionsutskottet har i sin granskning av upphandlingsfrågorna varit enigt i sin kritik.

Fru talman! Jag tycker att det är mycket bra att utskottet är enigt. Det visar att det inom detta område krävs mycket bättre rutiner.

Anf. 183 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! För andra gången har KU behandlat en anmälan från mig angående kronförsvaret 1992. Jag börjar faktiskt känna mig som något av Don Quijote i den här frågan. Som jag ser det är en grundläggande förutsättning för politiken i en representativ demokrati att ansvar kan utkrävas. Så har inte skett när det gäller kronförsvaret. Det är alldeles uppenbart att kronförsvaret har varit av väldigt stor både ekonomisk och poli-

tisk betydelse för den svenska utvecklingen. Det innebar 50 000–60 000 konkurser och att en halv miljon människor gick ut i arbetslöshet. Det innebar kostnader i storleksordningen 100 miljarder.

Det är svårt att säga hur mycket det handlat om ackumulerat över tiden. Senast i höstas fick jag t.ex. uppgift om ett företag som hade gått i konkurs som en direkt följd av kronförsvaret.

Den andra viktiga aspekten av kronförsvaret är lärandet. Dels har vi mycket att lära oss när det gäller allmänt stabiliseringspolitiska slutsatser kring kronförsvaret, dels kan vi dra slutsatser om vad ett ERM-medlemskap innebär. Sverige är ju på väg in i EMU.

Vad vi gjorde under tiden maj 1991 till november 1992 var att vi de facto var med i ERM. Vi har alltså provat EMU-konceptet i svensk politik med ett förfärligt resultat. Eftersom vi är på väg att bli medlemmar i EMU tycker jag att det är högst anmärkningsvärt att vi inte får en ordentlig kartläggning av vad kronförsvaret innebär. Kronförsvaret och dess följder var ett av de mest dramatiska ekonomiska förlopp vi hade i Sverige under 1900-talet.

Jag är missnöjd med att KU inte gör ett tillkännagivande i den här frågan och beordrar regeringen att gå till botten i frågan. Jag är också mycket missnöjd med tredje statsmakten. Den har verkligen inte borrar i denna fråga. Det måste vara en av mediernas första och största uppgifter att gå till botten, kräva ansvar och kräva klarhet och tydlighet i dessa frågor.

Jag är medveten om de konstitutionella svårigheterna att gå till rätta med detta. Men jag vill påminna om konstitutionsutskottets möjlighet att ta ett initiativ i den här frågan. När tredje statsmakten inte tar sitt ansvar måste konstitutionsutskottet känna ett ansvar för att vår styrelseform fungerar, är effektiv och kan leva upp till människors förväntningar.

Anf. 184 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s):

Fru talman! Det är naturligtvis en oerhört viktig fråga som Bengt-Ola Rytter tar upp. Den är oerhört viktig ur allmänpolitisk synvinkel. Kanhända är det så att man ur den vinklingen kan borra lite djupare i frågan. Dessutom kan man tillskansa sig, som också Bengt-Ola Rytter själv sade, viktiga slutsatser av just det handlingsförlopp som föregick detta. Rent konstitutionellt har vi gjort vad vi kan i konstitutionsutskottet för att komma vidare. Tyvärr kommer vi inte längre rent konstitutionellt. Men allmänpolitiskt är frågan mycket viktig.

Anf. 185 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Jag tackar för det påpekandet. Jag hoppas att den här repliken kan innebära att vi i någon form kan gå vidare och vinna klarhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 9 §.)

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Granskning av
regeringen*

Övriga frågor

7 § Det framtida domstolsväsendet

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 1999/2000:JuU22
Det framtida domstolsväsendet (skr. 1999/2000:106).

Anf. 186 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! Under större delen av 90-talet har det svenska domstolsväsendets behov av reformer stötts och blötts. Insikten om behovet av reformer har funnits ganska allmänt bland ledande jurister och hos personal i domstolsväsendet över huvud taget. Det hade då varit naturligt att riksdagen efter år av utredande och diskussioner nu hade haft tillfälle att debattera frågan med ett utskottsbetänkande som grund som måhända varit mer samlat än det som nu finns på plats.

Dessa tankar om behovet av en mer långsiktig politik med riktlinjer från regeringen och med en bred uppslutning från riksdagen har uttryckts bl.a. i en artikel i dag i Svenska Dagbladet, en av våra morgontidningar. Där säger presidenten i Göta hovrätt, f.d. generaldirektören för Domstolsverket Bertil Hübinette, följande: ”Jag föreslår att riksdagen ålägger regeringen att skyndsamt presentera ordentligt utvecklade principer för huvuddragen av domstolsorganisationen samt tidplan, sätt och budget för dess genomförande. Vidare bör regeringen erinras om att domstolarnas verksamhet under reformeringstiden måste garanteras genom tilldelning av medel och chefer.”

Man kan fråga sig: Varför har vi då inte möjligheter i dag att få en debatt präglad mer av ett underlag och ett betänkande som har sin uppkomst i ett förslag från regeringen med breda principer och riktlinjer? Det är en fråga som jag ställer till regeringspartiets och majoritetens företrädare. Det har inte saknats, om man får uttrycka det så, signaler från de fyra huvudreservanterna och partierna att vi var intresserade av en diskussion på bred basis.

Redan för några månader sedan när vi behandlade budgeten i höstas reserverade vi oss till förmån för att vi ville ha de långsiktiga riktlinjerna och principerna. Det kan inte ha varit regeringen främmande att det fanns ett intresse av att diskutera breda lösningar till gagn för det framtida domstolsväsendet. Det hade skapat en stor och kraftfull legitimitet i reformarbetet. Men regeringen har valt en annan linje.

Min fråga är följande, och den bör besvaras här. Det tycker jag inte bara för att de fåtaliga här i kammaren – statsrådet är inte här, ser jag – ska höra det, utan också för att hela Domstolssverige ska höra det. Varför har socialdemokraterna valt konfrontationens linje? Ni har valt att helt nonchalera de önskemål som finns från huvudreservanterna om riktlinjerna. Ni har valt att nonchalera de önskemål som finns ute i domstolsväsendet om att det bör vara riksdagen som fastlägger långsiktiga principer och riktlinjer.

Ni har valt en annan linje. Ni har suveräniteten att göra det så länge ni har majoriteten för det. Men det är önskvärt att ni förklarar varför ni har valt det. Det är också viktigt att fråga sig: Varför tycker ni – det är ju konsekvensen av ert ställningstagande – att riksdagen ska ha en så undanskymd roll i processen? Varför tycker ni socialdemokrater – med

Ann-Marie Fagerström som talesman här – detta? Varför tycker era två bundsförvanter, Vänstern och Miljöpartiet, detta?

Det har varit viktigare för regeringspartiet att samverka med dessa två partier än med de fyra andra, som i sina gemensamma reservationer markerar riksdagens roll. Det är en viktig fråga, och det är en viktig frågeställning som det finns all anledning att få belyst här i dag.

Fru talman! Jag är personligen övertygad om att en huvudanledning till att reformarbetet ser ut som det gör – diskussionerna om reformeringen och de fåtaliga besluten om reformeringen av domstolarnas arbete – är det besparingsdirektiv som 1995 års domstolskommitté fick. Hade inte det direktivet varit medskickat är jag övertygad om att det hade varit mycket lättare att få en konstruktiv dialog och ett antal angelägna reformer till stånd.

Ansvar för just dessa besparingsdirektiv ligger helt och hållet på den som har skrivit dem, nämligen den socialdemokratiska regeringen. Ska man reformera domstolsväsendet – och vi kommer säkert allihop att här intyga att det behövs i olika avseenden – är det nödvändigt att inse att det också krävs pengar för att klara kompetensförstärkningen, kompetenshöjningen och andra saker som är viktiga. Det gäller inte minst att kunna få in den nya tekniken i domstolsväsendet.

Det är lätt att man diskuterar domstolarna som vilken myndighet som helst. Det är viktigt att man i en sådan här debatt markerar domstolarnas absoluta särart i Sverige. Domstolarnas särart och självständighet tillföräkrades i den tidigare regeringsformen från år 1809 och bekräftades i regeringsformen från år 1974.

Därför är det lite motsägelsefullt när regeringen talar om rättsväsendet som en helhet och samtidigt pekar på domstolarnas och domarnas oberoende och särskilda roll. Om man är en kugge bland alla andra har man inte riktigt den särart som det påstås att domstolarna har, och ska ha, enligt regeringsformen.

Min och Moderaternas uppfattning är alltså att vi saknar de långsiktiga riktlinjerna, och den avsaknaden av riktlinjer har vi markerat i reservationer till betänkandet.

Det är också angeläget att reformarbetet genomförs planmässigt, att man inte bara låter reformarbetet rulla på. Det finns de som lite skämtsamt, men säkert med ganska mycket allvar, säger att när någon lagman går i pension eller när någon lagman av annat skäl inte kan fortsätta sin tjänst händer det någonting; då blir det fart på omstruktureringen i den landsändan och det länet. Jag tror att det är väldigt olyckligt att ett reformarbete präglas av den uppfattningen. Rätt eller fel, men den bilden är entydig, inte bara bland ett antal opponenter till Socialdemokraterna utan också ute i Domstolssverige och i domstolsväsendet. Flera inlägg bland höga jurister markerar ogillandet av den här typen av reformarbete.

Det är alltså viktigt att se till att få långsiktighet, en tidsplan. Det är inte minst viktigt för personalen inom domstolsväsendet, som annars år efter år får leva med osäkerhet om framtiden. Det är också viktigt när man sedan fastställer domkretsar, domsagor, att de ska regleras i lag.

Regeringen har alltså valt en annan linje, och det är möjligt för regeringen att göra så, som har sagts tidigare. I och för sig, fru talman, finns det ju, med anledning av den skrivelse där regeringen berättar vad som har hänt och vad som är på gång, möjlighet för riksdagsledamöter och

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

partier att motionera och ifrågasätta. Men det är uppenbarligen så – jag återkommer till det – att de tre partier som bildar majoritet tycker att riksdagens roll ska vara den lite blygsamma, i efterhand bekräftande och godkännande, inte det kraftfulla organ som anger riktlinjer för framtiden och som regeringen och myndigheten, Domstolsverket, sedan har att rätta sig efter.

Varför denna inställning till Sveriges riksdag? Den är obegriplig för mig, för de partier som har reserverat sig mot detta synsätt och, vågar jag påstå, ute i domstolsväsendet bland höga jurister, bland jurister på mellannivå och bland all personal. Förklara gärna! Vi väntar med stort intresse på att få veta varför riksdagen ska spela denna undanskymda roll.

Det finns en hel del frågor och riktlinjer som är viktiga att ta upp i det framtida reformarbetet. I ett antal motioner har vi moderater presenterat detta, och jag kan peka på några bitar. Domstolsverkets instruktion bör läggas fast i lag och underställas riksdagen. Tyngdpunkten i den svenska rättsordningen ska ligga i första instans. För att säkerställa kvaliteten i dömandet ska vissa mindre tingsrätter administrativt knytas till en större samordnad domstol i en domkrets. Domstolarna ska ges organisatoriska förutsättningar att renodla domarrollen genom beredningsorganisation. De allmänna domstolarna, förvaltningsdomstolarna, ska utveckla ett allt närmare samarbete med den uttalade målsättningen att de två organisationerna på sikt kan slås samman.

Domstolsverkets roll antyddes i en av dessa punkter och finns också aktualiserad i reservation nr 8. Enkelt uttryckt kan jag säga att vi uppfattar att det är nödvändigt att göra en översyn av Domstolsverkets ställning och funktion i förhållande till domstolarna. Det här tycker vi att regeringen snarast bör utreda.

Den nuvarande konstruktionen tycker vi ärligt talat ger regeringen via Domstolsverket ett alltför stort inflytande över domstolarna. Man kan på olika sätt, inte minst i budgetprocessen, mycket tydligt styra i det här reformarbetet, som det kallas, som pågår ute i landet.

Vi tycker att den modell som finns i Danmark, där servicemyndigheten, Domstolsverket, lyder direkt under riksdagen, är mycket intressant. Vi tycker alltså att regeringen och en utredning som regeringen tillsätter bör ta till sig det och fundera över om det inte också i Sverige vore en lämplig konstruktion. Då säkerställs att Domstolsverket, eller domstolsstyrelsen, lyder under den högsta lagstiftaren, riksdagen, och icke under någon annan. Det markerar rättsväsendets, domstolarnas, särart. Domstolsverket och dess gd är inte som vilken annan myndighet och gd som helst, utan man intar en särställning och har då möjlighet att lyda direkt under riksdagen. Detta önskar vi i reservationen.

Det är också viktigt att på det sättet skapa ett förtroende mellan aktörerna i domstolsväsendet. Bertil Hübinette tar upp just detta i sin artikel, som han har gett rubriken ”Sätt press på regeringen i domstolskrisen”. Bara rubriken antyder allvaret i läget. Han säger följande:

”Men man bör samtidigt inse, att förtroendet mellan alla aktörer inom domstolsväsendet är en nödvändig förutsättning för ett gott samfällt resultat. Eftersom tveksamheten inför verkets nya roll i skilda sammanhang numera markerats med eftertryck och av framstående företrädare för domstolarna, bör man enligt min mening föranstalta om en översyn i någon form.”

Helt uppenbart går vi på samma linje, en hel del höga jurister och de reservanter som uttrycker en oro för utvecklingen inom Domstolsverket. Det är ingen tvekan om att det arbete som Domstolsverket gör, och säkert med förtjänst försöker göra, riskerar att tappa sin legitimitet om den förtroendekrisen fördjupas. Det är allvarligt.

Fru talman! Jag vill också säga några ord om det reformarbete som pågår ute i landet. Varje vecka, eller nästan varje dag, kommer oss till handa en lång rad klipp om förändringar ute i Domstolssverige. Det pågår ett intensivt arbete ute i de små tingsrätterna, i dialog även med de större, med att finna former för att säkerställa och utveckla existensen av de nuvarande tingsrätterna i någon form. Det finns en stor öppenhet för att resonera i termer av vidgade domkretsar och samverka på olika sätt. Men det finns ändå en önskan och en övertygelse om att de som små tingsrätter har en framtid. Jag tror att det är viktigt att ta fasta på denna vilja att stå i allmänhetens tjänst.

Många av oss är ute och reser och träffar företrädare för tingsrätterna. Jag var för en tid sedan i Sunne i Värmland och kunde konstatera att ett mycket konstruktivt arbete pågick tingsrätterna emellan, där all personal på olika sätt var inbegripen. Men man hyser en stor oro för att man genom de budgetdirektiv och de budgetbeslut som Domstolsverket tar kommer att få svårt att hävda de små tingsrätterna. Det är ingen tvekan om att om planerna på att föra över lokalkostnaderna till de små tingsrätterna kommer till stånd kommer de små tingsrätterna nästan inte att ha någon möjlighet att klara de kostnaderna. Nödvändigheten att där finna lösningar betonades, bl.a. av lagmannen i Sunne.

Det finns också exempel på att man går över länsgränserna, som många gånger uppfattas som heliga. I min hemtrakt Ljungby samarbetar man över länsgränsen med Värnamo tingsrätt, för att minska sårbarheten och för att utveckla och säkerställa en framtid för tingsrätterna där. Det är ett exempel på detta.

Vi moderater har sagt att större domkretsar är ett sätt att hantera det. Bara det nu inte blir så, fru talman, att det blir ett övergående fenomen och att de minsta tingsrätterna ganska snart upptäcker att de inte har möjlighet att leva vidare.

Låt mig avsluta med ett par synpunkter på en reservation som vi från moderat sida inte står bakom och som rör inskrivningsväsendet. Jag vill gärna vara personlig och säga att jag själv har tvekat hur man ska hantera detta. När vi tog beslutet för några månader sedan villkorade ett antal partier detta och sade att endast under förutsättning att regeringen lägger fram långsiktiga riktlinjer för reformeringen av tingsrätterna, domstolsväsendet, är vi beredda att acceptera en nedläggning av inskrivningsverksamheten på varje tingsrätt och koncentrera den till sju orter. Nu föll vår reservation, och det blev regeringens förslag som segrade, ganska väntat. Beslutet blev då att koncentrera all inskrivningsverksamhet till sju orter. Några var händelsevis gamla förbandsorter som hade behov av kompensatoriska åtgärder, om man får uttrycka det så, fru talman.

Det här börjar man nu få en överblick över. Personalen följer inte med, bara en bråkdel, några procent, följer med. Arkivfrågorna är olösta och skapar stora problem. Det finns anledning att tro att det kommer att bli dyrare. Det kommer att skapa problem bland personalen. Många av dessa personer är över 50. Det kommer att bli stora sociala problem för

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

dem. Jag må säga att det är med stort intresse vi säkert kommer att få följa hur en fördyring kommer till stånd, hur servicegraden under en ganska lång tid kommer att sjunka. Det är djupt olyckligt. Men vi har ändå från moderat sida landat på att inte riva upp detta. Det var med stor tvekan vi landade där.

I reservation 12 om delgivningsförfarandet påpekar vi ett ständigt återkommande ämne, problemet med inställda förhandlingar i våra domstolar. Vi menar att man med mer av privata delgivningsalternativ och auktoriserade stämningsmän skulle öka effektiviteten och därmed minska antalet inställda rättegångar.

Avslutningsvis, fru talman, kan man bara konstatera att vi är alla överens om vikten och nödvändigheten av reformarbete. Jag är alldeles övertygad om att de besparingsdirektiv som Domstolskommittén en gång hade har försenat, försvårat och delvis på vissa håll omöjliggjort detta. Jag är övertygad om att om man ska kunna reformera domstolsväsendet och säkerställa kompetensen måste man se till att de duktigaste juristerna söker sig till domarbanan – för det är, fru talman, mycket viktigt att människor döms och bedöms i domstolarna av skickliga jurister – och inte söker sig till andra yrkesbanor. Det är viktigt att göra domarbanan attraktiv i många bemärkelser – det handlar inte bara om lönen.

Sammantaget gäller också att domstolsväsendet snabbt måste få in ytterligare modern IT-teknik. Det gör det också möjligt att samverka tingsrätter emellan och skapa förutsättningar för många små tingsrätter att leva vidare. Allt detta, fru talman, kräver mindre tal om besparingar och mer tal om och framför allt handling i form av att nya resurser måste komma till domstolsväsendet. Det finns tecken på detta i den treårsplan som är lagd. Jag vet ledamöter som aktivt i Domstolsverkets styrelse har drivit upp anslagsäskandenivån. Jag tycker att det är glädjande att de har lyckats. Sammantaget måste domstolsväsendet med sin karaktär av självständighet också från lagstiftaren, riksdagen, tillförsäkras resurser så att man får ett domstolsväsende som erbjuder det yppersta av juridisk kompetens med långsiktig utveckling.

Med detta, fru talman, vill jag markera att jag står bakom alla de reservationer som det finns moderata namn på men för tids vinnande, som vi brukar uttrycka det i kammaren, yrkar jag bifall bara till reservation 1. (forts. 10 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.53 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

MJU17 Jaktens villkor

Mom. 2 (förutsättningar för bildande av viltvårdsområden m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. res. 2 i motsvarande del (kd)
4. res. 3 (mp, fp)

Förberedande votering 1:

34 för res. 2

24 för res. 3

226 avstod

65 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

68 för res. 1

35 för res. 2

181 avstod

65 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

158 för utskottet

68 för res. 1

60 avstod

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 32 v, 11 c, 2 fp

För res. 1: 68 m

Avstod: 35 kd, 1 c, 10 fp, 14 mp

Frånvarande: 18 s, 14 m, 11 v, 7 kd, 6 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 3 (utredning om äganderätten)

1. utskottet

2. res. 2 i motsvarande del (kd)

Votering:

252 för utskottet

35 för res. 2

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 69 m, 32 v, 12 c, 12 fp, 14 mp

För res. 2: 35 kd

Frånvarande: 18 s, 13 m, 11 v, 7 kd, 6 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 5 (krav på tillstånd för avtal om jakträttsupplåtelse)

1. utskottet

2. res. 4 (fp)

Votering:

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 15 (Svenska Jägareförbundets uppdrag att leda delar av viltvården och jakten)

1. utskottet

2. res. 8 (kd, fp)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 16 (styrningen av det allmänna uppdraget)

1. utskottet

2. res. 9 (m, c, fp)

Votering:

194 för utskottet

92 för res. 9

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 32 v, 34 kd, 1 c, 14 mp

För res. 9: 69 m, 11 c, 12 fp

Frånvarande: 18 s, 13 m, 11 v, 8 kd, 6 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 19 (viltforskning)

1. utskottet

2. res. 12 (c)

Votering:

275 för utskottet

12 för res. 12

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 69 m, 32 v, 35 kd, 12 fp, 14 mp

För res. 12: 12 c

Frånvarande: 18 s, 13 m, 11 v, 7 kd, 6 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 20 (användning av medel)

1. utskottet

2. res. 13 (m, c)

Votering:

210 för utskottet

78 för res. 13

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 4 m, 32 v, 35 kd, 12 fp, 14 mp

För res. 13: 66 m, 12 c

Frånvarande: 18 s, 12 m, 11 v, 7 kd, 6 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 21 (länsviltnämnderna)

1. utskottet

2. res. 14 (m, c, fp)

Votering:

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 28 (jakt på säl)

1. utskottet

2. res. 16 (v)

3. res. 17 (mp)

Förberedande votering:

34 för res. 16

14 för res. 17

240 avstod

61 frånvarande

Kammaren biträdde res. 16.

Huvudvotering:

240 för utskottet

32 för res. 16

14 avstod

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 69 m, 35 kd, 12 c, 11 fp

För res. 16: 32 v

Avstod: 14 mp

Frånvarande: 18 s, 13 m, 11 v, 7 kd, 6 c, 6 fp, 2 mp

Mom. 44 (jakttiden på mindre markområden)

1. utskottet

2. res. 20 (kd)

Votering:

252 för utskottet

35 för res. 20

1 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 70 m, 32 v, 12 c, 12 fp, 13 mp

För res. 20: 35 kd

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 18 s, 12 m, 11 v, 7 kd, 6 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 48 (decentraliserad rovdjursförvaltning)

1. utskottet

2. res. 22 (c)

Votering:

274 för utskottet

14 för res. 22

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 70 m, 32 v, 35 kd, 10 fp, 14 mp

För res. 22: 12 c, 2 fp

Frånvarande: 18 s, 12 m, 11 v, 7 kd, 6 c, 5 fp, 2 mp

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Mom. 53 (upplåtelsesystem för småviltsjakt ovan odlingsgränsen och i renbetesfjällen)

1. utskottet

2. res. 25 (mp)

Votering:

273 för utskottet

14 för res. 25

1 avstod

61 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 70 m, 32 v, 35 kd, 12 c, 11 fp

För res. 25: 14 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 18 s, 12 m, 11 v, 7 kd, 6 c, 5 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

9 § Beslut om utskottsbetänkande som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU20 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Propositioner ställdes först beträffande envar av de frågor som berördes i de reservationer som fogats till betänkandet, därefter i ett sammanhang på övriga upptagna frågor.

Regeringens skyldighet att överlägga med Utrikesnämnden (avsnitt 1.1)

Godkännande av

1. utskottets anmälan

2. anmälan i res. 1 (m, kd, c, fp)

Votering:

158 för utskottet

129 för res. 1

62 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 112 s, 32 v, 14 mp

För res. 1: 70 m, 35 kd, 12 c, 12 fp

Frånvarande: 19 s, 12 m, 11 v, 7 kd, 6 c, 5 fp, 2 mp

Regeringens utövande av utnämningmakten och ansvar för chefstillsättningar (avsnitt 3.2)

Godkännande av

1. utskottets anmälan

2. anmälan i res. 3 (m)

Votering:

215 för utskottet

70 för res. 3

64 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 1 v, 34 kd, 12 c, 12 fp, 14 mp
För res. 3: 70 m
Frånvarande: 19 s, 12 m, 12 v, 8 kd, 6 c, 5 fp, 2 mp

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Vissa frågor i samband med Telia–Telenor-affären (avsnitt 5)

Godkännande av

1. utskottets anmälan
2. anmälan i res. 4 (m, kd, c, fp)

Votering:

158 för utskottet
128 för res. 4
63 frånvarande

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 32 v, 13 mp
För res. 4: 69 m, 35 kd, 12 c, 12 fp
Frånvarande: 18 s, 13 m, 11 v, 7 kd, 6 c, 5 fp, 3 mp

Övriga i betänkandet upptagna frågor

Kammaren godkände utskottets anmälan.

Utskottets genom fattade beslut godkända anmälan lades till handlingarna.

10 § (forts. från 7 §) Det framtida domstolsväsendet (forts. JuU22)

*Det framtida
domstolsväsendet*

Anf. 187 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Fru talman! Vi ska nu fortsätta att diskutera regeringens skrivelse om det framtida domstolsväsendet. Vi kristdemokrater yrkar bifall till reservation 3 under mom. 3. Vi står också bakom våra övriga reservationer men för tids vinnande yrkar vi bara bifall till reservation 3.

Det här med det svenska domstolsväsendet har det möjligen gått lite troll i. Det är egentligen märkvärdigt att vi här i kammaren diskuterar en så väsentlig del i vårt samhälle och vår rättsordning som domstolsväsendet i form av en skrivelse från regeringen.

Domstolarna är något utomordentligt centralt och viktigt, det är vi alla överens om. Dess särart och värdet av dess oberoende är vi också överens om.

På sin tid tillsattes Domstolskommittén för att se över domstolsväsendet. Vi vet också att kommittén misslyckades med sitt arbete i den meningen att man parlamentariskt inte kunde komma överrens om en nedskärning av antalet tingsrätter. Det här hängdes upp lite grann på att man hade ett besparingsbeting. Det kunde man liksom inte leva upp till.

Men bakom detta låg också en ganska utbredd uppfattning om värdet av att behålla i stort sett den domstolsstruktur som vi har. Då tänker jag kanske särskilt på de små tingsrätterna. Även den borgerliga regeringen gjorde ju på sin tid försök att minska antalet tingsrätter, men det gick inte så bra. Och Domstolskommittén lyckades som sagt var inte heller.

Då skulle man möjligen kunna tänka sig att den här frågan fick bero, eller i vart fall att den angreps på något annat sätt. Men regeringen har valt en annan väg, en som jag uppfattar det ganska udda väg.

Först skulle jag bara vilja konstatera att man kan ifrågasätta reformbehovet. Låt oss säga att man nu är överens om att vi inte ska göra några besparingar på de allmänna tingsrätterna – det är ju uttalat nu att det är fråga om kvalitet.

Är det då något problem med kvaliteten på de domar som vi får från tingsrätterna? Såvitt jag vet, fru talman, så finns det inte någon utredning om detta, åtminstone inte någon som har presenterats här i kammaren. Tvärtom har jag genom åren tagit del av olika genomgångar av dessa ting. De visar inte annat än att tingsrätterna håller en ganska hygglig kvalitet. Och många gånger är det så att de mindre tingsrätternas domar är bättre än övriga. Min erfarenhet är att det ofta är så att ju större domstolen är, desto mer bekymmer har man. Och de största bekymren har man i Stockholms tingsrätt. Då tänker jag framför allt på långa handläggningstider och över huvud taget en opersonlig, byråkratisk och trist handläggningsform, medan de små tingsrätterna präglas mer av en stor tillgänglighet, en stor omsorg och ett mycket grannliga angreppssätt på de problem som man har.

Man kan alltså fundera över om det verkligen finns något reformbehov. Jag ifrågasätter det.

Tingsrätten, den lokala domstolen, är navet kring vilket det lokala rättslivet rör sig i bygden. Så har det varit i alla tider, och jag tror att det är ett omistligt värde att ha det på det sättet. Tyvärr har vi under den tid som jag har varit i justitietskottet, under den förra mandatperioden, sett en kontinuerlig centralisering av åklagarväsendet, polisen och då indirekt av advokater och även kronofogdemyndigheter. Hela rättsväsendet har alltså centraliserats. Det är i och för sig ett egendomligt fenomen under den tid då Centerpartiet var det parti som stödde regeringen. Men så har det i alla fall blivit. Och grundtanken var nu att man på något sätt även skulle minska antalet små tingsrätter. Men det blev ju stopp där. Så nu har man fått en obalans.

Om man ska ha ett levande lokalt rättsliv så måste man ha en tingsrätt. Och jag tror att man så att säga kan gå ganska långt ned. Men som tumregel borde tingsrätten ha arbete för tre–fem ordinarie domare. Vill man då ha ett lokalt rättsliv får man se till att domstolen får erforderligt arbete. Det kan man göra genom ändrade domkretsar, genom ändrad måltilldelning mellan den allmänna tingsrätten och de allmänna förvaltningsdomstolarna och i viss mån faktiskt genom ett fungerande rättsliv. Vi får ju inte glömma att rättsväsendet är inne i en utomordentlig svacka. Vi har ju inte ett polisväsende som fungerar. Åklagarna börjar komma i gång. Det är väl möjligt att vi om några år faktiskt får ett fungerande rättsväsende, och då behövs domstolarna även på lokal nivå.

Jag skulle rent allmänt vilja säga att domstolen ska ha så att säga en egen identitet. Den ska vara som en avgränsad institution inom sitt område.

Vad är det som nu har hänt? Jo, nu har regeringen via Domstolsverket börjat med olika projekt och börjat greja och dona ute bland domstolarna. Och detta är naturligtvis i mångt och mycket för oss som har varit med ett tag ett nästan artfrämmande sätt att närma sig den här delen av rättsli-

vet. Och det är ju ingen tvekan om att stämningen ute på domstolarna inte är särskilt god, och i viss mån med all rätt, tycker jag därför att även om man inte motsätter sig förändringar så tycker man att det sätt på vilket man arbetar är djupt otillfredsställande.

Egentligen skulle Domstolsverket vara en central serviceorganisation för domstolarna. Men det håller på att bli något slags huggmejsel som regeringen använder för att stöpa om inom detta område. Jag tycker att det är så mycket mer anmärkningsvärt när man har haft sådana problem att i vanlig demokratisk ordning förankra sådana förändringar.

En annan metodik som man använder sig av är att söndra och härska. På något sätt hackar man sönder den här frågan, och sedan spiller man ut det lite grann från tid till annan här i kammaren, och kontinuerligt läggs den ena tingsrätten efter den andra ned utan att det så att säga blir något samlat grepp. Det är också utomordentligt olyckligt. Tidigare var nästan alla partier mot nedläggning av tingsrätter. Någon enstaka kunde man möjligen tänka sig, men i princip ville man bevara tingsrätterna. Men på något sätt har regeringen nu lyckats med konststycket att få igenom nedläggningar av tingsrätter med en hyggligt ökande hastighet.

Jag ska också säga något om kvalitet. Man kan naturligtvis tänka sig att man har en domstol med en enda domare. Det är inte så lyckat. Det går att ordna ett målflöde. Men man ska naturligtvis inte också ta bort inregistrering av bouppteckningar och inskrivningsverksamheten som är två väl fungerande verksamheter som man nu river ut. Det är också egentligen obegripligt. Jag har aldrig varit med om att det har varit något problem med den verksamheten. Vi har alltid varit mycket nöjda med domstolarnas sätt att hantera dessa frågor. Det har blivit något slags renodlingshysteri, så att man ska riva upp det som fungerar mycket bra. Dessutom skänker det en väldig tilltro till den hantering som domstolarna där har ägnat sig åt. Men det hade också varit bra att bevara ett underlag för rimligt lokalt förankrade domstolar.

Beträffande Domstolsverkets roll får jag väl inskränka mig till att säga att det måste ske någon form av förändring. Man kan inte ha det på detta sätt med någon gammal Gustav Vasa-modell, ett fogdevälde, inom domstolarna där de får omkring i grupper från en central myndighet och rotar i enskilda tingsrätter. Vi måste väl kanske titta på det danska systemet där man har institutionaliserat detta under riksdagen. Och det sker på ett sådant sätt att domstolens integritet inte är i fara.

Ett exempel är att Högsta domstolen förhandlar med Domstolsverket om sina anslag. Det är ju egentligen ganska egendomligt att landets högsta domstol sitter i en vanlig förhandlingssituation om sin ekonomi med regeringen, alltså landets verkställande organ. Det är alltså något konstitutionellt fel. Det har också visat sig att Domstolsverket använder anslagstilldelningen som ett sätt att dräpa vissa domstolar. Det är lätt att sedan komma och säga att domstolen går med på att bli nedlagd, eftersom man inte har några resurser och ingen verksamhet är möjlig att upprätthålla. Då är det ju bättre att den blir nedlagd. Men inledningen var ju att man inte fick några pengar.

För att avgränsa detta något ska jag bara säga att vi har sagt av vi skulle ha en lag om domkretsar och en lag om tingsrätter.

Det är faktiskt naturligt att de här delarna regleras i lag. Vi lagstiftar egentligen om det mesta här. Men att en så central historia som landets

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

domstolsindelning inte ligger hos riksdagen måste vara fel. Vi är helt överens om detta inom oppositionen.

Vi har också synpunkter på det här att allmänna tingsrätter och förvaltningsdomstolar på sikt bör läggas ihop. Som ett exempel kan jag nämna att Regeringsrätten häromdagen kom med en dom som strider mot Högsta domstolens praxis. Vi har två högsta domstolar, som alltså dömer olika. Så kan man ju inte ha det.

Inskrivning av bouppteckningar jag sagt att vi ska ha kvar. Telefon och video har jag pratat om tidigare. Vi tycker nog att man ska vara mycket varlig med att ta in för mycket teknik i våra domstolar.

Jag kan inte låta bli att säga någonting om delgivning, vårt älsklingsämne, som jag tror att vi har avhandlat här ett antal gånger varje år. Nu senast kommer jag ihåg att Kia Andreasson var uppe och pläderade för saken. Det finns en positiv skrivning om detta, men bara i anden. I sak är det ganska märkvärdigt att man fortfarande trevar sig fram i betänkandet och inte har sjösatt det här med privat stämmingsmannadelgivning.

Alla nämndemän och vem man än talar med är synnerligen uppbragta över alla dessa inställda förhandlingar och det trassel i maskineriet som bristande delgivning har inneburit. Därför tycker jag att man ska ta sig samman nu och sjösätta detta, så att vi får den biten att fungera.

Jag ser att min tid är ute och ber att få tacka för mig, fru talman.

Anf. 188 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Rättsväsendets uppdragsgivare är landets medborgare. Vårt krav på domstolsväsendet är att det är organiserat för att kunna avgöra ärenden och mål rättsenligt, snabbt och med hög kvalitet samt att det är lättillgängligt för uppdragsgivarna, alltså medborgarna.

Detta är kärnan i synen på domstolsväsendet, och det perspektivet borde vara den primära och yttersta utgångspunkten för alla reformer av domstolsorganisationen. Detta borde ha fått större genomslag i argumenteringen i handlingsplanen.

Detta medborgarperspektiv är enligt Centerpartiet av helt avgörande betydelse för att man ska kunna slå vakt om närheten och tillgängligheten till hela rättsväsendet, inklusive domstolarna.

Tingsrätternas lokala förankring har århundradenas hävd och en stor betydelse för rättskipningens anseende och genomslagskraft bland medborgarna. Lokalt förankrat dömande är av betydande värde för rättskipningen, inte minst med hänsyn till den person- och ortkännedom som sådana domstolar besitter. I ett mer centraliserat domstolsväsende riskerar man att äventyra detta vitala inslag i vår rättskipning.

Den handlingsplan som föreligger speglar inte helhetstänkandet utan förespråkar tyvärr nedläggning av ett antal tingsrätter runtom i landet. Det är Socialdemokraterna som med Vänsterns och Miljöpartiets hjälp står bakom detta. Jag uppehåller mig särskilt vid Miljöpartiet, som i en partimotion tidigare har sagt sig värna om lokal och folklig förankring. Jag är verkligen förvånad.

Domstolarnas unika ställning i jämförelse med andra samhällsorgan uttrycks i regeringsformen och bekräftas i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, liksom i FN:s stadga om de mänskliga rättigheterna. Domstolarna är medborgarnas

yttersta garantier för rättssäkerhet och rättstrygghet. Oberoende och oavhängiga domstolar är en fundamental princip i en demokratisk rättsstat.

Det är därför angeläget att det pågående förändringsarbetet inom domstolsväsendet och det sätt på vilket det bedrivs av Domstolsverket inte på något sätt urholkar domstolarnas oberoende och oavhängiga ställning.

Domstolarnas ställning har aldrig varit svagare än i dag. Det kunde vi läsa i dagens press, och det ligger mycket i det. Regeringen säger att man vill ha ett starkt, oberoende svenskt domstolsväsende. Det måste man dock ifrågasätta, och därför håller jag med om att det verkligen behövs en översyn.

I den här viktiga frågan om vårt domstolsväsende kommer det en skrivelse till riksdagen med information. Det kommer inte någon proposition med ställningstagande till varje enskild tingsrätt. Jag noterar också att om det här verkligen hade varit en viktig fråga för regeringen så hade vi kunnat se justitieministern här i denna viktiga debatt.

Den fortsatta utvecklingen och förändringsarbetet måste emellertid byggas underifrån. Man får använda sig av de domstolsanställdas kunskaper, erfarenheter och engagemang snarare än att driva på uppifrån. De domstolsanställda måste i större utsträckning än vad som nu är fallet få inflytande över och känna delaktighet i förändringsprocessen.

Centerpartiet instämmer i att domstolsväsendet behöver både reformeras och moderniseras. Samhällets komplexitet ökar hela tiden, samtidigt som flera av de yttre faktorerna som påverkar domstolsväsendet förändras i allt snabbare takt. Att domstolsväsendet fungerar i en föränderlig värld är emellertid inte någon nyhet. Det nya är den dramatiska ökningen av förändringstakten.

Den säkerligen viktigaste orsaken till denna dramatiska ökning av förändringstakten i samhällslivet är genombrottet för informationstekniken. Jag anser att informationstekniken gör det möjligt att bibehålla ett decentraliserat domstolsväsende, eftersom den erbjuder avancerade arbetsredskap för att kunna följa med i rättsutvecklingen och ha en bred och effektiv samverkan i hela vårt rättsväsende.

Centerpartiet är berett att ta sitt ansvar för en modernisering av domstolsväsendet. Men förändringarna måste ta fasta på det goda i dagens domstolsorganisation och därmed utgå från ett decentraliserat rättsväsende.

Domstolsorganisationen måste få en bred politisk förankring, och varje förändring av domstolsorganisationen ska föregås av ett riksdagsbeslut, precis som vi sagt här tidigare i debatten. Denna ordning bör komma till uttryck i lagtext.

Det är alltså otillräckligt och långt ifrån tillfredsställande att regeringen fortlöpande informerar riksdagen om pågående och planerade reformer. Riksdagen måste kunna påverka och ha inflytande över reformarbetet. Inte minst måste riksdagen kunna stå till svars inför sina uppdragsgivare, det svenska folket. Intill dess att riksdagen har återtagit rätten att besluta om sådana förändringar, bör det inte vara möjligt för regeringen att lägga ned någon tingsrätt.

Hur påtagliga eller omfattande konsekvenserna av omvärldsförändringarna och de krav som dessa genererat gentemot domstolsväsendet är, t.ex. vad gäller kraven på specialisering och kompetensutveckling, kan

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

man ju diskutera. Sedan en lång tid tillbaka har målen i domstolarna blivit långt mer komplicerade och tunga att handlägga. Den ökade internationaliseringen och antalet mål med EG-rättslig anknytning har dock hittills inte satt några tydliga spår i målen eller tillflödet av mål. I det längre perspektivet finns det ändå goda grunder för att anta att den situationen kommer att förändra arbetet i domstolarna.

Det är viktigt att domstolsorganisationen då håller en hög beredskap och står väl rustad för en sådan utveckling. För att domarbanan ska ha attraktionskraft och underlätta rekrytering är det dessutom angeläget att möjligheter till specialisering kan erbjudas. Men man kan inte sätta likhetstecken mellan specialisering och centralisering.

Påståendet att det skulle vara svårt för de små tingsrätterna att tillgodose allmänhetens krav på service saknar förankring i verkligheten. Regeringen utgår, utan att ha några belägg för sin åsikt, på förhand från att större domstolar ger bättre förutsättningar för en förbättrad verksamhet i domstolarna.

Handläggningen kan förbättras vad gäller kvalitet, och servicegraden kan öka. Dessutom kan domstolens service till allmänheten förbättras liksom säkerheten. Så framhölls det i skrivelsen.

Vi hörde ju nyss tidigare talare säga: ju större domstol, desto större bekymmer.

Jag vill instämma i att det är iögonfallande att frågan om vilken storlek den mest effektiva domstolen bör ha liksom nackdelar med stora samorganiserade domstolsorganisationer inte har diskuterats på något sätt i denna handlingsplan.

Det hade varit värdefullt med en analys av de svårigheter, inte minst utifrån medborgarperspektivet, som en stor samlokaliserad domstol brottas med. Det är svårt att inse att kvaliteten i den dömande verksamheten skulle förbättras endast av det skälet att fler domstolsanställda vistas i samma tingshus, om det nu är det som avses.

Centerpartiet ser med oro på de sparkrav som domstolarna har varit utsatta för. Vi har befarat att sparkravet kommer att gå ut över de mindre tingsrätterna och leda till en centraliserad tingsrättsorganisation.

Den pågående utvecklingen i dagens domstolsväsende och regeringens skrivelse förstärker tyvärr våra farhågor att den utveckling och förnyelse av domstolsväsendet som är nödvändig och påkallad går i en ensidigt centraliserad riktning. Den sker på bekostnad av en decentraliserad domstolsorganisation. Detta ser vi från Centerpartiet som mycket olyckligt.

Centerpartiet anser att de mindre tingsrätterna ger närhet, tillgänglighet och korta handläggningstider. Det finns person- och lokalkännedom. Det är ett lokalt dömande. Allt detta motverkar anonymitet och ger offentlighetsprincipen ett konkret innehåll.

Jag har flera gånger i tankarna jämfört domstolsorganisationen med centraliseringen i sjukvården. Jag tycker att man kan dra lärdom av det som händer.

Vi har tidigare diskuterat centralisering inom åklagarväsendet. Riksåklagarens rådgivande nämnd var på besök i åklagarkammaren i Helsingborg förra veckan. Där hade man planer på att dela åklagarkammaren.

Jag tycker att vi bör vara försiktiga med centraliseringen och de stora enheterna och verkligen analysera innan man tar sådana steg.

Tidigare i debatten om inskrivningsmyndigheten krävde vi att man skulle ta allt på en gång och ha en plan över det hela så att vi verkligen kan se hur man på bästa sätt kan arbeta inom domstolsorganisationen.

När man nu studerar vad som är på gång finner man att det verkligen är en stor kompetens som går förlorad. Det har vi inte råd med i den situation vi befinner oss. Det är svårt att hitta den kompetensen någon annanstans; för att inte tala om den stora kostnadsökning det innebär. Det har vi tydligt sett.

Denna fråga lyfte också Anders Högmark fram.

Samtidigt som resursförstärkningar nu måste komma domstolsväsendet till del, för att inte kvaliteten i verksamheten ska äventyras, är det viktigt att den påbörjade reformeringen och moderniseringen inte avstannar. Att ytterligare ompröva och vid behov förändra arbetsformer, organisation och regler är nödvändigt. Det är ett ännu oavslutat arbete. Detta gäller inte minst domarutbildningen.

Centerpartiet är positivt till att domstolsväsendet anammar teknikutvecklingen och de möjligheter denna medför, men vill i sammanhanget betona nödvändigheten av en helhetssyn på rättsväsendets teknikanvändning.

Det är angeläget att rättsväsendets olika aktörer – domstolarna, polisen, åklagarna, advokaterna etc. – på ett effektivt och säkert sätt kan utnyttja tekniken. De moderna tekniska hjälpmedlen inom rättsväsendet måste kunna samordnas för att effektivt kunna utnyttjas.

Det är angeläget att de enskilda domstolarna har möjlighet att efter sina lokala förutsättningar utforma sin beredningsorganisation. Behoven av en beredningsorganisation varierar bl.a. beroende på domstolarnas storlek och läge.

Centerpartiet är positivt till en renodlad domarroll och därför positivt till att regeringen avser att föra över sjöfartsregistret och inskrivningar om företagshypotek till andra myndigheter. Likaså ställer vi oss positiva till att domstolarna i högre utsträckning rekryterar specialister i bl.a. administrativa frågor och på IT-området från andra personalkategorier än den traditionella domstolspersonalen. Det har vi sett tydliga exempel på i de andra organen inom rättsväsendet.

En ökad rörlighet och yrkesväxling inom rättsväsendet är av stort värde enligt vår mening. Att öppna domarbanan för andra yrken inom rättsväsendet är därför mycket angeläget. Rättsväsendet berikas av att erfarenheter från olika myndigheter utväxlas och korsbefruktas.

Jag vill nämna notariatjänstgöringen. Vi har även tidigare menat att det är angeläget att uppdra åt Domstolsverket att göra en översyn av antagningen till notariatjänstgöringen och sambanden med juristutbildningen. I dag antas 30 % av studenterna till notariatjänstgöring. Urvalskriterierna hänför sig enbart till studiemeriter. Det har skapat en väldig betyghets och en dålig arbetsmiljö.

Högskoleverket har kommit med en rapport som också kräver den här översynen. Det har kommit så långt att det antagligen kommer att anammas. För min och Centerpartiets del är det viktigaste att det händer något på det här området och att man kommer åt åtgärden. Jag har inget emot prestigeförlusten.

Till sist vill jag nämna nämndemannaväsendet. Jag välkomnar att det ska skapas en utredning när det gäller nämndemännens situation. Det är

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

en otroligt viktig demokratisk del av den dömande verksamheten, men den måste fungera på ett bättre sätt. Jag välkomnar verkligen den utredningen.

Fru talman! Jag står bakom alla Centerpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservation 2, om lokal förankring. Tack.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 18.00 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

10 § (forts.) Det framtida domstolsväsendet (forts. JuU22)

Anf. 189 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja höra en sak. Gunnel Wallin har talat länge, vackert och övertygande om värdet av ett lokalt rättsliv och de små tingsrätterna.

Jag undrar varför inte Centerpartiet då biträder vår reservation om att bevara inskrivningsväsendet med avseende på fastigheter och boupp-teckningsverksamhet vid tingsrätterna.

Anf. 190 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Herr talman! Vid den debatten, när det ärendet var upp i kammaren, reserverade vi oss i frågan. Eftersom detta är ett fattat beslut får man enligt demokratiska former finna sig i det. Det är läget.

Anf. 191 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! Det ligger mycket i det, men å andra sidan kan vi konstatera att detta på intet sätt har verkställts. Det ligger lite på framtiden. Möjligheten finns fortfarande att riva upp beslutet. I den meningen skulle väl inte demokratin störas av att vi markerade att man skulle tänka om i den här delen.

Anf. 192 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Herr talman! Jag kan förstå resonemanget. Jag har noga följt detta, och det var därför jag också kunde säga att det är en otroligt stor kompetensförlust när denna personal inte följer med. Vi har också kunnat se i äskandena vilka stora kostnader detta medför. Det är inte omöjligt att vi kommer tillbaka utifrån det läget, men i nuläget har jag inte den ståndpunkten.

Anf. 193 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! För att upprätthålla lagen finns bara en säker metod, och det är fria och självständiga domstolar. Regeringen påpekar i sin skrivelse att det är utmärkande för en demokratisk rättsstat att den dömande makten utövas under lagarna. Den ordningen förutsätter oberoende och oavhängiga domstolar.

Den nu gällande regeringsformen från 1974 slår fast att ”den offentliga makten utövas under lagarna.”

Således ska all offentlig makt, och inte bara den dömande, utövas under lagarna. Såväl riksdag som regering är alltså bundna av lagarna. Det är framför allt detta faktum som kräver både oberoende och oavhängiga domstolar.

Sverige har knutits allt närmare den europeiska rättstraditionen i och med att vi har trätt in i EU, och i och med att vi också har gått med i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna i svensk lag.

I artikel 6 i Europakonventionen om skyddet för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna slås det fast att var och en är berättigad till en rättvis och offentlig förhandling. Det ska ske inom skälig tid, och det ska vara inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättas genom lag.

De svenska domstolarnas oberoende och oavhängighet skyddas alltså av både svenska och europeiska rättsregler. Detta gör att man bör ha en viss försiktighet vid allt fattande av beslut som rör domstolar, inte minst när det gäller de förändringar som är aktuella just nu.

Domstolarnas ställning i vårt samhälle har en stark konstitutionell prägel. Samtidigt som regeringen i sin skrivelse betonar domstolarnas speciella roll i samhället så menar man att rättsväsendet ska fungera som en helhet där samverkan och sambanden mellan myndigheterna måste poängteras.

Regeringen skriver vidare att samverkan mellan rättsväsendets olika verksamhetsgrenar ska fördjupas och utvecklas.

Regeringen åberopar här motstridiga principer beroende på vilka åtgärder den just för tillfället vill driva igenom. Man kan inte både behandla rättsväsendet som en helhet och samtidigt hävda domstolarnas och domarnas oberoende och särskilda roll i samhället.

Vi i Folkpartiet välkomnar det reformarbete som pågår inom domstolsväsendet. En reformering av domstolsväsendet är nödvändig för att kunna möta den nya tiden med nya krav även på domstolarna.

Men det olyckliga är att dessa förändringar nu genomförs utan att vi i riksdagen får vara med.

Domstolarna ska upprätthålla lagen i Sverige. Det borde därför vara självklart att domstolarna inte kan läggas ned eller slås samman utan att riksdagen, dvs. den lagstiftande församlingen, deltagit i beslutet.

Domstolarnas särställning i regeringsformen kräver att förändringar genomförs, som det står, varsamt och med beaktande av behovet av stabilitet över tiden. För att inte rubba allmänhetens förtroende för vare sig enskilda domstolar eller för domstolsväsendet i dess helhet krävs det att reformeringen sker med hög grad av konsekvens och principbundenhet, där de självständiga domstolarna under överskådlig tid på ett rättssäkert sätt kan skipa rätt och slita tvister.

Prot.

1999/2000:124

8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

Mot denna bakgrund är det särskilt olyckligt att regeringen nu genomdriver omfattande förändringar utan att först tydligt redovisa de principer som ska ligga till grund för de åtgärder som man föreslagit.

Domstolar läggs ned och domkretsar slås ihop så fort tillfälle ges. Det pågående reformarbetet lider en uppenbar brist på likformighet och förutsägbarhet.

Tillfälligheter, såsom att lagmän går i pension eller avlider, styr vilka projekt som kommer i gång. Samordning och kontroll saknas och kortsiktiga överväganden styr.

Att fortsätta att driva förändringsarbete på det sätt som nu sker är inte hållbart i ett längre perspektiv, och kan knappast leda fram till en över tiden varaktig domstolsorganisation.

Det är svårt för både allmänheten och domstolspersonalen att veta hur regeringen och Domstolsverket kommer att göra nästa gång, och vilken typ av förändring som är att vänta just vid deras domstol.

Frånvaron av en samhällsekonomisk konsekvensanalys gör att de misstag som begicks t.ex. när inskrivningsmyndigheten omorganiserades kan återupprepas.

Det är svårt att nå en långsiktig lösning utan att först låta riksdagen besluta om vilka riktlinjer och principer som bör ligga till grund för en så omfattande reformering av domstolsväsendet som regeringen skisserar i skrivelsen.

Vi i Folkpartiet vill erinra om att den pågående processen utgör ett avsteg från den ordning som användes vid den förra stora reformeringen av domstolarna som ägde rum 1973. Då inhämtade regeringen riksdagens godkännande av de riktlinjer och principer den avsåg att använda sig av. Justitiekontoret uttalade efter att ha godkänt regeringens riktlinjer att:

Om ändring i ovan angivna riktlinjer framdeles finnes motiverade bör frågan härom underställas riksdagens prövning.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts bör regeringen inte gå förbi riksdagen i den här viktiga frågan.

Därför begär vi i Folkpartiet att regeringen snarast inhämtar riksdagens godkännande för vilka principer som ska ligga till grund för den framtida domstolsorganisationen. Riksdagen kan därefter uppdraga åt regeringen att genomföra en reformering av domstolsväsendet efter dessa principer.

I konsekvens med detta bör regeringen inte genomföra några av de förändringar som läggs fram i skrivelsen innan riksdagen gett sitt godkännande för de riktlinjer som regeringen vill lägga till grund för domstolsväsendets framtida organisation.

Folkpartiet anser också att en del av det dömande som i dag sker i länsrätterna ska kunna flyttas över till tingsrätterna. På det sättet skulle de mindre tingsrätterna få ett större målunderlag. Det är någonting som, i enlighet med huvuddragen i regeringens skrivelse, också skulle kunna leda till en specialisering. Totalt sett skulle en sådan ordning kunna innebära att fler domstolar kan bevaras, vilket också skulle gagna den lokala förankringen i rättskipningen.

På längre sikt anser vi i Folkpartiet att de båda domstolsslagen ska slås ihop. Vi anser att en sådan ordning skulle medverka till att domstolsväsendet uppfattas mer enhetligt. Vi menar att regeringen också bör beakta detta inom ramen för det fortsatta reformarbetet.

Herr talman! Så vill jag säga några ord om den centrala domstolsadministrationen. Vi i Folkpartiet anser att den centrala domstolsadministrationen inte bör utformas på ett sådant sätt att den riskerar att äventyra intresset av ett oberoende domstolsväsende.

Den nuvarande konstruktionen ger regeringen ett starkt grepp om domstolsorganisationen, bl.a. genom att regeringen utser generaldirektören och att man tidsbegränsar förordnandet. Dessutom kan Domstolsverket genom fördelningen av domstolsväsendets anslag styra reformarbetet.

Vi i Folkpartiet anser att det verkligen finns skäl att överväga en annan ordning. Domstolarnas självständighet skulle kunna garanteras med ett självständigt serviceorgan. I t.ex. Danmark finns det en myndighet som ligger under riksdagen och vars verksamhet regleras i lag.

Vi i Folkpartiet vill peka på att det presenterade förändringsarbetet visar att Domstolsverkets nuvarande ställning inte är acceptabel. Den roll som Domstolsverket har i det aktuella reformarbetet framstår som mindre väl förenlig med den grundläggande uppgiften för verket, nämligen att vara en servicemyndighet. Det verkar som om en inte oväsentlig del av verkets resurser används för att ta fram underlag för en reformering av domstolsväsendet.

Även om detta är en angelägen uppgift, är det inte en uppgift för Domstolsverket. Tilltron till de slutsatser som presenteras hade varit större om man anlitat utomstående för att ta fram det här underlaget. Därför anser vi i Folkpartiet att regeringen bör få i uppdrag att utreda frågan om Domstolsverkets ställning och funktion i förhållande till domstolarna.

Herr talman! Folkpartiet står bakom reservationerna 1, 3, 4 och 8. Men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 8.

Anf. 194 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! I skrivelsen redovisar regeringen planerade förändringar av tingsrättsorganisationen. Men man säger också att regeringen hädanefter även ska återkomma till riksdagen om hur förändringsarbetet utvecklas.

Efter att själv som ledamot ha deltagit i 1995 års domstolskommitté har jag kunnat tränga in i problematiken som gäller förändringspotentialen inom domstolarna i första instans. De direktiv som kommittén fick kunde inte omsättas i praktiken. Det är kanske svårt för justitieutskottets ledamöter att förstå de här turerna. Men efter att ha deltagit i det här arbetet tycker jag ändå att regeringens förhållningssätt är det bästa.

Med mitt arbete som utgångspunkt skulle jag vilja säga att det inte går att lägga en mall för hur tingsrätterna ska utvecklas i hela landet. Sverige ser så hemskt olika ut geografiskt och befolkningsmässigt. Jag tycker att jag hör detta också i den samstämmiga kritiken från oppositionen. Jag tycker alltså att förhållningssättet är bra.

Man säger att förändringar är nödvändiga. Det är ett genomgående tema. Men sedan tycker jag att det är väldigt otydligt. Vilka förändringar är det man vill ha? Det var ännu mer otydligt i Domstolskommittén där alla partier hade var sin representant. Det oppositionen nu efterfrågar gjordes där. Diskussionen fördes och förslagen till förändringar framställdes. Men det hände ingenting.

Visserligen kunde man väl enas någorlunda om att de allmänna domstolarna och förvaltningsdomstolarna skulle kunna närma sig varandra, och det har ju framförts här i dag också. Jag tycker att regeringen har sagt det också i skrivelsen. Man börjar med administrativt samarbete och tänker gå längre, men det är inte så lätt att slå ihop dem plötsligt. Det visade sig i Domstolskommitténs arbete att man över huvud taget inte kan göra snabba förändringar. De här olika rätterna i första instans är så pass olika att man får gå varsamt fram. På lång sikt finns det möjligheter, men det är inte så enkelt att slå ihop dessa domstolar i dag.

Vi har ju uppvaktats i utskottet av företrädare för förvaltningsdomstolens jurister som säger att det inte går att göra så i dagsläget. Vi har diskuterat det här problemet förut.

Sedan säger man att det finns en avsaknad av riktlinjer och att vi inte har diskuterat detta. Men jag säger att det har diskuterats i Domstolskommittén. Vi diskuterade i flera år. Det var ingen som kunde se att man skulle kunna lägga ned så många tingsrätter som var föreslaget. Men att inte göra någonting och inte föra samman till större enheter över huvud taget hade vi också olika synpunkter på.

Jag tycker att Rolf Åbjörnsson är lite vag i sin åsikt om detta. Först säger han att små tingsrätter är bra och har argument för det. I en annan mening tycker jag mig höra att man inte kan ha mindre än tre-fem domare. Vad är små tingsrätter? Vilken är definitionen på det?

I direktiven till kommittén stod det att domstolsstorleken skulle vara åtta-tio domare. Det var ingen som kunde tycka att det var bra i hela landet. Men där det går, där avstånden är små, är det självklart att man kan slå ihop domstolar och att en domare inte är det ideala. Det var nästan ingenting som kom fram som tydde på att det var bra med en domare i dag. Det är inte heller fel att göra det när lagmannen blir pensionerad. En domare kan ju inte sägas upp. Han är oavsättlig. Då är det väl naturligt och bra att man väntar tills den domaren pensioneras. Jag tycker att det är utmärkt.

Sedan har vi detta med lokal förankring. Det är precis det som sker. Det är väldigt intressant att se att det som föreslogs i en proposition 1969, och som refereras till i betänkandet, faktiskt är hållbart än i dag. Då slog man fast att riksdagen skulle godkänna riktlinjerna om att domkretsarna inte borde vara mindre än att de gav arbetsunderlag för minst tre domare. Det är ett ganska bra genomsnitt. Avstånd och kommunikationsmöjligheter skulle beaktas i det särskilda fallet. Det är precis det vi kom fram till i kommittén. I norra Sverige är avstånden enorma. Eftersom jag är från södra Sverige blev jag väldigt förvånad att det kunde vara sådana avstånd. Naturligtvis måste vi göra skillnader för befolkningen som bor där.

Vidare innebar riktlinjerna att reformen skulle ske successivt av hänsyn till uppkomna personal- och lokalproblem. Det tar man också hänsyn till i resonemanget i den här skrivelsen. Man ska inte lägga en mall ovanifrån och säga att så här ska det vara. Det har ju visat sig att det förhållningssättet aldrig blir bra. Nu tar man hänsyn och gör det långsamt.

Slutligen anfördes i propositionen från 1969 att särskilda utredningar skulle göras beträffande de lokala förhållandena och bygdens struktur och behov inom de domkretsar som berördes av en förändring. Det är precis det som oppositionen här har efterlyst.

Den nuvarande inriktningen på förändringsarbetet och den yttre organisationen utgår från regionala skillnader och från att domstolarna tillsammans med Domstolsverket ska göra analyser och samråda om hur förändringsarbetet ska ske. Så gjordes det inte när närpolisorganisationen skulle sättas i sjön. Det kom mer uppifrån. Man sade: Nu gör ni så här! Vi vet vad som hände. Det här är ett mycket bättre förhållningssätt.

Visserligen är jag väl medveten om att Domstolsverket i vissa fall utgör en press på de domstolar som bör förändras. Men, som sagt, andra organisationsförändringar har gått till på ett betydligt sämre sätt.

Vad vill då oppositionen göra annorlunda? Som jag förstår vill man tydligen ha en mall, det som jag säger inte fungerar. Allt ska också ske samtidigt i stället för successivt.

Så en fråga till Centerpartiet. Varför kan tingsrätterna inte behållas precis som de är nu? Varför behövs det en förändring? Man säger själv att en förändring behövs. Men jag förstår inte riktigt hur den ska gå till, mer än just att IT ska användas. Men vad hjälper det i det stora hela?

Skälen för en förändring anges också. Brotten och målen blir mer komplicerade och kräver mer specialisering, alltså större enheter där man kan specialisera sig.

När det gäller krav på effektivitet och samordning är det klart att ekonomin också spelar roll. Man kan ju inte bara låta domstolarna vara i fred. Skattebetalarnas pengar måste användas så effektivt som möjligt i alla myndigheter och organisationer.

Så till utnyttjande av moderna kontorstekniska hjälpmedel och inte minst rationellare arbetsfördelning bland personalen. Det jag kom fram till när jag arbetade med den här frågan var just arbetsfördelningen. Det är ett otroligt ålderdomligt system i våra domstolar med utbildningsplatser. Det har jag utvecklat här i kammaren flera gånger. Arbetskraften utgörs av människor som ska gå domarutbildning och notarier som försvinner efter en kort tid. Det kan inte vara effektivt och rationellt.

Det är den inre organisationen snarare än den yttre som jag tycker är det främsta skälet till att göra en förändring. Det pågår också olika modeller för att förändra det inre arbetet som har utvärderats men som ändå måste gå vidare. Vi ska hädanefter få en redogörelse för hur det arbetet kommer att ske. Det är ju inte heller något som man bara kan bestämma teoretiskt på papperet, utan det måste prövas praktiskt för att man ska se.

Till detta betänkande har jag bara en reservation. Den yrkar jag bifall till, herr talman. Det är reservation 7, som gäller notariesystemet.

Det har jag här flera gånger pratat om, men tyvärr får jag inte med mig majoriteten. Centerpartiet har också uppmärksammat frågan om notarier och sett att det inte är bra. Men annars har majoriteten sagt: Det är bra som det är. Vi ska ha det så. Vi ska ha fler notarier. Det har man uttalat här.

Men det visar sig att det inte är bra. Det fungerar inte. Det har ju nu Högskoleverket bekräftat. Det är ett gammalmodigt system som inte fungerar i dagens samhälle.

Jag kan väl upprepa mina argument eftersom jag har en reservation, så att man får höra det en gång till. Det är ju det som är det politiska arbetet. Man får gång på gång upprepa och långsamt mala samma argument för att till slut kanske kunna få en förändring.

Endast 30 % av de juridikstuderande får en plats. Många utesluts från vissa yrken. Det är cyniskt när det gäller de yrken som notarieutbildningen ursprungligen skulle utgöra ett villkor för. Det gäller dem som vill bli domare, åklagare eller arbeta inom Kronofogdemyndigheten. Många ungdomar som vill ägna sig åt detta kan aldrig göra det därför att de inte får någon notarieplats. Det går nämligen enbart på betygen.

Den här betygshetsen inom utbildningen är enorm. Det är en långsam genomströmning i utbildningen. Många lämnar in blanka skrivingar och skjuter på sin utbildning bara därför att de vet att de måste ha jättehöga betyg. De blir stressade och får dåliga omständigheter under sin studietid – allt detta för notarieutbildningen, eftersom det är ett så trångt nålsöga att komma igenom.

Dessutom är examensordningen lite konstig. Det står där att en utbildning till juris kandidat ska ge sådana kunskaper som behövs för att komma i fråga för anställning som domare och för verksamhet som advokat. Någon annan möjlig yrkesverksamhet nämns inte. Det är också underligt i dagens läge när samhället behöver jurister av allehanda slag. För att få dessa anställningar måste man normalt genomgå notarietjänstgöring.

I stället borde vi informera studenterna om möjligheterna att söka sig utanför rättsväsendet. Generellt har utbildningarna slagsida mot traditionella juristyrken och vidgar sig långsamt. Det är endast i Stockholm och Göteborg som man har uppmärksammat detta. Endast på vissa orter erbjuds praktiktjänstgöring kopplat till ett examensarbete. Praktiktjänstgöringen leder naturligtvis på ett naturligt sätt till kontakter med olika arbetsplatser. Inte minst informeras arbetsgivare om den juridikstuderandes kompetens.

Miljöpartiet har länge förespråkat att en obligatorisk praktiktid ska innefattas i juristutbildningen och att denna praktik också ska innefatta domstolarna. Sedan kan man i domstolarna se vilka ungdomar som har fallenhet för att gå vidare. Det är ju absolut det bästa.

Sedan har jag också åsikter om domarutbildningen. Men jag tar inte dem här i dag. I skrivningen från regeringen finns det nämligen en öppenhet, och det står att man ska se över och ändra, så jag hoppas mycket på det.

Slutligen, när det gäller juristutbildningen, är den manligt dominerad i professorskåren. Den består till 80 % av män. Det tar tid att ändra det. Därför blir den också präglad av ett visst synsätt som jag tycker skulle ändras.

Det som är mest allvarligt är Domstolsverkets synpunkter på utvärderingen. Man konstaterar att de problem som aktualiseras genom den genomförda utvärderingen av Högscoleverket är kända sedan flera decennier. Man tycker att det ska vara på det viset.

Därför tycker inte jag och Miljöpartiet, som Högscoleverket föreslår, att Domstolsverket ska vara med och samarbeta om att se över notariesystemet. Jag tror inte att man kan tillföra något. Man verkar vilja ha det som det är. Jag tycker att det är andra som ska ingå i uppdraget för en översyn och att uppdraget ska vara så fritt att det även skulle kunna gå att föreslå en skrotning av notariesystemet.

Jag ordar så mycket om detta därför att det så intimt hänger samman med hur beredningsorganisationen i domstolarna ska utformas. Alla kan

väl instämma i att en renodling av domarrollen är önskvärd. Och då måste det ske en förändring av beredningsorganisationen.

Som sagt, försöksverksamhet med olika modeller pågår. Jag blev emellertid förvånad när ett försöksprojekt med beredningsjurister i Malmö tingsrätt gällande brottmål avbröts efter endast tre månader för att det inte gav några vinster. Det skulle ju krävas längre tid än så. Och det finns många andra faktorer som förklarar varför det inte gav det resultat man trodde.

Eksjö och Uppsala tingsrätter har också testat beredningsjurister med betydligt bättre resultat. Jag vill ersätta notarierna med fast anställda beredningsjurister.

Herr talman! Några ytterligare kommentarer till det som har sagts här tidigare.

Anders G Högmark gick våldsamt fram här. Vi har tyvärr flera gånger blivit avbrutna i den här debatten, men han efterlyste breda principer och diskussioner. Jag tycker att jag har svarat på detta, och jag hoppas att vi är klara med det.

Långsiktiga principer och breda lösningar hade vi verkligen tillfälle att diskutera i Domstolskommittén, men det fanns inte så många idéer i den.

Jag blir inte riktigt klok på vad moderaterna egentligen vill, men jag har antecknat att ni avslutade hela den här diskussionen med att som vanligt konstatera att det behövs mer pengar. Ja visst, det behövs i nästan hela rättsväsendet, men man måste också titta på andra förslag.

Jag tycker inte heller att vi har nonchalerat reservanterna. Det som föreslås är väl motiverat. Jag tycker dessutom inte att riksdagens roll undervärderas. De principer som förs fram i skrivningen kan motiveras.

Jag finner summa summarum inte att den kritik som förs fram i oppositionens reservationer och diskussioner är riktigt adekvat. Jag tycker att regeringen har lyckats bra med ett förändringsarbete i den anda som jag har givit uttryck för här.

Anf. 195 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa några korta frågor. Är Miljöpartiet när det gäller vår demokratiskt så viktiga domstolsorganisation nöjt med att bli informerat? Vill ni inte få upp besluten beträffande varje tingsrätt på riksdagens bord?

Kia Andreasson nämner här en mall. Detta är något som inte har nämnts tidigare i debatten. Det är väl viktigt att förslagen kommer underifrån och att de som kan verksamheten får säga sitt. Så har det inte varit, utan man har fått sig påtryckt ett förslag uppifrån. Det är kanske endast chefen som har fått vara med. Är det så man ska gå till väga? Det finns ett alternativ, nämligen nätverk, som man mycket väl skulle kunna använda.

Jag skulle också vilja fråga vad som är ett acceptabelt avstånd till en tingsrätt. Vad gör man vidare när specialisten slutar? Detta var mina frågor.

Anf. 196 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att svaret på frågan om ett acceptabelt avstånd kan sammanfattas så, att man kan ta sig till och från en tingsrätt

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

med allmänna kommunikationer. Det gäller dock inte i norra Sverige, eftersom avstånden där är extrema. Där befolkningsunderlaget är nägorlunda stort tycker jag ändå att den sammanfattningen gäller.

Vad avser att förslagen ska komma underifrån vill jag säga att det är detta som Domstolsverket, som här får en sådan väldig kritik, försöker åstadkomma. Man sätter sig ned och diskuterar olika modeller och förslag.

Jag vet inte hur det skulle kunna fungera bättre med nätverk. Gunnel Wallin får tala om exakt hur det skulle gå till för att jag ska kunna jämföra alternativen. Jag kan inte finna en bättre modell i detta avseende.

Jag vet inte riktigt vilka specialister som skulle försvinna. Jag skulle vilja veta vilka de är.

Anf. 197 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Herr talman! Jag ska precisera mina frågor. Vad gäller acceptabelt avstånd vill jag säga att man kan ta sig fram långa sträckor med allmänna kommunikationer. Man kan t.ex. åka från Helsingborg till Stockholm med allmänna kommunikationer. Jag ser inte det som ett mått.

När det gäller nätverk vill jag peka på att man från verksamheten i Värmland har föreslagit en samverkan i nätverk där både större och mindre tingsrätter ingår och där man kan ha en bred samverkan.

Vad beträffar specialister menar Kia Andreasson att det måste till större domstolar för att dessa ska kunna anställa specialister. Vi har redan i dag specialister, och det fungerar bra, men man är ju inte säker på att en specialist som man har sitter kvar på samma ställe hela tiden. Kanske flyttar vederbörande till ett annat område, och då har man ändå inte något specialiserat kunnande.

Man har i dag kunnat klara tillgången till specialister med användande av tekniska möjligheter. På det sättet kan man få ett utbyte ändå. Det är alltså inte ett skäl till att inrätta större domstolar.

Anf. 198 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Om domstolen har endast en eller två domare, blir den mer sårbar om en domare söker sig bort eller blir sjuk. Att i dag vara generalist är svårt. Det är mycket mer komplicerat än tidigare.

Visst kan man upprätta nätverk av den modell som Gunnel beskriver, men jag tror säkert att de aktuella domstolarna också kan diskutera med Domstolsverket och nå resultat på den vägen. Jag är helt övertygad om att man är öppen för förslag som då eventuellt kommer fram.

Anf. 199 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag har lite svårt att förstå att jag gick våldsamt fram, som Kia Andreasson uttryckte det. Att argumenten var skarpa kan jag inse, men i övrigt tyckte jag att tonfallet var tämligen moderat.

Det är ganska roligt att lyssna på Kia Andreasson i hennes egenskap av – låt mig uttrycka mig så – ärrad ledamot av Domstolskommittén. Hon säger att det var så svårt där, och det var så mycket komplikationer. Det tror jag säkert. Det är svårt för oss övriga i justitieutskottet att förstå detta – ungefär så föll orden. Slutsatsen av detta blir att det liksom inte är någon idé att jobba med parlamentariska utredningar.

En ganska rimlig förklaring till att man inte kom någon vart i den här utredningen är att man med omöjliga direktiv näppeligen får några politiska lösningar. Man får då inga politiskt hållbara majoriteter. Trots att det gavs tilläggsdirektiv lyckades man ju inte. Man tvangs skicka en skrivelse till regeringen där man sade: Gånge denna kalk ifrån oss!

Ordföranden fick samla ihop resterna, som bestod av ganska många hundra sidor, och överlämna dem till Domstolsverket och regeringen. Något tänkvärt gods hade man ju ändå producerat. Det måste man ge en så ärrad kämpe som Kia Andreasson en eloge för, för också hon var väl med i kommitténs arbete.

Slutsatsen av allt detta blir att eftersom man inte klarar detta på parlamentarisk väg, med parlamentariker som har olika uppfattningar, låt hellre någon stark kraft – regeringen eller regeringen tillsammans med något verk eller någon myndighet – jobba med detta. Jag återkommer då till den fråga som jag ställde i mitt inledningsanförande: Vilken syn på riksdagens roll avspeglar detta när det gäller reformeringen av domstolsväsendet? Är det en så svår fråga att riksdagen inte bör syssla med den?

Detta är en ganska skrämmande bild. Man får lätt det intrycket att det här är för svårt för parlamentariker. Min fråga är: Är Kia Andreasson nöjd med riksdagens mycket blygsamma roll i det angelägna arbetet med reformering av domstolsväsendet?

Anf. 200 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Jag ser det ändå så att riksdagen var inkopplad, eftersom man hade möjlighet att få med riksdagsledamöter i denna kommitté. Där kunde man diskutera djupgående, på ett sätt som vi aldrig kan göra på justitiekottets sammanträden. Där finns det inte tid för sådana djupgående diskussioner. Anders G Högmark låtsas att vi har den tiden, men så är det inte, utan diskussionerna måste föras i ett särskilt organ. Därför satt Domstolskommittén i flera år och diskuterade endast denna fråga.

Även om direktiven var utformade på det sättet att vi inte kunde följa dem, fanns det utrymme för tankar och utvecklingsarbete i denna kommitté.

De chanserna anser jag att man inte tog tillräckligt till vara. För att kunna göra en sådan djupgående analys här i riksdagen i justitiekottet får vi lägga om våra arbetsrutiner. Det som ändå enade oss, men som inte kommer fram här i dag, var att de flesta tyckte att man inte kan, ska eller bör lägga ned tingsrätter såsom direktiven var satta. Där var vi eniga.

Den kanske lämpligaste domarstorleken var tre–fem domare. Men några partier sade absolut nej även till det. De ville ha det precis som det var. Att nu säga att alla är öppna för en förändring är lite underligt, för så sades det inte där. Det kan jag svara på frågan om riksdagens roll och den parlamentariska kraften.

Det vi i kommittén kom fram till, och det som nu regeringen föreslår med stöd av Vänstern och Miljöpartiet, var den väg som var den lämpligaste att gå. Det kan Anders G Högmark själv titta efter i utredningens betänkande.

Anf. 201 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Här får man väl ändå konstatera att Sveriges mindre tingsrätter, och de är ganska många, får vara väldigt tacksamma för att ni

kom fram till resultatet att ni inte skulle anordna masslakt på de mindre tingsrätterna, som direktiven var. Lite *credit* ska den gamla ledamoten i kommittén ha. Men med sådana besparingsbeting som 200 miljoner åstadkommer man givetvis inte mycket.

Tycker Kia Andreasson rent allmänt sett att förfaringssättet att riksdagen i skrivelse informeras om vad som har varit, vad som är på gång och vad som kanske är på gång är bra? Är det ett vettigt sätt rent konstitutionellt? Vi vet i allmänhet nästan mindre än vad man vet inom Domstolsverket och regeringen. Är det inte rimligt att riksdagen spelar en central roll?

Utifrån moderata utgångspunkter är domstolarnas position och särart i samhället så viktigt att vi t.o.m. har antytt i vår motion att behandlingen av domstolsfrågor skulle lyda under konstitutionsutskottet. Nu har den frågan av formella skäl inte fått behandlas i samband med vår motion. Vi ser inte bara detta som en allmän lämplighetsåtgärd utan vi ser det konstitutionellt principiella.

Jag tycker att det är anmärkningsvärt att intresset från regeringens sida är så litet för en debatt om domstolarnas framtid att den inte orkar vara här. Jag vill gärna upprepa detta, och jag kommer att göra det flera gånger i kväll, i den mån jag får ha repliker.

Eller är det så, Kia Andreasson, och jag kommer säkert att komma tillbaka till det, att man upplever att regeringens skrivelse betyder så lite att det inte är värt att avsätta tid för någon i departementet att vara här? Nu är det inte Kia Andreasson som ansvarar för detta. Det finns de som närmast ska svara på det. Men det är på något sätt symtomatiskt.

Regeringen har valt Kia Andreassons parti som samarbetspartner för att få igenom och få legitimitet åt förfaringssättet att inte behöva gå till riksdagen mer än via skrivelser. Kia Andreasson kunde i sin slutreplik säga: I grunden tycker jag att detta är fel. Jag skulle ha velat ha ett synsätt som mer återspeglas i Moderaternas och de andra borgerliga partiernas reservation.

Anf. 202 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Det enda jag kan hålla med Anders G Högmark om är att också jag gärna hade sett justitieministern här i dag. Vi i Miljöpartiet tycker också att domstolsväsendet har oerhört stor betydelse för ett land och att det är viktigt med ett väl fungerande rättsväsende i hela vårt land. Men det uppnås bäst om olikheterna synliggörs och beaktas.

På grund av dessa olikheter kan man inte vid ett tillfälle säga: Så här ska det vara, utan det måste prövas. De olika försöksverksamheterna måste pågå. Man måste pröva och testa sig fram, göra det i samklang med personalen och titta på olikheterna. Det är precis som regeringen säger i skrivningen och som vi instämmer i från Miljöpartiets sida.

Det är så här vi går fram. Skrivningen har resulterat i väldigt små justeringar av tingsrätterna. De flesta är kvar. Det är väldigt få som slås samman och görs större. Det har man gjort tillsammans med den domstolspersonal som befinner sig i skeendet.

Jag förstår inte kritiken. Jag har inte det synsättet utan ett helt annat betraktelsesätt.

Anf. 203 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! Kia Andreasson har gett uttryck för en utomordentlig förändringsbenägenhet när det gäller domstolarna på alla de sätt. Hon har också talat om att hon har en lång erfarenhet av verksamheten i Domstolskommittén.

Jag skulle vilja fråga Kia Andreasson om man i kommittéarbetet fick underlag som stöd för att de mindre tingsrätterna hade dålig kvalitet i sin dömande verksamhet.

Anf. 204 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Nej, det fick vi inte. Dessa små tingsrätter jobbar väldigt bra. Men det finns andra problem, t.ex. att målunderlaget sviktar. En domare i en liten tingsrätt anmälde själv att tingsrätten inte hade någon bärighet.

Det kan också finnas andra problem som gör att det behövs en förändring. Det gäller inte minst det jag talade om, nämligen den inre beredningsorganisationen. Visst fungerar de mindre tingsrätterna oftast väldigt bra, och de har väldigt låg sjukfrånvaro. Men trots detta är de ändå sårbara i vissa aspekter.

Anf. 205 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag har en annan fråga. Känner Kia Andreasson till att Domstolsverket genom sina anslag till domstolarna så att säga har styrt domstolarnas möjligheter att överleva?

Anf. 206 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Herr talman! Bakgrunden till det, Rolf Åbjörnsson, är att Domstolsverket var tvunget – jag tror att jag kan använda det ordet – att gå med på att höja domarnas löner. Det skulle ske inom ramen för anslaget. Eftersom de höjningarna var ganska stora – jag tror det var 10 % eller ännu mer – måste man försöka få andra förändringar till stånd för att pengarna skulle räcka till det. Man borde djupt ha diskuterat vad det skulle innebära för själva myndigheten och strukturen.

Anf. 207 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s):

Herr talman! Äntligen! Det utropet har jag mötts av vid flera tillfällen den senaste tiden. Det avser den skrivelse som ligger till grund för det betänkande som vi behandlar här i dag om reformeringen av domstolsväsendet.

Vi socialdemokrater i utskottet välkomnar den handlingsplan som ligger till grund för betänkandet.

Jag var ledamot i 1995 års domstolsutredning. Där gavs det utrymme till att ge förslag till övergripande principer för domstolsväsendets framtida organisation. Redan då insåg jag att det inte skulle bli så enkelt att komma fram till ett förslag om en väl fungerande domstolsorganisation.

Med det menar jag en organisation med kvalitet och rättssäkerhet, en organisation som ska möta en gränsöverskridande brottslighet eller ett alltmer komplicerat affärsliv där frågor med ett internationellt perspektiv på arbetsrätt, familjerätt och sociala förmåner kan antas bli alltfler.

Jag blir något överraskad av den helomvändning som har inträffat i synen på de här frågorna. Jag minns att när jag i utredningen var ute i organisationen så möttes jag mest av kritik och av en väldigt liten förståelse för förändringar.

Besparingskravet var förmodligen en bidragande orsak till att vi inte nådde fram till ett förslag om den yttre organisationen. Direktiven skrevs om så att utredningen i stället lämnade ett betänkande om den inre organisationen.

När utredningen hade lagt fram sitt förslag – där alltså den yttre organisationen hade lämnats utanför – kom samma människor som tidigare visat liten förståelse för förändringar och var besvikna över att vi inte kunnat enas om ett förslag till förändringar.

Jag fick flera påstötningar om att regeringen måste presentera ett förslag med det innehåll som finns i den skrivelse som vi behandlar i det här betänkandet.

Jag har också uppfattat det som att Moderaterna har ändrat uppfattning, vilket överraskar mig. Jag har haft intrycket att Moderaternas företrädare i utredningen och moderater här i riksdagen har varit starkt kritiska till regeringens planer på ett reformerat domstolsväsende. Det gäller särskilt de små tingsrätternas överlevnad.

Jag uppfattade det som att Moderaterna ansåg att den yttre organisationen inte behöver förändras, men såvitt jag förstår har partiet åtminstone delvis ändrat åsikt.

I reservationen tillsammans med de övriga borgerliga partierna skriver Moderaterna nämligen att de delar regeringens åsikt att domstolsväsendet behöver reformeras för att det ska kunna möta framtidens krav i ett antal avseenden. Men det är enligt reservationen viktigt att regeringen inför riksdagen på ett mer genomtänkt sätt redovisar sina analyser och överväganden samt förslag om reformeringen.

Herr talman! Jag vill fråga Moderaternas företrädare: Är det rätt uppfattat att ni moderater har ändrat uppfattning sedan utredningen tillsattes 1995? Har ni i likhet med oss socialdemokrater och majoriteten insett att också den yttre organisationen måste förändras?

Jag vill också fråga vilken uppfattning Centerpartiet har. Jag uppfattar reservationen som att också Centern välkomnar en förändring. Samtidigt tillstyrker de i en reservation de motioner där man vill behålla de små tingsrätterna. Samma åsikt har framförts i debattartiklar som jag har läst.

Jag har svårt att få det här att gå ihop. Vad anser egentligen Centerpartiet?

Herr talman! Som jag sade inledningsvis är det delade meningar om den omfattande reformering av domstolsväsendet som regeringen inledde för några år sedan.

Vi socialdemokrater i utskottet välkomnar regeringens skrivelse, där det redogörs för det pågående reformarbetet och planerna för det fortsatta arbetet.

Redovisningen tar framför allt sikte på underrättsorganisationen och på domstolarnas inre arbetsorganisation. Man redovisar bl.a. behovet av administrativt och judiciellt bärkraftiga domstolar. I skrivelsen tas också upp planerade förändringar av tingsrättsorganisationen.

Det är meningen att hela landet ska ha tillgång till domstolar med hög kompetens. Domstolarnas uppgifter ska renodlas. Domarna ska i ökad

grad kunna få specialisera sig på olika typer av mål och koncentrera sig på den dömande verksamheten.

För att domarnas roll ska kunna renodlas måste en slagkraftigare beredningsorganisation byggas upp i domstolarna. Det pågår försöksverksamhet kring detta. Efter att ha tagit del av den är jag övertygad om att det kommer att ske en positiv utveckling som gör verksamheten mer effektiv och slagkraftig.

Domstolarna måste vara så attraktiva arbetsplatser att de mest kvalificerade juristerna söker sig till domarbanan. För att det ska lyckas vill regeringen göra domkretsarna större så att de omfattar flera domstolenheter. På så sätt kan komplicerade mål avhandlas där specialistkompetens finns för just den typen av ärenden.

I handlingsplanen föreslår regeringen en gemensam domkrets för Blekinge län med den dömande verksamheten förlagd till Karlskrona och Karlshamn. Vidare föreslås att de nuvarande tingsrätterna i Västmanlands län bildar en tingsrätt med kansliorter i Köping, Sala och Västerås. Linköping, Motala och Mjölby läggs samman till en domkrets med Linköping och Motala som kansliorter. Dessutom föreslås att Hallsberg och Örebro slås ihop till Örebro tingsrätt. Hudiksvalls och Ljusdals tingsrätter föreslås också slås ihop och förläggas till Hudiksvall.

I handlingsplanen redovisas ytterligare projekt där Domstolsverket tillsammans med berörda domstolar ser över den framtida organisationen. Regeringen återkommer till riksdagen med redovisning av de domkretsförändringar som kan bli aktuella. Jag vill understryka det som står i skrivelsen om att varje förändring ska utgå från de lokala förutsättningarna. Därför, herr talman, är det särskilt viktigt att förslagen till förändringar kommer underifrån, att försöksverksamheter ligger till grund för de förslag som tas upp i skrivelsen och att det pågår ett fortsatt arbete ute i organisationen som säkerligen kommer att vara avgörande för fortsatt reformering.

Herr talman! Jag ska kommentera några av de reservationer som har lagts, först reservation nr 3. I den anser de borgerliga partierna att domkretsindelningen bör göras genom lag. De säger att en sådan ordning skulle ligga mer i linje med regeringsformens krav på att huvuddragen i domstolsorganisationen ska anges i lag och med de krav Europakonventionen ställer på att domstolar ska vara upprättade enligt lag. De menar att en lagreglering skulle bidra till ett ökat skydd för de enskilda domstolarnas självständighet.

Herr talman! Jag har svårt att se att en sådan lagändring behövs. Som utskottsmajoriteten framhåller har regeringen utfäst sig att också i fortsättningen informera om förändringar. Jag anser att det är fullt tillräckligt att regeringen i riksdagen anmäler planerade organisationsförändringar. Dessutom får riksdagen fälla avgörandet om regeringen föreslår nedläggningar av tingsrätter.

Vad beträffar reservation 5 angående inrättande av handelsrätter är det inte första gången som Kristdemokraterna har framfört denna önskan. Vår inställning, dvs. Socialdemokraternas, är att specialdomstolar utanför de bägge domstolsslagen bör undvikas. Dock pågår beredningen av Skiljedomsutredningens slutbetänkande i Regeringskansliet. Därför anser jag att det är lämpligt att avvakta detta arbete innan vi beslutar omkring något annat.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

Vad beträffar notariemeritering begär Centerpartiet en översyn av bl.a. antagningskriterierna. Miljöpartiet hävdar att notarierna bör ersättas med fast anställda beredningsjurister och att en ny form av praktik bör erbjudas alla som studerat juridik.

Vi socialdemokrater anser att det är viktigt att notariesystemet bevaras och utvecklas. I likhet med vad som står i skrivelsen anser jag att notarietjänsten kommer att vara en värdefull resurs i den förändrade beredningsorganisationen. Efter att ha tagit del av de försöksprojekt som pågår ute i organisationen känner jag ett förtroende för framtiden.

Jag tycker också att det är positivt att domstolssekreterarnas roll lyfts fram i skrivelsen. Detta är en grupp som kommer att vara av betydelse i beredningsarbetet. För att vi också i framtiden ska kunna rekrytera människor med hög kompetens måste arbetsuppgifterna för sekreterarna vara så pass kvalitativa och ansvarsfulla att också den anställningen blir attraktiv.

Vad beträffar Domstolsverkets ställning förstår jag inte riktigt kritiken. Domstolsverkets uppgift är att tillhandahålla kvalificerad service åt domstolarna i administrativa frågor. Att verket har sammanfattat och fortsättningsvis jobbar med det material som domstolarna själva har inkommit med vad gäller reformarbetet och lämnat vidare till regeringen för att kunna göra en slutlig bedömning tycker jag är bra.

Nämndemännens ersättning och sammansättning har varit ett aktuellt ämne under flera år. 1999 togs taket på 1 000 kr bort och ersattes av en ersättning på den faktiska inkomstförlusten. Detta är bra, men det finns mer att göra, bl.a. vad gäller rekryteringen. Därför ser man nu över helheten och återkommer med ett förslag.

Herr talman! Vad beträffar Kristdemokraternas inställning till ny teknik tycker jag att det är märkligt att partiet inte kan inse vikten av dess betydelse. Givetvis är det rätt att tekniken inte får inkräkta på rättssäkerheten. Det är det inte heller fråga om här; tvärtom ska den vara ett redskap att använda för att effektivisera och kvalitativt förstärka. Och enligt vad vi socialdemokrater erfar ser man positivt på detta medel ute i organisationen där försök pågår.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 208 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Det är helt uppenbart, av inlägget att döma, att Ann-Marie Fagerström är mycket nöjd med det sätt på vilket riksdagen tar del i den här processen. Man informeras och säger ja. Det tillförsäkras genom en lämplig majoritet, som inte har högre ambitionsnivå än att säga ja till regeringens propåer. Det är Socialdemokraternas uppfattning att det är riksdagens roll när det gäller att reformera domstolsväsendet.

Jag sade i mitt inledningsanförande att jag var besviken över att vi inte lyckades föra en diskussion och få en bredare uppslutning kring just det här med principer och riktlinjer inför framtiden. Det har gått många signaler om det intresset alltsedan vi reserverade oss för ett antal månader sedan och önskade och efterfrågade de här signalerna. Men frånvaron av signaler måste ju tyda på att regeringen, Justitiedepartementet och den socialdemokratiska utskottsgruppen – om den har någon självständig

ställning i förhållande till departementet – inte tycker om den här typen av breda lösningar.

Man tycker inte om att riksdagen ska ha en högre profil än den man har. Jag måste säga att jag beklagar detta. Jag tror att det hade funnits ett mycket stort intresse för att hitta de något bredare lösningarna så att man kanske hade kunnat komma ifrån de lösningar som finns ute på fältet.

Jag måste ställa frågan till Ann-Mari Fagerström: Tar ni inget intryck av de synpunkter som kommer från företrädare för Domstols-Sverige, från ordföranden i Högsta domstolen till hovrättspresidenterna och till lagmän runt omkring som är oroad över utvecklingen och som känner att det är en för dålig legitimitet i Domstolsverkets utövning? Ann-Marie Fagerström säger att det ska vara ett kvalificerat serviceorgan. Ja, men som i realiteten med budgetpiskans hjälp mer eller mindre tvingar in olika domstolar i lösningar som man kanske värjer sig inför. Är detta den utveckling som vi ska ha? Är det den roll som riksdagen ska ha?

Anf. 209 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Anders G Högmark säger att jag visar att jag är mycket nöjd. Men jag vill i stället säga att jag är tillräckligt nöjd.

Jag vill börja med demokrati. Demokrati är majoritetens beslut. Jag vill säga att i det här fallet har majoriteten samma syn som regeringen i den skrivelse som nu ligger. Jag tycker nog att vi här i riksdagen får det rejäla inflytande som vi har rätt att kräva av regeringen. Man är tilldelad en delegation att peka ut de eventuella förändringar som ska ske. Vi får information som vi kan ta del av, och vi har ett betänkande att ta ställning till i dag som gör att vi har möjligheten att tycka till om vi har en annan uppfattning än regeringen. Vi kommer att få förslag i budgetpropositionen som vi kan ta ställning till.

Jag skulle vilja se den regering som fattade ett annat beslut än vad majoriteten gör. Då ska jag var snäll och säga att även om det var en borgerlig regering tror jag inte att man gjorde det. Jag är helt tillfredsställd med det sätt som regeringen jobbar på i denna fråga.

Anf. 210 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Man kan definiera demokrati på många sätt. Ytterst bestämmer majoriteten, det kan jag inte förneka. Men demokratins adelsmärke, om man får uttrycka det så, är ju dialogen. Det är det som är det verkligen kännetecknande för demokratin, att man talar, lyssnar, ger och tar och försöker hitta någonting som gör att alla parter kan få ut någonting. Det brukar t.o.m. ibland användas som någon form av en svensk modell. Men definitionen av demokratin som att 51 % kör över 49 % – om nu Ann-Marie Fagerström verkligen menade så – får Ann-Marie Fagerström stå för själv.

Sedan en konkret fråga om inskrivningsmyndigheterna. Jag nämnde i mitt inledningsanförande att jag känner oro inför utvecklingen och inför det beslut som riksdagen fattade att koncentrera inskrivningsverksamheten till sju orter. Vi ser nu problem med att få personalen med. Det är stora problem med den personal som tvingas att lämna, problem med arkivfrågorna och ekonomin. Man kan sammanfatta det med att säga att vi för mera pengar, för högre kostnader med stor sannolikhet kommer att

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

få en sämre service. Rolf Åbjörnsson var inne på att det inte finns några klagomål på det nuvarande systemet.

Jag skulle vilja fråga om Ann-Marie Fagerström delar min oro för höjda kostnader. Vad har hon för budskap till den personal som nu tvingas att lämna efter 20–25 års tjänst, som många gånger är långt över 50 och som av olika skäl inte kan flytta, som är lokalt bunden? Vad är det för budskap till den personalen? Hade det inte varit rimligt att få detta lite mer genomlyst, precis som vi reservanter tyckte för några månader sedan, innan man fattar sådana beslut?

Anf. 211 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag vill inleda med att svara på frågan om demokrati. Jag tycker nog att regeringen jobbar på ett föredömligt sätt i denna fråga. Man har gått ut till organisationerna. Organisationerna har själva fått ge förslag till förändringar.

Mina farhågor och mitt synsätt framhöll jag i mitt inledningsanförande. Det är inte alls som Anders G Högmark vill påtala, att samtliga i personalen ute i domstolarna skulle vara kritiska, snarare tvärtom. Jag har hört att många, de allra flesta jag har talat med, välkomnar det förslag, den skrivelse och den handlingsplan som regeringen har lämnat. De säger också att man hade kunnat ta ytterligare steg. Vi får väl i alla fall låta helheten av domstolarna företräda och inte de två som uttalat sig i vissa debattinlägg.

Om inskrivningsmyndigheterna fick jag också en fråga. Jag delar inte den oro som Anders G Högmark och moderaterna vill framhålla, snarare tvärtom. Jag tror att det kommer att bli bra i slutändan att det är sju orter man tänker förlägga inskrivningsmyndigheterna till. Jag tror i stället att kvaliteten och specialkunskaperna kommer att öka. Däremot vill jag hålla med om att det är en stor oro bland de människor som jobbar med dessa frågor i dag. Det måste vi lösa. Det får inte bli på det sättet att man blir överkörd i arbetet. Med min fackliga bakgrund vill jag verkligen påstå att man har ett arbete att lägga ned för att lösa det på bästa sätt.

Anf. 212 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp frågan om Centerpartiets ståndpunkt i förändringarna. Jag sade mycket tydligt i mitt anförande att vi är mycket öppna för förändringar, särskilt vad gäller den inre organisationen. Men vi har funnit den decentraliserade tingsrättsorganisationen så väl fungerande att vi där inte vill göra några förändringar. Jag företräder medborgarna, och jag tycker att det medborgarperspektiv som är nämnt i skrivelsen är viktigt att lyfta upp, men jag ser inte att det får genomslag i de förslag som ligger.

Ann-Marie Fagerström förstod inte kritiken mot Domstolsverket. Jag sade att den viktigaste uppgiften för en politiker är att lyssna. Är det så att Domstolsverket ska göra besparingar på 8 % på de större enheterna och 15 % på de små enheterna då finns det inte mycket att spela på, utan det är en utsvältning. Likadant är det med chefstillsättning. I södra Sverige, i Skåne och Blekinge, har vi 16 lagmanstjänster och sex är inte besatta. Det är viktigt med ledarskap, det har ju betonats i alla andra sammanhang.

Jag skulle också vilja ta upp detta att man delegerar till Domstolsverket att genomföra detta. Men vi har vid flera tillfällen efterlyst möjligheter att följa upp beslutet. Kvaliteten i de små domstolarnas arbete hade det varit synnerligen angeläget att följa upp. Men vi har vid flera tillfällen tagit upp att det är nästan omöjligt att följa upp ärendet, och det är det enda instrument vi har, förutom att räkna pengar.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

Anf. 213 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tror nog att både Gunnel Wallin och jag företräder medborgarna i vår roll som riksdagsledamöter på samma sätt. Jag vill inte på något sätt göra det annorlunda än vad Gunnel Wallin framhåller.

Vad gäller Domstolsverkets roll är det precis som jag sade i anföran- det, att Domstolsverket har en administrativ roll. Den tycker jag att man fullföljer. Regeringen har delegerat till Domstolsverket att sammanfatta det som man får in från organisationerna. Framst tycker jag att vi måste påpeka vikten av att det är organisationerna själva – eftersom nu Dom- stolsutredningen inte kunde komma fram till något förslag – som genom olika projekt har möjligheter att se förändringar. Domstolsverket får sammanfatta till regeringen, har gjort så och kommer att göra så. Sedan kommer regeringen med beslutet och förslaget till, som i det här fallet, en handlingsplan och ett fortsatt reformarbete. Jag tycker att det är ett mycket bra sätt att arbeta på. Jag tycker inte alls att Domstolsverket går in på något felaktigt sätt, snarare tvärtom använder sig regeringen av verket på ett bra sätt.

Anf. 214 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Herr talman! Den sagan låter ju bra. Men om man sitter i Domstols- verkets styrelse borde man vara mer insatt i hur det egentligen fungerar. Det är så att man från Domstolsverket kommer ut med ett färdigt förslag och presenterar det för chefen. Sedan ska man ta ställning till det. Övrig personal informeras när det är så gott som klart. Och det kallar inte jag demokrati. Det är inte så jag vill att ett domstolsverk ska göra. Vad har man för möjligheter när man åläggs en 15-procentig besparing? Det enda som det inte går att spara på är domartjänsterna, utan man får spara på all övrig personal. Den kan då inte sköta arbetet. Det finns alltså inga alter- nativ.

Anf. 215 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Gunnel Wallin påpekade tidigare i en av sina repliker att hon ville att domstolsorganisationen skulle se ut precis som den gör i dag. Det skulle inte ske några förändringar i organisationen, om jag för- stod det rätt.

Jag tycker inte att Gunnel Wallin ska säga att hon representerar med- borgare på det sätt som hon säger här i kammaren. Jag har mött många medborgare som tycker att det är bra att det blir en förändring i organi- sationen, att det ska inrättas kvalitativa domstolar där målhanteringen ska gå snabbt och att det skapas möjligheter till specialisering när det gäller de specialfall som är svåra att hantera.

Jag vill inte påstå att Gunnel Wallin har rätt i det här fallet. Det är snarare tvärtom så att man efterlyser förändringar.

Anf. 216 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Folkpartiets representant gick in med öppet sinne i Domstolsutredningen och var positiv till förändringar, men insåg att det inte gick att arbeta eftersom det aldrig kom några konsekvensanalyser av de tilltänkta förändringarna. Då finns det inga förutsättningar för en ordentlig diskussion.

Jag har två frågor till Ann-Marie Fagerström. Den ena frågan är: Anser Ann-Marie Fagerström att det är en acceptabel metod att reformarbetet styrs av tillfälligheter på det sätt som det gjorde i en tingsrätt nyligen i Mellanskåne. En lagman i 50-årsåldern avled. Han hade alltså några år kvar till pensionsåldern. Konsekvensen blev att det ställdes krav på förändringar i den tingsrätten. Är det långsiktighet, stabilitet över tiden och hög grad av konsekvens?

Så till nästa fråga. Flera domstolsrepresentanter nu går ut i debattartiklar och argumenterar på ett sätt som vi inte är vana vid. Det är naturligtvis bra att man går ut och argumenterar, men man gör det på ett sätt som gör att vi undrar: Hur står det till? Vi förstår att det är många som mår väldigt dåligt.

Då vill jag fråga: Varför tror Ann-Marie Fagerström att domstolsrepresentanterna är så oroliga och så upprörda? Begriper de inte själva sitt eget bästa? Det är min fråga.

Anf. 217 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag ska svara på frågan hur man upplever förändringar ute i organisationen. Jag har också mött delade meningar om det. Det finns en viss oro hos en del: Ska det hända någonting i min domstol? Dessa ord har jag mött, det ska jag inte förneka.

Men jag ser det inte som ett problem på det sätt som anförs här, snarare tvärtom. Det är som Miljöpartiets representant sade, att det inte är fel med förändringar. Det är precis som Kia Andreasson framhöll, att domarna är oavsättliga. Är det en förändring på gång är det väl bättre att avvakta.

Det fall som Siw Persson tog upp var ju väldigt olyckligt, men man får kanske titta på pensioneringar i stället. Det är väl inte fel att man följer även den utvecklingen och ser hur det ser ut där för att man ska nå ett bra resultat.

Anf. 218 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Då uppfattade jag Ann-Marie Fagerström så att det, när rådmannen avled, inte var olämpligt att det blev sådana konsekvenser. Ann-Marie Fagerström håller ju med mig om att då brister det i långsiktigheten och stabiliteten över tiden som är så viktiga.

Jag vill också fråga: Är vi då överens om att när domstolsrepresentanterna nu går ut i olika debattartiklar och på annat sätt tar kontakt med oss i riksdagen rör det sig om en fullt berättigad oro? Inser man att det i grunden finns en sådan oro att den stör det dagliga arbetet och att detta långsiktigt faktiskt är ett hot mot rättssäkerheten?

Anf. 219 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag vill inte uttala mig om det speciella fallet, eftersom det var en så olycklig händelse.

Denna oro har funnits sedan 1995, sedan direktiven gavs till Domstolsutredningen – det är jag också medveten om. Jag vill påstå att den oron har lagt sig till en del, och vi socialdemokrater kan se att det är på det sättet.

Däremot är det självklart att det har betydelse att denna skrivelse har kommit. Precis som jag tidigare framhöll har skrivelsen en stor betydelse för hur det kommer att se ut. Det är sådana besked som man har efterlyst: Vad kommer att hända med min domstol? Hur kommer det att se ut på min ort? Och hur kommer det att se ut för mig som anställd? Det är precis detta det handlar om och ingenting annat.

Därför är det bra att man nu har satt i gång, att man har överlämnat skrivelsen och handlingsplanen till riksdagen för debatt och ställningstagande och att man fortsätter ett reformarbete som kommer underifrån. Det har lugnat betydligt jämfört med hur det var tidigare.

Anf. 220 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! Först vill jag bara göra en liten reflexion med anledning av replikskiftet med Gunnel Wallin. Jag måste säga att jag och Gunnel Wallin verkar leva i en helt annan värld än den som Ann-Marie Fagerström lever i. Jag har nästan aldrig varit med om så mycket kritik, bekymmer och elände som jag möter inom domstolsvärlden i dag.

Domarna har ju av tradition legat väldigt lågt och inte varit så kritiska. Men nu är de kritiska på ett sätt som vi aldrig har sett till förne. Och den underliga uppfattningen om att det är en underifrån kommande verksamhet har jag inte märkt någonting av.

Men för att konkretisera detta lite grann har jag här en skrivelse från Domstolsverket till domstolarna från den 18 februari i år. Man skriver så här:

”I en skrivelse den 8 december informerades om det pågående arbetet avseende domarbanan. Som nämndes i skrivelsen har Domstolsverket (DV) för avsikt att genomföra förslagen i promemorian ’En domarbana i balans – några förslag’. Detta innebär att verket kommer att ta ett centralt ansvar för lokaliseringen och finansieringen av fiskalsplatserna i under rätt. Enligt promemorian bör det avgörande för lokaliseringen vara att domstolen har sådan storlek och belägenhet att den är lämplig som utbildningsdomstol. Detta kommer att leda till en viss omfördelning av platserna jämfört med i dag. Vidare kommer antalet adjunktionsplatser i överrätterna att minska som en konsekvens av förlängningen av fiskalstiden i underrätt.”

Detta är väl ändå ett utomordentligt stort ingrepp i domstolarnas värld!

Anf. 221 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag har sagt att Domstolsverkets roll – delegerad från regeringen – har varit gå ut till respektive domstolar och begära in förslag till förändringar där man ansett det vara lämpligt. Jag ser inte denna skrivelse på samma sätt som Rolf Åbjörnsson gör. Jag har hört uppläsningen, men jag skulle gärna vilja fördjupa mig i texten så att jag verkligen kan ta del av innehållet.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

Såvitt jag kan förstå av uppläsningen ser jag inte att det skulle bli svårare för domstolarna att hitta sin organisation, utan jag ser det som ett redskap.

Anf. 222 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Herr talman! Det är ett redskap, säger Ann-Marie Fagerström. Det är ju ett uttryck för att Domstolsverket går in och bestämmer vilka domstolar som ska få viss personal. Man kvalificerar den ena domstolen framför den andra.

I andra sammanhang bestämmer Domstolsverket att det ska finnas verksamhet vid olika kansliorter och tingsställen. Man är över huvud taget ute och river och sliter i domstolsväsendet. Jag förstår inte hur man kan få det till att Domstolsverket är en harmlös organisation som bara servar domstolarna.

Anf. 223 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Domstolsverket har haft den rollen att vara ett administrativt verktyg för regeringen i dessa frågor, det har jag påpekat under hela mitt anförande och hela tiden som jag har stått i talarstolen. Regeringen har också tydligt talat om vilka förändringar som ska ske och på vilket sätt man ska arbeta fram dem. Sedan många år tillbaka har organisationen getts möjlighet att själv vara med i det styrande arbetet.

I och med att Domstolsverket har varit ett redskap ser jag det inte som konstigt att man har gått ut och fått domstolarna att inse vikten av en förändring som de själva får vara med och påverka. De allra flesta som jag har mött tycker att detta är positivt och har efterlyst den handlingsplan som nu ligger på bordet.

Anf. 224 STURE ARNESSON (v):

Herr talman! Sedan lång tid har efterfrågats en redovisning av det omfattande reformeringsarbete som pågår inom domstolsväsendet i dag. I skrivelsen som ligger på riksdagens bord redovisas detta arbete, och Vänsterpartiet anser att det är mycket positivt att så sker. En sådan redovisning är efterlängtat. Ett väl fungerande domstolsväsende, där rättssäkerheten sätts i främsta rummet, gynnar inte minst den lilla människan, varför vi är positivt inställda till de förslag som nu redovisas.

Bland de viktigaste huvudingredienserna i ett välfungerande domstolsväsende finns förstås rättssäkerheten. Detta innebär att alla ska dömas lika, att förutsebarheten är tydlig och att tillgängligheten är god. Den utvecklingsplan som nu presenteras är ett steg på den vägen.

Domstolarna har en mycket viktig roll i ett demokratiskt samhälle. De ska vara oavhängiga annan maktutövning, samtidigt som de ska utöva sin egen makt under lagarna. En förutsättning för att detta ska fungera bra är att domstolarna har rimliga resurser för vidareutbildning av sin personal och att domstolarnas verksamhet renodlas. Domstolsväsendet måste vara en attraktiv arbetsplats där personalen känner trygghet och kan utvecklas.

Utvecklingen inom lagstiftningen går mycket fort. Internationaliseringen av rätten ställer nya krav på personalen inom domstolarna. IT-utvecklingen förenklar mycket men kräver också utbildning för att den ska kunna utnyttjas på rätt sätt. En förutsättning för att uppnå detta är att vissa enheter förses med gemensamma funktioner. Andra behöver slås

samma till gemensamma enheter. Skälet för detta är inte minst att man måste ha en tillräckligt stark organisation för att kunna frikoppla personal för att delta i vidareutbildning och liknande. Det är en såväl kostnadseffektiv som rättssäkerhetsutvecklande väg att gå.

Denna utveckling är också bra för personalen, då den syftar till att i högre utsträckning ta till vara och utveckla deras kompetens. Exempelvis ska domstolssekreterarna i framtiden kunna erbjudas mer kvalificerade uppgifter. Vad gäller notariatjänsterna anser Vänsterpartiet att dessa ska värnas. Vi välkomnar att regeringen ska se över deras situation. Vi anser också att villkoren för och inte minst rekryteringen av nämndemän ska ses över – något som utlovas i den skrivelse som vi har framför oss i dag.

Rekryteringen av domare ska breddas, så att även andra karriärvägar än den klassiska domarbanan ska finnas. Exempelvis ska advokater och åklagare kunna komma i fråga för anställning. Vi anser att detta i stort är positivt, men naturligtvis måste vi nämna risken för att jävssituationer kan uppstå, och detta måste vi ta på allvar.

Målet att öka antalet kvinnor som tjänstgör som ordinarie domare och domstolschefer är mycket positivt. För oss inom Vänsterpartiet är det givetvis mycket tillfredsställande att denna aspekt särskilt belyses i skrivelsen och att man ser snedfördelningen mellan män och kvinnor på högre poster som det stora problem det är.

Så lite grann om det som har sagts av de borgerliga företrädarna under debatten.

Jag själv bor i en kommun med 14 000 invånare. Vi har ingen tingsrätt. Det går alldeles utmärkt. Om några enstaka tingsrätter läggs ned hotar det inte, enligt min uppfattning, rättssäkerheten. Närheten finns där. Vi kommer att ha kansliorter, vi kommer att ha tingsställen och vi har nämndemännen kvar.

Sedan tycker jag att det vore konstigt om domstolarna skulle stå över allting annat. Även domstolarna måste iakttä budgetdisciplin, och det måste finnas ett organ som ser till att de gör det.

Det finns en debattartikel i DN i dag, som ni säkert har läst, där de borgerliga skriver om de små tingsrätterna. Jag tycker faktiskt att det är ett väldigt populistiskt debattinlägg; inte ett ord om rättssäkerheten, om ensamma lagmän, om kompetens, om möjligheten till specialiseringar eller om de rekryteringsproblem som en liten tingsrätt har.

Slutligen ber jag att få yrka bifall till justitietskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 225 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Jag vill göra klart att jag i mitt anförande har för avsikt att beröra avsnittet om regionala projekt och Ljusdals tingsrätt. En bidragande orsak till att jag tar upp denna fråga är att justitieministern i ett svar på en fråga från mig sade att efter det att riksdagen behandlat regeringens skrivelse *Reformeringen av domstolsväsendet – en handlingsplan* kommer regeringen att fatta beslut om verksamheten vid Ljusdals tingsrätt. Detta för att riksdagen ska ges möjlighet att spela en avgörande roll vid reformeringen av tingsrättsorganisationen.

Jag hoppas då att man tar till sig vad jag säger, för meningen är att riksdagen ska ha den avgörande rollen angående den framtida organisationen.

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

Det är inte min avsikt att motsätta mig några förändringar inom domstolsväsendet. Självklart måste nya tiders krav tillgodoses inom domstolarna. När detta är sagt borde det vara lika obestritt att förändringarna görs med framförhållning, fasta principer och beaktande av offentlig service. Tyvärr kan jag inte se att det är fallet när det gäller Ljusdals tingsrätt.

Vad gäller långsiktighet och framförhållning i besluten finns inget underlag att hämta i regeringens skrivning. Är t.ex. både Hudiksvalls och Bollnäs tingsrätter bärkraftiga domstolsenheter på lång sikt? Innan denna fråga är besvarad borde inte beslut fattas om framtiden för verksamheten vid Ljusdals tingsrätt.

Herr talman! Som jag ser det finns det två alternativ. Det första alternativet skulle vara att de bägge tingsrätterna på sikt är bärkraftiga domstolsenheter och under överskådlig tid ska bestå. Det kan då vara en mening med att lägga samman Ljusdals och Hudiksvalls tingsrätter för att skapa två jämnstarka enheter inom Hälsingland.

Det andra alternativet faller tillbaka på vad regeringen har sagt i årets budgetproposition, att det i en region kan vara lämpligt att bedriva verksamhet i flera domstolar med en gemensam domkrets, alternativt att där målunderlaget är alltför litet för att skapa bärkraftiga domstolsenheter behov föreligger av att sammanlägga domstolar.

I det fall då Hälsingland skulle vara en domkrets, eller endast ha en tingsrätt, blir situationen en helt annan än om Hälsingland skulle ha två domstolsenheter. Då skulle Bollnäs tingsrätt, som är den större domstolen, vara mer naturlig att utveckla. Den är mer centralt belägen. Det finns bättre kommunikationer än i Ljusdals kommun. Den är också att föredra ur åklagarsynpunkt.

Hudiksvalls tingsrätt kan, i alla fall delar av den, i det scenariot tänkas ingå i en domkrets med Sundsvalls tingsrätt.

Domstolsverket föreslår i en skrivelse till regeringen den 7 december 1999 att Ljusdals tingsrätt läggs samman med Bollnäs tingsrätt. Även Riksåklagaren har tillstyrkt Domstolsverkets förslag och samtidigt föreslagit en större konstellation av tingsrätterna i regionen.

Herr talman! Varför har då regeringen och utskottet inte följt Domstolsverkets remissyttrande? I utskottets bedömning anför man att behovet av lokal förankring och det geografiska förhållandena har beaktats av regeringen. Man anser därför att Ljusdals tingsrätt ska läggas samman med Hudiksvalls tingsrätt.

Vad detta bygger på är synnerligen svårt att förstå. Justitieministern har i ett frågesvar till mig den 25 maj anført att vid en uppvaktning av företrädare för Ljusdals kommun och av nämndemannaföreningen har dessa framfört att medborgarna i Ljusdal föredrar en sammanläggning med Hudiksvalls tingsrätt. Detta bygger tydligen utskottet sitt ställningstagande på.

Under gårdagen hade jag kontakt med kommunalrådet i Ljusdal, som var närvarande vid uppvaktningen. Han förstår inte varifrån dessa synpunkter kommer. Inga enkäter som skulle kunna bekräfta Ljusdalsmedborgarnas uppfattning har genomförts. Inga synpunkter från andra delar av Ljusdals kommun, t.ex. Järvsö, har framkommit. Kommunalrådet poängterade att han varken har tagit ställning för Hudiksvall eller Bollnäs.

Vad gäller synpunkter från Ljusdals tingsrätt går det att läsa följande i Domstolsverkets skrivelse på s. 5: Även om det inte varit utslagsgivande för verkets ställningstagande kan också noteras att domstolssekreterarna i Ljusdals tingsrätt har uttalat att de föredrar att få sin arbetsplats i Bollnäs om tingsrätten inte får vara kvar. Underlaget för regeringens ställningstagande, att Hudiksvalls och Ljusdals tingsrätter bör läggas samman med kansliort i Hudiksvall, är milt sagt bristfälligt.

Jag har i min inledning poängterat att justitieministern skriver att riksdagen ska ges möjlighet att spela en avgörande roll vid reformeringen av tingsrättsorganisationen. Jag välkomnar verkligen den här skrivelsen, men med anledning av vad jag har anfört nu borde det innebära att regeringen återkommer till riksdagen med ett långsiktigt och väl genomarbetat förslag om den framtida domstolsverksamheten i Hälsingland. Tills detta är gjort bör inte några organisatoriska förändringar av tingsrättsorganisationen i Hälsingland genomföras.

Herr talman! Med detta korta anförande yrkar jag bifall reservationerna 1 och 3.

Anf. 226 WILLY SÖDERDAHL (v):

Herr talman! Jag ska också tala om det som i skrivelsen benämns regionala projekt, nämligen den del som avser Blekinge. Jag har motionerat i samband med skrivelsen och står bakom det som jag har skrivit i denna motion, men för tids vinnande har jag inget yrkande.

Motionen går ut på att man vid lokalisering av de tingsrätter som blir kvar ska ta fler hänsyn än bara de som påkallas av domstolens egna prioriteringar. Jag har ingen anledning att betvivla att Domstolsverket har gjort en riktig bedömning när det gäller lokaliseringsorter, med de har naturligtvis gjort bedömningen utifrån *sina* behov och önskemål. När jag som allmänpolitiker eller medborgare ska göra samma bedömning väger jag ju också in andra faktorer.

Vi talar ofta om utlokaliseringar från storstadsregionerna för att hela landet ska utvecklas. De här utlokaliseringarna gör man trots att det kan medföra vissa olägenheter för myndigheten eller dess anställda. De har andra förtjänster. Ett sådant exempel är lokaliseringen av Statens sjöhistoriska museer och dess ledning till Karlskrona. Det är ett sådant beslut som jag välkomnar.

Samma argument borde kunna gälla ute i regionerna och länen. Även där kan det finnas anledning att sprida verksamheterna. När företagen väljer lokaliseringsort kan vi erbjuda regionalpolitiska medel för att få en önskvärd spridning. I övrigt varken kan eller ska vi styra lokaliseringen så länge bestämmelserna följs. Om vissa delar inom regionen och länet har en positiv utveckling med allt vad det för med sig så kan man i alla fall ifrågasätta om det behövs ytterligare tillskott i form av statlig verksamhet.

Herr talman! Det jag önskar är att de goda skäl som Domstolsverket angivit ställs mot de goda skäl som finns för att sprida lokalisering av statlig verk och myndigheter för att hela regionen, eller hela länet ska utvecklas.

Anf. 227 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Ljusdals tingsrätt och dess vara eller inte vara har vid flera tillfällen utretts. Vid två tillfällen under de senaste 20 åren har förslag lagts fram om nedläggning av den relativt lilla tingsrätten. Vid båda tillfällena har en lokal opinion, en landskapsopinion, en länsopinion, och många ledamöter i den här kammaren argumenterat för att tingsrätten ska få vara kvar. Regeringen har också vid två tillfällen beslutat att tingsrätten ska få leva vidare.

Den här gången har den lagman som är verksam vid Ljusdals tingsrätt, en mycket energisk och flitig lagman, konstaterat att antalet ärenden inte räcker till för en hel lagmanstjänst. Han har själv rekommenderat nedläggning av tingsrätten. Han har gått till Domstolsverket och lagt fram ett förslag om var Ljusdals tingsrätt ska inlemmas. Domstolsverket har behandlat detta och lagt fram förslag om att tingsrätten ska inlemmas i Bollnäs tingsrätt.

De lokala och regionala politikerna har än en gång, för tredje gången, engagerat sig för Ljusdals tingsrätts bibehållande. Men den här gången räcker inte argumenten till. Det är sakligt säkerställt att antalet ärenden vid tingsrätten inte klarar av att fylla en hel lagmanstjänst, och då måste regeringen vidta åtgärder.

Regeringen har också i en skrivelse fattat beslut om att inlemma tingsrätten i Hudiksvalls tingsrätt, och det av mycket starka skäl. Det polisiära samarbetet i norra Hälsingland med dess 70 000 invånare har existerat i över hundra år. Kronofogden jobbar i samma område. Åklagarmyndigheten har också jobbat tillsammans inom det området i många årtionden. Också sjukvårdsorganisationen är sådan. Skattemyndigheten jobbar så, dvs. horisontellt i norra Hälsingland och södra Hälsingland.

Enda chansen att två tingsrätter ska kunna överleva i Hälsingland är att Ljusdals verksamhet övergår till Hudiksvall och att Bollnäs får ha kvar sin status som södra Hälsinglands tingsrätt. Det är *ändå* långsiktigt svårt att motivera två tingsrätter på 145 000 invånare.

Därför delar jag inte riktigt Patrik Norinders åsikt att allting ska vara status quo i avvaktan på en större organisatorisk utredning. Jag tycker att det nu är dags att fatta beslut. Vi har gjort allt vi har kunnat för att behålla Ljusdals tingsrätt, men då t.o.m. lagmannen menar att möjligheten att ha den kvar är liten anser jag att det här är ett klokt beslut.

Jag tycker att utskottet har en bra skrivning.

”Utskottet konstaterar att de nu redovisade förändringarna inte innebär något avsteg från de riktlinjer som sedan länge gäller i fråga om tingsrättsorganisationen.”

Det har jag accepterat efter att ha jobbat hårt i månader för bibehållande av Ljusdals tingsrätt.

Anf. 228 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Jag delar Kenth Högströms analys av Ljusdals tingsrätt, nämligen att det kanske är svårt att upprätthålla verksamheten med så få ärenden.

Men Kenth Högström säger ju själv att det på lång sikt kan vara svårt att upprätthålla två tingsrätter i Hälsingland. Och det är just min poäng, att vi måste analysera om vi på lång sikt kan upprätthålla två tingsrätter i

Hälsingland eller inte. Om vi inte kan det är det bättre att förstärka Bollnäs tingsrätt med Ljusdals verksamhet nu på en gång för att få en bärkraftig tingsrätt i Hälsingland, så att vi kan behålla en tingsrätt i Hälsingland och så att vi kan ge medborgarna den service som behövs. Risken är annars att Hudiksvalls tingsrätt läggs samman med Sundsvalls tingsrätt, och Bollnäs går så att säga ned mot Gävle. Då har vi ingen fungerande tingsrätt kvar i Hälsingland. Bollnäs tingsrätt är den största tingsrätten i Hälsingland. Och med förstärkningen av Ljusdal kan den på lång sikt bli bärkraftig. Jag tror att vi kan vara överens om det, när Kenth Högström själv säger att han på lång sikt inte tror att man kan ha två tingsrätter. Jag skulle önska att vi kunde ha det. Jag delar nämligen den uppfattning som Anders G Högmark och andra har att de små tingsrätterna är betydelsefulla. Men regeringen har inte gjort en länsiktig analys av problematiken. Och det är därför som jag tycker att vi nu ska lugna oss och låta regeringen återkomma, så får vi se hur vi ska organisera tingsrätterna i Hälsingland på lång sikt.

Anf. 229 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! 70 000–80 000 invånare är i dag tillräckligt för att bära ett tingsrättsfögenderi. Det är dessutom så att justitieministern själv i flera sammanhang då jag har talat med henne ändå har haft en stark känsla för de mindre tingsrätterna. De mindre tingsrätterna har en otrolig förmåga att fånga upp den lokala horisontens händelser och skeenden. De har människokännedomen, och de har ett samarbete på lagmansnivå med åklagare och med polisiär verksamhet på ett helt annat sätt än en tingsrätt som jobbar över ett större distrikt. Eftersom polisen, åklagarväsende, domarväsende och kronofogden, för att ta några exempel, dessutom sedan 100 år har jobbat tillsammans i norra Hälsingland – Nordanstig, Hudiksvall, Ljusdal – har man en god kännedom om varandra. Just nu känns det som om 70 000 invånare räcker för en tingsrättsorganisation. Och då ska naturligtvis Ljusdals tingsrätt inlemmas i Hudiksvall.

Den fara som Patrik Norinder ser på sikt, att det skulle bli en ny förändring, att Bollnäs tingsrätt skulle överföras till Gävle tingsrätt eller Hudiksvalls tingsrätt till Sundsvalls tingsrätt, kräver helt andra organisatoriska förändringar. I det senare fallet skulle det t.o.m. krävas en länsförändring. Då skulle alltså Västernorrlands län ta hand om nordöstra Gävleborg med stora konsekvenser för sjukvårdsorganisationen och för rader av andra organisationer. Och det finns, såvitt jag vet, ingen minister som ännu har föreslagit någon länsförändring, inte den nuvarande socialdemokratiska regeringen, inte den föregående och inte den borgerliga regeringen. Jag tror därför att det är ett skräckscenario, Patrik Norinder.

Jag tror att vi ska vara glada över att vi nu får två likvärdiga tingsrätter som har någorlunda överlevnadschans och i stället rikta in krafterna på att försöka stärka de riktigt små tingsrätterna, t.ex. tingsrätten i Sveg som har utomordentligt svårt att med sin befolkning hävda sitt fögenderi.

Anf. 230 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Jag vet inte om Kenth Högström själv tänker på vad han säger. Men han säger att det i dag är tillräckligt. Kenth Högström säger också att det känns som om det räcker. Och det är just långsiktigheten som det handlar om. Det kan hända att underlaget räcker i dag. Men

Prot.
1999/2000:124
8 juni

*Det framtida
domstolsväsendet*

räcker underlaget i morgon för två tingsrätter? Det är det som är det stora problemet, och det är det som behöver analyseras.

Jag tror att det vore av stor vikt att regeringen lugnar sig lite med sitt ställningstagande när det gäller Ljusdals tingsrätt och återkommer även till riksdagen med ett förslag till hur man ska organisera domstolsväsendet i Hälsingland.

Anf. 231 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ska läsa högt ur utskottets skrivning på s. 8:

”Som utskottet ser det har behovet av lokal förankring liksom de geografiska förhållandena på respektive ort beaktats av regeringen.”

Detta sägs alltså med anledning av de föreslagna förändringarna.

Utskottet skriver vidare:

”Utskottet har alltså ingen erinran mot regeringens bedömningar i fråga om de aktuella domstolarna.”

Såvitt jag förstår är det de tre som nu föreslås bli nedlagda och inlemmas i någon annan.

Utskottet skriver också:

”När det gäller Falköpings tingsrätt finns ännu inget förslag, och utskottet anser att riksdagen inte bör uttala sig i frågan nu. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju26, Ju32, Ju33 och Ju34.”

Men man hänvisar också till vidare översyner. Såvitt jag förstår har frågan om tingsrätterna utretts vid flera tillfällen. Bl.a. min utskottsgruppsordförande Göran Magnusson har haft en lång och stor utredning om tingsrätternas framtid. Och jag litar på att utskottet kommer att beakta precis de synpunkter som Patrik Norinder och jag är överens om, nämligen att hitta en långsiktig överlevnad för de tingsrätter som ska vara kvar. En tingsrätt som har flera kommuner som bevakningsområde har inte bara ett starkt symbolvärde, utan den stärker det polisiära arbetet, den stärker åklagarnas arbete, den stärker kronofogdarnas arbete, och den stärker hela det politiska och civila samhället. Tingsrätterna ska alltså vara kvar. Frågan är bara var gränsen går för den ekonomiska överlevnaden. Och än har vi inte sett några tecken på att det scenario som Patrik Norinder nu målar upp skulle kunna bli verklighet. Men om det kan vi väl fortsätta diskussionen inte bara i denna kammare.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)

11 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motioner

med anledning av prop. 1999/2000:107 Avgifterna för insättningsgaranti och investerarskyddet m.m.

1999/2000:Fi53 av Gunnar Hökmark m.fl. (m)

med anledning av prop. 1999/2000:117 Lag om kvalificerade elektro-
niska signaturer, m.m.
1999/2000:T30 av Per-Richard Molén m.fl. (m)
1999/2000:T31 av Eva Arvidsson (s)

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Trafikutskottets betänkande
1999/2000:TU9 Ett informationssamhälle för alla

Utbildningsutskottets betänkande
1999/2000:UbU17 Forskning för framtiden – en ny organisation för
forskningsfinansiering

Näringsutskottets betänkanden
1999/2000:NU17 Vissa organisationsfrågor inom näringspolitiken
1999/2000:NU12 Ny naturgaslag

Justitieutskottets betänkande
1999/2000:JuU23 Brottsoffer

Finansutskottets betänkande
1999/2000:FiU29 Utvecklingen inom den kommunala sektorn

12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 8 juni

1999/2000:1090 av *Magnus Jacobsson* (kd) till statsrådet Britta Lejon
Religionsfriheten i Sverige

1999/2000:1091 av *Magnus Jacobsson* (kd) till jordbruksminister Mar-
gareta Winberg

Jämställdheten och invandrarkvinnorna

1999/2000:1092 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksminister Marga-
reta Winberg

Bekämpningsmedel i lantbruket

1999/2000:1093 av *Tasso Stafilidis* (v) till utrikesminister Anna Lindh
World Pride 2000

1999/2000:1094 av *Maud Ekendahl* (m) till socialminister Lars Engqvist
Narkotikafrågor inför Sveriges EU-ordförandeskap

1999/2000:1095 av *Magda Ayoub* (kd) till näringsminister Björn Rosen-
gren

Kontrollavgifter på taxikvitto

1999/2000:1096 av *Inger Strömbom* (kd) till näringsminister Björn Ro-
sengren

Lagen om ledigt för att starta eget

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 13 juni.

13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 8 juni

1999/2000:892 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Inrätta ny lärlingsutbildning

1999/2000:938 av *Sten Tolgfors* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Felaktig placering i särskolan

1999/2000:939 av *Anders Sjölund* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Betyg före årskurs 8

1999/2000:940 av tredje vice talman *Rose-Marie Frebran* (kd) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Rätt betyg utan kostnad

1999/2000:975 av *Eva Arvidsson* (s) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Översyn av dispensreglerna för gymnasiet

1999/2000:982 av *Margareta Viklund* (kd) till jordbruksminister Margareta Winberg

Könsmönster på dagis

1999/2000:987 av *Inger Davidson* (kd) till kulturminister Marita Ulvskog

Samordning mellan utbildnings- och kulturanslag

1999/2000:994 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till utrikesminister Anna Lindh

Människosmuggling

1999/2000:998 av *Göran Norlander* (s) till kulturminister Marita Ulvskog

Den kvalificerade förberedande musikutbildningen

1999/2000:1004 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Kommunernas bidrag till fristående skolor

1999/2000:1008 av *Inger Davidson* (kd) till justitieminister Laila Freivalds

Rättsregler vid adoption

1999/2000:1009 av *Rolf Gunnarsson* (m) till justitieminister Laila Freivalds

Situationen för polisen

1999/2000:1018 av *Ewa Larsson* (mp) till kulturminister Marita Ulvskog
Samisk självförvaltning av kulturarvet i Sverige

1999/2000:1028 av *Holger Gustafsson* (kd) till justitieminister Laila Freivalds

Människohandel

1999/2000:1031 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till justitieminister Laila Freivalds

Länspolisstyrelsernas framtida mandat

1999/2000:1032 av *Kjell Eldensjö* (kd) till justitieminister Laila Freivalds

Villkorlig dom med samhällstjänst

1999/2000:1037 av *Margareta Viklund* (kd) till justitieminister Laila Freivalds

Unga flickors situation i rättssammanhang

1999/2000:1046 av *Desirée Pethrus Engström* (kd) till statsminister Göran Persson

Ensamståendes adoptionsrätt

1999/2000:1047 av *Inger Strömbom* (kd) till justitieminister Laila Freivalds

Åtgärder mot annonsskojare

1999/2000:1048 av *Willy Söderdahl* (v) till justitieminister Laila Freivalds

Friköp av historiska arrenden

1999/2000:1049 av *Jan-Evert Rådström* (m) till justitieminister Laila Freivalds

Uppdrag till Rikspolisstyrelsen

1999/2000:1052 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieminister Laila Freivalds

Nationella insatsstyrkan

1999/2000:1056 av *Håkan Juholt* (s) till statsrådet Lars-Erik Lövdén

Hemutrustningslån till nya svenskar

1999/2000:1057 av *Ann-Marie Fagerström* (s) till statsrådet Lars-Erik Lövdén

Hemutrustningslån till nya svenskar

1999/2000:1061 av *Karin Falkmer* (m) till statsrådet Mona Sahlin

NUTEK och projekt för entreprenörskap

1999/2000:1081 av *Sten Tolgfors* (m) till vice statsminister Lena Hjelm-Wallén

Kinas hot mot Taiwan

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 13 juni.

14 § Kammaren åtskildes kl. 20.47.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 29 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 70 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 146 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 183 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. voteringen kl. 17.00,

av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 18.00 och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

153

Prot.
1999/2000:124
8 juni

Innehållsförteckning

1 § Avsägelse	1
2 § Kompletteringsval till vissa utskott och EU-nämnden	1
3 § Meddelande om anmälan till talarlistan.....	1
4 § Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning.....	2
Konstitutionsutskottets betänkande 1999/2000:KU20	2
<i>Inledning (allmänna synpunkter).....</i>	<i>2</i>
Anf. 1 PER UNCKEL (m)	2
Anf. 2 GÖRAN MAGNUSSON (s).....	5
Anf. 3 PER UNCKEL (m) replik	8
Anf. 4 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	9
Anf. 5 PER UNCKEL (m) replik	9
Anf. 6 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	10
Anf. 7 KENNETH KVIST (v)	10
Anf. 8 PER UNCKEL (m) replik	13
Anf. 9 KENNETH KVIST (v) replik	14
Anf. 10 PER UNCKEL (m) replik	14
Anf. 11 KENNETH KVIST (v) replik	15
Anf. 12 INGVAR SVENSSON (kd).....	15
Anf. 13 ÅSA TORSTENSSON (c).....	18
Anf. 14 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	20
Anf. 15 KENNETH KVIST (v) replik	22
Anf. 16 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	22
Anf. 17 KENNETH KVIST (v) replik	22
Anf. 18 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	23
Anf. 19 PER LAGER (mp)	23
Anf. 20 KENNETH KVIST (v) replik	24
Anf. 21 PER LAGER (mp) replik	25
Anf. 22 KENNETH KVIST (v) replik	25
Anf. 23 PER LAGER (mp) replik	25
Anf. 24 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	25
Anf. 25 PER LAGER (mp) replik	26
Anf. 26 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	26
Anf. 27 PER LAGER (mp) replik	27
Anf. 28 KENNETH KVIST (v)	27
Anf. 29 PER LAGER (mp) replik	27
Anf. 30 KENNETH KVIST (v) replik	28
Anf. 31 PER LAGER (mp) replik	28
Anf. 32 PER UNCKEL (m)	28
Anf. 33 PER LAGER (mp) replik	28
Anf. 34 PER UNCKEL (m) replik	28
Anf. 35 PER LAGER (mp) replik	29
Anf. 36 PER UNCKEL (m) replik	29
Anf. 37 GÖRAN MAGNUSSON (s).....	29
Anf. 38 PER UNCKEL (m)	30

Anf. 39 GÖRAN MAGNUSSON (s)	30
<i>Regeringens skyldighet att överlägga med Utrikesnämnden</i>	
<i>(avsnitt 1.1)</i>	30
Anf. 40 NILS FREDRIK AURELIUS (m).....	30
Anf. 41 BJÖRN VON DER ESCH (kd).....	33
Anf. 42 ÅSA TORSTENSSON (c)	35
Anf. 43 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	36
Anf. 44 BARBRO HIETALA NORDLUND (s).....	37
Anf. 45 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	38
Anf. 46 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	39
Anf. 47 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	39
Anf. 48 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	40
Anf. 49 BJÖRN VON DER ESCH (kd) replik.....	40
Anf. 50 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	40
Anf. 51 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	41
Anf. 52 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	41
Anf. 53 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	41
Anf. 54 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	41
Anf. 55 ÅSA TORSTENSSON (c) replik	41
Anf. 56 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	41
Anf. 57 ÅSA TORSTENSSON (c) replik	42
Anf. 58 BARBRO HIETALA NORDLUND (s) replik	42
Anf. 59 MATS EINARSSON (v).....	42
Anf. 60 PER LAGER (mp).....	46
Anf. 61 INGVAR SVENSSON (kd)	47
<i>Kulturminister Marita Ulvskogs handläggning av frågan om</i>	
<i>subventioner för digitalavkodare (avsnitt 2.5)</i>	47
Anf. 62 OLA KARLSSON (m).....	47
Anf. 63 MATS BERGLIND (s)	49
Anf. 64 OLA KARLSSON (m).....	51
Anf. 65 MATS BERGLIND (s)	51
Anf. 66 OLA KARLSSON (m).....	52
Anf. 67 MATS BERGLIND (s)	52
Anf. 68 OLA KARLSSON (m).....	52
<i>Regeringens utövande av utnämningmakten och ansvar för</i>	
<i>chefstillsättningar (avsnitt 3.2)</i>	52
Anf. 69 CHRISTEL ANDERBERG (m).....	52
Anf. 70 PÄR AXEL SAHLBERG (s)	55
Anf. 71 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	57
Anf. 72 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik	57
Anf. 73 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik.....	58
Anf. 74 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik	58
Anf. 75 MATS EINARSSON (v).....	58
Anf. 76 ÅSA TORSTENSSON (c)	60
Anf. 77 PER LAGER (mp).....	60
Anf. 78 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	61
<i>Vissa frågor i samband med Telia–Telenor-affären (avsnitt 5)</i>	62
Anf. 79 PER UNCKEL (m).....	62
Anf. 80 INGVAR SVENSSON (kd)	64

Anf. 81 ÅSA TORSTENSSON (c)	66
(forts. 6 §)	66
Ajournering	66
Återupptagna förhandlingar	66
5 § Frågestund	67
Anf. 82 TALMANNEN	67
<i>Ozonskiktets uttunning</i>	67
Anf. 83 MATZ HAMMARSTRÖM (mp)	67
Anf. 84 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	67
Anf. 85 MATZ HAMMARSTRÖM (mp)	68
Anf. 86 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	68
Anf. 87 MATZ HAMMARSTRÖM (mp)	68
Anf. 88 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	68
<i>Visumkostnaden till Ryssland</i>	69
Anf. 89 BIRGITTA AHLQVIST (s)	69
Anf. 90 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	69
Anf. 91 BIRGITTA AHLQVIST (s)	69
<i>Debatt kring EU:s framtid</i>	69
Anf. 92 WILLY SÖDERDAHL (v)	69
Anf. 93 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	70
Anf. 94 WILLY SÖDERDAHL (v)	70
Anf. 95 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	70
<i>Ny reaktorsäkerhetsutredning</i>	71
Anf. 96 LENNART DALÉUS (c)	71
Anf. 97 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	71
Anf. 98 LENNART DALÉUS (c)	71
Anf. 99 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	72
<i>Barsebäcks stängning</i>	72
Anf. 100 ULF NILSSON (fp)	72
Anf. 101 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	72
Anf. 102 ULF NILSSON (fp)	73
Anf. 103 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	73
<i>Skogsbruksmuseum</i>	73
Anf. 104 LENNART GUSTAVSSON (v)	73
Anf. 105 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	74
Anf. 106 LENNART GUSTAVSSON (v)	74
Anf. 107 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	74
<i>Nyanlända invandrare och flyktingar</i>	74
Anf. 108 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	74
Anf. 109 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	75
Anf. 110 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	75
Anf. 111 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	76
<i>Medel till Bostadsdelegationen</i>	76
Anf. 112 OWE HELLBERG (v)	76
Anf. 113 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s)	76
Anf. 114 OWE HELLBERG (v)	77
Anf. 115 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s)	77
<i>Åtgärder mot Österrike</i>	77

Anf. 116 MATS EINARSSON (v).....	77
Anf. 117 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	77
Anf. 118 MATS EINARSSON (v).....	78
Anf. 119 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	78
<i>Miljön i Östersjön</i>	78
Anf. 120 ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd)	78
Anf. 121 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	78
Anf. 122 ESTER LINDSTEDT-STAAF (kd)	79
Anf. 123 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	79
<i>De nationella minoriteterna i Sverige</i>	79
Anf. 124 SIV HOLMA (v)	79
Anf. 125 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	80
Anf. 126 SIV HOLMA (v)	80
Anf. 127 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	80
<i>Åtgärder för en renare båttrafik</i>	81
Anf. 128 HARALD NORDLUND (fp).....	81
Anf. 129 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	81
Anf. 130 HARALD NORDLUND (fp).....	81
Anf. 131 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	81
<i>Förtroendevalda</i>	82
Anf. 132 LENNART VÄRMBY (v)	82
Anf. 133 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	82
Anf. 134 LENNART VÄRMBY (v)	82
Anf. 135 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	83
<i>Ministrarnas ansvarsområden</i>	83
Anf. 136 YVONNE ANDERSSON (kd).....	83
Anf. 137 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	83
Anf. 138 TALMANNEN.....	84
Anf. 139 YVONNE ANDERSSON (kd).....	84
Anf. 140 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	84
<i>Ozonskiktet</i>	84
Anf. 141 LARS ÅNGSTRÖM (mp).....	84
Anf. 142 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	85
Anf. 143 LARS ÅNGSTRÖM (mp).....	85
Anf. 144 Miljöminister KJELL LARSSON (s)	85
Anf. 145 TALMANNEN.....	86
6 § (forts. från 4 §) Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning (forts. KU20)	86
(forts.) <i>Vissa frågor i samband med Telia–Telenor-affären (avsnitt 5)</i>	86
Anf. 146 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	86
Anf. 147 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	87
Anf. 148 PER UNCKEL (m) replik	90
Anf. 149 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik.....	90
Anf. 150 PER UNCKEL (m) replik	91
Anf. 151 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik.....	91
Anf. 152 INGVAR SVENSSON (kd) replik	92
Anf. 153 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik.....	92
Anf. 154 INGVAR SVENSSON (kd) replik	93

Anf. 155 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik	93
Anf. 156 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	94
Anf. 157 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik	94
Anf. 158 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	94
Anf. 159 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik	95
Anf. 160 KENNETH KVIST (v)	95
Anf. 161 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	97
Anf. 162 KENNETH KVIST (v) replik	97
Anf. 163 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	98
Anf. 164 KENNETH KVIST (v) replik	98
Anf. 165 PER UNCKEL (m) replik	98
Anf. 166 KENNETH KVIST (v) replik	99
Anf. 167 PER UNCKEL (m) replik	100
Anf. 168 KENNETH KVIST (v) replik	100
Anf. 169 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	100
Anf. 170 KENNETH KVIST (v) replik	101
Anf. 171 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik	101
Anf. 172 KENNETH KVIST (v) replik	101
Anf. 173 PER LAGER (mp)	102
Anf. 174 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	103
Anf. 175 PER LAGER (mp) replik	103
Anf. 176 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	103
Anf. 177 PER LAGER (mp) replik	103
Anf. 178 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	103
Anf. 179 INGVAR SVENSSON (kd).....	104
Anf. 180 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	104
<i>Övriga frågor</i>	<i>104</i>
Anf. 181 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s).....	104
Anf. 182 PER-SAMUEL NISSER (m)	105
Anf. 183 BENGT-OLA RYTTAR (s).....	106
Anf. 184 KERSTIN KRISTIANSSON KARLSTEDT (s).....	107
Anf. 185 BENGT-OLA RYTTAR (s).....	107
(Beslut fattades under 9 §.)	107
7 § Det framtida domstolsväsendet	108
Justitieutskottets betänkande 1999/2000:JuU22.....	108
Anf. 186 ANDERS G HÖGMARK (m)	108
(forts. 10 §).....	112
Ajournering.....	112
Återupptagna förhandlingar	112
8 § Beslut om utskottsbetänkande som slutdebatterats den 7 juni	113
MJU17 Jaktens villkor	113
9 § Beslut om utskottsbetänkande som slutdebatterats vid dagens sammanträde	116
KU20 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning	116
10 § (forts. från 7 §) Det framtida domstolsväsendet (forts. JuU22)	117
Anf. 187 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd).....	117

Anf. 188 GUNNEL WALLIN (c)	120
(forts.).....	124
Ajournering.....	124
Återupptagna förhandlingar	124
10 § (forts.) Det framtida domstolsväsendet (forts. JuU22)	124
Anf. 189 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	124
Anf. 190 GUNNEL WALLIN (c) replik	124
Anf. 191 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	124
Anf. 192 GUNNEL WALLIN (c) replik	124
Anf. 193 SIW PERSSON (fp)	125
Anf. 194 KIA ANDREASSON (mp)	127
Anf. 195 GUNNEL WALLIN (c) replik	131
Anf. 196 KIA ANDREASSON (mp) replik	131
Anf. 197 GUNNEL WALLIN (c) replik	132
Anf. 198 KIA ANDREASSON (mp) replik	132
Anf. 199 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	132
Anf. 200 KIA ANDREASSON (mp) replik	133
Anf. 201 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	133
Anf. 202 KIA ANDREASSON (mp) replik	134
Anf. 203 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	135
Anf. 204 KIA ANDREASSON (mp) replik	135
Anf. 205 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	135
Anf. 206 KIA ANDREASSON (mp) replik	135
Anf. 207 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s)	135
Anf. 208 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	138
Anf. 209 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	139
Anf. 210 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	139
Anf. 211 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	140
Anf. 212 GUNNEL WALLIN (c) replik	140
Anf. 213 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	141
Anf. 214 GUNNEL WALLIN (c) replik	141
Anf. 215 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	141
Anf. 216 SIW PERSSON (fp) replik.....	142
Anf. 217 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	142
Anf. 218 SIW PERSSON (fp) replik.....	142
Anf. 219 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	142
Anf. 220 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	143
Anf. 221 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	143
Anf. 222 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	144
Anf. 223 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	144
Anf. 224 STURE ARNESSON (v).....	144
Anf. 225 PATRIK NORINDER (m)	145
Anf. 226 WILLY SÖDERDAHL (v)	147
Anf. 227 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	148
Anf. 228 PATRIK NORINDER (m)	148
Anf. 229 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	149
Anf. 230 PATRIK NORINDER (m)	149
Anf. 231 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	150
(Beslut skulle fattas den 13 juni.)	150

Prot.	11 § Bordläggning.....	150
1999/2000:124	12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	151
8 juni	13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	152
<hr/>	14 § Kammaren åtskildes kl. 20.47.	153

